DE HISTORIE VAN DEN VIER HEEMSKINDEREN

UITGEGEVEN NAAR DEN DRUK VAN 1508

DOOR DR. G. S. OVERDIEP

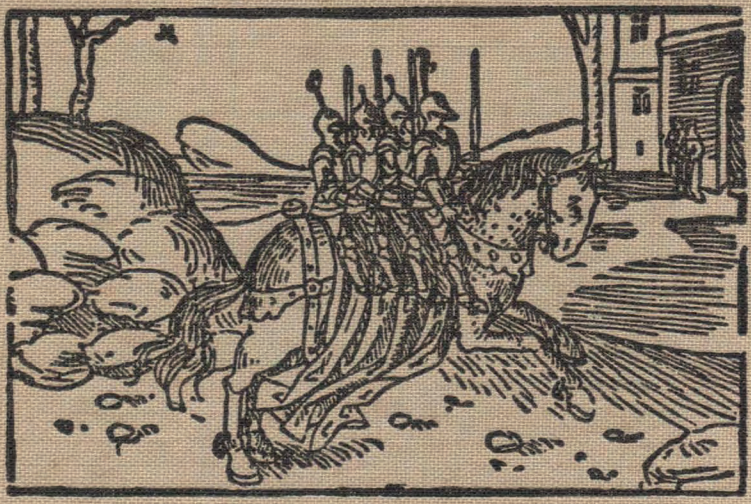

J. B. WOLTERS – GRONINGEN, DEN HAAG

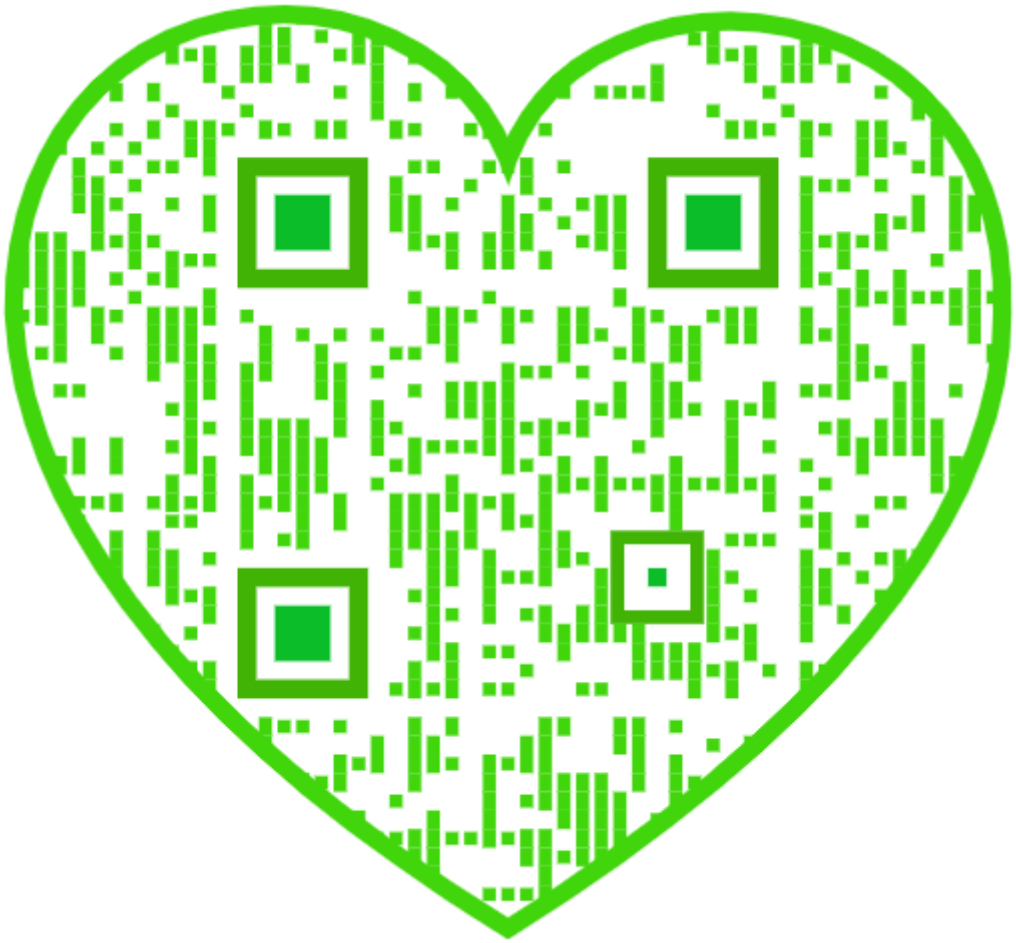

DE HISTORIE VAN DEN VIER HEEMSKINDEREN

GRONINGER BIJDRAGEN VOOR TAAL- EN LETTERKUNDE

I.

De Historie van den Vier Heemskinderen, uitgegeven naar den druk van 1508, berustende op de Universiteitsbibliotheek te München, door Dr. G. S. Overdiep.

II.

Palatalizering van *û* in 't Westerlauwers Fries, door Dr. W. de Vries.

III.

Zeventiende-eeuwsche Syntaxis, 1e stuk, door Dr. G. S. Overdiep.

MCMXXXI
BIJ J. B. WOLTERS' UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ N.V.
GRONINGEN — DEN HAAG

DE HISTORIE VAN DEN VIER HEEMSKINDEREN

UITGEGEVEN NAAR DEN DRUK
VAN 1508, BERUSTENDE OP DE
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK
TE MÜNCHEN

D O O R

Dr G. S. OVERDIEP

HOOGLEERAAR AAN DE RIJKSUNIVERSITEIT
TE GRONINGEN

f 5,90

MCMXXXI
BIJ J. B. WOLTERS' UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ N.V.
GRONINGEN — DEN HAAG

Dit is die hiſtorie van heems kinderē.

Eñ geſchiede bi . Coninc karels tidē die grote Die hadde genoet alle die heerē vā kerſten-rijc tot ſijnre woꝛſcap . Alſoe als die hiſtorie oertelt . Eñ is leer ghenoechlijc om leſen . .

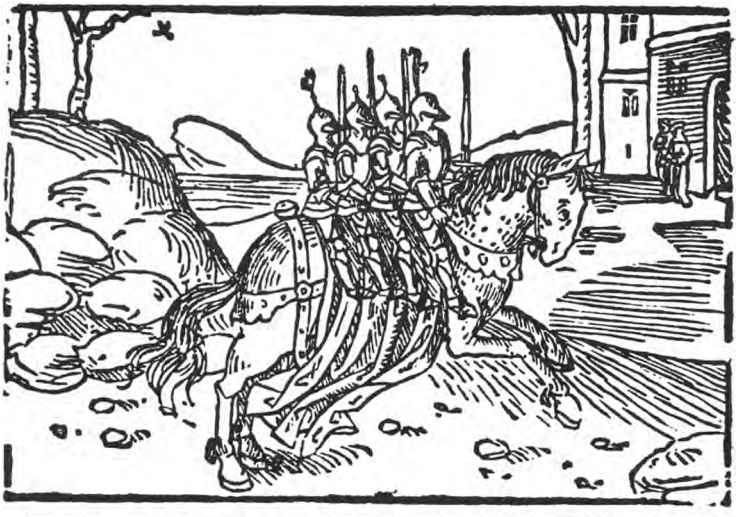

¶ Int eerſte capittel wort tōclaert hoe die grote co-
ninc karel eē groete feeſte maecte dair genoet warē
alle die eedelſte vā kerſtenrijc eñ hoe die feeſte met
groeter droefheit eynde.

Alſo als wi vindē beſcreuē in ou-
dē peeſtē ſo hadde die keyſerē co-
ningē eñ andē grote herē eñ prela
tē eē gewoēt onde hē. als dattē ſi
eens des iaers ſceſt hildē mz gro
ter triūphen eñ vrolichz Deſege
woente hadde die edele conic ka
rel die grote keiſer vā romē eñ conic vā vrācrijc Al-
ſo dz hi alle iaer mz groter glorie feeſt plach te hou
dē binnē die ſtede vā parijs eñ daer wordē ōtbodē
eñ genoct al die edelſte vande werelt vā vrācrijc eñ
vā alle conic karels lāde eñ elc na ſijnē wairdē Nu
te comē tot ōſer materie ſo was conic karel houdē-
eē ſeer rijclic coſtelijc hofnaē gewoēte in gedachte
nille dz hi conic gecorē was vā vrācrijc. eñ gecroēt
ſo dat dair gecomē warē tot ſijnē erē eñ wairdichz
eñ om zijn glorie te ōmerē die edelſte eñ wtgenoēſte
vā al kerſtērijc geeſtelic eñ waerlic Jndē eerſtē on-
ſen aertſcē vaē die paeus vā romē. die patriarche
vā ieruſalē die cardinalē biſcopē legaten. eñ veel
groter geeſteliker prelatē. Eñ. xij. gecroēde coning-
gē. xxij. hertogē. thiē hōdert riddēs vijf duſent ionc
kers eñ ſcilt knechtē wel geborē eñ vroem ter wapē
in oerlogē in ternopen. eñ daer warē veel ſcoēder
vrouwē. eñ iōcfrouwē alle vā hoge edel geſlachte
ſeer coſtelic eñ cierlic toe gemaect mit menigerāde
abitē guldē lakē flueel ſīde eñ andē menigerleie vre-
emde colorē die ſuuerlic warē Eñ voert vā anderē

INHOUD

Bladz.

I. Tekst 9

II. Inleiding 209

III. Woordenlijst 215

IV. Lijst van Eigennamen 222

(1) INT EERSTE CAPITTEL WORT VERCLAERT HOE DIE GROTE CONINC KAREL EEN GROETE FEESTE MAECTE DAIR GENOET WAREN ALLE DIE EEDELSTE VAN KERSTENRIJC ENDE HOE DIE FEESTE MET GROETER DROEFHEIT EYNDE ·

lso als wi vinden bescreven in ouden yeesten *) so hadden die keyseren coningen ende ander grote heren ende prelaten een gewoent onder hem · als datten si eens des iaers feest hilden met groter triumphen ende vrolicheit. Dese gewoente hadde die edele coninc Karel die grote keiser van Romen ende coninc van Vrancrijc. Also dat hi alle iaer met groter glorien feest plach te houden binnen die stede van Parijs ende daer worden ontboden ende genoet al die edelste van der werelt van Vrancrijc ende van alle coninc Karels lande ende elc na sijnder wairden. Nu te comen tot onser materie, so was coninc Karel houdende een seer rijclic costelijc hof nader gewoente in gedachtenisse dat hi coninc gecoren was van Vrancrijc · ende gecroent so dat dair gecomen waren tot sijnder eren ende wairdicheit ende om zijn glorie te vermeren die edelste ende wtgenoemste van al Kerstenrijc geestelic ende waerlic *). Inden eersten onsen aertscen vader die paeus van Romen · die patriarche van Ierusalem die cardinalen bisscopen legaten · ende veel groter geesteliker prelaten · Ende xij gecroende coningen .xxij. hertoghen · thien hondert ridders vijf dusent ionckers ende sciltknechten wel geboren ende vroem ter wapen in oerlogen in ternoyen · ende daer waren veel scoender vrouwen · ende ioncfrouwen alle van hoge edel geslachte seer costelic ende cierlic toe gemaect mit menigerande abiten gulden laken flueel side ende ander menigerleie vreemde coloren die suverlic waren. Ende voert van anderen volcke waren daer grote menichte sonder
(2) getal · Want dese grote feest was Dinxdaechs na Pinxter in scoenste ende genoechlicste vanden iare. Ende so wes *) datmen tot die feeste behoeven mochte was daer overvloedich meer danmen conde gedencken, alsoe dat daer niet gebrac wat vroechde of solaes *) maken mochte · want elc was geseten ter tafelen na sijnder waerden ende tuschen elcke twee ridders sat een scone ioncfrouwe dat seer genoechlic was om sien; dair diende ter tafelen menich edel ende wel gheboertige mannen ende elc diende

seer begeerlijc ende met groter naersten *) om dat daer niet gebreken en soude van spijs of dranc ·

Aldus sat coninc Karel keyser van Romen met sijnder cronen in groter triumphe ende vromicheyt. Ende besiden hem was geseten die vrouwe sijn keyserinne. Ende in die sale sat tot eender tafelen mijn heer Aymyn grave van Dordoen ende Amerijn van Nerboen; daer was heer Huge van Dordoen · ende was een suster soen van Aymyn ende was een schoon man mit geluen *) hare ende seer wel ter spraken · Dese heer Huge stont op vander tafel daer hi sat ende ginc voer conincs tafel daer hij sat met sijnder keyserinnen · in groten triumphen ende glorien. Ende als hi voer de tafel stont is hi oetmoedelijc ter aerden [1]) over sijn knyen · gruetende coninc Karel seer soetelic ende sijnder vrouwen der keyserinne ende alle die baroenen ende edelinghen dye daer geseten waren · ende heeft gheseit tot coninck Karel met soeten hovesschen woerden: „Heer coninc ende keiser van Romen, u is wel condich hoe dat hier te hants mede inder salen sijn mijn twe omen · Die een is gheheten Aymijn van Nerboen ende hebben u trouwelicken ghedient in Turkien als goede capiteinen haren
(3) heer sculdich zyn te dienen menigen tijt, ende menigen heiden hebben si verslegen ende hebben in menich groet perikel om uwen wille geweest dat si willich ende gaerne gedaen hebben. Dair om edele here coninc Karel, u is wel kondich dat gi nye hen luyden so veel en gavet dat si een paer sporen copen mochten. Aldus edel here coninc Karel, hebben si mi an u ghesent an u begerende vriendelick dat ghijse verghiften wilt eerlic dair si hogelic ende eerlic haren staet op mogen voeren."

Als coninc Karel dese woerden gehoert hadde · so sprac hi tot heer Hugen mit een toernigen moede ende seide: „Ghi eyschet te vergheefs voer hem luden want si hebben mi menige reise geeyschet ende ic en heb hen nye niet willen geven noch ic en sal hen niet gheven, si doen daer toe dat si mogen." Als here Huge den mogenden coninc Karel dese woerden hoerde spreken, wert hi seer ontset van binnen ende sprack met hovaerdiger talen · seggende hem: „Here coninc, en wildi mijn oemen niet beghiften die u so langhe tijt eerlic ende ridderlic gedient

[1]) [gevallen](?)

hebben, men sals u groten lachter *) ende scande spreken in ander heren hove ende u goede eerlike fame die ghi hebt sal daer bi vergaen ende wtgedaen worden, twelc u oneerlic wesen sel." Als coninc Karel dese hoemoedige woerden gehoert hadde van heer Hugen so wert hi met toerne seer ontsteken ende toech met haesten een swaert • ende sloech heer Hugen den eedelen man dat hi doot viel ter aerden voer coninc Karels tafel, dat de vloer vander salen seer nat was van sinen bloede • Ende daer wort een groot geruft • ende gecrijsch onder de edelen daer grote oerloge of quam.

DAT II • CA • HOE HEER HUGEN DOOT GEWROKEN WORDE VAN BEIDE SIJN OEMS
(4) MET HAER HULPERS ENDE HOESE CONINC KAREL WTEN LANDE BANDEN ENDE TER SOENEN QUAMEN.

Als heer Huge aldus deerlic was verslaghen van coninck Karel verkeerde die blijscap die daer was groot, in bitteren rouwe. Als dat Aymijn ende Amerijn vernemen ende heer Hugen vrienden sprongen alle op als verbolgen ende brisschende leeuwen ende worpen de tafelen met spijse omme dat spijs ende dranc ter neder viel onder de voeten. Aldus sijnde inden druc om den

doot van haren neve, seiden si met toernegen moede: „Wij willen den doot ons neven wreken, datmen daer of spreken sal soe lange als die werlt staet, al souden wi daer alle bliven doot." Aymijn wapende hem haestelic met zijn volc ende had in sijnre hulpen x hondert ridders die wtgelesenste van alle sine landen. Coninc Karel die wapende hem met alle sine magen • ende vrienden;
(5) hi hadde geringhe *) sijn bataelge *) in ordinanci ghestelt ende had ontwonden sinen standaert dair hi onder had x. dusent man seer wel gewapent ende van harnas versien. Daer quamen van Lauwen coninck Karel vele te hulpe ende die van Riemen die van Melanen quamen oec met groter machte van volc want si stonden onder dye magnificenci ende macht van coninc Karel • Coninc Karel had noch in sijnre hulpen Vlamingen • Brabanders ende menigerley geselscap • also dat coninc Karel hadde groot volc wt vele ende diversche plecken meer dan ick seggen of bescriven can. Doe toech coninc Karel met alle dese grote menichte van mannen om Aymijn • ende sijn vrienden te doden ende te verslaen hoer lant te barnen, te roven ende te niet te maken • Aymijn hadde in zijnre hulpen xxx hondert mannen ende waren al meest grote heren als hertogen graven oft ridders die edel van gheboerte waren • ende si reden met ontwonden banieren ter poerten wt met groten gheblas van hoernen ende trompetten • dat het scheen of die aerde gedroent hadde van tgeluyt: daer was dat geluyt groot „Nerboenen, Nerboenen" Ende als Aymijn met zijn volc quam daer die grote coninc Karel sijn volc in ordinancie geset hadde, soe quamen die scaren met groter cracht ende nijde te samen also dat int vergaderen menige spere gebroken worde ende menigen ridder van den paerde ter aerden ghedragen worde • Aymijn die edel here riep met luder stemmen ende seide: „Eedele baroenen ende vrome mannen helpet mi wreeken den doot van heer Huge minen neve. Ic en vrage daer niet nae hoe lange dat ic daer na mach leven." Aymerijn sprac: „Dat sal ic doen, mijn lijf mijn goet sal ic dair om aventuren ende in perikel stellen • " Daer vergaderde menich edel man ende vochten alsoe langhe dat hem swaerden ende weere gebrac,
(6) soe dat si hem weerden metten appelen vanden swaerden, ende Aymijns partye weerde hem seer vromelic also dat si seer ver-

moyt worden ende sloegen coninc Karel menigen man of, ende veldese met groter cracht ende macht ter aerden alsoe dat over beide siden grote moert geschiede van ridders te verslaen • Daer was menich man besprenget metten bloede ende hadden liever gerust dan langer gevochten; men sacher die paerden lopen bi xx. of xxx. sonder here: die strijt was stuer *) ende fel *) • Die van Nerboene en wilden niet sparen noch wiken: si wouden sterven of hem verweren • Si vochten alle gader met enen stouten moede oft Aymijn haer vader had geweest; si streden tot dattet wert doncker nacht also dat si van node scheiden mosten. Coninc Karel verloser veel vanden sinen want hi had op de tijt de meeste scade, so dat hi verloren hadde van sinen volcke binnen dien dage x. hondert man of meer. Ende de grave Aymijn hevet van zijn volcke • cccc. man of meer, doe most Aymijn wiken overmits de doncker nachte. Here Hugen doot coste menich edel man tlijf • ende sonderlinge bi die overmoet van coninc Karel ende Aymijn, ende menige scone casteel ende stercke muer wert daer neder gevelt • ende verbrant om den doot van heer Huge.

Doe sprack coninck Karel • met erren *) moede: „Mi is gedaen groten lachter ende mijn volc heb ick veel verloren. Ic belovet Gode ende sijnre cracht: al hevet ons de nacht gesceiden, ic en laetse hier niet langer bliven: wten lande wil icse verdriven alle ende verbannense mit alle hare vrienden wt alle mijn rijcke ende nemen hem al haer goeden." Doe riep coninck Karel zijn hoechste baroenen ende sijn raets heren als *) coningen hertogen • ende graven ende deedse sitten ter vierscare elc na zijnre waerde;
(7) daer dingede *) coninc Karel ende maecte Aymijns geslacht ballingen over alle sijn rijc. Dit gedaen sijnde so vernamt Aymijn ende sijn vrienden met haren adherenten ende hulpers dat si Karels lant rumen mosten, twelc si met groter haesten gedaen hebben. Die grave Aymijn hadde met hem xviij hondert ridders • die alle vrome ende wtgelesen mannen waren ter wapen ende si namen met hem van haren goeden • tbeste dat si bergen mochten want si wisten wel dat si coninc Karels macht • doe niet wederstaen en mochten. Coninc Karel die nam hem alle gader haer goet dat si gelaten hadden • ende gaft den genen dyet hem beliefde • des was die grave Aymyns partye te lidene verdrietelic •

want Aymijn ende sijn volc de met hem verdreven waren mosten hem des daechs onthouden in dicste vander woestinen • Hier moechdi horen die grave Aymijns wonderlike aventuren. Des nachtes plach hi met zijn volcke te barnen ende te roven al dat hi buten vaste mueren besloten wiste ofte conde vinden also dat hi niet en spaerde geestelic noch waerlic *) waer hijse berijden mocht of begaen. Veel cloesteren ende kercken destrueerde hi ende sloech so veel geestelike luden moniken papen clercken nonnen als leke luden ende destrueerdet al tot Parijs toe. Hi hadde by hem een neve gehieten Maeldegijs, een stout ridder • ende was geleert inder const van nigromancien *) daer hi grote scade mede dede coninc Karel • ende menich ander mensche • Ende dat gout dat si roefden inder kercken dat dienende was ten outare Gods • dat sloegen si den paerden onder haer voeten. Dit oerloghe was seer verdrietelic ende pijnlic ende geduerde xvj. jaer datter nye en was vrede tusschen coninc Karel ende Aymijn.

(8)

DAT DERDE CAPITTEL. HOE CONINC KAREL SENDE DRIE AMBASSATEN TOT AYMIJN VAN DORDOEN • OM PAYS MET HEM TE MAKEN VAN DER DOOT VAN HEER HUGHE SIJN NEUE • ENDE HOE DAT DESE PAYS WORDE GEMAECT ENDE QUALIC GEHOUDEN ENDE SEER CORTS GEBROKEN.

Aldus dit oerloge geduerde [1]) seer lange nochtans wast ten laetsten den genoten van Vrancrijc sware te liden ende verdrietelic, want als Aymijn woude, mosten si striden ende si overdroghen *) des ende gingen te rade met malcander dat si den coninc bidden wouden dat hi vrede makede tegen Aymijn ende sijn volc. Als si aldaer met malcander gesloten hadden sijnse gecomen daer si coninc Karel vonden • ende hebben hem ghegruet met reverencien. Ende als si hem groete eerwaerdicheit ghedaen hebben seiden si: „Here coninc, u is condich hoe dat dit oerloge lange gestaen heeft tusschen u ende Aymijn van Dordoen. Wij bidden u dat ghi vrede met hem maken wilt • want
(9) alle tlant daer of beschadicht ende gescent wort • " Als coninc Karel die woerden ende begeerten van sijn heren gehoert • ende overghemerct hadde, verdroech hij[t] seer swaerlic; nochtans in hem selven over leggende dattet de genoten hem alle baden soe consenteerde hijt dat hijt doen woude wes hem luiden daer goet in dochte. Daer tracteerde ende overdroghen *) die genoten dat coninc Karel scriven soude een minlike gruet ende enen brief ane Aymijn ende sijn maghen • als dat hi hem die misdaet beteren woude die hi teghens hem ende sijn vrienden mesdaen hadde, twelc terstont also gedaen was. Daer sende coninc Karel drie ambassaten met enen brief tot Aymijn die doe tot Pierlepont lach, inhoudende dat hem heer Huge sinen neve den doden opwegen woude met gout negen werven • ende op dat hi dair mede sijn pays ende vrientscap mocht vercrigen. Als Aymijn desen brief had gelesen doe hads hem onmare *) ende seide met toernigen moede totten drie ambassaten: „Segt Karel den coninc dat ice dit oerloghe noch veel liever houde dan ic sulken soene an namk over minen neve • " Dese drie ambassaten sijn wederom gekeert ende hebben dese woerden den coninc gheseyt. Doen senden coninc Karel weder met een brief tot Aymijn inhoudende dat

[1]) in plaats van een absol. partic. praes., zooals in het fragm. bij Holtrop.

hi den doot vergeven woude van sinen neve, hi woude hem geven sijn suster vrou Aye tot enen wive ende alle sijn goet dat hi hem of sijn vrienden genomen had. Als Aymijn desen brief over gelesen had die hem coninc Karel ghesent hadde heeft hy den drie ambassaten gehieten dat si toeven souden: hi soude hem met sinen vrienden beraden. Aldus heeft Aymijn sijn vrienden bi hem doen comen, als Amerijn van Nerboen, Willem van Oringen • ende menich ander edel baroen • ende seide hem luiden den boetscap
(10) ende badt hem allen dat si hem wouden helpen raden wat hier best in gedaen waer ende hem alle goet dochte • Daer seiden si alle: woude coninc Karel hem alle houden • ende doen tgoet dat hi hem gescreven ende ontboden hadde, si waren des goetwillich te doen. Dair sende Aymijn enen brief ane coninck Karel bi Alaert ende Maeldegijs sijn neven, inhoudende • waert dat hy hem sijn suster geven wilde tot eenen wive • ende voert onderhouden dat tractaet also hi bi sinen brieven hem ontboden hadde, hi waer te vreden de pays an te gaen, met veel ander woerden de *) inden brief gescreven stonden die te lanc waren te scriven. Ende Alaert ende Maeldegijs quamen tot Parijs [1]) gingen si totten coninc ende deden hem reverencie • Dat gedaen sijnde gaven si hem den brief inde hant ende seiden dat hi hem daer af een antwoert soude doen hebben want die pays en mocht niet gemaect worden noch den doot gesoent van haren neve ten ware dat hi dede na tinhouden van den brieve •

Doe coninc Karel den brief ontfangen hadde dede hi den brief voer alle sijn magen ende baroenen lesen. Ende als si alle dat inhouden van den brief gehoert hadden ende wel verstaen die opinie ende meninge van Aymijn ende sinen magen so waren si alle seer blijde • ende hieten den coninc dat hijt al volquame • ende hem des terstont een antwoirt ontboden, twelc coninc Karel gairne dede. Daer wort ontboden voer den coninc Alaert ende Maeldegijs. Ende doe si voer coninc Karel quamen seide hi tot hem dat si togen *) ende seiden Aymijn dat hi quame te Senlis om aldaer een vast tractaet vander soenen te maken [2]): „want

---

[1]) De zin gaat verder, alsof de vorige een bijzin met alse was.

[2]) Overgang van de indirecte in de directe rede.

ic en wil niet langer oerloge teghen hem voeren." Met desen antwoerde togen si weder tot Pierlepont • ende hebben Aymijn geseit des conincs meninge ende als hijt mit sijn vrienden verstaen
(11) heeft, sijn si blide geweest ende hebben hem alle bereit om te Senlis te trecken, elck als hi cierlicste • ende eerlicste *) mochte met alle haer macht. Ende als coninc Karel verhoerde dat Aymijn ende zyn magen bi Senlis quamen, is hem te gemoet getogen met zyn magen ende menigen edelen man met vrouwen ende ioncfrouwen ende dede sine tente slaen in een scoen pleyn • daer men den pays maken soude ende is Aymijn een stuc tegen gegaen met .V. hondert ridders wullen • ende barvoet ende voer Aymijns voeten gevallen seggende: „Ic heb misdaen • ic bid dat gi mi vergeeft den doot van uwen neve • om Gods willen, ic wils u ende uwe magen beteren wes *) ic vermach."

DAT IV • CA • HOE AYMIJN TROUWEDE CONINCK KARELS SUSTER • ENDE HIJ BI HOER WAN RITSAERT, WRIDSAERT, ADELAERT, REYNOUT • DES HI NIET EN WISTE ENDE HOE SYSE HEIMELIC DEDE OP HOUDEN.

(12) Als die pays ghemaect was heltmen die bruloeft. Ende die bruyt wert ter kerken geleit, an de een side leidese een bisscop ende die ander side Roelant: daer [troudese] Aymijn in grote state ende men hielt die feeste xiij. dagen lanc met groter eere soe blideliken dat mens niet en soude connen vertellen • ende coninck Karel dede Aymyns neve, den doden, ix. werf op wegen mit goude ende dat gout gaf hi Aymijn over zijns neven doot. Als Aymijn dat gout ontfangen hadde vanden coninc dochte hi in hem selven: hoewel dat den coninc pays maecte over sinen neve • hi soudet hem nochtans vergelden dat hijt noch met mans bloede betalen soude. Nochtan gaf hem coninc Karel, hem ende sijn magen: wes *) Aymijn of sijn magen wonnen op die heiden *) dat souden si vri *) houden sonder van yemant te leen tontfangen. Als dat gedaen was • ende Aymijn met sinen vrienden te vreden gestelt waren ende ontfangen wes hem inder soen beloeft was, so ginc Aymijn tot coninc Karel ende bat hem vriendelic oft hem gelieven woude dat hi bi hem inden hove bliven mochte • Coninc Karel antwoerde ende seide dat hijs niet en dade, wair om Aymijn sinen haet werp op Karel ende nam sijn wijf met hem • ende toech met eenen erren moede van coninc Karel ende voer tot Pierlepont • ende coninc Karel toech met zyn volcke van Senlis ende voer tot Parijs ende als Aymyn mit sinen wive ende vrienden gecomen was te Pierlepont doe seide hi tot sinen heren: „Ic sal hof houden met alle myn vrienden ende magen xl. dagen lanc • al souds hem Karel noch sere storen • Ende wat soene hi mi gedaen heeft, ic en hout van geenre waerden • noch ic en begeer geen vrede. Want waer ic yemant van zynre side tsy vrient of vreemde can begaen, ic salse crencken waer ic mach an live ende goede." Doe Aymyn dese woirden sprac doe wasser
(13) menich edel man diet hoirde diet oec seer leet was, mer daer en was niemant so koene de *) daertoe seggen dorste • Ende die edel vrou ver Aye *) wast oeck seer leet, dat si eten of drincken en conde.

Dit gedaen wesende so ginc die grave Aymijn sitten ter tafelen met sinen vrienden ende ander heren: daer was heerliken gedient elc na zijnre waerden • daer was grote bliscap ende iolijt *) so dat elc sinen rouwe vergat sonder die scoene vrou

ver Aye die was vol drucx ende rouwen dat si haer niet verlachen en mochte. Dese edel grave begifte elc na sijnre waerden ende verdiensten. Dit gedaen, die grave soude gaen slapen ende als hij in die camer was toech hi zijn swaert met toernicheijt uter scede ende leide sijn vinger opt cruys van tswaert swerende dat hi doden soude alle de kinder die van haer quamen ende slaen al Karels magen waer hijt bi brengen mochte • Die vrouwe anhorende dese woerden was seer droevich mer si hielt hair manierlic of si daer om niet gegeven en had ende ginc bi haren man te bedde ende bewees hem grote vrientscap ende so alst God hebben wilde, wan hi van dier nacht an haer een ionge soen • Aymijn en was niet lange bi huys en toech in oerlogen daer hise wiste als hi gewoen was, ende de vrouwe kint bliven dragende [1]) • hieltet so secretelic dattet niemant en conde mercken sonder een ioncfrouwe die sijt te kennen gaf ende beval haer dat secreet te houden. Doe si bi na bi horen tijt was riet haer die ioncfrouwe dat si trecken soude in een cloester ende bliven daer tot dat si gelegen *) ware van den kinde, dat si seggen soude datse pelgrimmagie woude gaen, twelc si also gedaen heeft. Int cloester wesende, God versach [2]), si wort verlost van eenen scone ionge sone. Men dede dat kint kerstenen *) ende het wort genoemt
(14) Ridtsaert • Die gevaders waren de bisscop Tulpijn ende die grave Gilem: dit kint wort bestedet heimelic mer het hadde brieven bi hem dattet echtelick gewonnen was ende van edelre geboerten, mer men en wist niet wiet toe behoerde want die moeder ontsach seer Aymijn ende kende zijn wreetheit dat hijt soude doden, waert dat hijt vernaem ende wiste • Hier en binnen is Aymijn thuys gecomen vanden oerloge ende hadde gevochten op de heiden want hi was op hem selven wtgetogen ende doer niemants bede of bedwanc. Ende opten selven dach als Aymijn te huis quam so quam vrou Ay zijnre huysvrouwe mede thuis ende was ter kercken gegaen ende savons ginc Aymijn met sijn huysvrouwe te bedde ende wan an hair noch een soen ende dat droech si so secretelic ende gelach *) hier mede int cloester so dat Aymijn noch niemant en wort gewair: dat kint wort kersten gedaen

[1]) verwarde constructie: blivende dragende.

[2]) God beschikte, dat...

ende genoemt Adelaert ende wort mede g[e]sent dat ment heymelic op voeden soude; daer na ontfinc si den derden soen: daer wert mede gedaen als met den anderen tween ende dat wert geheten Wridtsaert. Dit aldus gedaen, des is Aymijn getogen in een oerloge daer hi was seven iaer, dies hadde vrou Aye groten rouwe want haer was tidinge gecomen dat Aymijn verslaegen was, dair si haer seer qualic om hielt ende seer tonvreden om was: onder dat si den rouwe dreef quam Aymyn selve thuys ende hadde seven doergaende wonden, sittende op sijn paert gewapent, zyn schilt anden hals, sijn bannier ontwonden. Ende als vrou Aye vernam dat Aymijn quam, ginc hem te gemoet met eenen bliden aensichte ende nammen in horen armen ende custen vriendelic ende hieten welcome ende als Aymyn vrou Aije sach • was hi blide ende trat vanden paerde ende ginc met haer in een camer
(15) ende so gewapent als hi was ende gebuetst *) so alst God geliefde, wan hi Reinout die si heimilick dede opvoeden • Aldus had Aymijn iiij. kinder dat hi niet en wist: dye ioncste van den vieren was groot starc boven die ander ende manlic, gelijc is de valc boven die sparwer. Tot deser tijt hadde coninc Karel enen sone genoemt Lodowijc, dese soen ende Reinout waren beide van eenre oude • ende seer van eenre grote • mer doe si XV. iaer out waren ontwies Reynout Lodowijc een voet ende was een voet langer dan Lodowijc, de welcke Lodowijc wert thuis gehaelt om saken die ic hier na int langhe verclaren sal, ende niemant en wist dat Reynout ende sijn broeders Aijmijns kinderen waren. Hier wil ic u van Reynout wat swigen ende scriven wat van coninc Karel •

(16) DAT V · CA · HOE CONINC KAREL SINEN SOEN LODOWIJC WOUDE DOEN CRONEN CONINC VAN VRANCRIJC · ENDE HOE BISSCOP TULPIJN DES NIET EN WOUDE LATEN TOE GAEN, TEN WAER DAT DIE GRAVE AYMIJN HEM MEDE CROENDE ENDE TE HOVE QUAM ENDE HOE OM DIE GRAVE GESEYNT WAS ENDE HOE DIE GRAVE VAN SIJN WIJF GESEIT WAS DAT HI VIER KINDER HAD, DAT HEM VERWONDERDE, ENDE SLOECHSE RIDDER ENDE GAF DEN IONCSTEN VOLBEYERT *).

Het is geboert dattet ginc tegen Pinxter als dat coninc Karel hof hielt also hy gewoenlic was, so dat hi hevet alle de edelste bi hem doen comen geestelic ende wairlic · Als *) de paeus die patriarch bisscopen coningen hertogen ende graven ende sonderlinge de .xij. genoten Ende als si al bi hem inder salen waren ghecomen heeft coninc Karel een stilt doen bieden ende is opgestaen seggende: „Ghi edele hoge moghende baroenen, u is wel wetelic dat ic seer out van dagen worde ende mi dese pijnlicheit der werlt swair wort, als dat ic voirtaen die wapen niet wel gebruken en mach noch die grote heerlicheyt ende digniteit dair ic in bem niet wel berechten en mach overmits grote moyenis de dair in is. Daer om wil ic ende begere dat ghijt consenteert · ende volbrenct als dat ic mijn soen Lodewijc over geve mijn crone ende lant ende dat gi hem croent ende set als gheweldich coninc ende erfhere want hi een ionc vroem iongelinc is." Doe

sprac bisscop Tulpijn voir alle de heren ende seide: „Heer coninc, het is waer ende het wair wel mogelic mer ic weder segge dat want al is Lodewijc ionc ende scone ende tot redeliken oude, ten mach nochtans niet ghescien • want u hof en is noch niet volmaect • " Doe sprac coninc Karel met haestigen moede: „Wie is hier gebrekende: want ic hebbe hier binnen minen hove de voertbariste *) edelste, als geestelic ende waerlic van al kersten rijc." Doe antwoerde bisscop Tulpyn den coninc weder ende seide met soeten woirden: „Heer coninc, ic segge u voerwaer, hier breect een de vrijtste ende edelste man vander werlt ende is vanden hoechsten geslachte ende een vry onbedwongen man •
(17) want hi en voert zijn goet van niemant te leen ende was van u gebannen xvj. iaren ende vj weken • Also dat hi menige overmoedige reyse op u volc dede mit feiten van wapen want hi sloech al doot ende roefde ende brande in u lant wast geestelic of waerlic ende dat gout daermen Gode mede dienden opten outair dat sloech hi sijn paerden onder hare voeten • " Ende als bisscop Tulpijn sijn woerden geeindt had sprac coninc Karel: „Dit is Aymijn de oude, de *) hevet mi dicke menich verdriet ende laster ghedaen. Nochtans ben ic bekennende ende weet dat hi wan metter hant de doernen crone ons heren Ihesu Cristi de hem op sijn gebenedide hoeft was ghedruct ende hi wan mede de nagelen dair onse lieve here mede aenden cruce genagelt was doir handen ende voeten. Ende ick weet voerwaer dat hi myn doot gesworen heeft • ende al dat van mi gecomen is; ic segghe u waerlic ende ic beloeft Gode: conde ic yemant van minen vrienden magen of enige van minen heren bevinden dat si Aymijn enige hulpe of bistant deden, ic soudese doen doden. Mer wist ic enige bode so stout, ic soude om Aymyn senden ende ic bid u lieve here bisscop Tulpijn, wilt mi hier in raden wat hier best in gedaen is, ghi weet doch hoet mit mi staet." De bisscop antwoerde den coninc ende seide: „Heer coninc, den besten raet die ic weet dat is dat gi u feeste ende hof doet verlanghen .xl. dagen ende seynt ter stont om Aymijn een bode met enen brief inhoudende dat gi hem sweert vrede ende vaste geleye op sinte Dyonijs lichaem. Ende stelt te borge dat te houden xij de beste heren van uwen rijke, al valtet u wat swaer ende

verdrietelic, tis nochtans best ende eerlicste *) gedaen." Als coninc Karel desen raet van bisscop Tulpijn gehoert hadde dochtet
(18) hem goet. Ende seyde totten bisscop: „Waer soude ic yemant vinden so coen de soude dorren annemen de boetscap te doen?" Doe sprac bisscop Tulpijn: „Ic salder vier kiesen die de last vander boetscap an nemen sullen ende sullent gaerne doen." Doe ginc bisscop Tulpijn ende dede voir den coninc comen den stouten Roelant, Willem van Oringen, Bertram ende Bernaert. Als si voir den coninc quamen vraechde hi hem of si die boetscap annemen wouden, welc si gaerne deden ende gaf hem een cierlick paert met costelic gereyde want dat gerey was al van goude ende side ende een costelic hoetbant *) de gracioes ende suverlic was int ansien. Dese vier heeren gereiden hem om te reisen ende saten op haer paerden de hem coninc Karel gegeven had die goet waren. Ende als si te punte *) saten ende cierlic toegemaect, wort elc gebrocht enen rijckeliken mantel ende enen telge van olive Aldus reden dese vier edel heren met enen bliden moede ende vroliker herten sonder enich merren nacht of dach so lange dat si quamen in Aymijns lant ende versagen Pierlepont daer Aymyn op die tijt hof hilt met alle zyn vrienden ende dair waren xxx vrome ridders Ende Aymyn hadde de gewoent: als hi hof plach te houden, had hi altoes in zyn casteel vij hondert man die altoes gewapent waren ende wel versien van hernas. Die wtgenoemste van zyn volk de *) namen ware dat casteel tot Aymijn voir verraet of opstel *) Soe geboerdet na dat die maeltijt ghedaen was, dat vrou Aye de scone vrouwe was voir een veijnster vander salen gaen staen ende sach in een valleye comen ridende de vier ridders. Doe si[se] gewaer wert comen ridende mercte si met groten naersten *) ende sorchvoudicheit wie si wesen mochten: ten laetsten wert sise kennende ende seide in haer selven: „En is de een niet mijn neve grave Roelant, die ander grave Willem van Oringhen, den derden een stout
(19) ridder ende hiet Bertram, de vierde is heer Bernaert so mi dunct: begeren si hier te wesen, ick duchte dat si in haer doot riden; ic woude dat si waren over dusent milen." Dye edel vrou riep de poertier ende seide tot hem: „Ganc haestelic tot geen vier heeren de ginder comen ende bringe hem dese vier hoebanden *):

den besten gevet minen neve Roelant • ende segt hem datse zyn moye hem heeft gesent, de *) vrou is van dit lant • ende doet haer paerden te gemake ende brengetse in die sale: si comen voir den overmoedichsten man die in alle die werlt is; ick duchte seer voir hem luden: ic woude wel dat si van hier waren."

Tot desen tiden sat Aymijn onder al sijn edele baroenen in scoon • ende costelic bliaut *) van groender side dat verciert was met menigen costeliken steen die seer genoechlic waren te sien ende hadde dat een been op dat ander geleit; bi hem in die sale saten vij hondert mannen gewapent ende reden [1]) om vechten. Aldus sat Aymijn met groter overmoet al *) hadde hi here geweest over al Kerstenrijc • hy was occ so ontsien onder sijn baroenen datter niemant en was, hoe hoge of hoe edel, de spreken dorste • ten was bi oerlove of wille van Aymyn. Die vier ridders dair ic voir of seide sijn gecomen in die sale ende teerst dat si in de sale quamen ende si Aymyn gheware worden hebben si hem met reverencie ghegroet ende al dat binnen der sale was. Dair en was niemant so stout in de sale die spreken dorst of seggen „welcoem". Doe vielen die vier heren over haer knien voir Aymijns voeten, doe seide die grave Roelant met soeten woirden: „Edele grave Aymijn, wy comen tot u als boden gesent vanden coninc van Vrancrijc de ons bi u laet bidden dat ghi comen wilt tot Parijs ende cronen zijn sone Lodewijc • want hi en kent niemant
(20) so edel of hoge geboren de hem sonder u mach spannen de croen ende heeft daer om zijn hof doen verlangen xl dagen." Aymijn anhorende die tale van Roelant en antwoerde hem niet • ende sweech stille ende en woude niet opsien mer al sijn bloet veranderde in hem ende sijn verwe ontginc hem, so dat hi dicwil bleec wort als hi sijn vianden so voer hem sach staen: had hi se enichsins met eren mogen slaen *), si en souden hem niet ontgaen hebben. Anderwerf seide Roelant: „Spreket tegen ons, edele grave Aymijn, dat bidden wi u vriendelic ende segt ons u meninge of gi Lodewijcke cronen wilt, want gi soudt op dusdaniger condicien antwoerde geven een misdadich of snode mensch." Aymijn en antwoirde noch niet ende sweech stille. Doe sagen die vier ridders op malcander seer droevich. Vrou

[1]) = rede, nl. gereed.

Aye de edele vrouwe mercte dat ende nam een gouden scale ende goetse vol van den besten wijn ende seide: „Drinct neve Roelant, de edel wijn, ic wil huden u scencker gaerne wesen." Dair gaf si Roelant den scale ende dair na die ander drie heren dat si drincken souden ende hietse welcoem met een vrolick ghelaet. Dit belchde hem alte seer, Aymijn, daer hi sat. Do seide vrou Aye tot Aymijn: „Edel here, ic bid u vriendelic: wilt doch dese heren antwoerde geven want het sijn u selfs magen ende de beste van Kerstenrijc: dat gi nu swicht dats grote dorperheit." Als Aymyn dese woerden van vrou Ayen hoirde was hi met toerne ontsteken ende sloechse mitter aefscher *) hant dat si voer hem ter aerden nederviel ende dat bloet ten nasen ende ten monde wt scoet. Hierbi stonden de iiij. ridders als *) Roelant ende de ander drie ende waren seer verstoert van binnen dat si daer waren gecomen sonder wapenen. Si hieven vrou Ayen vander aerden ende als si tot haer selven quam + docht si in haer selven dat si de onminne breken woude van haer man ende seide: „Gi
(21) heren, ic en heb genen noot." Si dwoech haer selven van den bloede ende ginc met een vroliken ansichte tot Aymyn ende custen vriendelic an sinen mont ende omhelsden seggende: „Edel here, ic bid u vriendelic, geeft dese heren antwoirde." Als Aymyns toernigen moet began te vercoelen sprac hi tot hair seggende: „Gheminde vrouwe, wat mach ic antwoerden, wat mach ic seggen, ic seg u certein dat ic ben de ongevallichste man die ye ter werlt quam. Ende gi sijt dat ongevallichste wijf die ye lijf ontfinc." Doe antwoirde vrou Aye: „Waer om segdi dat, vercoren man?" Aymyn seide: „Wairde vrou, ic mach wel seggen, want ic heb u meer dan xx. iaer gehadt ende God en verleende mi nie soveel gracien dat ic een kint hadde an u gewonnen dat mijn lant na mijn doot besitten mocht ende nu sal mijn lant comen an de gene die mijn doot viant is, want ic wetet wel voerwair dat hijt mijn vrienden ontweldigen sel als ic doot ben. Ende nu willen si begeren dat ic hem cronen sal, des ic niet doen en wil want ic hate hem mer dan den vader, want had ic yemant van sine vrienden begaen *), ic soudese scaden daer ic mochte. Ende des gelijcs souden si mi mede doen, want worden si mi machtich dat si mi crigen, si souden mi doden." Doe seide vrou Aye: „Edele

here, oft waer dat gi kinder had luttel of veel, soudise doden?" • Doe sprac Aymijn: „Wairde vrouwe, ic seg u certeyn, hadde ic kinder ic soudese voeden, ophouden ende liefhebben ende doen hem wes een vader schuldich is zijn kinder te doen." Doe seide dye edel vrou: „Voerwaer heer, so zijn de eden verloren de gi swoirt doen ic u eerstwerf besliep, als dat gi doden soudet al le die kinderen die ghi bi mi wont." Doe antwoirde Aijmijn ende seide: „Waerde vrouwe, verbolgen of bedwongen eden en zijn van geenre wairden; had ic kinder so mocht ic vrolic wesen, mer God betert: neen ic, dat mi leet is" • Doe sprac de edel vrou
(22) Aye: „Swert mi bi u ridderscap dat ghi u kinder vrede doen sult • lichte ghi sulter enige vinden." Als Aymijn dese woirden van vrou Aye hoirde hads hem vreemde, seggende: „Vrouwe des wil ic gairne doen mer ghi segt mi dat ic qualic gheloven mach want ic weet wel dat ic nie kinderen en wan an u, mijn edele vrouwe." Doen nam de edele vrou Aye den grave Aymijn bider hant ende seide: „Gaet met mi, ghi sultse sien." Aymijn verblide hem seer van die woerden de hi sijnder vrouwen hoerde spreken • ende stont op ende ginc mit hair. So als hi voerbi de voerseide ridders liden soude, groete hise elc bi namen ende hietse welecoem; hi seide hi soude weder bi hem comen in de sale, dat si sijns ontbeiden, hi soude hem goede antwoirde gheven • mer hi most nu eerst gaen ende besien sijn kinder daer hem na verlangede. Als hi sijn woerden gheeyndt had, leyde hem die edele vrou voer een stenen camer daer si in waren • Doe bleef Aymijn een weinich voer de dore staen eer hi inginc; ter wijlen dat Aymijn voir de doere der camer stont, die iongelingen de daer binnen saten hier niet of wetende, so heeft Reinout geseit mit enen overmoedigen sinne (want hi stout ende onvervairt was): „Ondanc moet hebben de geen de hier is hofmeester ende drossaet ende dient ter tafelen van eten of drincken want wat gerechten dat hi hier brenct, hebben eerst op ander tafelen geweest ende sijnder of genomen ende wi en hebben gheen wijn de doech *) • had ic hier den bottelgier ende scenker ic segt u voerwaer, ic soudese slaen dat si nymmermeer op en stonden ende des nemmermeer doen en souden." Doe antwoirde de coene Adelaert Renout ende seide: „Broeder, ic bid u dat gi van dier talen op hout; wi seggen

dat geen dat ons gelieft, ghi weet wel, dat ons moeder ons bevolen
(23) heeft dat wi stil wesen souden: al weten wi wie ons moeder is, wi en kennen onsen vader niet • want ons moeder en wilt ons niet seggen ende ic segt u certein: sloechdi Aymijns drossate bottelgier ende scencker, hi is so wreet ende homoedich van sinnen, hi soude u doen doden mitten alderhertsten doot die men man doen mochte. Gewapent volc hi altoes heeft inder salen ende opten castele: daer bi, broeder, laet sulcke woerden meer te spreken gi hebt onrecht." Als Reinout dese woirden van zyn broeder hoerde sprac hi met toernigen woede: „Soude mi doen doden Aymyn de oude grise hont, des moeste de duvel wouden • ic en gave om alle sijn gewapende luden niet een caf, ic soude hem so slaen met mijnre vuysten dat hi nemmermeer op en stonde." Dese woirden hoerde Aymyn dair hi voir de doere stont ende verblide hem dair om in sijn herte, seggende tot sijnre vrou: „Ic seg u voerwaer, dat kint es mijn, dat hore ic wel, mer vanden anderen twifelt mi." Doe sprac de grave Aymijn de stoute man: „Ic wil proven haren moet of si oec vroem sijn van herten." Hi heeft met sijn voet op de dore gestoten met sulcker cracht dat si ontween brac ende viel neder in de camer op die vloer. Reinout spranc op met groten haest ende mit dat Aymijn in de camer quam, werp hi hem over enen banc dat hi ter airden viel, seggende tot Aymijn: „Wat doetstu hier, du oude grisaert, ic seg u voirwair: wi hebben gegeten ende waerdi eer gecomen hier, gi mocht van onser caritate *) hebben genomen • " Doe quamen de ander drie broeders toe gelopen: als dat Aymijn siende wert, so vervaerde hi hem dat hi ter aerden lach ende Reinout over hem stont mit een wreet aensicht, doen riep Aymijn mit groten haest ende seide: „Edele iongelingen, en wilt mi niet slaen • ic ben u vader ende ic sal u alle van avont ridders maken.
(24) Doe sprac Reinout: „Sidi onse vader, here oude grise, soe waer mi leet dat ic u had geslagen." Ten eerste so custe Aymijn Wridtsaert an sinen mont, daerna de stoute Adelairt ende Ridsaert. Ende als hi Reinout custe ducte hi zyn aensicht herde an tsine so dat Reinouts lippen bloeden: des was Reinout toernich ende seide: „Wat doetdi, here oude grise? Ic seg u, also helpe God, en waerdi mijn vader niet, so geschiet u evel: ic soude u slaen

met mijnre vuyst, u sterf dach lage daer an ." Doe sprac Aymijn: „Soen, des ben ic blide dat gi die gracie hebt van Gode dat ghi nut daer toe sijt dat gi wapen dragen moget: ic sal u noch huden ridders maken." Doe sprac vrou Aye: „Edel here, wes si behoeven sullen van ridderliker wapen dat heb ic hem alle doen maken cierlic ende puntelic. Aldus so moechdi met groter eren riden met u kinderen tot mijns broeders hove want hi heeft u gesworen vrede ende dat gevestiget met. XII. die besten van kerstenrijc." Op dese woerden die vrou Aye sprac, sweech Aymijn .

(25) DAT VI . CA . HOE DAT DIE GRAVE AYMIJN ZIJN KINDER RIDDERS MAECTE ENDE HOE HI ZIJN IONCSTEN SOEN REINOUT VOLBEIERT GAF ENDE DEDE HEM DAT BERIDEN, DAT VEEL HEREN ENDE IONCFROUWEN AENSAGHEN .

Als Aymijn in de sale was gecomen dede hi spreiden een groen laken van side ende liet sijn kinder voer hem comen ende Ridsaert quam eerst. Men brochtem twe vergulden sporen de costelic waren, die spiemen *) an zyn voeten ende Aymyn gorde hem dat swaert . ende deden knielen ende sloech hem inden hals segghende: „Staet op Ridsaert, weest cloec ende vroem ende helpt dat bloet wreken dat God voer ons an den cruce storte . Ic hebbe hier voertijts seer overdadich geweest, dat berouwe

mi nu seer. Aldus weest een goet ridder ende huesch in woerden ende in wercken Ic en geve u erve noch lant, gi en sultet [1]) metter hant selver winnen met u welsnidende swairt op de heiden ende ic sel u geven sulcke goeden als myn vader mi gegeven heeft: wat goet ic heb, en darf men mi niet vergonnen • want ict metten swairde gewonnen heb op de Turcken, Gods vianden, ende wes gi daer op moget winnen, moet u God te goede geven. Mer gi moet met mi te hove eer dat gi op heidenis vaert." Doe(t) liet Aymyn comen den degen *) Adelaert: hi brocht een swaert an zijn hals, zyn sporen waren hem gespannen die costelic waren ende goet. Aymijn gorde hem tswaert ende sloech hem inden hals seggende: „Peynst om Gode diemen inden hals sloech ende dat minlijc was verdragende vanden ioden om onse verlossinge. Ic segge u voer, tot ridderscap hoert vele diese [2]) eerlic dragen sel, ic en geve u tijtlic goet, burge noch castelen, gi en wintse met u vromicheyt op de heiden • ende Turcken: gi moet mede te hove met mi eer gi vaert op heidenis." Dair na maecte Aymijn Wridsaert ridder ende seide hem altgeen dat hi dander kinder geseit had; dat gedaen [3]) was liet hi Reinout comen die hoverdich
(26) was ende stout, sijn sporen waren hem gespannen ende hi was so lanc, doe hem Aymijn in den hals soude slaen, dat hi op een banc staen moste. Dat gedaen, seide Aymijn: „Reinout, stant op, ridder goet, ende hebt die moet van een espentijns *) want hi draecht carbonckel in sinen hoirnen, den seghe of vechtinge en verliest hi nemmermeer. Ic geve u allene, Reinout, Pierlepont Montagut ende Valkenstene: gi en selt niet laten sonder enich vermiden of toeven, gi sult altijt op de Turcken ende heiden vechten." Doe brochtmen dair vier scone orssen die goet waren ende genoechlic int scouwen; dat beste van vieren gaf men Reinout dat hi daer op te hove soude riden want het was een voet hoger dan de ander drie. Doe Reynout dat ors sach dochtet hem veel te clein: hi verhief zijn vuyst ende sloech dat ors dair mede tusschen sijn oren dattet voer hem ter aerden viel. Hi seide: „Vader,

---

[1]) = maar gij moet het...

[2]) = (althans voor iemand) die.

[3]) = Doe dat gedaen was, of: dat gedaen in absolute constructie (vgl. blz. 19, r. 3).

dit is een crancke *) gift want dit ors is mi vele te cranc ende te licht". Doe de edel vrou Aye dit ansach verwondert hair ende seide: „Ghi soutse alle dootslaen die men u voerbrochte." Des balch hem Aymijn ende seide met toernigen moede: „Swiget mijn vrouwe, van dien woerden, laet Reinout minen soen proeven *) sijn cracht ende macht. Ic segge u voirwair ic woude datmen hem hondert voir brocht ende hise al doot sloege." Doen brocht men hem wter stal noch een ors dat hoger was dan dat ander dat sloech hi oec metter vuist doot. Dair na brochtmen hem dat derde dat seer groot was ende daer spranc die stoute Reinout op ende spranc dat ors de lenden in stucken dattet corts sterf. Als Aymijn dat sach was hi blide ende seide: „Sone Reinout en weest niet droevich. Ic weet u een paert ende hiet Beiaert, dat heeft die cracht van ix orssen ende staet in een starcke toren, dair en darf niemant biden orsse comen overmits sijn quaetheit:
(27) dese Volbeiert is van een dromedrarius gecomen, het is so snel van lopen, al wairt dat een sparwer eerst wt zijnre muten *) quame ende so neder vloge dat die geen de op Beyaert sate hem reiken mochte, hi soude die sparwer sijn vederen corten al vliegende." Doe Reinout sijn vader dus hoirde prisen seide hi al lachende: „Vader, dat waer wel mijn paert." Doe sprac de edele grave Aymyn tot sijn soen: „Reinout, doet u wapen *) an u lichaem, dat rade ic u voirwair, want het is soe vreselic, ten laet hem niemant genaken · ende hevet een vreselic gebijt want het bijt stenen ghelic ander orssen hoy biten." Doe sprac Reinout de onvervairde: „Sal ic mi wapenen tegen een paert, het waer scande, wiet hoerde of sage, heren of ioncfrouwen · " Doe sprac Aymijn: „Sone ic rade u dat gi u wapent want tors is groot fel ende starc." Als Reinout die woerden hoirde van sijn vader wapende hi hem in zijn volle hernas of hi ten stride gaen soude · Ende nam in sijn hant een stoc van een vame lanc ende ginc daer tors was; hem volgede veel ridders · ende ioncfrouwen om taensien hoet mit Reinout vergaen soude, sijn vader ende moeder volgeden mede, somwijlen lagen de ridders ende ioncfrouwen opten muer · want si grote begeerte hadden te sien wat aventuere datter geschien sal. Doe hiet Aymijn datmen de stal ontslote ende seide tot Reinout: „Soen, dwinct dat orsse, ic salt di noch

geven." Mit dien dat Aymijn de woerden tot Reynout sprac trat hi in die stal; als hi in was, sloet men de doere toe. Doe sach Reinout dat ors voer hem staen; dat ors sloech Reynout met een voet, daer hi stont, voer sijn hoeft dat hi al verdoeft viel ter aerden ende lach lange eer hi bequam. Vrou Aye dit siende, riep met groter haesten ende wranc haer handen seggende:
(28) „Eylacen, mijn kint is doot." Doe sprac de edele grave Amyn: „Soene, dwinct het ors, ic gevet di want icx niemant bet en gan *) dan u." Die edele vrou Aye riep seer iammerlic: „Aylacen, hi is doot: siet wair hi leit." Aymijn sprac: „Swijcht vrou, is hi van minen bloede ende heb ic hem gewonnen, gi en dort *) niet twifelen hi en sals wel genesen." Onderdes bequam Reynout ende scaemde hem dat hi daer lach; hi hevet sinen stoc verheven ende meende Beyaert dair mede ter neder te slaen, des hem Beyaert benam ende nam Reinout in sinen mont bi den halsberch de hi scoirde ende werp Reynout voer hem inder crebben. Reinout sloech weder op Beyaert ende Beiaert werp Reinout op de aerde: had Reynout van scanden mogen doen, hi hadde wten stalle gelopen • Doe nam Reinout Beyaert bi den hals ende hieltet manlic ende sloeget ros mit vuysten • Aldus wrastelende vocht hi lange tegen Beyaert, als nu boven als nu onder vechtende, creech hi hem den breidel inden mont ende sprancker op mit twe scarpe sporen, doe deed men de staldore wide open. Ende elc de vloech op hoechten om te sien den loep ende sprongen van Volbeyert. Als Reinout met Beiaert quam optrume, gaf hi hem die sporen ende den toem ende satter op of hijer wt gewassen hadde geweest. Beiert was groet, starc ende snel ende droech Reinout over twe wide graften mit een spronc: elc graft was wel xl voet wijt. Aldus reet Reinout een lange stont wech ende weder *) dat hi mode was ende dat ros Beiert was seer besweet ende bloede vanden spoerslagen die hem Reynout gegeven had: doe bete Reynout die degen vanden orsse ende dwoecht vanden bloede. Die vrouwen ende ioncfrouwen quamen vander muer om Beiert te sien, doe sprac de coene wigant: „Dit ors en gave ic om geen goet." Beiaert stont voir hem ende beefde ende leide
(29) zyn voeten te samen ende neech Reinout toe ende hi wennede dat ors datter een kint mocht om gaen spelen sonder misdoen.

Het was pickswart, manen ende al datter aen was, voren wast wide ende seer breet over de hoepen. Reynout deder toe maken een costelic gereide, als toem, voerbuych ende couvertuerde ende een costelick sadel met vier siden daregaerden *) die seer ghenoechlijc waren om sien.

DAT VII · CA · HOE DE GRAVE AYMYN MET SIJN KINDEREN TE HOVE QUAM ENDE HOE HI ONTFANGEN WAS VAN CONINC KAREL ENDE HOE LODEWIJC, CONINC KAREL'S SOEN, GECROENT WAS VAN VRANCRIJC ENDE HIET SINEN DROSSAET ENDE SINEN COC DATMEN AYMIJNS KINDER NIET EN GAVE TETEN ENDE SINEN CAMERLINC DATMEN HEM GEEN BEDDEN EN GAVE OP TE LEGGEN ENDE HOE HY ALLE SIJN HEREN BEGHIFTE SONDER AYMIJNS KINDEREN GAF HI NIET.

Die grave Aymijn met sijn vier kinderen gereide hem om te hove te varen · ende wapende hem of si souden te stride varen, voersagen hem wes hem van node was ende al zijn volc ·
(30) des verwondert menich mensce dat Aymijn ende sijn kinder met sijn volc so gewapent reden want haer paerden waren overdect ende versien van al dat daer toe behoirt. Dair reet mede de grave Roelant, heer Willem, Barnaert ende Bertram ende reden te hove waert: si reden so lange dat si te Senlis quamen · ende van daen reden si te Parijs. Reynout sat alleen op Beiaert, de aerde droende daer hi reet ende dat vier spranc wten stenen

daer Beyaert over liep, zijn broederen saten alle op andere paerden ende hadden hare bannieren ontwonden so si eerlicste conden • Aldus genaecten si den hove met grote love ende eren. Als coninc Karel vernam dat Aymijn bi Parijs quam met sijn volc al gewape[nt], sende hi hem enen bode, seggende Aymijn, dat hem coninck Karel badt dat hi hem mit sijn volc ontwapende, twelc Aymyn doir bede van coninc Karel also gedaen heeft. Coninc Karel gareide [1]) hem mit sijn volc om Aymijn te gemoet te trecken ende vriendelijc te ontfangen. Dit toernde seer Lodewijc ende seide tot sinen vader: „Suldi nu yegen trecken den genen die u haet ende doot viant is ende u soude crencken, mocht hi?" Doe seide coninc Karel: „Swijcht soen Lodewijc, ic wil datmen de twiste versoene ende vrede make: het heeft lange genoech ghestaen; nu gereet u mede sonder merren, ghi moet mede varen sien u neven ende gruetense minlic." Coninc Karel badt al sijn edele baroenen, vrouwen ende ioncfrouwen, dat si mit hem togen tegen Aymijn van Pierlepont om hem eerlijc te ontvangen. Si antwoerden alle den coninc dat sijt gaerne daden. Aldus togen si mitten coninck Aymijn te gemoet heerlic op geseten ende wel toe gemaect so cierlic ende constelic als elc conde beide van heren ende ioncfrouwen. Doe Aymyn bi coninc Karel quam ontfincken die coninc blidelijc ende hieten vriendelic wel-
(31) coem mit sijn kinderen ende al zijn volc; des danckede Aymijn die coninc met soeten woerden, mer Lodewijc en sprack Aymijn noch sijn kinder niet toe ende sweech stil. Dit was teerst in. xxxij • iaren dat de coninc Aymijn onghewapent had gesien. Roelant bat den coninc dat hi Aymijn hovescheliken ontfinge ende badts Lodewijc mede, daer Lodewijc op antwoerde: hi en hadde mit Aymyn of sine kinderen niet te doen. Doe seiden de baroenen ende ioncfrouwen tot malcanderen onderlinge: „Is dat Aymijns sone Reynout? het is een die manlicste ende scoenste iongelinc diemen vonde in al kerstenrijc." Dat hoerde Lodewijc ende het toernde hem seer want hi was die scoenste iongelinc naest Reinout die men vinden mochte mer Reinout was een voet langer, manliker ende scoone van huyt ende hi sat opt beste ors dat in de werlt

[1]) = gereide (maakte zich gereed).

was. Hoert hoe sotlijc ende verweent *) dat Lodewijc sprac ende seide: „Waer hoerdemen ye seggen enigen mensche dat Aymijn kinderen had of waen *) sijn kinderen gecomen waren? mer hi heeftse gehuert ende om dattet scoon iongelingen sijn heeft hi doen seggen dattet sijn kinderen sijn: ic sal proeven in corter tijt of Reynout mijn maech is of niet" • Dit dus seggende, reet Lodewijc tot Reynout ende gruete Reinout seggende: „Neve, God geve u goeden dach" ende Reinout seide: „neve, des moet u God lonen." Ende als si malcander gegruet hadden seide Lodewijc tot Reinout: „Neve, gevet mi dat paert daer gi op sidt, men prijstet seer, ic sals u dancken." Reynout antwoirde: „Voerwair seg ic u, soude ic dit paert yemant geven ic gavet u • Ic wil u gaerne dienen met minen live mer dit paert en staet mi niet of, het is mi so suer geworden eer ict creech ende oec mede en mach mi geen ander paert dragen" • Als Lodewijc dit hoerde van
(32) Reinout was hi toernich ende [sei]de: „Wat is van ruden ende groven gheslacht, is ongewoene des gevens. Mer ic seg u als ic sidt in mynre maiesteit ende gecroent sal wesen ende ic elcken begiften sal, so en sal ic u niet geven." Reinout wert toernich als hi dit Lodewijc hoerde spreken ende seide weder: „Ghif dijne giften den genen diet van node is • ic en heb dijn ghiften niet te doen *), want mijn vader goets genoech heeft dat ics niet te doen en heb." Ende doe dese woerden geeyndt waren gingen si in een lustelike boemgaert dair coninc Karel plach te dingen *); daer was alrehande spel ende solaes • men scaecter, men scermder, daer saten vrouwen ende ioncfrouwen, men hantierde dair niet dan vroechde • elc verloes den tijt eer hijt wiste • Ende alst maeltijt was dat men soude gaen eten, beval Lodewijc dat men Aymijns kinder geen eten voer en sette. Dese woerden hoerde menich edel man, men gaf water als dat betaemde: eerst die paeus patriach cardinal ende de bisscop ende daer na de coninc ende die coninginne ende elc na zijnre waerde worde daer gestelt ter tafelen • Ende Aymijns kinder settemen in een hoec daer die honden haer ganc meest was, als dat de honden hem dicwil hinderlic waren. Dair worde eerlic ter tafelen gedient van spijs ende dranc mer Aymijns kinderen en quam niet • Si souden wel ghegheten hebben hadden sijt gehadt, si sagen op malcanderen

ende waren toernich. Doe seide Reinout met toernigen moede • ende swoer dat hi spijs halen soude wient leet of lief waer • Reynout stont op ende liep in de coeken met verstoerden sinnen ende stac de dore met een voet dat si op spranc • hi nam vij • scuttelen met spijs. Die coc dit siende woudet Reynout benemen ende seide tot Reinout: „Laet staen in duvels name." Reinout wort toernich ende stac de coc met een voet dat hi [int] vier storte, die
(33) coc hielt Reinout nochtan bi sijn cleder ende wilden niet laten gaen: doe verhief Reinout zijn vuyst ende sloech den coc dair me dat hoeft in stucx dat hi doot ter aerden viel. Reinout ginc mit die spise daer zijn broeders saten seggende: „Broeders hier is genoech van als wat." Doe quam clacht voir den coninc dat sijn coc was doot geslagen. Hi vraechde wiet gedaen hadde; si antwoirden: „Aymijns sone Reynout." Doe sprac coninc Karel • ende loech: „Dat hi den cock doot sloech, des is hi dancs waerdich: ic sach selver wel dat si niet teten en hadden, de iongelingen, daer si saten ende hem en is nye niet gebrocht ende hier eet doch so menich man. God verwate den coc dat hi daer tegen was dat hi spijse nam: hi heeft sijn rechte loen, dese iongelingen sijn mijn magen, ic en wilse niet verdriven ende houden vreemde luden vóer hem. Ic seg voirwaer, ten staet mi op een coc niet: wil icker één mi coemter tien, wes daer an misdaen is dat neem ic op mi." Als si dit hoerden vanden coninc, de over Reinout claechden, swegen ende gingen wech. Doe quam een die daer broot brochte ende gaf Reinout genoech wes hi wilde, daer na quam die de wijn scencte ende seide tot Reinout: „Here, wildi yet wat wijn dat gi wilt, ic salse u geven." Aldus diende men Aymyns kinder eerlic, dit toernde Lodewijck alte seer. Hier en binnen quam de drossaet die dair diende vanden gerechten, op Reinout dat hi loech [1]) • Ende seide: „Ionc man, gi hebt misdaen: bestonde onse coc mi yet • ic seg u voerwaer ic soude u slaen dair om, want gi hebt hem geslegen doot, des en hebdi geen danc." Reynout sprac totten drossate: „Gi en sijt niet vroet, gi dreycht te veel sonder misdoen: sloechdi mi, dair lage aen u doemsdach." Doe wort de drossat toirnich ende seide: „Dat wort geproeft, al waerdi noch so stout!" Een stoc dat hi ophief [1])

[1]) Verouderde zinsvorm voor: Op Reinout loech hi e. d.

(34) ende sloech na Reinout. Als Reynout dat sach scoet hi op ende scutte den slach met sinen arm • Sijn vuyst verhief hi ende sloech den drossaet dat hi doot voer hem ter aerden storte want Reinout was toernich ende stiet dat lichaem vanden drossaet [1]) doot voir hem lach met een voet ende mit sulcker nijt dattet een stuc weges inder salen rolde. Dit sach coninc Karel daer hi sat ende seide: „Ic sie wel, de dair de overdaet doet, dat hi toirnich is." Lodewijc sprac: „Heer vader, dunctet u goet? gi sijt here vanden lande: corrigeert gijs niet, men sal u seggen lachter ende blaemt." Doe quam men daer clagen den keiser dat sijn drossat doot waer; nochtan geboet de coninc vrede, datter niemant soe koen en waer de Reinout misdede: doe en wasser niemant meer so stout de hem teghen Reinout setten dorst, doe hietmen voert comen de speelluden die solaes *) conden maken om te vervroechden de daer over de tafelen saten. Alsmen sou gaen slapen beval Lodewijc sinen camerlinc datmen elc voersage van bedden sonder Aymijns kinder, datmen die wijsde een banc daer [2]) op slapen souden: de camerlinc dede als hem Lodewijc beval. Als Reinout dit sach wert hi toernich ende seide tot sijn broeders: „Ic wedde wi noch tavont sullen hebben de beste bedden." Doe di heren ende knechten al te samen te bedde waren ende begonden te slapen, nam Reinout een halsberch ende began so vreselic te slane op die geen die te bedde waren dat si waenden niet en tijts wech te comen, so dat si vielen over malcander, ya tkint over den vader, deen vrient over die ander, wie eerst wech conde comen was de beste, also dat Reynout ledich vant wel xxx. bedden ende leide zijn broeders op tscoenste bedde dat hi in Lodewijcx huse vant. Die ghene die van haer bedde verdreven waren, som half gecleet som bi na naect, claechdet den coninc hoe si ghevaren hadden
(35) ende wiet hem gedaen hadde ende baden hem dat hijt corrigeren soude. Als de coninc dit hoerde seide hi met toernigen moede: „Ghi doet qualic ende het is groot scande dat gi alle claecht over één man • ic en doe daer geen iustici over." Als si dat hoirden waren si droevich ende gingen wech ende lagen dair si mochten.

[1]) doot voir hem lach een primitieve vorm van onderschikking (parenthesis), tenzij dat is uitgevallen.

[2]) het subject wordt in zinnen als deze niet altijd genoemd.

Reinout ende sijn broeders sliepen mit vrijer herten ter tijt toe dat hem de dach scoon verbaerde. Doe stonden si met gemaken op, elc cledede hem ende als si gecleet waren gingen si tot conincs hove ende de coninc quam hem te gemoete met menigen edelen man ende woude gaen tot sijn soen Lodewijc. Dye coninc hadde bi hem xxx bisscopen, ix gecroende coningen, xii. hertogen ende ginc tot Lodewijc ende Aymijns kinder ghingen mede. Doe coninc Karel quam tot Lodewijcs camer seide hi: „Soen staet op, het is tijt, u sal huden grote eer geschien." Mettien rechten [1]) Lodewijc op • ende seide: „Sijt welcoem, heer vader, ende gi heren alle gader." Daer na sprac coninc Karel tot sijn soen Lodewijc mit een bliden ansichte: „Sone, ic sal u noch huden geven mijn crone ende mijn lant ende maken u heer over al Kerstenrijc". Doe seide Lodewijc: „Heer vader, dat si ter goeder tijt *), gebenedijt si God daer of dat hi mi vercoren heeft tot sulcken staet." Die grave Aymijn hulp Lodewijc cleden ende Tulpijn de aertsch bisschop mede; nochtans diende hem menich man want twe coningen vesten hem sijn mouwen • ende twe bisscopen. Doe vraechde coninc Karel den grave Aymijn dat hi bade zijn kinderen of si enige officien dienen wouden elc na haer mogentheit ende goetwillicheit, welcke diensten si gaerne ontfangen wilden ende daertoe dancken ende eer bewisen den coninc seer hoechlic. Doe hiet de coninc datmen Reinout maecte bottelgier ende Adelaert drossaert ende Ridsaert dat hi voerden coninc dienden ende
(36) Wridsaert voer de bisscopen. Als dese edel ende ghecroende coninc Lodewijc rede was, leidemen ter kercken. Wridsaert ginc voer hem ende Adelaert de mercgrave, so dat hem niemant en mocht genaken; besiden hem ginc Reynout de stout was ende manlijc, die een voet langer was dan Lodewijc ende ginc achter Ridsaert. Aldus ledemen Lodewijcken ter kercken. Dese iv. broeders droegen een pellen *) groen dat Lodewijc boven zijn hoeft ginc, dat hem de wint niet en bewayde of die zon verbarnde. Als Lodewijc in de kerc quam leitmen [2]) int choir dairt cierlic toe gemaect was; de coninc ginc bi hem ende die ander heren gingen elc staen na hare waerden. Aymijn ghinc staen dair hijt

[1]) = richtte zich.

[2]) = leidde men hem.

scoenste ende beste vant ende sijn kinderen bi hem ende neven coninc Karel Lodewijc. Men vint bescreven in de cronike van Vrancrijc dat niemant gerecht coninc van Vrancrijc en mach worden, hi [1]) moet wesen een echt kint ende men mach misse singen op sijn lichaem ende Gods lichaem consacreren ende offeren ter eren Gods. Oec moet men hebben olye kersen ende vier mede, het is de salichste croen van Vrancrijc want gebrake dair yet van dese saken, men en mochte hem geen coninc maken. Doe wert Lodewijc geleit op sinte Marien outaer. Ende bisscop Tulpijn sanc de mis ende die patriarch van iherusalem diende ter missen. Men sanc die misse met groter triumphen. Alst so verre quam dat men offeren soude, offerde Lodewijc een bisant van goude ter eren Gods van hemelrijc • Doe offerde Reinout wt hem selven twe bisanten van gout • doe docht Lodewijc in hem selven dat sijn offerhande te cleyn was ende offerde drie bisanten; doe offerde Reinout weder ende offerde vier. Als dat Aymijn sach seide hi: „Ter goeder tijt, Reinout, waerstu geboren, ic woude dat ic al mijn goet vercoft had in bysanten ende hier gebrocht
(37) ende gise al offeren soudet." Doe sach Lodewijc opten outaer: hem en quam geen olye of kaerse, doe badt coninc Kaerel Gode met vieriger herten dat sinen sone Lodewijc hebben soude wes een coninc toebehoerde. Doe quam ter stont in schine *) van twe duven ende brochten olye ende kaersen ende vuer. Doe dedemen hem grote ere ende reverencie ende men sacreerden onser God op sijn lichaem ende als de misse so verde was datmen pater noster sanc doe brocht men een rijckelike crone de seer costelic was ende goet, verciert met menich costelic steen: daer stonden an twe robinen groot ende scoen int ansien ende ander stenen ontallic; doe setmense hem op thoeft ende doe hi de croen op thoeft hadde was hi in hem selven opgeblasen van hoverdien • Ende als Lodewijc aldus sat mitter croen op thoeft, sloech hi de hant an alle de edelen de dair waren in teiken dat si coninc Lodewijc onderdanich souden wesen • Ende doe men hem die crone spande doe wert dair groet geluyt gemaect met trompetten met claretten ende met alrehande instrumenten daermen genoecht me bedrijft • so dat de feeste van die croninge nie sulc

[1]) = Mnl. hine: of hij moet...

gesien en was ende doe de coninc aldus gecroent was doe wert hem een bloet swairt sonder scede op zijn side gegort in teiken dat hi dat recht bescermen soude ende rechte iustici doen soude. Als dit al gedaen was ende Lodewijc ghecroent, leide men hem ten pallaise waert: an die een side van hem ginc de paeus ende an dander side die patriarch ende dair na quam coninc Karel met de xij. genoten van Vrancrijc, daer na grote menichte van bisscopen, achter dese volgede de grave Aymijn met sijn heren: daer was een heerlike stacie, een yegelic ghinc manierlic ende statelic tot men ten pallayse quam • Aymijns kinder als *) Reynout
(38) ende sijn broeders waren voir te hove gegaen om haer officien *) te bewaren ende als Lodewijc ende de heren te hove gecomen waren gincmen sitten ter tafelen elc na sijnre waerden ende na dat hi van geboerten was. Aymijn sat mede an coninc Karels tafel, dair dienden Aymijns kinder elc van sine officie, twe bisscopen dienden mit Ridsaert ende Adelaert diende in de sale seer puntelic ende met Wridsaert dienden twe graven; elc was sorchvoudich van zyn officie so dat daer heerlic gedient was ende Reynout diende van sijn offici so dat van sijn dienst elc wiste te seggen. Alle dinc was daer overvloedich van spijs ende dranc. Als de maeltijt gedaen was ghincmen dansen ende genoechte hantieren want dair waren te hove vele edel scone ioncfrouwen de seer behagelic waren int scouwen ende ansien, men scencter den wijn overvloedich in gouden ende silveren vaten, dair waren speelluden van meniger hande spel, elc toechde sijn conste so hi best conde ende mocht [1]). De vroecht was dair so groot ende manierlic in goeder genoechten, dat een yegelic die dair ten hove was den tijt niet en verdroet noch ongenoecht daer in en hadde. Ende die maeltijt gedaen wesende, ginc coninc Karel slapen mit sinen heren ende vorsten. Lodewijc den iongen coninc dede roepen overluut: wie ghiften ende lenen ontfangen wouden van hem, datsi hem volgeden, hi soude elc na haere staet ende rijcdom beghiften • Lodewijc ginc in enen sconen boemgaert ende ginc sitten onder een plein [2]) dat dair bereet was scoen

[1]) Vgl. de Inleiding, blz. 213, over de interpunctie bij losjes verbonden zinnen als deze.

[2]) Bedoeld is waarschijnlijk een paulioen = troonhemel.

ende costelic; als hi geseten was dede hi de heren voer hem comen ende gaf seer scone giften elc na dat hem dochte dat si waerdich waren of dat hijse lief had ende si an hem verdienen souden • Dair en was niemant hi [1]) ontfinc ghiften, hoe neder dat si van geboerten waren, luttel of veel, sonder alleen de grave Aymijns kinder, die hi versmade ende en woude hem niet geven. Als die
(39) grave Aymyns kinderen dit sagen dattet al begift was dat inden hove was bi den coninc sonder si luiden alleen ende dat Lodewijc hem so hatich was, gingen si tot haren vader ende claechden hem hoe si gevaren hadden. Als de grave Aymijn haer vader die clachte van sinen kinderen ghehoort hadde wert hi verstoert ende toernich ende ginc haestelijc tot coninc Karel daer hi in zijn camer lach opt bedde • Als hi bi den coninc quam gruete hi hem minlic ende als hi hem ghegruet hadde seide hi: „Heer coninc, Lodewijc u soen heeft gegeven alle den heren, sijn hof volgende, schone leenen ende ghiften, ende al hebben si giften ontfangen, sonder mijn kinderen alleen, de en wil hi niet geven; nochtans hebben si hem gevolghet ende reverenci bewesen meer dan alle de ander die in sinen hove waren • ic en weet niet dat mijn kinderen hem mesdaen hebben • " Als coninc Karel dese woerden van grave Aymijn hoerde hadde hi medeliden mit hem ende seide: „Haelt mi uwe kinder mijn neven, ic en wilse niet verstoten oft verdreven hebben, ick salse selve begiften ende geven hem gaven so eerlic als enige heren die ic in mijn rijc hebbe." Als die grave Aymijn dit vanden coninc hoerde ginc hi om sijn kinderen ende brochtse voer den coninc ende als si voer des conincs bedde quamen vielen si over haer knien ende grueten den groten coninc Karel van Vrancrijc, ende hietse wellecoem, seggende tot hem luyden: „Ic wil u begaven ende schone giften geven. Ridsaert, ghi sijt die outste van al u broeders want het is mi gheseit dat ghy die eerste geboren sijt: ic sal u geven have ende scat, ic make u in Spangen mercgrave, dat suldi van mi ontvangen u leven lanc • Adelert, ic make u mercgrave van Poelgen, Wridsaert de derde broeder, ick geve u den sesten *)
(40) schilt tusschen Parijs ende Louwen: het is een schoon goet, ghi moget u staet daer eerlic opdragen." Doen seide hy tot Reinout:

[1]) Mnl. hine = of hij ontving.

„Lieve neve, gi moet oec mede wel verghift wesen, geve ic [1]) u dat lant van Artoys, Angiers • ende Boloys." Als dese vier gebroeders aldus eerlic ende hoghelic beghift waren vanden edelen coninc Karel soe vielen si op haer knien voer conincs bedde ende custen sijn voeten ende dancten den coninc hoghelick: daer ontfingen si dat leen blijdelic. Als si dat leen ontfangen hadden namen si oerlof an den coninc ende gingen inden boemgaert. Doe wertet Lodewijc verboetscapt dat Aymijns kinder van sinen vader den coninc beghift waren, des hadde hi nijt ende toerne. Doe Aymijn ende zijn kinder quamen inden boemgaert • sprac Aymijn tot Lodewijc in arren moede: „Danc hebt, heer coninc, van uwen ghiften." Lodewijc antwoerde Aymijn seggende: „Ic heb wel verhoert hoe dat mijn vader u kinder schone giften gegeven heeft; voerwaer seg ic u, ic en wils niet ontberen of toe laten want het is wel dat twe deel van minen rike: ic salt hem weder benemen cortelic • " Als dese woerden geeyndt waren. seide Lodewijc: „Ic moet sien of mijn heren cracht hebben ende nut sijn wapen te dragen, an enen steen die hier leyt inden boemgaert • ic vermete mi dat ic de stercste ben die nu ter werelt leeft • ende niemant en is van soe hogen gheslachte als ic ben." Sijn heren dese woerden horende, swegen al stille. Anderwerve seide hi noch de selve woerden: doe wort Aymijn toernich ende en mocht zijn vermetel woirden niet lange verdragen, seggende tot Lodewijc: „Sidi sterc goet ende edel, het sal hem selven openbaren. Wat wildi u beroemen: ic weet noch een iongelinc van xx. iaren, woude hi zyn macht doen hi worpe den steen soe
(41) vorde als gi, al dadi al uwe cracht daer toe." Als die coninc Lodewijc de woerden hoirde sprac hi tot Aymijn met arren moede: „Du oude geck, God moet bederven u lijf, ic seg u serteyn: en liet icx niet doir Gode, ick soude u met minen vuysten so slaen dat ghijs nemmermeer en vergaet. Laet uwe kinder hier comen ende proeven haer cracht metten steen." Lodewijc toech sinen mantel wt in arren moede ende werpse neder ende nam den steen met enen haestigen sin ende werpen xx. voet verre. Dair stont menich edel man bi diet ansagen: daer na werpen die

---

[1]) De zin heeft de schikking als na een causalen bijzin.

stercke • ende beste van Vrancrijc, mer dair en was niemant so sterc of crachtich, Lodewijc ontwerpse een voet, want daer en was niemant, si en gaven Lodewijc den prijs. Als Lodewijc dus den prijs hadde vanden steen seide hi tot Aymijn mit hoemoediger talen: „Wat segdi nu, ghi node [1]) grise hont, hoe en haeldi nu niet u soen Reinout? ghi seide hi soude mi den steen ontwerpen: die u dade recht, men soude u trecken bi uwen bairde dat u die oghen verkeerden in uwen hoefde. Hoe en haeldi Reynout u sone nu niet? waerna beidi? u woerden sullen u bescamen want ghi u sone ghepresen hebt boven alle heren in onsen landen wonende." Dese scempighe woerden de Aymyn Lodewijc hoerde spreken • verwarmden zyn bloet, seggende: „Ic segge u voerwaer, coninc Lodewijc, gi en sijt niet so koene dat ghi u hant sout slaen an minen baert: u hant ende u arm en toechdi nemmermeer weder na u." Coninc Lodewijc seide weder: „Grise hont, loep heen [te] dinen soen Reynout ende doe dattu geseit hebste ende laet hi den steen tegen mi werpen" • Als Aymijn van Lodewijc aldus smadeliken toe gesproken wort, liepen hem de tranen over den ogen ende die tranen over sijn ogen lopende, quam hi int prieel bi sijn kinder, die daer saten ende songen met vrouwen ende
(42) ioncfrouwen ende waren vrolic. Als Reinout zijn vader weemoedich sach • ende die tranen over sijn wangen lopen, liet hi sijn vroechde ende blijscap ende quam tot sinen vader seggende: „Vader, wat is u miscomen of mesdaen? ic salt wreeken al soude ic mijn lijf ende goet verliesen." Aymijn die grave antwoirde Reinout met bedroefder herten: „Ic stont in den boemgaert bij Lodewijc ende dair began hi vermetelic te spreken dat niemant sijns gelijc en was in cracht, scoonheit of van edelen geboert ende beroemde hem so veel dat sijns ghelijc inder werlt niet en waer. Anderwerf seide hi weder, doe en mocht icx niet langer van hem verdragen • ende seide tot hem datter noch een was van xx. iaren, woude hi syn cracht doen, hi soude den steen so vorde *) werpen als hi: doe werp hi sijn mantel in arren ende fellen moede neder ende ontwerp alle den genen dye daer waren een voet, doe sprac hi mi seer lelic • ende hiete mi te wesen een grijs hont ende ist dat gi dit niet en wreect ende werpt den steen tegen hem, ic salt

[1]) oude.

besterven • hier om bidde ic u, lieve soen, wilt mi nu verhoren ende en laet mi geen logenaer bliven" • Reynout antwoerde: „Vader, het en wair niet behoirlic dat ic dat doe want Lodewijc is nu onse coninc ende sijn verwaende woirden de hi spreket, zyn hoevaerdige daden comen hem noch overmits sijn ioncheit; dus vader: set u te vreden, ic en wil teghen hem gheen ghemenck *) hebben." Als Aymijn dese antwoerde van Reinout hoirde was hi droevich seggende: „Mijn lieve sone, suldi mi nu in deser scanden ende confusien laten ende en werpen den steen niet teghen Lodewijc, ic sal dat moeten besterven." Doe seide Reinout: „Vader, hebt mate in u lijden, gi weet doch wel dat wi coninc Lodewijc voirt an moeten onderdanich wesen ende wes hi mesbruyct
(43) overmits sijn opgeblasen hoevairdige herte, dat verbetert weder sijn vader • aldus seg ic u vader, ic en wil van dage teghen hem niet werpen: daer bi *) matich u rouwe" • Als Aymijn die grave hoerde dat hi niet en vorderde met bidden tegen sijn soen, seyde hi met haestigen woirden: „Soude ic dan daer om bliven een logenair, mi wair liever dat ic rechtevoert storve; ich seg u, soen, voerwaer: wildi den steen werpen tegen Lodewijc ende moechdi hem den steen ontwerpen, ick sal u geven Beyaert." Ten lesten wert Reinout becoert mit medeliden van sijn vader ende seyde met eenen arren moede: „Vader ia ic ontwerpe hem den steen al waer hi de duvel selve" • Met dese woerden spranc Reinout op ende ginc mit sijn vader inden boemgaert daer Lodewijc was, hem volchden sijn broeders ende menich edel man, vrouwen ende ioncfrouwen om te sien dat werpen vanden steen • Ende als Aymyn met sijn kinderen in den boemgaert quamen gingen si dair den steen lach. Reinout nam den steen ende werpen een halve voet verder dan hem Lodewijc geworpen hadde, des was coninc Lodewijc seer toernich, daer hi stont als een overmoedich man ende sacht selve metten ogen, daer en hadde niemant so cloec geweest te voren, Lodewijc hadse [1]) ontworpen enen voet ende sach nu dat Reinout vorder werp dan hi. Aymijn seide tot Reinout: „Sone ich bid u, peynst huden om de eere" • Lodewijc toech sijn mantel wt in toernigen moede ende werpen dair heen

---

[1]) Mnl. en hadse = of L. had . . .

ende sette sijn crone van thoeft [1]) ende hiet datmen hem den steen brengen soude, twelc ter stont gedaen worde want hy namt in groten evel dat hem Reinout den steen ontwerp. Lodewijc nam den steen weder • ende werpen een voet vorder dan Reinout
(44) gedaen hadde • Reijnout nam den steen weder ende werp noch vorder dan Lodewijc • Doe nam Lodewijc den steen weder ende en conde so vorde *) niet werpen als Reinout dede, nochtan deet hi sulke craft dair toe dat hem tbloet ter naze ende monde wt spranc. Aymijn sach op Reinout ende badt hem dat hi sijn crachten aen den steen woude tonen. Doe werp Reynout sijn mantel neder ende badt Ridsaert dat hi hem den steen langede • twelc hi dede ende als Aymyn den ouden den ionghen den steen toe draghen sach stont hi op • ende loech daerom. Als Reinout den steen had werp hi den steen met sulcker cracht so dat hi den steen werp drie grote mans voeten vorder dan hi te voren gedaen had: dat verwonderde menich edel man diet sach. Doe seide Aymijn: „Gebenedijt sidi Reinout," ende al dat dair was, ionc ende out, vrouwen ende ioncfrouwen, gaven Reynout den prijs. Als coninc Lodewijc Reynout dus hoerde prijsen, hadde hijs groten nijt int herte seggende den volcke: „Dit es ymmer een sot dinc van u luiden dat ghi een huerlinc dye om gelt gehuert is, hoe wel dat hi seit dattet sijn soen is, dus seer prijst: een grof karel ende boer is somtijt so sterc als een edelinc ende soude oec mede soe vorde werpen." Met dese woirden keerde hem Lodewijc om ende ginc van daen. Doe seide Aymijn tot Reinout: „Mijn soen, nu is Beyaert u eygen." Doe loech Reinout ende seide: „Heer vader, ic danc u seer der giften." Doen seide Aymijn: „Segget mi soen, hoe mocht gi u cracht so onthouden? hadde gi u cracht te volle getoecht • gi hadde Lodewijc den steen noch een voet ontworpen." Dese woerden verhoerde Lodewijc ter wilen dat hi wech ginc: doe scaemde hi hem noch meer ende ginc van daen mit een serich hert, doe quam hem in sijn gemoete gaende Gwelloen, here Derode [2]) ende Macharijs, dit waren
(45) twe verradirs [3]) ende Lodewijcx nauste raetsluden; si grueten

[1]) Vgl. Inleiding blz. 212.

[2]) Zie p. 48: Heredreyt.

[3]) verradir zou een „emphatische" vorm kunnen zijn.

den coninck ende vraechden hem wye de meester was vanden steen. Lodewijc sweech ende en antwoerde hem luyden niet • Doe seide Macharijs: „Ic sie wel wat u deert: Reinout heeft u leet gedaen mer ic weet u raet: suldi u bewaren here coninc, dat u elc prijse, so suldi gaen inden boemgairt weder ende nemen Reinout in u armen daert alle dye edel sien, vrouwen ende ioncfrouwen, ende sult seggen met beveynsder herten datment hore: dat ghi Gode danct ende sijnre moeder die u verleent heeft sulcken schonen • kint *), dat hi alle dye edelingen te boven gaet in schoonheit ende cracht, als hi wel getoent heeft an den steen. Als gi dit gedaen hebt sal u elc prijsen ende grote eer spreken: den [1]) suldi seggen tot Adelaert dat hi comen sal terstont in een camer bi u ende als gi hem daer hebt, suldi tot hem seggen dat hi tegen u scake ende en wil hi des niet doen so suldi hem op seggen dat hi hem vermeten heeft dat hijt bet conde dan ghi. Ende wil hi dair dan tegen seggen, so suldi segghen dat wijt onder ons drien gehoert hebben ende wij willent hem over seggen, dit sullen wi seggen met strengen woerden • ende ist van node wi sullender noch veel meer toe crijgen diet selve sullen seggen ende dan suldi seggen • ende maken een eet: die opten anderen wint vijf spelen, sel hebben gewonnen des anders hoeft ende dat niet te verdingen om geen goet ende so drae als die vijf spelen gewonnen sijn, de gene diet gewonnen heeft, sel den anderen thoeft of slaen ende als gi dan, heer coninc, die vijf spelen gewonnen selt hebben, so suldi hem thoeft of slaen: aldus moechdi van de scaemte boet tonfaen [2]) ende bliven gheweldich coninc ende dan en salder voert meer niemant so cloec wesen de yet tegen u sal dorren doen." Coninc Lodewijc dese woerden horende
(46) van Macharijs, het dochte hem goet raet ende seide: „Macharijs, gi hebt waer geseyt • want daer en is niemant diet scaec spel bet can dan ic • " Lodewijc dede also hem die verrader geraden hadde: hi stont voir een veynster ende weyfde *) Adelaert met een hantscoe. Als Adelaert dit sach dat hem de coninc weyfde, meende hi of hy hadde willen drincken. Adelaert ginc inden wijn kelder ende tapte vanden besten wijn de hi vandt ende scencte enen gouden scale vol ende boetse den iongen coninc seggende:

[1]) = dan. [2]) = boete ontfaen.

Here coninc, drinct van dien wijn, het is den besten die gi van dage ghedroncken hebt." Als Lodewijc dese woerden hoerde wert hi toirnich ende sloech thoeft neder ende en sprac niet. Als Adelairt sach dat Lodewijc toernich was scaemde hi hem seer ende en wist wat doen, hi seide: „Her coninc, heeft u yemant te cort gedaen dat gi wreeken wilt, dat segt mi." Als Adelaert dese woerden totten coninc seide, sloech hy hem die scale wter hant datse tegen die want vloech ende spranc ane stucken. Doe woude hi wech gaen doe hi den iongen coninc so verbolgen sach. Als Lodewijc sach dat hi wech gaen woude, sprac hi met overmoede: „Ic waende te hebbe vrienden ende magen alst van node waer, die mi bescermen souden • mer mi dunct het sijn mijn doot vianden als *) Ridsaert, Wridsaert, Adelaert ende Reynout: ten was hem niet eere genoech dat Reynout boven mi hadde den prijs vanden steen, mer ghi Adelaert, hebt u verweten dat gi sijt mijn meester vanden scaeckspele: aldus verheft ghi u ende vernedert mi, twelc mi toernt • " Als Adelaert de woerden den coninc Lodewijc hoerde spreken keerde hi weder • ende seide: „Des neem ic God te hulpe dat icx nye en dochte de woirden te spreken ende ic
(47) sweert bi Gode ende sinte Dyonijs: waerder yemant diet op my seggen woude, ic deet hem missaken in een crijt • " Lodewijc seide: „Daer en wort niet toe gedaen, mer ghy moet gaen met mi in een camer, daer sullen wij een ander spel beginnen." Doe nam Macharijs Adelaert bider hant ende gingen te samen met Lodewijck in die camer • Als si in die camer quamen was daer Gwelloen; daer seyden Macharijs • ende Gwelloen dat Adelaert hem verweten had bet te konnen scaken dan Lodewijc • noch waren daer vij. graven de des mede oerkonden *) ende seiden dattet waer was. Adelaert wort geleit in een camer ende beset vanden heren om dat hy hem niet ontgaen en soude. Doe ginc Lodewijc tegen Adelairt over sitten ende men brocht dair een scaeck bort dat costelic was ende subtijl van werc: men brocht dat constelic spel om dat overmits de subtijlheit vant werck Adelaert sijn spel versien *) soude. Lodewijc seide tot Adelaert: „Ic seg u, wi moeten spelen, verstaet mi: wi eerst opten anderen wint vijf spelen sal hebben den anders hoeft." Als Adelaert dese woirden vanden iongen coninc hoerde seide hy: „Heer coninc,

ic en spele om so costeliken pant niet • ende oec heer coninc • waert scande dat gi u hoeft tegen tmine sout setten, mer wildi spelen om castelen of sloten, dat doe ic gaerne." Lodewijc antwoerde weder: „Ick ben een coninc ende ic moet mijn woert houden, ick swere u bi mijnre croen dat ic om anders geen dinghen en spele dan om u hoeft ende tmyn • " Als Adelert vanden coninc dit hoerde was hi droevich ende seide met soeten woerden: „Wel in Gods naem moet dat wesen." Doe seyde Gwelloen in hem selven: „Nu heb ic minen wille, want waer Lodewijc doot, ic droge noch die crone tot Parijs." Lodewijc haddet voer trecken omdat hi des dages te voren was coninc gecroent • elc dede sijn
(48) best. Lodewijc nam Adelaert een ridder ende een oude *). Adelaert seide: „God hebs deel, mijn ongeluc is groot • " Die coninc wan op Adelaert drie spelen after een; de coninc seide vermetelic: „Huden had u broeder den prijs vanden steen mer ic blive hier of meester • Ic seg u serteijn: ich sel u hier ter stede u hoeft of doen slaen". Als Adelaert dat hoerde versuchte hi ende sloech thoeft neder ende seide: „Here coninc, of gi mijn hoeft wont en soude icx niet mogen verdingen?" Die coninc seide: „Neen gi, merc grave Adelaert, al gaefdi mi daer voer al u goet, ic en naems niet voer u hoeft, dat seg ic u serteyn." Doe sprac Adelaert in hem selven seggende: „O heer, ic bid u doer u bitter passi ende doot, dat gi mi graci geeft dat ick met eeren van minen neve keren mach • " Si setten haer spele elc alsoet hem goet dochte. „Ic scaec u ende mat u met enen rock *)," seide Adelaert ende nam hem een ridder: die coninc Lodewijck wert toernich als hi sach dat hijt spel verliesen most. Adelaert seide: „Men moet van twe quaden tbeste kiesen: nu trect gi voert, heer coninc." Adelaert began tspel scerpelic te volgen ende matte den coninc mit enen ridder, die coninc en mocht des niet beteren ende Adelairt wan hem die vijf spelen af after een. Als Adelaert de V spelen had gewonnen was hi vrolic van herten ende stont op seggende totten coninc: „Neve ende here coninc, nu weet gijt dat ic u hoeft gewonnen heb, mer ick en begeres niet ende ic bid u dat ghi niet meer soe costelic en speelt, ic seg u: de u gaf desen raet, dat hem u leven verdroet." De coninc was gram om dese woirden ende sloech tscaecbort in sijn aensicht dat noese

ende mont bloede ende seide: „Valsch villeyn, setstu di tegens mi?" Adelaert was hier om seer droevich: hi had hem gaerne geweert mer hi en hadde niet dair hijt mede doen mochte, also
(49) dat hi zyn slip nam ende hieltse voer sijn nose ende mont ende ginc inden stal daer Beyaert stont. Niet lange en hadde hi daer getoeft, Reinout quam daer me, als hi Adelaert sach bloeden, was toernich ende seide: „Wye heeft u geslagen?" Adelaert seide: „Niemant." „Ic hoer u lieghen broeder, ghi sultet mi seggen of u leven leit daeraen·" „Broeder," seide Adelairt, „ic heb mi gestoten teghen een balc dat mi nose ende mont bloede hier inden stal." Reynout seide: „Broder, ten is so niet·" ende toech zijn swaert op Adelaert. Als Adelaert sach dat sijn broeder toernich was seide hijt hem ende riep genade: „Ic quam inden stal om dat ic Beiaert geven soude koren ende hoy. Als ic dair bi quam sloecht mi onversien voer mijn mont dat ick ter airden storte." Reinout dat horende seide tot zijn broeder: „Ghi lieget des, want ic heb Beyaert alsoe gewent dat hi mijn broeders niet en sal mesdoen, daer om ist al logen dat gi mi doet verstaen." Met dien nam hy Adelaert biden haer· ende hief dat swaert op: als Adelaert dat sach wert vervaert ende riep: „Ghenade, edel broeder, ick salt u seggen al soude ic daer om sterven. Huden doe ghi den prijs boven ginct vanden steen was dye coninc toernich ende ginc in de sael ende weyfde my· ende als ict sach nam ic wijn mede, ic meende of die coninc had willen drincken. Als ic daer quam vandt ic daer Gwelloen Macharijs ende Heredreyt· ende doe ic den coninc drincken boet sloech hi mi dye scale wter hant, doe woude ick wech; als ic wech soude gaen, claechde hi over ons ende seide dat ic mi tscaecspel vermeten had bet te konnen dan hi. Als ic dat hoerde keerde ic mi weder om ende seide dat ic des onsculdich was ende woudet mi yemant op seggen, ic woude mijn lijf daer teghen setten ende campen tegen hem
(50) in een parck· Doe nam mi Lodewijc bij der hant ende leide mi in een camer, daer seiden Macharijs Gwelloen ende Heredreyt dat sijt gehoert hadden dat ict my vermeten hadde bet te konnen scaken dan coninc Lodewijc ende daer waren seven graven diet mede seyden, daer ginc Lodewijc tegen mi over sitten ende seide, wi mosten een ander spel beginnen. Doen ic sat wort daer gebrocht

een scaecspel ende ic most bi bedwange spelen. Daer swoer Lodewijc bi sijnre cronen dat hi om geen dinc spelen en soude dan wyet op den anderen winnen mochte de eerste vijf spelen, soude hebben des anders hoef[t]. Doe wan ic op Lodewijc die eerste vijf spelen ende seide tot hem dat hi niet meer en speelde om soe dieren pant ende dat hi qualic dade diet hem riet. Hier om wert Lodewijc toernich ende sloech mi metten scaecbort in mijn aensicht ende daer om was hi [1]) seer droevich ende ginc van daen." Doe seide Reinout tot sijn broeder: „Sulcken costeliken pant als thoeft van eenen coninc en wil ic hier niet laten [2])."

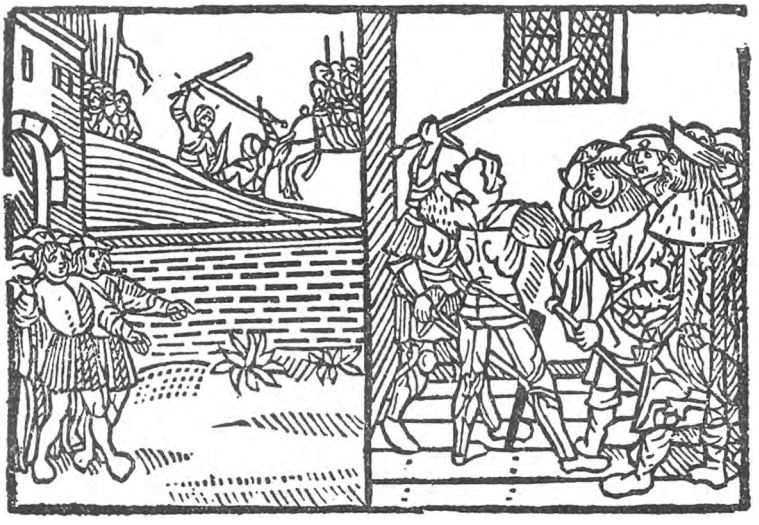

(51) DAT ACHTE • CAPIT. HOE REINOUT LODEWIJC DAT HOEFT OF SLOECH ENDE WERPT TEGEN DE WANDT DATTET BLOET IN KARELS ANSICHT SPRANC ENDE HOE AYMIJN MIT SIJN KINDEREN VOCHTEN TEGEN CONINC KAREL ENDE HOE AYMYN GEVANGHEN WAS ENDE CONINC KAREL HEM WOUDE HANGEN.

Reynout • ende Adelaert gingen te samen tot horen vader Aymijn ende claechden hem hoe Adelaert met Lodewijc gevaren hadde van begin tot eynde. Als Aymijn dit hoerde wort hi half verwoet *) ende hiet dat hem elc wapende • ende datmen de paerden heymelic wter stede leyden datmens int hof niet

[1]) = ic. [2]) vgl. de Inleiding, blz. 212.

en vername ende Aymijn toech mit sijn volc terstont heimelic wter stede. Reinout hiet Adelaert Beyaert sadelen ende lietet wter stat leden ende als alle dinc te punte *) was seide Reinout: „Het cost dat mach, ic sel dat hoeft van Lodewijc onsen coninc hebben" ende mit dese woirden so wapende hem Reynout ende Adelaert • ende togen haer cleder daer over dat mens niet en sach ende sloegen elc een mantel om ende namen elc in die hant een bloot swaert • Aldus gingen si te hove. Onder des is dat volc al meest gecomen wten boemgaert in de sale ende Lodewijck stont ende gaf elc sijn loen; hier en binnen quam Reynout ende Adelaert in dye sale ende coninc Karel stont bi Lodewijc, doe hieten si alle datmen Aymijns kinder doer liete ende als Reinout ende Adelaert bi coninc Karel quamen grueten si hem minlic mer Lodewijc en grueten si niet • Ende terstont greep Reinout coninc Lodewijc bi den hoefde ende sloech hem thoeft af ende nam thoeft bijden hare ende werpt tegen die muer dattet bloet in conincs aensicht spranc. Als coninck Karel zyn soen Lodewijc so deerlic vermoert sach was hi mit groten toerne ontsteken ende spranc op mit groter verbolgentheyt ende seide: „Ghi edele
(52) baroenen, dye mi nu liefhebben, helpt mi wreken den doot van minen lieven soen de *) Reynout soe deerlick vermoert heeft." Doe sprongen alle de baroenen op ende wapenden hem haestelic wel tot xx. hondert toe ende gingen na Reynout. Doe Reynout ende Adelairt dit sagen setten si hem ter vlucht ende ruymden met hem beyden wter stede ende reden tot haren vader, daer hi helt met viij. hondert man wel voersien van wapen ende was op een scoon velt ende Reinout riep met luder stemmen: „Vader laet ons vlien, geeft mi tors Beiaert want ic heb Lodewijc thoeft afgeslaghen; het vlien is ons gheen scande want coninc Karel is onse coninc" ende die grave Aymijn seyde: „Dat en sal niet gescien; dye van Nerboen en plegen niet voer[t] te lopen of te vlieen: huden meer sal ic bliven op dat velt ende verwachten wat mi op comen mach ende weren mi tegen coninc Karel • ende ist dat daer yemant vliet ic salse terstont doen hangen • " Daer was elc wel voersien van wapen, Reinout sat op Beyaert daer hi hem seer wel op vertroest *) want hijt seer bedwonghen had ende sijn broeders saten op ander orssen heerlijc als de

geen die hem wouden weeren • ende haer vianden cleyn ontfangen [1]) Aldus reden si den coninc tegen dair hi mit sijn volc quam ende Reinout versach den coninc dair hi quam rijden besiden den ghenen die den standaert hielt ende noepte Beiaert mit sporen ende stac den coninc mit sulker nijt doer den scilt ende halsberch dat hi vanden paerde viel ende eer hi tswaert trecken conde wert hi seer geslaghen. Reinouts broeders reden mede in de meeste hope *) ende deden wonder metten swaerde; nochtans souden si daer inden aenganc gebleven *) hebben, en hadde Aymijn haer vader hem niet ontset die met sijn volck an quam ende sloech inden meesten hoep ende dede wonder
(53) metten swairde: dair was over beide siden menich schoen feit van wapen gedaen. Doe geboet coninc Karel over sijn heren dat men Aymyns volc int hem [2]) besluten soude ende om ridense, dat also gedaen wert. Als Aymijn dat sach seide hi tot sijn volc: „Hier en mach niemant vlien, elc weer hem vromelijc." Daer vochte Aymijn so seer ende lange dat hem al sijn volc of gheslagen was mer hi en sijn kinder saten noch op haer paerden • doe wort Aymijns paert onder hem doot gesteken soe dat hi vallen most. Ende Reinout waende dat sijn broeders gevangen geweest hadden • of doot, want hij en sachse nergent. Doe noepte hi Beiaert met sporen ende Beyaert sloech ende beet so dattet menich man dode diet verbeet ende doot sloech. Aldus doerbrack Reinout die scaren met crachten ende sijn broeders volgeden hem manlic also dat si voir volgen ende dat heer volchde hem strengenlic na, also dat de drie broeders haer orssen doot bleven ende mosten gaen te voet. Als dit Reynout sach hiet hijse springen op Beyaert, doe namen si hair gereyden *) ende leidense op Beyaert ende sprongen daer op, doe setten si die vlucht met Beyaert also dat hem dat here niet volghen en mocht noch niemant, hoe cloeck si opgeseten waren. Als dit de coninc sach was hi daer droevich om, noch stont Aymijn ende vacht te voet ende weerde hem vromelic; daer wasser veel diet iammerden ende hem node souden hebben sien sterven • Doe riep die bisscop Tulpijn ende seide tot Aymijn: „Geeft u gevangen". De grave Aymijn seide:

[1]) waarsch. te lezen: cleyne ontsaghen (= heel niet vreesden).

[2]) lees: here = leger.

„Gaerne, heer bisscop, in u geleide, ende ist des conincx wil." Terstont reet de bisscop tot den coninc ende seide: „Wil ick den
(54) grave Aymijn vangen?" De coninc seide: „Wair hi gevaen, ic dede hem hangen." Die bisscop vinc Aymijn ende hi wert geleit in vaster hoeden. Als dit gedaen was bande coninc Karel Aymijns kinder wt al sijn lant ende swoir dat hi Aymijn soude doen hangen ende vrou Aye doen bernen omdat si die dracht gedragen *) had die sijn soen Lodewijc verslegen had. Coninck Karel hiet Foukijn van Parijs dat hi Aymyn name ende sloege hem terstont dat hoeft of • Doe seide bisscop Tulpyn: „Here coninc, dat waer grote dorperheyt datmen een gevangen doot slaen soude • want doe ic hem, heere coninc, vinc, nam ic hem in mijn geleye, daer om, heer coninc, en gedoge icx niet: eert geschiede soe soude ic hem helpen met al mijn macht." Doe seide dye stoute Roelant: „So soude ic mede." Doe sprac Foukijn: „Here coninc, het wair mesdaen soudi hem slaen *) want hi gevangen is: laet hem verdinghen *) • hi heeft huden so grote vromicheyt gedaen dattet wonder waer te seggen • " Doe seide coninc Karel: „Ic sal hem doen hangen • ende vrou Aye doen bernen, het cost dat mach." Doe antwoirde Roelant ende seide: „Heer coninc, dat waer u grote lachter ende dair over en souden niemant van u heren willen staen, dat gi Aymijn soudt hangen ende u suster bernen." Doe sprac de coninc met erren moede: „Setstu di teghen mi Roelant?" „Neen ic, heer coninc," seide Roelant, „mer u heren en soudens nyet willen gehengen datmen Aymyn voir haer ogen soude verdoen ende u suster ontliven: si souden daer alle liever om sterven ende tegen u vechten." Als Naym dese woerden verstont, seide hi totten coninck: „Heer coninc, hier is Bartram • mijn sone, ic heb hem seer lief; of hy tegen u yet mesdede, soude ic dat ontgelden, dat waer ymmer lachter: al heeft Reinout de grave tegen u mesdaen, ghi hebt hem luyden een schoen goet
(55) gegeven dat si tot haer live gehadt souden hebben, dat si verboert *) hebben, wat wildi dan vader ende moeder wijten?" Die coninc seide tot Naym: „Wil Aymijn sijn kinderen versweren • ende mi gevangen leveren, ic sal hem quijt laten." Doe riet Tulpijn de bisscop Aymijn dat hijt doen soude. Doe swoer Aymijn ende zijn wijf hoer vier kinderen doot, al daden sijt node, si swoerent

op sinte Dyonijs hoeft dair menich man bi stont: waert in haer macht dat si haer kinderen leveren souden den coninc, sijn wil mede te doen, ende hier omme so liet hen die coninc quijt. Doe riep die mogende coninck Karel de twalef genoten voer hem · ende hietse sweren: waert dat si Aymyns kinder in enich lant vonden ende konden vangen dat sise den coninc brengen souden, twelc si alle swoeren ende beloefden. Hier wil ic swijghen van Aymijn ende seggen voert van sijn kinder ·

DAT NEGENDE CAPITTEL · HOE AYMIJNS KINDEREN TOT PIERLEPONT QUAMEN ENDE VOEREN IN SPANGEN DAER SI ONTHOUDEN WAREN BIDEN CONINC SAFORET DIE DOE HEYDEN WAS ENDE HOE HEM REINOUT DAT HOEFT OF SLOECH OMDAT HI HEM ZIJN SCAT ONTHILT ENDE VACHT MET SIJN BROEDERS OPT CONINCX VOLC DYE DEN DOOT VAN HAREN CONINC WREEKEN WOUDEN · ·.

(56) Als Reinout mit zijn broeders des coninex heer ontruymt waren dat si hen niet achterhalen en conden overmits de snelheyt van Volbeyaert diese ontdroech, reden si mit haesten besprenget metten bloede tot dat si int casteel van Pierlepont quamen. Ende als si daer quamen vraechde de gene die dair gebleven waren hoet vergaen was met hemluyden ende waer Aymijn haer vader ende haer moeder waren; hi seide hij en

wist niet of sijn vader doot was [1]): „want doe wi van hem scheiden, stont hi ende vacht te voet onder menigen vromen ridder die hem seer haten • " Als si dit hoerden dye daer in de sale waren, dreven si groten rouwe ende mesbaer; binnen desen quam dair eene schoon ioncfrou die seer behagelic was nader werlt ende was een broeders dochter van Aymijn ende vrachde dye heren wat si te hove vernomen hadden, do seide Reinout: „De duvel wouts dat wi daer ye quamen want wij hebben coninc Karels soen
(57) Lodewijc verslegen." Als die ioncfrou dit hoirde was si seer droevich ende hads so langer so meer verdriets dat haren neven so souden bliven verdreven wten lande ende oem [2]) hair oem Aymijn had si ongemeten rouwe want si waenden nemmermeer te sien ende si batter voer onse lieve Vrouwe dat hi corts thuys mochte comen ende verdingen tegen coninck Karel. Die heren ghingen eten ende deden hem te ghemake ende als si gegheten hadden ende die maeltijt gedaen was, begeerden si dat men hem versaghe van dat gheen datsi behoeftich wesen souden ende baden om een sommier *) mit goude ende iuwelen. Als de ioncfrouwe die meninge van die heren verstaen hadde geboet si terstont die dienres dat si volcomen souden dat die heren begeerden: daer wasser terstont diet gaerne deden ende laeden een somier met goude ende iuwelen ende maecten een pac, daer in deden si wes de heren van node wesen souden ende alst al rede was, bereiden [3]) de heren werwert si haren wech nemen wouden, doe overdroegen *) si • dat si varen wouden in Spaengen tot Saforette diese gairne onthouden soude want hi van node hulp te doen hadde • Doe gingen die heren ende saten op haer paerden ende namen oerlof an alle die inden hove waren • ende om haer wech reysen wort groten rou bedreven. Aldus reden die heren tot si in Spaengen quamen, daer si den coninc wisten • want haer vader Aymijn hadde biden coninc onthouden geweest vij. iaer ende als de coninc dese broders van verre sach comen verkende hijse an haer wapen • ende schilde seggende tot die bi hem waren: „Die daer comen, sijnt Aymijns kinderen, begeren si bi mi te bliven, ic sal se onthouden: si schinen manlic! Hebben

[1]) Overgang van indirecte in directe rede.

[2]) = om. [3]) = berieden.

si hair vaders aert, si sullen alle mijn vianden saen verdreven
(58) hebben" • Doe dede die coninc den valbrug neder legghen ende hier en binnen *) waren die ridderen van haer paerden getreden ende ghingen den coninc te gemoet dye daer quam met sinen maghen • Si grueten den coninck mit soeten woerden ende die coninc hem weder; die coninc vraechde hem luiden wat si begheerden, doe seide Reinout: „Heer coninc, ic ende mijn broeders souden u gaerne dienen ende onthouden *) hebben bi u." Doe seide die coninc: „Wildi geloven an onse wet ende goden als Mamet Appollijn ende Iupiter?" Reynout sprac: „Heer coninc, neen ic niet, dede ic dat, so wair ic sot • Ic gelove aen God almachtich die hemel ende aerde maecte ende ons verloste mit sinen preciosen bloede an de galge des cruces ende houden kersten wet, mer wi willen u gaerne dienen om soudy." Doe seide Saforet: „Bi Mamet, ic gons u wel, dat gi mi getrouwelic dient, ic en sal u niet laten gebreken: gaet op geent *) casteel dat ghinder staet ende neemt dair u logijs; dat casteel leen ic u ende doet *) mi u scat, ic salse bewaren tot uwen besten, alst u belieft sal icken u weder geven ende ghi van mi scheyden wilt • ende wildi bi mi bliven so lange als ic leve, so hebdi hier onthout ende ic sal u genoech te doen geven." Als Reynout dese woerden den coninc hoirde spreken was hi blijde dattet hem also was gecomen: si gaven den coninc haren scat dat hijt bewaren soude. Reinout ende sijn broeders reden opten castele dat starc • ende schoen was ende vonden daer al wat si behoefden • dus waren si metten coninc van Spangen genoemt Saphoret drie iaer • ende dienden den coninc getrowelijc in allen oerloghen daer si menich feyt van wapen daden. Als si den coninc so lange gedient hadden verginghen haer cleeder ende gewaden dat si gebrec hadden
(59) ende worden niet geacht noch eer gedaen van tconincx volc • aldus bad Reinout den coninc datmen hem sijn goet gave: hi seide dat hijt doen soude ende dat hi daer om quame, mer men gaf hem niet. Doe Reymont dit sach wert hi toernich ende seide: „Ic belovet Gode ende geeft hi onsen scat niet, ic sal hem het selve doen dat ic Lodewijck dede." Doe seide Adelaert: „Broeder sloechdi desen coninc doot, so en wisten wi ons waer onthouden *)." Reinout seide: „Wat ist dan? wi sijn ongevallige menschen • al

hadden wij gout, het soude onder onse handen coper worden." Reynout riep sinen knaep ende seide tot hem: „Gaet totten coninc ende segt hem dat [1]) ons cleede • of gheve ons onsen scat ende doet hijs niet, het sel hem berouwen te laet ende verstaet de woerden wel die de coninc seit." Die knape was genoemt Windalijn • ende dede dat hem sijn meester beval ende als die knape voir den coninc quam gruete hi hem ende als hi hem gegruet hadde seide hi: „Heer coninc, mijn here doet u seer bidden dat ghijse vercleden wilt of geven haren scat dat si hier gebrocht hebben doe si eerst quamen." Die coninc sprac den knape mit toernigen moede toe ende seide: „Ganc wt mijn ogen quaet knecht, ende segt dijn heren mede, die incomelingen, maken si meer feesten *), ic doese hangen." Doe seide dye knape: „Here, dat wair onrecht." Doe wencte de coninc sinen drossaet dat hi den knape slaen soude ende de drossaet sloech de knape mit eenre vuyst dat hem nose ende lippen borsten ende stac hem met een voet dat hi int vier storte ende toech hem voert dair doir, als dat de knape seer mesmaect was. Die knape liep wech als hi eerst mocht ende quam bloende ter noese ende mont voer sijn here.

(60) Als Reinout zijn knecht sach so seer bloeden, wert hi ontsteken mit toerne: „Segt mi knape, wije di aldus seer heeft geslagen." Die knape seide: „Den drossaet vanden coninc." Reinout seide: „Waer om sloech hi di?" De knape antwoirde: „Ic en weets here." Reinout vrachde den knape: „Segget mi, sloech hi di om dat ghi onse have eyschte?" „Ya hi, here. De coninc seide: ic en gave u niet weder een hellinc *)." „Ya," seide Reinout, „seit hi dat?" „Ya hi, here, ende seide gi waert incomelingen ende deet als valsche ridders want gi hadt u here ende neve vermoert ende wencte sinen drossaet dat hi my slaen soude, twelc hi dede ende sloech mi metter vuyst voir nose ende mont ende stiet mi int vier." Als Reinout dat hoirde vanden knape was hi toernich ende riep sinen broeder Ritsaert ende seide: „Ic bevele u ende Wridtsaert Beiaert, dat ghijt leit wten stalle ende overdect heimelic ende wapent u mede. Adelaert, gi moet met mi gaen: wij sullen ons wapenen ende nemen ons swaerden mede ende over ons wapen sullen wi ons mantels slaen ende gaen totten coninck.

[1]) In verbanden als dit kan het pronom. subj. ontbreken.

Ic segt u serteyn: ontset hi ons onse scat, ic sel hem het selve doen dat ic dede den coninc Lodewijc • ende nemen thoeft voir onse scat ende voerent mede after lande." Doe seide Adelaert: „Dat wair een quaet pant voir onse scat, ic naem wel wat beters." Doe seide Reynout: „Ick coelre ıjmmer mıjn moet over ende mijn toerne." Met dese woerden gingen si ten hove ende Ridsairt ende Wridtsairt maecten Beiaert rede *) ende hem selven mede. Als Reinout voer den coninc quam daer hi sat mit sijn baroenen ende ridderen, wast over maeltijt, daer sat menich edel man, Reynout ende sijn broeder vielen over haer knien voer den coninc ende grueten hem. Die coninc sachse an mer hi en sprack niet • Als Reynout dit sach seide hi met een hoemoedich gelaet: „Heer coninc, het is wel drie iaer leden dat wi u trouwelic gedient hebben
(61) in uwen lasten ende ons lijf doer u geaventuert hebben, waert in oerloghen te doen was ende hebben menich mensche verslegen om u te helpen ende ghi en gaeft ons nye een spore an onse voete ende al had ic gout in mıjn hant, het worde coper eert daer wt quame • aldus edel here coninc, hebt medeliden met ons." Hi togede sijn bloedige armen ende sijn cleder die geleden *) waren dat si niet en dochten *). Die coninc sloech thoeft neder ende en woude op de ridders niet sien ende als Reynout dese woerden geseyt had liepen hem die tranen wten ogen • ende versuchte seer: „Heer coninc en wildi ons niet cleden • gevet ons onse scat weder dat wi u gegeven hadden doe wij eerst bi u quamen: wij willen gaern oerlof hebben ende rumen u lant ende varen daert God gelieft • ende ic seg u heer coninc, en bins niet te vreden dat myn knecht so geslagen is: den genen dien sloech, salt noch berouwen." Doe seide die coninc mit erren moede: „Bij Mamet, gi maect u clage onmaten groot; ic seg u: bi onsen goden, al stonde ghij hier ten doemsdaghe toe, ic en gave u cleder noch scat • " Doe seide daer een mercgrave: „Waerom soudemen u scat geven om dat gi incomelinghen sijt? het is noch onlange geleden, dat gij lelic mesdaen hebt: ghi sloeget u oems kint die u rechte coninc ende here was: al dus gaet wech," seide de coninc [1]) „men gave u niet een mite." Doe wert Reinout toernich ende seide: „Gi sult, of die duvel hebs deel." Mettien toech hi sijn

[1]) Feitelijk spreekt een mercgrave nog.

swairt seggende: „Gi sult u overdaet becopen." Als de coninc dit sach riep hi met luider stemmen ghenade ende seide: „Ic sel u cleder ende scat geven tot uwen wille." „Neen," sprac Reinout „gi ontseidet *) mi doe ic u badt ende hiet ons incomelingen: ic salt u nu vergelden, of mi en gebreke arm of swairt." Reinout sloech de coninc dat hoeft of ende gaft sinen broeder Adelaert
(62) ende seide: „Wij moetent aen ons paert binnen ende nement te pande voer onse scat." Doe wert daer inden hove groot gescal — de stat hiet Aquitaengen op die tijt — men sloech die clocken, hem wapende al dat weer doen mochte om den doot van haren coninc te wreken. Hier en binnen is Reynout ende zijn broeders gecomen bi Beiaert ende hebben vier de meeste heren verslagen de inden hove waren. Ende alle vier de broeders sijn geseten op Beiaert ende theer hebben si versien dat op hem quam met groten nijt • ende den hertoech Ryant des coninex broeder was beleder vant heer en de heeft Reinout versien, daer hi op reet ende Reinout weder op hem. Ryant badt sijn volc dat si hem crachtelic volchden want het heer was groot. Ryant stac op Reynout ende Reinout gaf Beyaert den toem ende Reinout stac Ryant doer den scilt ende inden buyc dat hi doot ter aerden viel ende tros mede. Doe liet hi Beiaert lopen ende seide: „Beiaert wilt mi huden helpen." Dat ors verstont dye woerden wel: daer wrochten de vier ridders wonder met haer swaerden ende bi hulp van Beiaert; dat heer was groot also dat de vier heren strengelic bevochten worden, hoe wel dat si veel volcs versloegen. Doe quam daer een sterc heiden rijden ende meende Reynout te slaen • ende sloech Reinout opten scilt van goude datter een groot stuc of sprang dat si hem presen diet sagen ende als hi voer bi Adelaert liden soude • sloech hem Adelaert dat hoeft an twe stucken dat hi doot ter aerden viel; daer sloegen de ridders alle doot dat hem gemoete oft ghenaken conde, nochtans waren si so seer verladen: en had Volbeyaert gedaen, si souden dair alle vier gebleven hebben want Beyaert sloech ende beet veel volcx doot so dattet ors was seer te ontsien, want waert sijn sprongen nam, elc ruymde hem die rumen mocht • niemant en dorstet
(63) genaken. Dus vochten si so lange dat si die scaren doerbraken want si waren moede ende mitten bloede seer belopen ende

Beiaert was tot menige stede gewont. Aldus reden si soe verre dat si sonder sorge waren vanden heren ende verbonden haer wonden ende binnen desen vervolgede hem luden theer so dat si bi hem waren • Doe seide Reinout: „Wi moeten noch weder striden." Doe seide Adelaert: „Stont de raet an mi ende ic tors had in mine gewout, ic en vocht niet, broeder, want ic vloge liever wter noot dan ic dus doot bliven soude." Doe seide Reynout: „Broeder, dat en mach niet wesen" • Mit dien reden si mit Beyert int heer ende vochten so lange datmen wel een mile gegaen soude hebben • ende maecten ontalijke veel doden; doe werden si moede ende theer en scheen niet te minderen, doe braken si mit cracht de scaren ende ontreden theer want haer scilden waren al stucken ende haer helmen doerslegen ende waren seer gewont ende Beyert mede. Doen seide Adelaert: „Nu en weet ic niet werwert wi tiden *) mogen dair wi onthout *) souden hebben." „So en weet ic mede," seide Reinout. Doe sprac Wridsaert ende seide: „Het is een vreemt dinc dat ons de werlt te cleyn is." Doe seide Ridtsaert: „Ic weet ons onthout *)." Reinout vragede: „Waer ist?" „Totten coninc Yewijn want dye coninc Saforet sloech zijn vader ende beide zijn broeders ende destrueerde drie castelen." Doe seide Wridsaert: „Ist also, so sullen wij hem wesen welecoem ende ons gaern onthouden." Doe seide Reynout: „Laet ons dair varen" ende si namen haren vaert ende reden dat si binnen iij. dagen quamen in Yewijns lant ende versagen dat casteel daer Yewijn ende sijn baroenen op waren: het was een scoon starc casteel ende lach neven een roetse • Doe seide Wridsaert: „Wij
(64) mogen nu wel sonder sorge wesen want ginder staet Yewijns burch." Doen sprac Adelaert de ridder: „Laet ons rusten want wi sijn moede." Daer traden si vanden paerde ende gingen sitten int gras ende verbonden elc anders wonden. Dat gedaen wesende, leiden si haer hoefden in haer schilden ende sliepen een weinich •

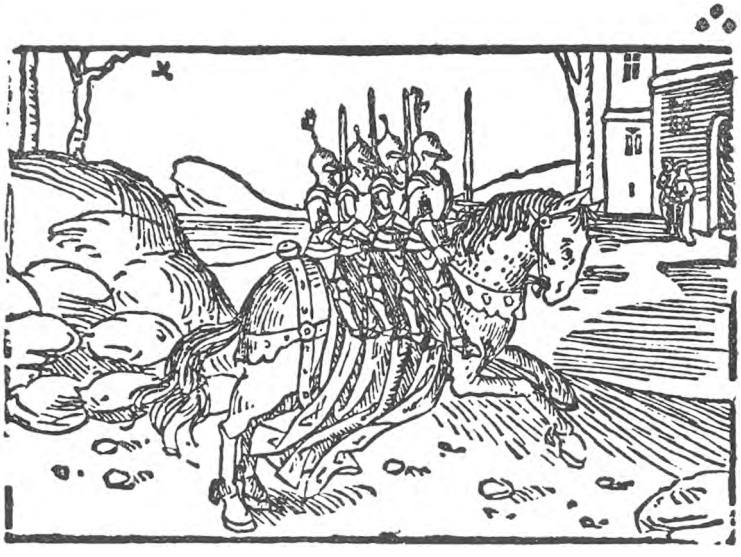

DAT X • CA • HOE REINOUT ENDE SIJN BROEDERS OP STONDEN, ALS SI EEN WEINICH GESLAPEN HADDEN, REDEN SI TOT CONINC YEWYN ENDE GAVEN THOEFT VAN CONINC SAFORET ENDE HOE HISE ONTHIELT *) ENDE REINOUT ZYN DOCHTER GAF ENDE EEN ROETSE DAIR HI HEM OP ONTHIELT TEGEN CONINC KAREL VAN VRANCRIJCK.

Als dese vier ridderen geslapen hadden saten si op Beiaert ende reden mit haesten haerre vaert ende bonden thoeft van Saforette an een staec • ende stakent om hoge boven haer bannieren ende de croen was dair boven op gebonden ende reden tot dat si quamen voer Yewijns burch. Die coninc stont tot dier tijt opter tinnen ende seide: „Ic sie vreemtheit • ginder comen
(65) vier ridders schoon ende behagelic ende hebben maer een ors bescreden *), het is dat grootste ors dat ic ye sach • " Doe liepen neder die ridders ende ioncfrouwen om dat paert te sien daer die heren op saten • Die coninck ghinc selve met sijn baroenen om de ridders te sien • ende als hise sach was hij blide. Als die broeders den coninc sagen, vielen si hem te voet ende grueten hem minlijc ende als si dat gedaen hadden so toechden si den coninc thoeft daer die croen op stont ende seiden: „Heer coninc, hier is thoeft van uwen viant den coninck Saforette • ende ghe-

liefdet u, wi willen u dienen mit al onser macht ende helpen u wes wi vermoegen." Doe nam die coninc dat hooft ende seyde: „Gi heren, gi sijt mi welcoem ende ick sal u herberghe geven ende dairtoe broot ende wijn." Reinout seide: „Dat loen u God; wi willen volcomen *) wes gi ons hiet." Doe seide de coninc: „Ic wist gaerne hoe ghi hiet." Reinout seide: „Dat willen wi gaerne doen ende segghen hoe wij hieten ende wie onse vader is: onse vader hiet Aymijn • ende mijn outste broeder Ridsaert, de ander Adelaert, die derde Wridsaert ende ic hiet Reinout." Als dit die coninc hoerde ontfinc hise met bliscap oft sijn kinderen hadden geweest ende dedese heerlick vercleden ende dede hem een meester hebben diese ghenas van haer wonden. Aldus dedese de coninc veel ghemacs dat si in seven weeken genasen van haer wonden • ende Beiaert mede; hi dede hem nieuwe scilden maken ende haer hernas versien ende schoon maken ende convertueren *) over haer paert. Als dit gedaen was gereide hem die coninck om te stride te trecken. Ende hadde groot volc vergadert bi hem om te wreeken dat hem die coninc Saforette misdaen hadde. Als die coninc mit sijn volcke rede was deden de broeders Beiaert
(66) sadelen ende overdecken mit een coffertuer *) ende saten dair op mit groter hoemoedicheit. Dus reet de coninck Yewijn in Saforetten lant ende sloegen al doot dat si vonden ende destrueerden veel sloeten ende steden ende dodent al sonder wijf ende kinder: dus lach coninc Yewijn in Saforetten lant bi drie jaer ende dede castelen ende sloten maken daert hem geliefde om dat lant te houden: wat strijde dat Yewijn vacht, hi had altoes victorie, daer hem God ende de iv. ridders toe hulpen, also dat Yewijn sijn vianden verwan ende ontsien wert van sinen vianden overmits de vier ridders, want si vroem ende cloec waren. Aldus dienden si Yewijn getrouwelic bi vier jaren ende Yewijn dede die broeders grote eer • ende gaf hem scone ghiften van cierheit ende yuwelen. Doe coninc Karel verhoerde dat Reynout met sijn broeders onthouden waren bi den coninc Yewyn, so sende coninc Karel een bode met een brief an coninc Yewijn inhoudende: oft coninc Yewijn te lieve ende om grote vrienscap van coninc Karel hem senden woude de vier broeders die sinen sone Lodewijc so jammerlic vermoirt hadden, hi badts hem sere ende wouts

hem dancken • Die bode haeste hem dat hi quam in Yewijns lant ende vernam wair die coninc was, dair hi toech • ende als hi den coninc sach gruete hi hem ende seide dat hi quame van den coninc van Vrancrijc, de hem den brief sende ende om een antwoirt weder om te hebben. Als die coninc den brief in de hant had brac hien op • ende lassen watter in gescreven stont. Als Yewijn den brief ghelesen had ende dat inhouden daer of verstaen, was hi droevich ende dede de baroenen heimelic bi hem comen, dats die broeders niet en wisten ende seide tot hem: „Ghi heren ende baroenen, coninc Karel van Vrancrijc heeft een brief an mi gesent, de inhout dat ic hem senden soude de
(67) iv. broeders ende sende icse hem niet, so sal hi mijn viant worden; raet mi hier in, gi heren, wat mi best hierin gedaen is ende mijn eere mede bewaert • want doer die broeders heb ic mijn vianden verwonnen ende ben seer ontsien in heidenis: ic en wil geen verrader wesen." Doe seide de hertoech van Ribemont toten coninc: „Heer coninc, ick heb wel eer gehoert dat si coninc Karel grote lachter deden ende sloegen sinen soen Lodewijc doot, dat ick rade u dat ghise hem levert, behouden haer lijf, ende ist dat gi des niet en doet soe sal u verdriet naken: want coninck Karel sel comen in u lant ende vernielent • ende can hi u dan crigen hi sal u doen hangen." Heer Hughe van Avernaes sprac met toernigen moet als hi desen raet had horen geven: „Vermaledijt si de raet" ende seide: „Heer coninc, geefdi so op de ridders, men sal u over dusent iaer verrader hieten ende het wair oec dorperliken gedaen, want si u trouwelic gedient hebben ende menigen heiden verslegen ende u naem in heidenis doen ontsien; u vaendrager is Adelaert • ende Ridsaert is een vroem ridder: soudise dus overgeven ende verraden, men soude u min achten dan een dwaes." Doe seide Ysoreit de hertoge: „Heer Huge heeft waer geseit." Doe sprac een coen ridder • ende hiet Reinier: „Ic segt u heer coninc, inder waerheit, verloerdi dese vier ridders, gi waert onteert ende ist dat ghijse mit verradenis opgeeft, si sijn van soe hoghe magen, als dat si u jagen souden uten lande: quaemdi in Poelgen of Calaberen, Cecilien Griecken of Hongerien, in Engelant Normandien of Vrancrijc, u stonde te lijden swaer verdriet want si hebben in alle dese landen veel

edele magen; mer wildi u selven quiten ende u eer bewaren tegen hair vrienden, dordise *) niet onthouden om Karels wil, so laetse varen in een ander lant daer si Karel nyet en onsien."
(68) Als heer Lambert desen raet hoerde seide hi met scempige woerden: „Heer coninc dat is goeden raet die u gegeven wort; mer ic seg u certeijn, wedersegdise den coninc, gi sult varen als dander die tegen coninc Karel strijt maecten ende met scanden verwonnen worden." Als Ysoreit here Lambert dese woerden hoerde spreken, wert hi toernich ende sloech heer Lambert met een vuyst in den hals dat hij doot ter aerden viel • voer zyn voeten. Als de andre heren dit sagen waren sijs blide; doe seyde heer Huge: „Vrient, en spreket niet meer als een dwaes; gi riet onsen coninc grote scande ende seit dat hem coninc Karel hangen soude met Reinout; men mach hangen die men wil, mer gi hebt u doemsdach • Heer coninc, die u desen raet gaf, en gaf seker om u lijf niet een mite; ick segt u voerwaer, geen coninc en mach verrader wesen: dat gi dese broders sende den coninc ende hise tleven naem • dat waer scandelic, heer coninc • Doet minen raet: laetse varen in een ander lant • daer si hem weten te onthouden voir coninc Karel, so doedi wijsselic." De coninc docht desen raet goet ende seide dat hijt doen woude, want hem iammerde seer Reinout • ende sine broeders, dat si van hem sceiden souden om goede diensten die si hem ghedaen hadden; mer coninc Karels toern ontsach hi sere. Doe seyde heer Huge Avernaes toten coninc: „Heer coninc, ick seg u inder waerheit, geen goet man en hoert te horen na den raet van Ancel ende Lamberti neven, si sijn beyde van den geslachte de nie goet en deden: heer coninc, wildy behouden u eer, gi sult Reinout u dochter Clarisse geven ende geeft hem dye roetse op die Gronde, daer sal hi doen maken een vasten burch, ic seg u voiwair: mach Reinout bi u dochter kinder werven, hi is van so hogen geslacht
(69) hi sal u de oerlogen tegen coninc Karel wel helpen dragen, so moechdi rustelic leven ende sonder sorch." Als de coninc desen raet hoirde was hi blide want dien raet docht hem goet ende seide: „Mochtet also comen dat Reinout ende zijn broeders mit mi bleven int lant, soe waer ic blide." Die coninc ontboet Reinout ende zijn broeders dat si tot hem quamen, twelc die broeders

terstont deden ende als si biden coninc quamen, grueten si hem ende als si hem gegruet hadden seide Reinout: „Heer coninc, wat belieft u van mi." De coninc seide tot Reinout: „Hier heeft gesent coninc Karel van Vrancrijc enen bode met enen brief de inhout, dat ic doer zijn beliefte u ende uwe broeders gevangen woude senden in Vrancrijc, des en wil ic niet doen • ic en wil geen verrader wesen • mer sijn toern en derf ic niet verwachten: Reinout, wildi mit u broeders varen in Poelgen Calaberen of over de Suytzee, ic en sal u nemmermeer begeven met scatte noch met goede; doet dat, so doedi als de wijse, segt u meninge wat gi doen wilt." Reinout antwoerde: „Heer coninc, het staet ons te hants tot sorgen, want tegen coninc Karel en mogen wi niet striden, hier in tlant noch over zee, mer heer coninc, wildi mi de roetse geven die daer staet inden Gronde, ic sal daer een casteel op doen maken, dat ic coninc Karel nyet een mite ontsien en sel." Doe seide coninc Yewijn: „Reinout, gave ic u de roetse, gi dwoncter al mijn lant mede ende oec Gascoengen." Doe seide Reinout: „Here coninc, ic en soude niet, des wil ic u geven mijn sekerheit, ende waerder yemant de u misdoen woude, ic soudet op hem wreken, alsoe dat hi mit vreden niet en soude mogen slapen op sijn bedde noch eten of opstaen; wildi mi de roetse geven, ic ende mijne broeders sullen u al ons leven dienen gelijc of ghi onse vader waert." De coninc antwoerde: „Ic sal mi dair op beraden." Doe ginc de coninc tot zijn baroenen
(70) ende seyde: „Ghi heren, hier is Reinout ende heeft mi gebeden om die roetse in de Gronde, of icse hem geven wil, hi sal dair op doen maken een castele so starc dat hi hem daer op onthouden sal tegen coninc Karel ende sine magen, ende nyet onsien Karels macht, ende ic heb u wel geseit wat brief dat coninc Karel an mi gesonden hevet. Nu raet mij gi heren, wat best gedaen is ende ick mijn eer beware • " Ysoreit antwoerde: „Heer coninc, ghi sult Reynout die roetse geven voer ons allen ende Clarissen u dochter mede, so salmen u ontsien in veel plaetsen waerment verneemt." Doe seide Anceel: „So wildi onsen coninc setten tegen coninc Karel: als hi dit verneemt sal hi comen ende verderven al conincs lant ende vangen hem ende Reinout met sijn broeders ende doense hangen; dit waer ijmmer scande dat men onsen

coninc die so edel ende machtich is, in zyn lant hangen soude • ende Reinout met sijn broeders." Dese woerden van Ancel vertorende seer Avernaes ende sloech Anceel met een vuyst in zijn hals dat hy ter aerden storte ende doot bleef: „dair is dijn loen van dijn goeden raet." Als die coninc dit sach, seide hi: „Ghi heren, laet dit wesen, ic sal Reinout mijn dochter geven ende de roetse inden Gronde, so sal hi mi helpen waer ict te doen heb, ende sine broeders mede, gelijc of ic hair vader wair." Doe riep de coninc Reinout ende seide tot hem: „Reinout edel grave, wildi ende alle uwe broeders mi getrou wesen, ic sal u de roetse inden Gronde geven, ende mijn dochter de scoon bloem tot enen wive ende dair toe de helft van minen goede, so moechdi u casteel laten tymmeren so starc dat gi u dair op onthouden moecht tegen dye macht van coninc Karel, want hi en mach u niet deren al lage hijer voer hondert jaer." Doe seide Reinout: „Heer coninc, danc hebt, u dochter neme ic gaerne ende die roetse mede."
(71) Aldus gaf coninc Yewijn sijn dochter Reinout tot enen wive ende deedse hem trouwen. Mer vanden feest vander bruiloft wil ic swigen om de lancheit wil. Als de feest vander bruloft over was, ontboet Reynout al die tymmerluden ende metselaers de hi conde crigen in alle die landen daer omtrent om sijn casteel te maken, also dat hi vergaderde dusent tymmermans ende vij. hondert metselaers. Ende ter stont dede Reinout dat casteel beginnen ende met haesten opmaken dic van muren ende seer hoge; om dat casteel ghingen twee muren alsoe dat dit casteel in corter tijt volmaect was • Doe dede Reinout ontbieden *) doer tlant: wie totter roetsen woude comen woenen, Reynout soude hem husinge geven ende daer toe vry houden al haer leven. Als dit de luden verhoerden, quammer veel volcs also dat Reinout in corter tijt vergadert had bi hem xv. hondert man. Sommighe warent ambochtsluden, sommige wonnen *) wyngaerden sommich boemgaert enten [1]) • sommich die coren wonnen ende lant eerden *). Reinout ontboet coninc Yewijn zijn wijfs vader dat hi tot hem quame. Als Yewijn[2]) de boetscap quam, voer hi derwert met zyn heren. Als die coninc op de roetse quam seide hi tot Reinout: „Gi hebt een scoen ende starc castele gemaect ende

[1]) = sommich boemgaerden ende sommich die...? [2]) datief.

wel versien oft noot dede: segt Reinout, hoe is sinen name?" Reinout antwoirde den coninc: „Het is op een roetse gestaen de morben [1]) is, daerom is sijn rechte naem Montalbaen." Doe seide die coninc: „Reinout gi hebt hem een goede ende gherechte name gegeven." Hiermede scheide Yewijn van Reynout.

(72) DAT XI · CA HOE CONINC KAREL SACH DAT NIEUWE CASTEEL DAT GEMAECT WAS OP DE ROETSE IN YEWIJNSLANT, ALS HY SINTE JACOBS REISDE ENDE DEDE VRAGEN WIET HOERDE · ENDE HOE HI ROELANT TOT REINOUT SENDE ENDE HOE HI DAT CASTEEL BE[LEIDE].

Het geboirde dat coninc Karel reysen soude tot sinte Jacobs ende Roelant was bi hem ende als si waren gecomen in Yewijns lant, wort coninc Karel den casteel siende ende sach dattet scoen hoge ende sterc was ende onwinlic ende seide tot Roelant: „Siet dat casteel neve, wie macht in so corte stont hebben doen tymmeren, ende in al Gascoengen staet geen casteel so starck noch so scone." Roelant seide totten coninc: „Wiet gemaect heeft is mi onkondich, mer ic seg u voerwaer, het is starc ende onwinlic want het is seer hoge van muren ende toernen ende wel

[1]) Bedoeld is marber = marmer.

gemaect ter were ende heeft menich merc *) gouts gecost; het is ijmmer een machtich ende rijc man diet heeft doen tymmeren" ·
(73) Hiermede lieten coninc Karel ende Roelant haer woerden ende lieten hem over een water setten · Doe quamen si int lant dat Ywijn Reinout mit sijn dochter ghegeven had. Ende als si over waren hiet coninc Karel Roelant dat hi daer in tlant vragen soude wie dat scone casteel had doen timmeren in so corter tijt. Roelant ghinc dair hi een ackerman vernam bi sinen ploch. Roelant reet daer toe ende vragede hem, wye dat casteel had doen tymmeren ende wiet behoerde ende bewoende. Die ackerman horende die woerden van Roelant, hi antwoerde hem ende seide: „So als ic hore vanden luden, so heeftet een grave doen tymmeren die hem daer op onthouden wil teghen sine vianden, want so men mi seide heeft hi grote oerloge ende twiste tegen den coninc van Vrancrijc · ende is ut sinen lande verdreven." Doe seide Roelant: „Vrient, hoe hiet de grave?" De ackerman seide: „Reinout · ende heeft drye broeders, scone jongelingen, ende het casteel hiet Montalbaen ende oec heeft hi getimmert een scoon stede · "

Als Roelant van die ackerman die waerheit wist vanden castele, keerde hi weder tot Karel den coninc ende seide: „Dit casteel heeft doen tymmeren Reinout met sijn broeders ende hiet Montalbaen ende hebben ghesticht een scoon stede." Als de coninc dit hoerde wert hij toirnich ende seide tot Roelant: „Gaet ende segt Reinout myn neve, dat hi mi op geve tcasteel Montalbaen ende de stede ende geve hem mi ghevangen met sinen broeders · ende al sine poertiers · ende ondersaten, mijn wille mede te doen: ic salse voeren in Vrancrijc; so mach hi vrede hebben ende tegen mi versoenen van sijn misdaet. Ende en wil hi dit niet doen so sel hem evel geschien, want ic sal mit macht comen in sijn lant ende verderven · ende verbernen al datter is ende doen hem ende sijn broeders hangen ende al doen sterven wat ic daer vinde." Als Roelant des conincs wil verstaen had ginc hi tot Montalbaen ende als hi inder sale quam, gruete hi Reinout mit al sijn huysgesin minlic ende sine broeders; als hi dat gedaen
(74) had seide hi tot Reynout: „Mi heeft an u gesent coninc Karel van Vrancrijc, als dat gi ende uwe broeders ende al u ondersaten

coemt gevangen op sijn geleide ende tot sinen wille ende geven hem Montalbaen ende u stede ende vallen hem te voet met u baroenen ende begeren genade, hi salse u doen • " Als Reynout de boetscap ende coninc Karels meninge verstaen had, seide hi tot Roelant: „Ic seg u Roelant, ic en gave den coninc minen here den snootsten man niet te soen die in al mijn lant is: coninc Karel lage mi liever vij. iaer hier int lant met sijn macht, ic en gever niet een pluym • om." Als Roelant dit hoerde van Reynout, seide hi: „Wildi u tegen coninc Karel setten, ghi sloecht ymmer sijn soen Lodewijc." Doe seide Reinout: „Ic en vrager niet na, want die grote overdaet de mi die coninc ontboet *) en can ic niet vergeten: het vergae mi alst mach, mer wil mi de coninc tegen hem laten versoenen • ic wil hem Montalbaen gaern opgeven ende mijn lant van hem te leen ontfaen • ende onderdanich wesen ende dienen hem al mijn leven, Roelant neve, wilt hem dit seggen dat ic dit doen wil, dat hi sijn dreygen wil laten." Roelant seide: „Reynout doet wel, ende gaet in handen *)." Doe seide Reinout: „Dat en doe ic niet, ic kenne den coninc alte wel ende weet dat hi mi seer haet: hadde hi mi in sijn vangenis hi dede mi hangen; mer ic bid u Roelant, doet mijn boetscap anden coninc • " Met dese woerden keerde Roelant weder tot den coninc • ende heeft hem geseit Reinouts meninge wat hi doen woude. Ende als de coninc dat verstont was hi verstoert ende sende coninc Yewijn enen scarpen brief, als dat hi toernich op hem was omdat hi sijn doot vianden in sijn landen onthielde ende hem gegeven burch ende lant ende grote eere gedaen, daer hi seer toernich om was. Coninc Karel haeste hem te reisen
(75) tot sinte Jacobs ende keerde weder in Vrancrijc ende als hi in Vrancrijc gecomen was, vergaderde hi groot volc ende geboet herevaert ende toech terstont in Reinouts lant met al zijn volc ende beleide Montalbaen seer starckelic. Ende als Reinout vernam dat de coninc quam om te beleggen Montalbaen, ontboet hi alle sine vrienden de alle quamen om hem te helpen; dus lach de coninc in Reinouts lant ende verbrande ende verderfde al dat hij mochte, mer hi leet grote scade van volc die hi verloes, also dat Reinout Montalbaen heerlijc hielt tegen den coninc ende sijn volc een heel jaer; ende als coninc Karel een jaer voer Montal-

baen ghelegen hadde verdroetet hem, want hi sach wel, hy en mocht niet winnen. Aldus gaf hi zijn heren oerlof thuys te varen ende hi voir selver in Vrancrijc. Aldus brac Karel zijn heer op voer Montelbaen luttel tot sijnder eren • Hier wil ick swigen van Karel • ende seggen van Reynouts aventuren.

(76) DAT XIJ • CA • HOE REINOUT MET ZYN BROEDERS VOEREN OM HAIR MOEDER TE BESIEN ALS PELGRIMS ENDE QUAMEN TE PIERLEPONT ENDE HOESE DIE VADER VANGEN WOUDE ENDE BRENGEN SE IN VRANCRIJC ENDE HOE PIERLEPONT VAN DEN CONINC BELEGEN WAS ENDE REINOUTS DRIE BROEDERS GHEVANGEN WAREN ENDE DE CONINC WOUDESE DOEN HANGEN MER REINOUT ONTQUAM ENDE HOE DE BROEDERS VERLOST WORDEN MET HULPE VAN MAELDEGIJS HAER OEM •

Om te achtervolgen onse materie so • geboerdet dat Reinout tot hem riep sinen broeder Adelairt hem seggende: „Lieve broeder, gi sijt daer al mijn raet • ende troest an staet; ic bid u, helpt mi raden: het is geleden vij. jaer dat wi ons moeder nie en sagen noch daer af gehoert, myn herte is mi hierom so swaer, ic moetse sien ende spreken, of ic sterf van rou." Doe seide Adelaert: „Wat hebdi voren broeder, gi weet wel dat onse vader ende moeder onse doot gesworen hebben: comen wi dair,

wi zijn verloren." Doe seide Reinout: „Broeder, dien eet en achte ic niet, want de ouders hebben natuirlic den kinderen te lief, daerom het gae alst mach, ic moet myn moeder sien." Ende Reymont seide tot sijn drie broeders: „Ic weet ons goeden raet: wi sullen gaen int bosch van Bordeeus ende verwachten dair den pelgrimmen ende bidden hem dat si haer cleder geven voer di onse ende gaen so onbekent doer tlant tot onse moeder." Desen raet docht de broeders goet ende scheiden so wten castele, dattet luttel waren diet wisten ende si wachteden int bosch pelgrims. Als si een wile inden bosch geweest hadden quamen dair vier pelgrims de vanden heiligen lande quamen ende waren wt Vrancrijc ende kenden Reinout wel ende si hadden palmen in hair handen ende als de pelgrims bi de broeders quamen ghingen si hem teghen, doe seyde Reynout: „Ghi pelgrims, weest
(77) welcoem! wi bidden u dat gi ons geven wilt uwe clederen ende scoen om de onse." Als de pelgrims dit hoerden waren si vervaert, som en verstondens niet wat hi seide, so wasser een de seide: „Reinout, sijt gi nu geworden een rover ende scaker? hoe lange hebdijt gedaen? ick segt u certeyn: ist dat ic levende in Vrancrijc keer, ic sal den coninc over u clagen, alsdat gi sijt een rover." Doe de pelgrim dat seide, wert Reinout toernich ende toech zijn swaert ende greep den pelgrim biden baert ende soude hem geslegen hebben mer een ander pelgrim viel over zijn knien voer Reinout ende seide: „Genade here, siet wat gi doet: wi zijn Gods pelgryms ende hebben gheweest over zee tot Iherusalem, al waren onse cleder noch soe goet, doeter mede wes u glieft." Doe seide Reinout: „Pelgrim gi sijt wys, en dade [1]) gi, u broeder waer doot." Doe liet hij den pelgrim gaen; de pelgrims togen haer cleeder wt ende gavense den heren ende de heren togen hair cleder wt ende gavense den pelgrims diese an togen. Ende als si die pelgrims cleederen hadden besaghen sise hoese hem stonden ende als si alle gereet waren ghingen si menige dachvaert ende moede voetstap eer si tot Pierlepont quamen ende als si voer tcasteel van Pierlepont quamen vonden sijt gesloten, si clopten daeran, die portier quam ter poerten ende vraechde wat si wouden. Doe seide Reinout totten portier: „Vrient, laet

[1]) als jij er niet was; als jij niet geholpen had.

ons vier pelgrims ingaen, wi hebben tot menige stede gheweest • ende in menich lant: wi hebben geweest te Romen, tot Sinte Andries, in Scotlant ende in Pendisen, Sinte Gillis in Provensen; nu hebben wi groten honger • ende dorst, dus bidden wi om Gode dat gi ons inlaet" • Doe seide de portier: „Al badi noch soe seer doir Gode, ic en sals niet doen." „Wairom?" seide Reinout. „Dat sal ic u seggen: ons quam gister lede mare uten lande van
(78) Vrancrijc, als dat onse heren gevangen souden wesen, als Ridsaert, Adelairt, Wridsaert ende Reinout. Ic segt u vrient," seide de portier, „en wair u baert so lanc niet, ic soude seggen dat gi wairt den stouten Reinout, ic en sach nye man hem bet gheliken • " Doe seide Reinout: „Ic bid u vrient, om Gods wil laet ons in, ende doer de lieft van de joncheren, (dat se God met ere laet leven !) ende heeftse coninc Karel gevaen, dat si ontgaen moeten mit live, ende sijn si doot of verdaen, God wil haer sielen ontfermen, sijn si in storme of eniger noot datse God vander doot behoeden wil." Als Reinout dese woirden seide bequamen dese woirden den poertier seer wel so dat die poertier seide: „Ic sal u laten tot mijnre vrouwen, de u ghenoech sal geven van spijse ende dranc doer die eer van den ioncheren." Doe seide Reinout: „Dat lone u God." Mettien ontdede die portier die poerte ende die heren ginghen in. Ende als si in waren ginghen si in dye sale daer si haer moeder hebben versien ende grueten se eerlic seggende: „Ioncfrouwe, God geef u goeden dach." Doe seide die vrou: „God loens u, pelgrims" • Doe seide Reinout: „Vrouwe, wi hebben in menich lant geweest, als te Romen, Sinte Jacobs in Galissen ende tot menich ander stede; mer wi en waren nye van honger so sere verwonnen als nu." Dus edel vrouwe, geeft ons teten doir Gode, so dat gi ons weldaet ende pelgrimagien deelachtich moet wesen • "

Doe seide de edele vrou: „Pelgrims, weest te vreden: ic sal u eten ende drincken geven." Die vrouwe dede de pelgrims sitten an een tafel ende deder op brengen spijse ende dranc overvloedich, so dat die heren aten ende droncken ende waren vrolijc • Die vrouwe ghinc in de kelre daer si den besten wijn vant die men drincken mochte ende tapte een kanne vol wijns ende brochtse
(79) de heren dair si saten an di tafel, si nam een gouden scael in

de hant ende schenctese vol ende gafse Reinout, ende Reinout nam die scale ende drancse wt ende als hijse wt had seyde hi: „Vrouwe, de meer had van dien wijn [1]) ." Die vrouwe nam de scale ende scenctese weder vol ende gafse Reinout ende seide: „Pelgrym, hoe moechdi den wijn: gi drinctse seer, ic duchtse u miscomen sal." Reinout sette den scale weder an sinen mont ende drancse weder wt, als de vrouwe dat sach seghende si hair ende seide: „Mi verwondert waen du bist gecomen, dattu pelgrim den stercken wijn so drinckes, want x. ridders en soudens so veel nyet ghedroncken hebben als du alleen doetste." Reinout sprac: „Dat u God lone, geeft mi noch meer van dien wijn wildijs mi noch eens geven, ic sal u mijn leven dancken." Dye vrouwe was goedertieren ende scencte hem die gouden scale weder vol ende gafse hem weder in die hant ende als Reynout die scale in de hant had dranc hijse weder wt. Doe en konde de vrou den pelgrim van wonder niet genoech ansien. Doe seide Reynout: „Vrouwe, ic wilde wel dat icx meer had, want had ic noch een scale van dien wijn, ic en ontsage coninc Karel minen oem nyet een mite." Als Adelaert dat hoirde was hi seer toernich ende stiet Reinout met sijn ellenboech dat hy ter neder viel ende bleef leggen of hi doot geweest had, so droncken was hi. Vrou Aye nam Reinout in hair armen ende custen menichwerf ende men waende dat si van blijscap bi hem doot soude hebben ghebleven, mer Adelaert namse in zijn arm ende droechse van Reinout. Dit heeft versien een verspier of verrader ende seide: „Vrou Aye, doet Reinout vangen ende senden coninc Karel want ghi hebtet ghesworen ende u eet en hoerdi niet te breken ende wildijt niet doen so sal ic ter stont totten coninc riden ende
(80) seggent hem, dat gi Reinout den moerdenaer u sone van Montalbaen in u casteel ontfaet, so coemt die coninc voir u casteel ende doeten vangen ende hanget hem ende Aymijn, ende u sal hi doen verbernen." Als dit de verrader seide wert die vrouwe seer toernich om sijn woerden ende seide: „Valsce tyran, al dede mi coninc Karel mijn broeder sweren opt lichaem van Sinte Dyonijs, mijn hert en consenteerdet niet mijn kinder enich quaet te doen, want

[1]) de (= die) meer hadde van den wijn = kon men er maar meer van krijgen!

om leven noch om sterven en sal ic mijn kinder niet begeven • " Doe liep die verrader daer hi Aymyn vant staende in een vierscare ende seide: „Here, uwe kinder zijn alle gader in uwe sale, de coninc Lodewijc doot sloegen: doetse vangen ende binden ende sentse coninc Karel ende wildijs niet doen, ic segt u certeyn, ic sal totten coninc varen ende seggenhem dat si sijn in uwe castele, so sal de coninc comen ende vangen u ende uwe kinderen • ende u vrouwe, [ende] doen u bi u kinderen hangen ende vrou Aye verbarnen". Als Aymijn vanden verrader dese woerden hoerde wert hi toernich: met haesten nam hi een stoc de daer stont ende sloech den verrader dat hij doot voer sijn voeten viel. Doe seide Aymijn: „Van dien worter niet geseit." Doe riep Aymijn: „Edele baroenen, wapent u geringe *) ende helpt mi mijn kinder vangen, dat icse coninc Karel mach senden." Doe wapende si hem alle out ende jonc ende als si gewapent waren toech Aymijn met sijn volc na die sale. Dit wort Adelaert gewaer ende seide: „God ende Maria helpt ons, het staet ons nu tot groten sorge: ic sie myn vader comen na de sael met menige gewapent man!" Hi seide: „moeder, nu geeft ons raet en weet gi ons geen raet te geven, wi sijn verloren, want Reinout de stoutste van ons allen die leit in onmacht." Doe seide de vrou Aye: „Draecht Reinout daer binnen ende hout de camer manlic, want daer is geen so
(81) starc opt casteel." Si deden dat hem haer moeder hiet ende droghen Reynout in de camer ende leiden neder op een steen, doe ghingen de iij. broeders met hair swairden voir de camer staen ende onderdes quam Aymyn • ende hiet datmen sijn kinder vangen soude ende niet sparen, want hi woudese coninc Karel senden. Do seide de grave Adelairt: „Gi heren, staet after, de gene die mi willen vangen, ic salse mit minen swaerde slaen, ons en vangdi nemmermeer." Met dien woerden [1]) de heren starckelic bevochten ende wat de broeders metten swaerde geraecten bleef doot of seer gequetst, aldus worden si bevochten drie dagen ende si hielden de camer twe dagen vechtender hant dat Reinout noch sliep ende dair niet of en wist • Ende alst quam anden derden dage, bequam Reynout ende was vanden slaep opgestaen. Doen sach hi sine broeders noch staen vechten • of si

[1]) = worden of werden.

wten sinnen geweest hadden • ende begonden moede te werden. Doe nam Reynout sijn swaert in de hant ende seide: „Broeders, staet afterwaert, gi sijt te moede, u slagen sijn te swac." Doe traden de broeders afterwert ende Reinout ginc staen midden in de sale • Doe seide Reinout: „God moet mi scenden of ic yemant spair al wairt Aymijn mijn vader, coemt hi in mijn gemoet hi salder die doot om sterven." Hi trat daer hij volc dicste sach ende sloech so vreselic dat hem elc ontsach als de doot, want wat hi met nyde sloech bleef doot, hoe starc dat si waren. Als dat Aymijn sach, seide hi tot zyn volc: „Mijn kinder bliven ongevaen, want Reinout doet meer vromicheit dan al mijn volc ende hij heeft tbeste swaert datmen vinden mach: wat hi raect dat blijft doot, aldus laet ons vlien, of wi bliven alle doot." Doe sette hem Aymijn met zyn volc ter vlucht, wat elc lopen mochte. Als dit Reinout sach volchde hi sijn vader met nide, daer om waren
(82) de ander broeders droevich ende Adelairt volchde Reinout na. Reinout doerbrac de scare met crachte tot dat hi sijn vader vant ende had zijn swaert verheven ende soude sijn vader ghedoot hebben, en had Adelaert gedaen *), die Reinout met cracht hielt dat hi sinen vader niet slaen en soude ende seide: „Edel here Reynout, wat wildi doen? sloechdi doot onsen vader, die scande en mochten wij nymmermeer verwinnen noch voer God beteren ende oec nemmermeer in edels mans hof comen, ten soude ons staen tot een scandelic ende groot verwijt. Ende tegen coninc Karel en verworven wi dan nemmermeer soen ende tegen Gode en mochten wijs niet beteren." Doe seide Reinout: „Ic segt u certeyn, ic sal hem leren dat hi sine kinder wil vaen." Hi nam sijn vader ende leiden op een banc ende bant hem handen ende voeten ende leyden op een paert. Mettien quam dair een knape gaen, Reynout riep den knape ende seide: „Vrient, nem dese man ende voirten haestelic tot coninc Karel." Die knape seide: „Ic en sals niet doen: dede ict, het ware onrecht, want het is mijn gerechte here; gi doot mi liever, eer ict dede." Reynout wert toernich als hi den knape dus hoerde spreken ende nam hem ende hielt [1]) hem een hant af ende stac hem een oge wt, doe sneet hi zyn rechter ore af, doe badt de knape genade ende

[1]) = hieuw.

seide, hi woude gaen doen wes hi hem beval • ende brengen Aymijn tot coninc Karel. Doen seide Reinout: „Nu doestu als de wise • vaert haestelic ende segt coninc Karel, dat ic hem dese gifte sende ende dat hi hem tselve doe dat hi mi doen soude, of hi mi gevangen had." De knape voir dach ende nacht ende vloecte Reinout menichwerf onder wege; ten lesten quamen si tot Parijs ende als si doerde poerte leden seiden de poertiers: „Mi dunct het die duvel is dye daer opt paert leit." Dus voeren si so lange dat si quamen voer Karels hof dat gesloten was; de gersoen clopte
(83) her[t] an die poert, als dat de poertier ter poerten quam ende ontdede dat clincket *) ende vraechde den knape, waen hi quam of wat niemaer dat hi brocht ende wat gevangen hi dair had, doe seide die gersoen: „Het is de grave Aymijn van Dordoen." Als dat die poertier hoerde, was hi droevich ende seide: „Heer Aymyn, wie mocht so stout wesen die u dus bant ende so scandelijc tot een present hier ghesonden heeft." Aymijn antwoerde: „Mijn kinder hebbent mi gedaen; ondoet die poerte ende laet my doerliden dat ic den coninc minen here claghen mach" • Doe ondede die poertier de poirte ende Aymijn voir doer, tot dat hi quam in des conincs sale. Ende als hi nu in de sale was, wort hi vanden pairde geboirt; terstont quam de coninc nyemare dat Aymijn was gecomen ende gebonden handen ende voeten. Doe ginc Karel in de sael dair hi Aymijn vant ende seide tot hem: „Here Aymijn, sijt welcoem • " Doe seide Aymijn totten coninc: „Heer coninc, laet u ontfermen over mi." Doe seide de coninc: „Heer Aymijn, wie heeft u dit gedaen?" Aymijn seide: „Heer coninc, mijn kinder, si quamen op mijn casteel; als ict vernam dede ic mijn volc wapenen ende meendese te vangen ende hier te senden, mer ic seg u heer coninc, dat si mi afsloegen V. hondert man" • Als de coninc Aymijn hoerde seggen verdroefde hem sijn moet • ende seide: „Ic salder selve varen ende doense vangen." Doe hiet coninc Karel sijn baroenen ende ander volc dat si hem wapenen souden, edel of onedel • Ende als si alle gewapent waren quamen si tot coninc Karel ende als coninc Karel sijn volc dus rede sach, sat hi op zijn paert ende reet met zijn volc soe lange dat si quamen tot Dordoene. Op dese selve tijt was Reynout gestaen boven opter tinnen ende sach den coninc van Vrancrijc

comen met een groot heer van volck ende beleide dat castel; hi sach dat si haer tenten ende pauwelionen begonden te rechten
(84) voerden castele • Doe ginc Reynout tot vrou Aye zijnre moeder • ende seide: „Moeder, het staet ons nu eerst tot sorgen want coninc Karel heeft den casteel belegen ende ist dat hi ons mach vangen, hi doet ons alle hangen, moeder, ende weet ghi ons nu gheen raet, soe bliven wi alle verloren." Doe seide die moeder Vrou Aye tot Reinout: „Trect an u cleder die ghi hier brocht ende ic sal u tot eenre posternen *) wt laten • aldus moechdi u leven bergen." Reinout dede dat hem sijn moeder hiet • hi toech de pelgrims clederen aen ende nam verlof an sijn broeders de hem seer mislieten • want si niet en dorsten aventuren doir de posterne te gaen want daer grote sorge in lach • om daer niet doer te comen, aldus was haer dat sceyden seer verdrietelic. Reinout was seer droevich dat hij zijn broeders dair laten moest, ende als Reinout oerlof an zijn moeder ende broeders genomen had ghinc hi heimelic ter posternen wt. Sijn moeder ende broeders dreven alle groten rouwe om tsceiden van Reinout ende baden Gode voer hem. Vrou Aye seide tot Adelaert met wenende ogen: „Hoe seer rouwet mi dese vaert, ende sijt in mijn huys belegen vanden coninc, des is mijn hert in swaer verdriet; mer lieve kinder doet minen raet, hi sal u goet wesen: gi sult wollen ende bervoet den coninc te voet vallen, daer is u vader ende alle uwe magen, si sullen u helpen bidden." Si deden dat hem haer moeder riet • ende namen malcander bider hant ende gingen wollen ende bervoet naden here ende so drae als mense vernam worden si gevangen • ende voer den coninc gebrocht. Ende als si voerden coninc quamen vielen si over hair knyen voer des conincs voeten ende baden hem doer Gode oetmoedelic dathi hem genade doen woude • ende seiden wes si misdaen hadden wouden si beteren so veel als si vermochten met live ende siel,
(85) op dat si ter soenen mochten comen. Coninc Karel hiet dat mense bonde, twelc ter stont gedaen wort, want haer handen ende voeten worden te samen gebonden so strenghelijc dattet bloet ter nagelen wt quam ende als dat vrou Aye sach was haer wee te moede; si viel voer des conincs voeten over haer knien ende badt genadelic den coninc dat hi haer gave hoer kinder. Coninc Karel antwoerde

dat hijs niet doen en woude ende seide: „Ic salse houden so langhe dat ic Reinout mede heb ende doense dan te samen hangen an Montefaucoen." De coninc voir met sijn volc weder tot Parijs ende dede die drie broeders in hoeden leggen.

DAT XIIJ · CA HOE REINOUT QUAM MET VOLBEIERT BI PARIJS OM SIJN BROEDERS TE VERLOSSEN · ENDE ENEN BODE SENDE AN CONINC KAREL OFMEN DE VETE VERSOENEN MOCHT ENDE WAT SOEN HI DEN CONINC BOET BIDEN BODE ·

Als Reinout met rouwe ende groot verdriet gecomen was tot Montalbaen beclagede hi sere sijn misval dat hi so van
(86) sijn broeders scheiden moest · ende achterlaten. Ende hy had oec verhoert datse coninc Karel gevangen had ende woudese doen hangen ende het was al rouwich om die heren dat in Montalbaen was. Reinout wapende hem ende dede Volbeiert overdecken ende sadelen ende satter op ende scheide van Montalbaen · ende reet nae Parijs seer clagende zijn misval seggende in hem selven: „Waert dat men mijn broeders brochte om te hangen hi [1]) soudese mit cracht den coninc ontnemen of om doot bliven." Met dat hi dus reet peynsende quam daer een knecht lopen de starc ende snel was ende had een grote staf op zyn scouderen met iseren pennen ende de staf was mit yser wel beslegen. Reinout

[1]) Overgang van de directe in de indirecte rede.

seide in hem selven: „Of mi die volcht om te verspien of om te beletten, dat sal ic gheringe weten, mi en gebreke arm of swairt ende Beiert mijn gode ors." Doe reet Reinout in des knapen gemoet ende sprac tot hem seggende: „Volgestu mi in evele moede of om mi te beletten, ic wil dat ghijt mi segt." Die man seide: „Here, soude ic u volgen in quade, dat en wair niet wel van mi gedaen, want ghij sijt mijn here ende ic ben u knecht: u vader gaf mi op uwer moeder casteel cccc. pont alle jaers te renten, die mach ic alle jaers verteren." Als Reinout van den bode dit gehoert hadde seide hi tot hem: „Segt mi u name." Doe seide de knecht: „Ic bin genoemt Rigant van Napels." Do seide Reinout: „Du moetste mi een boetscap doen anden coninc van Vrancrijc ende seggen eer ghi u boetscap doet, dat gi begeert een bede als sekerheit ende vast geley, so dat gi moecht gaen ende comen ongescaet van uwen live, dan doet u boetscap." Die bode seide tot Reinout dat hi de boetscap gaern dede an den coninc van Vrancrijc „ende het is wel recht dat ic ben u knape." Doe seide Reinout: „Ic sal u de boetscap seggen." De bode seide: „Segtse mi vry: als ic myn boetscap doe, spreecter
(87) yemant in myn woerden, ic sla hem met mijn staf dat hi nemmermeer op en staet, des gelovet mi." Doe seide Reynout totten bode: „Segt den coninc int openbaer voir sine baroenen dat ic hem bidde dat hi mijn broeders spare ende segt hem dat ic gaerne zyn oetmoet *) socht wollen ende barvoet ende geven de meeste soen die ye over man ghegeven is: ic wil Lodewijc negenwerf mit goude op wegen ende ghevent over Lodewijcx siele, ick wil maken een man van goude so groot als Lodewijc was ende doen maken een kercke in de ere van onser Vrouwen ende goeden *) den priesters met mijns selfs goet, datmen daer in singe alle dage die vij getiden noch wil ic hem geven Beyert mijn goede orsse ende mijn casteel Montalbaen wil ic ontfangen van hem te leen, wil mi die coninc laten verdingen mijn lijf ende mijn broeders lijf ende vrede geven. Ende ist dat hi mi hier int lant niet sien en mach, ic ende mijn broeders willen gaern varen over zee ende ist dat die coninc dair en binnen over zee comt, wi willen hem dienen ende onderdanich wesen met siele ende live ende dienen hem oec so getrouwelic ende ridderlic dat hi

niemant in sinen hove ons gelijc vinden sal, want wi hem niet begeven en sullen om leven noch om sterven, in hoe grote perikel dat wi comen mogen, wi sullen bide hulpe van God wederstaen. Ende ist dattet die coninc niet doen en wil • segt hem dat ic sal comen in sijn lant ende verbarnen al dat ic machtich werden mach: ic en sel sparen cloesteren noch kercken, ic en sel se al verbarnen ende nemen tgoud ende silver dat ic daer vinde ende betale dairmede mijn soudeniers • ende ruyters de mi dienen. Ende ic sal den coninc tselve doen dat ic Lodewijc sinen soen dede, want ic heb verhoert van hem, als dat hi des nachts gaet te metten *), dan sel ic hem nemen wair, het is in de kerc of elwairt
(88) ende slaen hem met minen swaerde doot. In dusdanige manieren sal ic mi dan over den coninc wreken of hi sal mine broeders quijt laten ende mi zijn paeys geven." Doe seide Reinout in hem selven ende bedacht hem van sinen opset ende seide: „God behoede mij voir sulcke scande • dat ic coninc Karel minen here slaen *) soude, want ic heb hem so veel misdaen, ic en weets nyet te beteren." Doe seide Reinout totten bode: „Doet mi de boetscap eerlic, dat bid ic u ende als gi coemt in de sale biden coninc, so gruet mi ymmer de xii ghenoten ende gruet mi ymmer sere biscop Tulpijn ende segt hem dat ic mijn broeders bevele in haer geleide, oftse de coninc woude doen hangen dat hise bescermen wille • ende dit selve bid al mine magen, dat si ymmer ten minsten raet noch daet toe en doen of mede riden dairmen mijn broeders hangen soude. Ende ist datse coninc Karel ijmmer met cracht [wil] hangen, al sent hise buten met macht van volc ic salse wairnemen, als si onder de galge comen, sal ic proeven mine cracht ende slaent al dat ic beriden mach met minen orsse Beiaert also dat hi myn broeders nemmermeer hangen en sal • " Doe seide Reinout voert totten bode: „Eer gi uwe boetscap doet, siet dat gi ymmer vaste geleide neemt also dat gi mit eren moecht gaen • ende comen sonder deren van uwen live." Die bode seide weder: „Reinout, en onsiet u niet, ic sal mijn boetscap wel doen, het vergae mi alst mach." Mit desen woerden nam die bode an Reinout oerlof ende liep met haesten so lange dat hi te Parijs quam in des conincs sale, ende als hi in de sale quam sach hi coninc Karel comen wt een camer, doe began hem de bode te

scamen dat hi voir so groten here soude met sinen staf staen, nochtans en woude hijs niet wter hant leggen; ten lesten wert hi bedocht en leyden onder sine voeten ende viel voerden coninc
(89) over sijn knyen ende dede hem reverentie: als hi dat ghedaen had stont hy op ende sach stoutelic op den coninc ende lovich [1]) ende seide: „Coninc edel here, ic brenge di een boetscap." Doe seide die coninc: „Goede boetscap moet altijt welcoem zijn • nu segt ons met wat boetscap dat ghi geladen sijt." De bode seide weder totten coninc: „Eer gi mine boetscap van mi horen sult, begere ic an u een bede: vaste vrede • ende goet gheley also dat ic gaen • ende keren mach met eren, ongescaet van minen live; anders en seg ic mijn boetscap niet • want heer coninc soudemen boden onteren • of scande doen, soe wert dicwil ongereet menige boetscap van te doen." Als de coninc de bode dus hoerde spreken seide hi totten bode: „Gi segt waer: ic sweer u vrede bi mijnre crone ende dat u niemant en sal misdoen of u lijf nemen. des neemt Roelant tot een borge de daer staet: hi is een die starcste vander werelt ende den koensten. Geleit hij u, bode, ghi moecht wel wesen sonder anxt • "

Die bode antwoerde den coninc: „Heer coninc, mijn heer Roelant en sals hem niet belgen, ic name liever ander borge die ic name sonder sorghe." Doe seide de coninc tot Olivier: „Weest mede sijn borge". „Vrient, willen u dese twe heren geleiden, gi moecht wel gaen • ende comen met eeren • want u en mach dan niemant deren sonder alleen God • " Doe seide de bode: „Heer coninc, dese heren en moeten hem niet belghen • ic had liever seker borge die ic vrijer nemen soude." Doe seide de coninc: „Geleit desen bode mede, bisscop Tulpijn, ic seg u bode, willen u dese iij. heren geleiden int gaen • ende keren, ghij moget vry wesen sonder sorge." Doe seide de bode totten coninc weder: „Heer coninc, dese heren sijn goet, mer noch naem ic liever ander borch die mi bet ghenoegen soude." Doe seide de coninc: „Geleyten
(90) mede, heer Ogier • " „Bode, willen u dese vier heren geleiden, u en mach nyemant deren sonder alleen God • " Doe seide die

[1]) Waarsch. = louch (lachte, glimlachte); louch ende seide = sprak op vriendelijken toon. Een adj. lovich = Mnl. gelovich in de beteekenis onderdanig is denkbaar, maar komt nergens voor.

bode weder totten coninc: „Heer coninc, si en mogen mi niet ghenoegen • ic seg u inder waerheit, ic had noch veel liever een vaster borge de ic noch liever had." Doen Karel de bode dese woerden hoerde spreken wort hi toernich • ende seide: „Bistu den duvel en machmen di geen te wille setten, kiest self." Doe seide de bode stoutelic: „Heer coninc, geef mi dan oerlof self geleide te kiesen • so en wilt u niet belgen, gi moet selve mijn borge wesen." Doe seide de coninc: „God loens u bode, dat du mi eer doetste, ic sel di te recht houden tegen heren ende baroenen ende al dat u deren mach," ende dat swoer hem de coninc bi sijnre cronen. „Heer coninc," seide de bode, „gi sijt coninc • ende moecht u woert niet wederroepen. Aldus wil ic mijn boetscap beginnen ende wilt na mi horen, heer coninc, dat u God lange spaert: u doet grueten een die drovichste man die ye inder werelt was ende een de beste ridder de ye sonne of mane bescheen ende de edelste creatuer de ye van moeder lijf ontfinc, heer coninc, het is u suster kint Reinout ende doet u bidden vriendelic of gi u veroetmoedighen *) wilt ende sparen sijn drie broeders die gi gevangen hout ende ist dat u gelieven wil hem ende zijn broeders tontfanghen in uwe genade: wes hi ende sijn broeders mesdaen hebben tegen u ende uwe mogentheit, wil hi gaerne beteren ende u te voet vallen wollen ende barvoet ende geven hem de meeste soen *) die ye over man gegeven is. Eerst wil hi Lodewijc negenwerf met goude op wegen ende wil maken u een man van goude so groot ende lanc als Lodewijc was ende ghevent over Lodewijcs doot. Voirt wil hi doen maken in de eer van onser vrouwe Maria een scoen kerc • ende goeden *) de priesters met zijn selfs goet so
(91) dat si houden de VII. ge[ti]den alle dage • ende elcke priester alle dage doende een misse, ende Montalbaen wil hi te leen van u ontfangen, of doet mit dat casteel dat u gelieft, ende in al die kercken van kerstenrijc of cloesteren een maent lanc doen singhen alle dage misse over Lodewijcs siele ende Beiaert dat goede orsse sal hi u mede geven. Ende ist dat gi hem in desen landen niet gedogen of sien en moecht, so sal hi met al sijn broeders trecken over zee • Ende waert dat gi bi hem luden quaemt, si souden u bistaen ende in geenre noot begeven om leven of om sterven • Aldus heer coninc, verwacht *) uwe edelheit, wilt hem

ende sine broeders genadich wesen." Doe seide de coninc totten bode: „Onbiet mi Reinout yet meer?" Doe antwoerde de bode seggende: „Heer coninc, ya hi, u onbiet Reinout: ist dat u dat niet en mach genoegen ende gi die vete tegen hem houden wilt, so sal hi comen in u lant branden roven ende destrueren dorpen, closteren, kercken ende al dat hi buten vaste mueren beriden mach ende dat gout dat hi inder kercken vint daer sal hi mede lonen den genen die hem dienen." Doe seide coninc Karel: „Ontbiet mi minen neve Reinout niet meer?" Die bode seide: „Ya hi, heer coninc. hi ontbiet u: ist dat gi hem ende zijn broeders in gracien niet ontfangen en wilt, hy sal u doen tselve dat hi uwen soen Lodewijc gedaen heeft, want hi heeft vernomen an u een niewe maniere, als dat ghi des nachtes gaern u getiden leest ende gaet te metten, so sal hij u eens nemen waer inder kercken of elders daer hi u bevinden can ende slaen u doot, aldus sal hi hem moerdelic an u wreken." Als de coninc vanden bode dese woerden verstaen had was hi seer drovich van herten ende seide tot hem: „By Gode bode, dese boetscap de du mij brenges is mi niet lief te horen, ic woude dattu aftergebleven hadste ende tot mi niet gecomen en waerste, want de mare de du mi
(92) brenges doet mi therte groot verdriet hebben." De coninc beclagende hem vander tidinge die hi ghehoert hadde vanden bode, seide tot hem: „Du waerste seer vroet ende wijs dattu goet geley naemste want hadstu aldusdanige woerden geseit in mijn sael sonder borghen of goet geleide, ic segt u inder waerheit. ick had u dat hoeft of doen slaen." Doe seide die coninc totten bode: „Ontbiet mi myn neve Reinout yet meer?" „Neen hi, heer coninc, mer ic seg u voerwaer: hi doet seer grueten die xij. genoten van Vrancrijc ende den bisscop Tulpyn ende beveelt bisscop Tulpijn op sijn ere dat hi sijn broeders in sine geleide neme, ende bidt alle sine hoge magen dat si hem ontfermen willen sijn claghelike woerden ende dat si niet en rijden of gaen of raet of daet daer toe geven daermen sinen broeders verdoet. Ende ist here coninc, dat gi sijn broeders verdoet, ende ist here coninc, dat gi sijn broeders ter galgen doet brengen met macht van volc om te doen hangen, so suldi Reinout daer bereet vinden ende sal u zijn broeders mit crachte nemen of daer doot bliven. ende can hi u heer

coninc daer mede sien, hi sal u mitten swaerde versoecken so dat gi sijne broeders nemmermeer en hanct." Als Karel dese woerden verstont vanden bode seyde hi: „Ontbiet mi dat minen neve Reynout • nu sal ic sien wie so stout sal dorren wesen de Reynout lyen *) daer [1]) of tot maechscap trecken ende seggen dat hi hem bestaet: wije dat doet, ic doen hangen binnen iij dagen • " Als dit die coninc seide hads de bode rou int herte. ende nam sinen staf in die hant ende ginc eerst voer Roelant ende seide: „Roelant edel grave, berecht mi doch dat ic u vragen sal: Reinout de edel here, vrou Ayen soen van Merewout, bestaet hi u of niet?" Doe seide Roelant: „Ya hi, bode, ic en missake hem niet om niemants wil." De bode seide tot Roelant: „Ic seg
(93) u certeyn, haddi de ionchere gelochent ic had u geslagen met minen staf." Doe ginc de bode voer bisscop Tulpyn ende seide: „Heer bisscop segt mi doch dat ic u vrage of Reynout u yet bestaet." De seide: „Ya hi, zijn vrient wil ic altijt wesen." Als dat de coninc sach seide hi: „Wie heeft ons dese bode gebrocht, de zijn boetscap dus meesterlic doet? hi is wijs, stout ende snel ende doet zyn boetscap eerlic" ende voert seide de coninc totten bode: „Wanneer sagestu Reynout?" Dye bode seyde: „Heer coninc, als ic mach segghen, soe sach ic hem gisteren." Doe seide die coninc weder: „Vrient, waer saechdi hem te voet of op een ors?" De bode seide: „Heer coninc, ic salt u seggen: do ic hem sach, had hi Beiert dat goede ors bescreden." De coninc seide: „Dat is mi leet dat hij Beiert noch heeft." De coninc seide: „Bode, wilsti mi Reynout wisen, ic sal u dusent gulden van goude gheven ende sal u te recht *) houden *) al Reinouts magen ende al de *) deren mogen." Doe seide de bode: „Heer coninc, ic en wils niet doen; ic seg u heer coninc, bi mijnre trouwen: quaem ic dair ghi Reinout wout vangen, ic soude u mit mijn stave slaen dat ghijs nemmermeer vergeten en sout, mi en gebrake arm noch mijn staf." Doe seide de coninc: „Vrient, op u woerden en acht ic niet een caf noch op Reynouts stoutheit want het is een dwaes mensce de alsulke vermetelde woerden spreect als ghi doet, bode, tot uwen overhoeft; waert sake datgi geen geleide en had

---

[1]) = dar (durft).

ic soude u doen hangen [om] u vermetelde woerden want ic nie so qualic ende dorperlic van bode heb horen speken."

DAT XIV CA · HO REINOUT ZIJN ORS VOLBEIERT GESTOLEN WAS TER WIJLEN DAT HI SLIEP ENDE HOE HIJT WEDER CREECH BI HULPE VAN ZIJN OEM MAELDEGIJS.

Reinout de den bode wt ghesent hadde aen coninc Karel, verwonderde waer hi so lange mochte merren ende was seer
(94) droevich dat hij niet weder ende keerde · ende meende datten coninc Karel had doen vangen of heimelic doen doden also dat hij groten rouwe daerom dreef wringende sijn handen ende toech zyn haer ende wenste de wijl dat hi doot geweest had, ende als hy den rou aldus was drivende een goede wile, quam hem dye vaec so sterc an dat hi slapen moste ende als hi dat gevoelde dat hi hem van slapen nyet langer onthouden en mocht, reet hi te Bordele int wout een weinich buten de paden ende trat van Beyaert ende nam sijn glavie ende stacse in dye aerde ende banter Beyairt an ende ginc leggen metten hoefde in sinen scilt ende sliep so lange, dat hi na *) seer beclaechde: Beyaert de daer gebonden stont an sijn glavie, began honger te crigen ende dede so veel metten hoefde dat den breidel of ginc ende ghinc weiden een stuc vandair want hi tgras seer begeerde. Hier en binnen sijn gecomen x. knechten om voeringe te halen so si dagelicx plagen te doen. Ende als si int bosch quamen hebben si Beiaert daer alleen sien gaen ende seiden tot malcander: „Siet hier Beyaert dat goede ors, laet ons binden onse voederinge ende vangen Beyert, het is waerdich groot goet: waert sake dat wijt gecrigen conden wi soudent geven den coninc van Vrancrijc, hi sal ons geven scats genoech ende maken ons rijke luden." Met desen woerden liepen si om tors te vangen ende omghingent met subtijlheit dat sijt ten besten vingen, des si alle blide waren ende leiden ter stont na Parijs ende binnen Parijs quam niemaer hoe dat Volbeiert gevangen was. Ende als si binnen Parijs quamen liep het volc om Beiaert te sien, edel ende onedel, vrouwen ende ioncfrouwen, rijc ende arm; op dese selve tijt was coninc Karel opt palays ende sach tot een veynster wt ende bi hem stont Roelant. Ende als coninc Karel neder wert sach hoirde hi groot geruft ·
(95) ende sach tvolc lopen in groter menichte bi malcander, seide

hi tot Roelant: „Neve ginder vechtmen sere, ic woude dat ic dair waer, ic soudet vreden." „So soude ic oec," seide Roelant, „laet ons gaen daer ende sceidense." Mittien gingen si beneden ende als si beneden waren sach hi op ende sach dat die knechten Beiaert brochten. Doe seide de coninc tot Roelant: „Siet neve, ginder brenghen xij. knechten Beyaert gevangen, dat wil ic u geven." Doe seide Roelant: „Heer coninc, gi segt wel" ende seide voert in hem selven: „hi had[1]) mi liever biden handen, de edel grave Reinout • hoe waren die knechten so coen dat si vangen dorsten dat ors, ic woude si daer om alle gehangen waren, ic sal den raet geven dat si daer om noch alle sterven sullen of hangen." Mettien quamen de knechten voerden coninc ende knielden voer hem • ende seiden: „Heer coninc, siet hier Beyaerden, dien geven wi u doer uwe eere." Doe seide die coninck: „Kinderen, gi segt wel." Doe vraechde hem de coninc waer si dat ors vingen. Doe seiden die knechten: „Heer coninc, buten Bordele int wout dair ginct weien." Doe vraechde hem de coninc of si Reinout yet sagen • si seiden: „Heer coninc, neen wi, van hem en weten wi groot noch cleijn." Dair na seide de coninc tot Roelant: „Neve, neemt dat ors, ic ghevet u, doeter mede wat u ghelieft" ende die coninc seide dair hi stont: „nu en mach hem Reinout in geen lant onthouden, ic en doe hem vangen • " Doe antwoerde Roelant: „Heer coninc, gi segt waer" ende Roelant seide voert: „Heer coninc, doet dat ic u sal raden: beveelt dat ors den knechten te houden ende of si Beyert verliesen dat si daer alle om sterven sullen" • Die coninc seide totten knechten: „Ic bevele u tors op sulcke condicie als Roelant geseit hevet." Die knechten namen dat in hoede also alst Roelant woude hebben ende de coninc
(96) seide: „Neemt wel tors waer ende geeft hem genoech hoys ende coren; ic seg u voirwair ic en woude niet dat Beyert yet misquaem: ic verlore mi liever dusent pont." Met dat de coninc dat sprac quamen twe scoone ioncfrouwen in die sale ende waren geboren van Parijs • ende seiden: „Segt edele grave Roelant, wanneer suldy Beiaert beriden ende laten sien den snellen loep van Volbeiert ende sine grote sprongen?" Doe seide Roelant totter ioncfrouwen: „Alst u gelieft scone ioncfrou, blijft hier een weinich

[1]) = hadt, haddet (nl. het paard).

staende, ic sal gaen bidden oerlof anden coninc." Mettien keerde hi wter sale ende ginc totten coninc ende seide: „Heer coninc, mi bidden ioncfrouwen van Parijs dat ic Beiert beriden soude buten Parijs op de waerde *) ende laten die edele vrouwen sien sijn snelle loep ende vorde *) sprongen." Doe seide coninc Karel: „Ic gaffen u huden uwen wille mede te doen." Als Roelant dat hoirde seide hi: „Heer coninc, God loens u, so wil ic gaen ter stont ende beriden Beiert buten op die wairde daert de vrouwen mogen ansien." „So doet" seide coninc Karel „want sal u doecht of eer geschien, het sal u van vrouwen comen." Roelant ghinc in de sale totten ioncfvrouwen ende seide: „Huden of en *) sonnendage sal ic Beiert beriden." Doe seiden si tot Roelant weder: „Wi bidden u op huesheit dat ghi beit tot en sonnendage • hier en binnen salment vereyschen over al Parijs also datter veel comen sullen om Beiert te sien te beriden • ende hoe hi sinen loep nemen sal ende hoe hem Roelant bedwingen ende bestieren [1]) • "

Hier wil ic nu swigen een weinich ende verhalen van Reinout de dair lach ende sliep: Reinout wert wakende ende vernam wel dat hi lange geslapen hadde. Ende ter stont sach hi na Beiert zijn goede ors dat verloren was. Ende als hi Beiert niet en sach spranc hi op mit een verbolgen herte ende sach al om, hi sach
(97) ghelijc een mensche de sijn sinnen verloren heeft ende als hijt nergent en sach began hi so ongemeten rou te driven dattet niet wel te seggen en is: hi wranc sijn handen dat hem tbloet ter nagelen wt spranc ende toech sijn haer • seggende in hem selven: „O felle fortune ende drayende rat van aventuren, hoe mogestu mi dus swaer ende hert wesen. O doot, waerom spaertstu my, want ongeluckiger man en was nie geboren; ic sie wel het is waer datmen plach te seggen: als een man een ongeval heeft, tander is hem bi • ick heb Beiaert mijn goede ors verloren • ende mijn broeders zijn gevaen. Ic was mi huden vermetende in groter verwaenheit ende hoverdien dat ic mine broeders den coninc ontnemen soude ende hem slaen *): ic sie wel God en wils niet hengen *) hij hevet den coninc te lief, men mach den coninc niet scaden mit woerden of wercken, alst wel blikelic was an

[1]) sc. sal.

Elegast [1]) die den coninc vermoerden woude, mer God waerscoude den coninc dattet niet en geschiede." Aldus als dit Reinout overdochte ende meer ander dingen, verdubbelde sijn rou • seggende: „Wat doen mi de sporen an myn voeten ende ic Beiert heb verloren • " ende toech al sijn hernas van sinen live •

Als Reinout aldus stont in sijn clage quam daer een man wt een hagedochte, welcke man hem selven vermaken ende versceppen conde bider const van nigromancien, als nu ionc als nu out ende cranc • ende hi was geheten Maeldegijs, hi ginc sijn const van nigromancien openbaren bi hulpe van cruit ende stenen de hi bi hem had ende secretelic in sijn cleder genayt waren so dat hij scheen out ende cranc te wesen ende seer mismaect van lichaem: zijn bairt op zyn borst ende sinen wijnbrauwen tot over zijn ogen dat hi doert thaer sien most, also dat hy out scheen ij. hondert iaer; hi huylde ende hoeste seer ende ghinc
(98) lenende op zijn stoc ende ginc tot Reynout. Als hi bi Reynout • quam gruete hi hem ende seide: „God geve u goeden dach." Reinout gruete hem weder ende seide: „Vrient, ic meen ic nie goeden dach en had, sint ic van mynre moeder geboren was." Doe seide Maeldegijs: „Here gi en sult niet wanhopen; God sal u licht beraden; als een mensce is in sijn meeste verdriet so is hem Gods hulpe naest bi ende helpt een mensce wt sijn verdriet." Reinout seide: „Ic en geloves nyet dat mi yemant soude mogen helpen wt dat verdriet daer ic nu in ben: ic hebbe mijn broeders verloren • ende coninc Karel houtse in sijn vangenis • ende wilse doen hangen daer ic groten rou om heb ende ic heb verloren Beiaert mijn goede ors: nye en was man van quader aventuren dan ic nu bin, ic wilde mi de doot haelde, so waer ic quijt vanden rou daer ic nu ewelic in stae • " Maeldegijs ho[ren] de dese woirden van zijn neve Reinout, hoirde hi wel dat Reinout heel mistroestich was ende seide tot hem: „Ionchere, en wilt aldus seer in wanhopen niet wesen mer bidt Gode oetmoedelic om gracie ende genade; hi is so ontfermhertich de hem oetmoedelic biddende zijn, hi sal u vrilic van u verdriet verblijden ende uwe broeders sparen vander doot. Ic heb in myn leven geweest also verre als een pelgrim gaen mach, ic hebbe geweest te Romen • ende Sinte

[1]) Foutief beroep op de sage van Karel ende Elegast.

Iacobs tot Sinte Gillis in Provensen ende tot Sinte Andries in Scotlant ende oec heb ic geweest int lant van Iherusalem ende nye en quam ic in enich lant daer ic vant soe sconen man als gi sijt, bevaen mit so groten rouwe." Reinout seide: „Myn rouwe de ic te hants int herte heb is onseggelic: ic wilde ic doot wair, so waier ic ontladen vanden rou." Doe seide Maeldegijs tot Reinout: „Here ic ben een arm man: hebdi yet dat gi mi moget geven so sal ic u doen in mijn gebede ende alle uwe broeders dat si
(99) deelachtich mogen wesen al de weldaet diemen doet ende de ic doe, ende datse God met lieve verlossen wil wt Karels handen." Doe seide Reinout: „Pelgrijm, ic en weet wat geven." Doe wert hi peinsende op zijn sporen de hi an sijn voeten hadde dat si van goude waren, hi deedse van zyn voeten ende gafse den pelgrim seggende: „Nem pelgrim, die sporen, si sijn van finen goude; het was de eerste ghifte die vrou Aye mijn moeder mi gaf — God laetse mit eeren leven — dair verteerdi wel op x. pont ist dat gi de sporen wilt houden." Do nam Maeldegijs de sporen van Reinout seggende: „Heer God loent u," ende stac die sporen in sijn male ende sceen seer blide te wesen · ende danckede Reinout seer ende seide: „Here, ic woude u vriendelijc bidden, had gi enige gifte meer, dat ghise mi wout geven, te bet soudi al mijn wercken deelachtich wesen." Doe seide Reinout: „Pelgrym, houtstu dijn spot met mi, ic seg u inder waerheit waert geen scande ende oneer datmen een pelgrym sloege, ic soude di slaen dat di dijn leven berouwen soude." Doe sprac Maeldegijs seggende: „Seker here, so dadi sonde want hadden si my al geslagen de ic aelmissen gebeden heb, ic wair over hondert iaer doot, want ic bid in kercken in closteren wair ick kan." Reinout seide: „Pelgrym, ghij segt waer." Doe seide de pelgrijm: „Here, of ic niet en bade ende gaefmen mi niet, waer of soude ic leven?" Reinout seyde: „Gi segt waer, pelgrym, ter noot moetmen altijt wel bidden." Do seide Maeldegijs: „Nu segdi recht, here," ende mettien stan *) Maeldegijs sere ende seide tot Reinout: „Edel here, ic bid u doer Gode: hebdi yet meer, dat ghijt mij geven wilt, dat Gode uwe broeders verlossen wil vander doot ende verbliden van u verdriet?" Doe antwoerde Reynout · die grave: „Ya · ic, pelgrim, neem dien tabbaert wel ghevoert want waer gi coemt, ghi moechter

(100) wel .x. pont op verteren, de geve ic u doer Gode ende sijnre Moeder ende Sint Ian ende alle Gods heiligen, dat si behouden myn broeders siele ende datse God bewaer voer den smadeliken doot want ic ducht datse de coninc verdaen heeft, ende God mi geve sulcker gracie dat mi coninc Karel niet en doe vangen ende dat ic hem ontvlien mach, want had hi mi in zijnre macht, hi soude mi doen hangen." Mit dese woerden nam Maeldegijs de tabbert ende wantse te samen ende stacse mede in zijn male. Doe seide Maeldegijs weder tot Reynout: „Here, hebdi yet meer • behouden, ic wil wel doer de minne van goude [1]) dat ghijt mi gaeft, so woude ic met groter naersten Gode voer u ende uwe broeders bidden." Als Reinout dese woerden vanden pelgrim hoerde wort hi toernich ende verhief zijn swaert seggende: „Du bose pelgrim, salstu met mi spot houden, ic salt di leeren." Als de pelgrim dat sach ontspranc hi den slach ende scuttese op sijn stoc. Doe seide Maeldegijs tot Reinout: „Slaetstu mi, mer ic seg di het sel di rouwen want ic seg u, so help God, ic soude mi weren." Als Reinout dat hoerde seide hi: „Wat segdi pelgrim, soustu di weren? ic segdi in der wairheit, al waerdi so veel als bomen int wout ende ic u slaen woude, mi en souder geen ontgaen." Doe seide Maeldegijs: „Ic seg u certein, gi weet luttel wie ic ben of wat ic can." Van dese woirden dye Maeldegijs seide, wert Reynout seer toernich ende verhief zijn swaert weder ende sloech na Maeldegijs de hem hier op versach • ende ontspranc den slach ende scutse op sinen stoc; doe toende Maeldegijs zyn consten ende veranderde van dye ouderdom in een ghedaente van een iongelinc van xx. iaren. Als Reinout dit sach verwonderde hi hem seer daer of ende was vervaert ende seide in hem selven: „Wat ist dat mi nu geschiet, ic en weet niemant so cloec dien ic slaen wil, hi en moet van myn hant sterven, al ist dat fortune
(101) mi nu den rugge keert • want mijn broeders zyn gevaen ende ic ducht datse coninc Karel hangen sel; dair toe heb ic Beiert mijn goede ors verloren, aldus comt gaern teen verdriet na tander ende nu comt voer mi de duvel Belsebub of een ander • ende soude mi gaerne mede tempteren: ic sal, wilt God, besoecken oft is als [2]) bedroch of duvely." Mittien woirde heeft Reinout

[1]) = Gode. [2]) alfs bedroch = zinsbegoocheling.

tswaert verheven ende sloch een so vreseliken slach dat Maeldegijs meende doot te bliven ende mochte met groter pijnen qualic ontvlien den swaren slach. Ende met dat Maeldegijs de slach met pinen ontweec, riep hi lude ende seyde: „Wat doedi, en kendi mi niet, neve Reinout?" Mit dat Maeldegijs de woerden sprac, bleef Reinout staende, seggende: „Neen ic! wie sidi, dat segt mi." Do seide hi hem: „Ic ben gehieten Maeldegijs." „Als Reinout dat hoerde so viel hi zijn oem te voet, seggende: „Genade oem, an u naest God staet al mijn hopen • ende leven ende ic bid u minlic mijn broeders nu bi staen ende behulpich wesen: ic heb Beiert mijn goede ors verloren, des heb ic int herte so groten rouwe want daer op was al mijn toeverlaet." Maeldegijs seyde: „Reinout, doet dat ic u leren sal, ic sal met mijnre consten Beiert voer u brengen." Als Reinout dat hoerde wert hi een deels verblijt, seggende: „Oem, wat ghi mi hiet, doe ic gaerne ende en laet des niet doer anxt of vrese van der doot." Doe nam Maeldegijs een oude heuc *) ende gafse Reinout ende seide: „Doet dese heuc over u hernas an datment hernas niet en sie." De heucke en had nerghens gaten dan daerment hoeft doerstac ende was ter aerden lanc; daer na gaf hem Maeldegijs een hoet daer an stont menich teiken van loet ende dede hem ij. oude hosen an trecken. Als dat Maeldegijs gedaen had toech hi een ander heucke an ende een hoet op zyn hoeft ende baerde sijn conste van nigro-
(102) mancien ende veranderde Reinout in een ghedaente als een man van c. iaer ende seer cranc ende seer mismaect van lichaem, sijn baert grau ende lanc ende sijn wijnbraeuwen over sijn ogen. Dit gedaen wesende, sette hi hem te wege om te gaen ende wie hem luden te moet quamen, sagen Maeldegijs ende Reinout na, om dat hem luden dochte dat si nie so arme mismaecte pelgrims ghesien en hadden • ende selve dochte elcken mensche diese mit ogen sach dat seer vremde was, ende wanneer dat si wter luden gesichte waren warent vrome stoute iongelingen ende coene ridders • In desen schine ginghen si so lange dat si quamen tenden twout te Bordele. Doe sagen si al om ende mae[r]cten an deen side vanden wege een schone hagedocht *) ende dander syde een boem soe als ons de historie seit ende si gingen sitten onder de hagedocht; niet lanc en hadden si gheseten • Maeldegijs versach

vier moniken de ridende quamen op pairden. Doe seide Maeldegijs tot Reinout: „Blift gi hier ende verwachtet mi: ic sal de moniken te moet gaen de ginder comen riden want ic soude gaern biechten." Als Reinout dat hoirde seide hi: „Oem so doet, ic hope het ons te bet gaen sel." Hiermede scheide Maeldegijs van Reinout ende ginc de moniken tegen ende als hier bi quam dede hi reverencie ende gruetese seggende: „God geve u goeden dach." De moniken seiden: „Pelgrim, God loens u." Voert seiden de moniken: „O oude pelgrym, wat hebdi menich mensch verleeft." Doe seide Maeldegijs weder: „Ic bidde Gode dat hi mij leven laet so lange dat mi niemant aelmissen en geve ende dat ic ontbonden waer van minen sonden: ic bid u heer, dat gi mijn biecht horen wilt." Doe seide daer een monik: „Pelgrym gi sult gaen tot een prochipaep, want wi hebben haest ende en mogen niet toeven." Doe
(103) seide Maeldegijs weder: „Here gi siet wel dat ic een arm cranc mensche ben: sal ic dan in mijn sonden smoren so most ic dan ter hellen varen ende ewelic verloren bliven, mer ic hope datter so niet wesen en sal, ic moet u clagen mijn misval: ic hadde bi mi vergadert mit bidden xx. pont ende doe ic in dit bosch quam so quam mi te gemoet Reinout ende benam mi dat gelt ende sloech mi so sere dat ic waende doot te bliven, mer ic behielt iiij bisanten van goude, de had ic so heimelic genayt dat hise niet vinden en conde, anders waer isce mede quite: nimmermeer en mach ic hem prisen ende ic en weet niet wat doen, mer ic bid heer, hoer myn biechte ic sal u de iiij. bisanten geven." Doe vraechde Maeldegijs den monic of hi ergent wist dair enich edel volc versamet was. Doe seide een monic: „En sonnendage sal tot Parijs groot volc wesen beide van edel ende onedel." Doe seide een monic tot die ander in latyn: „Lat ons hem sijn biecht horen ende nemen die iiij. bisanten want si sullen goet wesen om in de wijn te verdrincken." Dit dochte den anderen monike goet. Doe seide een monic: „Coemt voert pelgrijm, ic sel u biecht horen", mer Maeldegijs vraechde den moniken eer ende seide: „Ic bid u gi heren, hebdi yet gehoirt watter te doen sal wesen, dat gi mi segt de rechte wairheit daer of." Doe antwoerden die moniken dat sijt gaern daden: „Ic selt u seggen" seide daer een monic „en Sonnendage de naest comende is, sal die grave

Roelant Beiert berijden buten Parijs opt velt om die ioncfrouwen te laten sien sijn grote sprongen." Doe seide Maeldegijs: „Macht wair wesen, is Beiert daer?" „Yaet" seide de monic, „ende coninc Karel heeft Roelant Beyert gegeven ende als Roelant Beiert bereden heeft so wil hi iusticie doen, hanghen sijn neven te Montefaucoen an de galghe • " Als Maeldegijs dat hoerde, seide hi
(104) soetelic: „Ic segge u inder wairheit, en zijn si noch niet gehangen, soe mochten si wel metten live ontgaen." Doe seider een monic: „Si leven noch • mer si leggen in groot verdriet ende hi wil oec iustici dair over doen ende wreken sijns soens doot. Ende ons is bevolen dat wi Reinout sinen neve inden ban doen sullen • of verbieden dat hem niemant en herberge of vercope eten of drincken ende waert datter iemant so coen wair diet dede, wi souden hem mede inden ban doen • " Als Maeldegijs den moniken dat hoerde seggen wert hi met toerne bevaen ende dacht in hem selven dat hijse doden soude. Maeldegijs seyde met een beveynst hert: „Ic bid u gi heren, dat gi wilt vallen op u knyen ende bidden voer mi dat mi mijn biecht salich moet wesen ende volcomelijc wtspreken sonder yet te vergeten ende ten eynde toe in mijn penitencie te volherden op dat gi mede der goeder wercken die ic doe ende gedaen heb mede deelachtich moecht wesen." Als de moniken Maeldegijs dat horende [1]) seggen, traden si van haer paerden ende vilen over haer knien • biddende Gode dat hi den pelgrijm verlende volherdicheit in sijn opset • ende goede wercken ende vergeven sine sonden daer hi lange in geweest had; hier en tusschen toechde Maeldegijs sine const so dat hi was starc ende vroem inder luden gesicht ende nam een stoc die daer lach met yser beslagen ende sloech een monic mitten stoc dat hi voir hem doot viel • Ende als de ander moniken dat sagen waren si seer vervaert • ende meenden hem tontlopen mer haer cleder waren lanc • ende si hadden hosen an so dat si niet seer lopen en mochten ende Maeldegijs volchdese na • ende sloechse doot • Als dat Reinout had versien seide hi: „Oem wat hebdi gedaen, gi hebt alle dese moniken gedoot die u penitenci setten souden: mi duncket gi wiltet al verslaen dat u te moete coemt." Do seide Maeldegijs: „Reinout neve, ic en mocht die

[1]) = hoerden, of de bijzin is verward met een partic. constructie.

penitencie niet doen die si mi setten, si was mi alte swaer, dair om sloech icse." Reinout seide weder: „Oem, soude icse slaen
(105) ende doden de mi penitencie setten de te swair was, ic hadder in een cloester van deser oerden over hondert gedoot." „Reinout neve," seide Maeldegijs, „laet de woerden varen ende coemt hier, laet ons dese moniken wt doen al dat si hebben ende bindent op de paerden ende brengense die cleder ende paerden." Reinout was toernich in hem selven dat de moniken doot waren ende seide: „Oem, ghij moetet selve doen want ic en wil daer niet toe doen." Als Maeldegijs dat verstont toech hi den moniken cleeder ende coussen wt, bantse te hope ende leydse op de paerden ende de moniken werp hi inden wech. Dit aldus gedaen wesende gingen si ten cloester dat buten Parijs stont vander selver oerden ende als si voirt cloester quamen [1]) vraechde Maeldegijs naden abt, de hem ter stont vanden poertier gehaelt wort ende als Maeldegijs den abt sach dede hi hem reverenci ende seide: „Heer abt, u doet grueten Reynout de grave ende sent u dese paerden ende cleder dat ghi hem in u gebede doen sult ende bidden voer hem ende sijn broeders datse God ter soenen laet comen." Doe vragede den abt Maeldegijs waen Reinout de paerden comen ende de cappen. Doe seide Maeldegijs: „Hi heeft iiij. moniken verslagen hier int wout van Bordele ende hi dwanc ons daer toe dat wijse herwert u brengen moesten ende u geven dese cleder ende paerden." Ende eer Maeldegijs sijn woirden volseide, seide Reinout stillekens dat Maeldegijs hoirde, mer de abt en hoerdes niet: „Gi hebtse selve gheslagen." Doe stac Maeldegijs Reinout mitten elleboge, doe verstont Reinout wel dattet Maeldeghijs om tbeste dede, nochtans dochtet Reinout vreemdt dat zyn oem dese woirden sprac, doe seide weder de abt tot Maeldegijs: „Vrient heeftse Reinout versleghen, dus vermaledide hem God, si sliepen hier te nacht alle vier: wat is mi gesciet, ic en wil dese gifte van Reinout niet ontfanghen: hij is hier int lant te banne gedaen so datmen hem eten noch drincken vercopen moet ende in onse kercke salmen oec verwaten ende te ban doen." Doe seide Mael-
(106) degijs totten abt: „Wildi de giften niet ontfangen so willen wij tot Reynout weder varen ende seggent hem: so weet ic wel te

[1]) er staat: q̈ mē.

voren, seggen wijt hem dat hi comen sal ende verbernen u cloester ende slaen u ende alle u moniken doot ende laten niemant te live ende verdervent tot in die gronde." Als dat die abt hoerde wert hi vervaert ende seide tot Maeldegijs: „Vrient, ick ben anders beraden, ic bid u dat gi Reinout de edel grave over mi niet en claecht, want sijn ghiften wil ick gaerne ontfangen ende ons en staet zijn ghiften niet te laten ende willen voer hem ende sijn broeders bidden, ende wes goede wercken dat wi doen in missen of getiden, dat hise ende sine broeders deelachtich mogen wesen." Doe antwoerde Maeldegijs: „Heer abt, ic seg u inder waerheit op dusdanige voerwaerden als gi ons beloeft, so laten wij hier de paerden ende dat goet dat wi hier brengen." Aldus sceide Maeldegijs ende Reinout wten cloester ende namen haren vaert met haesten na Parijs. Ende als de heren in Parijs quamen wast sonnendach • ende den tijt dat Roelant Beiaert beriden soude op de wairde buten Parijs, alst voerseit was. Als den dienst inder kercken gedaen was gingen de heren eten, mittien quam Maeldegijs ende Reynout voir de brugge tot Parijs ende mittien saghen si al om ende sagen een schuere open staen daer veel stroes in was ende daer nam Maeldegijs een arm vol van dat stroe • ende droecht te Parijs op de brugge ende ginc daer op sitten ende seide tot Reinout: „O lieve geselle, hoe suldi op dit stroe comen, ic weet wel dat u lange staen seer pijnlic is want
(107) gi vorde *) gegaen hebt • Aldus suldi selven seer wee doen eer gi te sitten coemt, ic bevoelt an mi selven wel." Hier en binnen is een man bi hem luden gecomen de wter kercken quam. Maeldegijs riep tot hem ende seyde: „Ic bid u lieve vrient, dat gi doch myn geselle helpen wilt dat hi te sitten coemt op dat stroe • op dat myn ghesel hem ymmers geen wee en doe, want ic en mach hem niet helpen." Als de goede man dat hoirde van Maeldegijs, dede hijt gaern ende help Reinout te sitten, dien hem docht die armste mensce de hi ye zijn leven gesien had ende gaf Reinout een penninc: hem docht hy en mochts nergent bet besteden. Ende als Reinout den penninc had leide hijen Maeldegijs in de hant ende de stacken in sijn tassche. Doe seide de goede man tot Maeldegijs: „Vrient, begeerdi herberge, dat segt mi." „Ya wi, here" seide Maeldegijs „dat u God loen here, waer staet

u huys?" Doe seide de goede man: „Ginder onder ghenen boem daer suldi een waerdinne vinden die u minlic ontfangen sal." Doe seide Maeldegijs: „Here, dat loen u God der doecht de gi ons biet, wi willen weder gaern voir u bidden." Aldus sceide de goede man vanden pelgrijms. Binnen deser tijt was de maeltijt te hove gedaen ende de heren begonden te gaen wtwert daer Roelant met Beyert riden soude. Maeldegijs sittende op de brugge mit Reinout had met hem ghebrocht een cop van goude ende settese tusschen [hem en] Reinout; de cop was wtermaten goet: dair stont an menich costelic steen de tegen tsonneschijn scone radien of schijnselen gaven, de cop was oec so groot datmens niet veel so groot gesien en had ende in desen cop maecte Maeldegijs hem ende zijn geselle dat si daer wt sopten ende goot in den cop den besten wijn diemen vinden conde, want Maeldegijs had
(108) den wijn met cruden ende woerden *) selve ghemaect ende den wijn was van sulcker crachte: wien dranc de moeste Maeldegijs onderdanich wesen ende tot sinen dienste staen. Doe gaf Maeldegijs Reinout weder zijn sporen van goude. Daer na sprac Maeldegijs: „Neve, doet sporen weder an uwe voeten." Doe seide Reinout weder: „Wat sal ic met die sporen doen want ic Beyert quijt ben?" Doe seide Maeldegijs weder: „Reynout neve, doetse an u voeten, ten sal u niet quaet wesen ende trecter uwe wide coussen over, ic sel met mijnre consten Beiert voir u brengen ende alsmen u daer op helpt suldi twewerf an dander side of vallen, mer de derde reyse als si op setten suldi u vast houden." Met dat Maeldegijs dese woerden seide quamen de heren vanden hove ende voer de heren ginc een grote scare van poerters ende noch twe ander scaren daer na van lantluden of bueren; als de gheleden waren quammer een scare van vrouwen, daer na quamen die ridders heerlijc op gheseten op orssen die goet waren. Doe stonden daer ioncfrouwen op de brug bi Maeldegijs ende Reinout, diet volc sagen voerbi hem gaen edel ende onedel, doe seide daer een joncfrou: „Segt mi gespele, welc dunct u die scoenste man die huyden over dese brug geleden is ende dier noch over liden sal?" Doe seide die ander: „Het is Roelant de Farnagutte versloech." Doe seide de ander ioncfrou: „Het is Olivier." „Neen," seide een ander, „het is die hertoge van Bamere." Dese woerden

gedaen wesende vander ioncfrouwen ende hoe si den scoonsten man versien hadden, so stonter een scoon ioncfrou diet gehoert hadde ende als alle de ioncfrouen wtgeseit hadden ende elc ridder gepresen na haer goet duncken in doechden ende sonderlinge in scoonheyt, vromicheyt ende best geformt van lichaem, so seide
(109) die ioncfrou: „Ic seg u inder waerheit, noch weet ic een scoonre man dan ghy onder u allen noch enich genoemt hebt." Doe begonsten die ander ioncfrouwen haer te vraghen wie die ridder waer. Doe seide die ioncfrou weder: „Enkendijs niet? het is een ridder genoemt Reinout · ende en mach hier int lant nu niet comen; mochte die coene ridder hier int lant comen, hi waer de scoenste man die van dage over de brugghe ginc of gaen sal." Doe seiden de ander ioncfrouwen: „Het is wair, hi is die scoonste van hude, van haer ende van maecsel van lichaem." Dese woerden hoerde Reinout dair hi sat vander ioncfrouwen ende wert lachende. Maeldegijs sach dat Reinout loech, stiet hi hem met een elleboghe seggende: „Reinout, wat gi doet, en lacht nyet." Doe seide Reinout: „Lieve oem, ic hebt vergeten ende die ioncfrouwen van Parijs dedent mi." Onder dese woerden waren dye heren voerbi Maeldegijs ende Reinout over de brugge geleden ende coninc Karel begonste bi de brugge te comen ende Roelant ghinc besiden hem · ende Beyaert worde voer hem geleit ende die xij. knechten diet bevolen was haddent elc an een tou · ende als coninc Karel bij de brugge quam wert hi Maeldegijs ende Reinout siende ende tusschen hem beiden hadden si een grote gouden cop · Doe seide Karel tot Roelant: „Siet doch neve Roelant, tusschen geen ij. pelgrijms staet een gouden cop: mi dunct ick en liet sulcken cop niet maken om v. hondert pont." Roelant seide: „Gi segt waer." „Neve Roelant," seide de coninc, „laet ons vragen den pelgryms waen hem die cop coemt, die groot ende costelic gemaect is van goude ende gesteenten." Doe reden coninc Karel ende Roelant totten pelgrims ende Beyert woert voir hem geleit ende Beiert roec an de pelgrim ende bekende zijn here ende dat ors toende oft blide gheweest had ende draefde so op de brugge over ende weder ende als coninc Karel ende
(110) Roelant biden pelgrims quamen seyde de coninc Karel: „Segge mi pelgrijm, dat di God spoede: waen coemt u desen cop." Mael-

degijs antwoerde den coninc ende louch, seggende: „Heer coninc, goets vindi genoech overal • ic seg u inder waerheit • had ic minen cop menen te verliesen biden volcke dat hier van dage gereden ende ghegaen is of noch comen sal, ic en hads niet voert geset of laten sien." Voert seide hi: „Danc heb de coninc van Vrancrijc, also wel behout hij den armen zijn clene goet • als den rijcken dies veel heeft." Doe seide de coninc weder: „Segt mi pelgrim, waen die cop gecomen is; dat wil ic weten." Maeldegijs antwoerde ende seide: „Dat gelt daer de cop om gemaect is • is wel lx. iaer geleden dat ic bat in de kercken ende closteren • ende capellen ende ic heb dien cop doen kerstenen ende is genoemt Christiaen • daer is mede tot desen coppe [1]) daer God met sijn iongeren wt sopte opten witten donredach • ende de paeus van Romen heefter misse over gesongen ende de cop gaf hi de gracie: al waer een mensce noch so swaer belast met sonden ende nochtans lange daerin gestaen, ende hadde hi een sop hier wt, hi soude so reijn van sonden wesen als Maria Magdalena was doe si ons heren voeten salvede." Onder dese woirden die de coninc ende Maeldegijs te samen hadden, knielde Beiaert voir Reinout, doe seide coninc Karel: „Merct doch lieve neve Roelant, ic seg u voerwaer dat sijn twe engelen de God hier gesent heeft, want siet dat stomme beest doet hem reverencie." Roelant antwoerde: „Gi segt waer, heer coninc." Dese woerden verstont Maeldegijs ende sloech Beyert met sinen stoc dattet op sijn voeten spranc; doe seide coninc Karel: „Waerom slaetstu myn ors, pelgrim?" Doe antwoerde de vroede Maeldegijs seggende: „Heer, ick segge u had u ors yet voert gegaen, het had mijn gesel geslagen de
(111) hier bi mi sidt; daer om bid ic u here om Gode dat gi u ors wat achterwaert doet leiden • dat wijt mogen schuwen want wijt seer ontsien." Doe dede [2]) coninc dat ors wat aftewaerts leiden so dat de pelgrims sonder anxt sitten mochten. Doe seide coninc Karel: „Ic bid u pelgrim, ghif mi doch een sop dat God mijn sonden vergeven wil daer ic mede belast ben • ic sal di een gouden penninc geven." Doe seide Maeldegijs: „Here, dat en staet u niet te doen inder waerheit, want ghi most mi eerst den coninc

[1]) = er is iets aan dezen kop van den kop,...

[2]) het lidw. de weggelaten door haplologie.

wisen." Doe antwoerde coninc Karel weder: „Men seit dat ic coninc ben." Doe seide Maeldegijs: „Heer coninc, so en belget u niet dat ic so dorperlic ende onwaerdelijc tegen u gesproken heb." Doe seide de coninc weder: „Neen ic, vrient, wel moeti varen want ghi en kendet mi nyet • wat woude ic u dan witen? mer gif mi een sop: ic sal di geven een gulden penninc van mijnre goeden." Mer Maeldegijs seide: „Heer coninc, ic seg u, dit en staet mi niet te doen, ten wair dat ghi vergaeft al de gheen die u misdaen hebben • gi weet wel dat God vergaf al den genen die hem den doot an deden doen hi hinc ander galgen des cruces." Doe seide de coninc: „Vrient, ghi segt waer, mer Reinout heeft mi so veel misdaen bi zyn selfs sculde dat icx hem niet vergeven en mach • ende dair is noch een, hiet Maeldegijs ende doet toveri, dien haetic noch veel meer, ic woude wel dat ic hem verhangen had om dusent gulden, so veel torens • ende scade heeft hi mi gedaen: segt mi pelgrim, wat man is dyn gesel de hier bi di leit?" Maeldegijs seide: „Heer coninc, het in myn vaders broeder ende en mach sien noch horen, des heb ic int herte groot verdriet." Doe seide coninc Karel: „Pelgrim, gif mi een soppe in vergiffenisse van minen sonden dat u God weder ghedencke ende betere dyn
(112) geselle zyn verdriet." Maeldegijs seide: „Heer coninc, hier leit myn arme geselle • ende tis nu geleden xl. dagen dat hi en hoirde noch en sach, des heb ic alte groten rouwe ende pyn int herte • ende en mach oec mede niet spreken: dit ghesciede in eenre nacht dat hi verloes verstant, memorie, cracht ende wetenscap in een huys daer wi geherberget waren ende eergisteren vonden wi een vroede vrou de met vreemden vrouwen plach te verkeren ende seide, mochte hi comen tot dier stat dat hy op Beiert mocht riden, so soude hi genesen van sinen quale ende crigen gesontheit." De coninc antwoerde: „Pelgrym, waer dat waer, so quaemdi hier ter goeder tijt." Doe seide Maeldegijs: „Men moet een dinc beproven eerment weet wattet doen can." Coninc Karel antwoirde ende seide: „Pelgrim, ic bid di doer Gode, ghif mi een sop dattet God bequaem si: ic sal dyn geselle dat ors Beyaert laten beriden." Maeldegys verstaende dese woerden vanden coninc seide: „Heer coninc, in Gods naem sijt dan begonnen • Mer heer coninc, doir uwe eer sal ict doen: gi weet wel dat onse God in Bethleem geboren

was ende in armen clederen gewonden • dat dede sijn oetmoedicheit om dat God woude dat hem elc mensce bedencken soude ende hoverdie laten sincken ende oetmoedich wesen." Doe seide coninc Karel: „Pelgrim, du segst wair." Maeldegijs sprac totten coninc: „Here coninc, ic seg u dat gene knechten die daer achter u staen also veel te verliesen hebben als ghi. Daer om, edel heer coninc, laet die knechten me ten soppe gaen met u ende elc neme een soppe doer uwe ere." Die coninc antwoerde weder: „Pelgrim het wort ghedaen • " Doe hiet coninc Karel dat dye knechten voert traden ende nemen elc een sop, twelc die knechten deden ende quamen tot Maeldegijs mit devoter herten ende leiden haer handen te samen, als si den broc ontfingen: och hoe luttel wisten
(113) si wat si deden! Ten lesten ginc de coninc selve met devocien ende ontfinc een sop wanende dat hi sijn sonden met die sop quijt geweest soude hebben, twelc niet anders en was dan bedroch • Dit gedaen wesende liet de coninc Beiert brengen op de waerde buten Parijs ende de pelgrims quamen daer mede met groter pinen alst scheen inder luden gesicht ende als si op de waerde waren, seide coninc Karel tot Roelant: „Edel grave Roelant, ic bid u: doet de pelgrim riden op Beiert dattet Gode bequame si • " Doe antwoerde Roelant dat hijt garen dede; hi nam den pelgrim in sijn armen ende hieffen mit pinen op Beiert. Als hij hem op Beiert gheheven had viel hi an die ander side af • Doe was Roelant dair mede te liden [1]) ende hieffen weder op Beiert • ende hi viel an dye ander side weder af. Doe seide Maeldegijs: „Ay here, ghy doet grote sonde dat gi u spot hout • met minen armen geselle, want u ors is also groot ende ist dat hi daer meer of valt, hi blijft doot." Do seide coninc Karel tot Roelant: „Ic bid u lieve neve, edel ridder, dat gi den pelgrim so vast hout dat hi niet en valt." Doe nam Roelant den pelgrim weder ende hieffen op Beiert ende als hi daer op was, hielt hi hem vast bi sinen cleder dat hi niet vallen en mocht ende als Reinout dus op Beyert sat began hi hem vast te houden ende sette zijn voeten in de stegereep van goude: do waren de knechten dye Beiert bewaerden onteert van goude ende erve de hem coninc Karel gegeven had doe si hem Beiert brochten. Doe seide Reinout: „Moste ic • ic soude

[1]) Wast daer R. te mede liden.

garen alleen riden." Doe seide de coninc: „Laet den pelgrim alleen riden." Doe seide Maeldegijs: „God si geloeft lieve geselle, dat gi spreect! moechdi oec sien ende horen." „Ya ic," seyde Reinout: „ic heb al mijn leet verloren." Doe seide de coninc: „Heer bisscop, doet ons te gemoet halen crucen ende va[nen]
(114) want God heeft ons grote ere gedaen also gi sien moget [ende] mercken, wanter mirakel geschiet is." Maeldegijs ginc weder togen sine konst so dat Reynout die op Beiaert sat sijn craft weder had. Reynout sittende op Beyaert ende sach al omme datmen hem of Beiert niet en wachte oft waer nam, doe noepte hi Beiert met sporen ende als Beiert sijn meester op hem voelde settet hem te lopen so wat dattet vermocht *): de eerste spronc was wel lx. voet of meer; als de knechten dit gewaer werden diet ors bevoelen waren, hielden si hem qualic. Maeldegijs dit merckende, sach seer verdrietelic, hippelende ende springende gins [ende] weder, roepende: „Och lieve heer coninc, wat sals wesen, mijn geselle is opt ors geseten: ic docht dat hi den hals breken sel oft ors sal hem of werpen ende treden hem longen ende lever wten live." Als Maeldegijs dat totten coninc seide wranc hi sijn handen · ende toech sijn haer ende scheen groten rouwe te driven dattet onseggelic was. Als coninc Karel Maeldegijs desen rou sach · driven had hi zijns medeliden ende riep haestelic de genoten ende badt hem vriendelic dat si Beiert vangen wouden ende bescudden den arme mensche die op Beiert sat ende brengen wederom. Als de coninc dit gheseit had noepten die genoten haer orssen — die eerste warent Roelant ende Ogier, daer na de hertoge van Bamer ende Sampson ende voert alle die ander genoeten — wat dat haer orssen lopen mochten ende volgeden dus Reinout de op Beiert sat ende hebben versien wel een boechscoet voir. Reynout de aldus op Beiert sat, sach dicwil om of hem yemant volghede: ten lesten wert hi siende dat hem de genoten volchden. Als Reinout dit sach seide hi in hem selven: „Here God, hoe gaern woude ic dat ic nu wist of mi mine magen volgen int goede of int quade want wist ic dat si mi int quade
(115) volchden, ic souder mi liever over wreken dan over een vreemde man." Mit dese woerden toech hi sijn swaert ende hielt Beiert staende dat si bi hem quamen · ende als de genoten bi Reynout

quamen so na dat si hem horen mochten, riep Reynout totten genoeten: „Ghij heren hebdi myn doot gesworen, ic bid u dat segt mi." Doe antwoerden de genoeten: „Reinout, neen wi, ridder coen." Doe seide Roelant: „Reinout neve, wi en dochten niet dat wi u hier vinden souden." Doe seide de bisscop Tulpijn: „Sidi dat, neve Reinout?" „Ya ic," antwoerde Reynout • Doe seide Ogier: „Reinout neve, mi verwondert van u dat gi hier sijt." Doe seide Olivier: „Segt mi doch neve, wie is de pelgrim die daer biden coninc gebleven is?" Reinout seide: „Het is myn oem Maeldegijs." Roelant seyde: „Het is die geen diet wesen soude want hi en doet niet dan hi mitten coninc spot." Doe seide weder de stoute Reynout: „Ic bid u soete neve Roelant, dat gi Maeldegijs niet en wroeget *)." Roelant seide weder: „Soude ic dat doen dat waer seer misdaen ende grote dorperheit dat ic hem wroegen soude: ic en sals waerlic niet doen." Doe seide Reinout: „Ic bid u here bisscop Tulpijn, doer alle vrientscap de ic weder doer u doen mach, dat gi mijn broeders in u geleide ontfaen wilt die de coninc gevaen he:ft, ende ghi edel baroenen, dat selfde bid ic u mede als dat gi mine broeders tegen coninc Karel wilt verdingen *) • ende nyet en gehenct *) dat mense ter galge leide om te verdoen." Mit dat Reinout dese woerden geseit had • sprack daer een iongelinc, Foukens sone van Morlione: „Ic seg u Reinout, dat ic u gevangen leveren sel coninc Karel de u ende uwe broeders morgen sal doen hangen." Reynout horende dese woerden vanden sciltknecht wert hi toernich, seggende: „God behoede mi ende mine broeders voir sulcken doot; ic hope
(116) ane Gode dat gi sult liegen, ende coem mi naerder, ic salt u verghelden." Mit dien quam dye schilt knecht om Reinout te vaengen. Doe verhief Reynout zijn swaert ende sloech den sciltknecht dat hoeft van den lichaem. Doe seide Reinout: „Laet hangen diemen hangen mach, du hebstet ijmmer metter doot becoft." Als Roelant dat sach louch hi daer om ende seide: „Reinout neve, danc hebt dat ghijt deet want gi hebt hem sijn loen gegheven." Doe seide Reinout: „Gi edele baroenen, blijft al mit Gode de moet u altijt in sijnre hoeden ontfangen ende ic bevele mijn broeders Gode ende op u geleide ende mijn oem Maeldegijs bevele ic Maria Gods Moeder ende hier mede neme ic an u allen

oerlof ende sceide van hier, want ic en dar hier niet langer bliven. Ende aldus nam Reinout oerlof an die heren ende sceide van dair ende reet met haesten na tcasteel van Montalbaen ·

DAT XV · CA HOE DIE HEREN WEDER TOT CONINC KAREL QUAMEN ENDE SEIDEN DAT SI BEIERT NIET VINDEN EN CONDEN ENDE HOE CONINC KAREL REYNOUTS DRIE BROEDERS WOUDE DOEN HANGEN, DAER BISSCOP TULPYN TEGEN WAS MET ROELANT ENDE ANDER HEREN ENDE DAT BENAMEN DATTET NIET EN GESCHYEDE ENDE HOE MAELDEGIJS REINOUTS BROEDERS VERLOSTE WT CONINC KARELS VANGENIS ENDE TOT CONINC KAREL GINC DAER HIJ LACH ENDE SLIEP IN ZIJN CAMER ENDE SEIDET HEM DAT HIJ SE WTER VANGENIS NAM ENDE BROCHTSE TOT MONTALBAEN.

Als dye heren aldus als gi gehoert hebt van Reynout gesceiden waren, reden si weder na Parijs tot coninc Karel ende als de heren aldus na Parijs ridende waren, overdroegen *) si met malcander wat si tot coninc Karel seggen souden als si voer hem quamen. Doe seyde bisscop Tulpijn: „Wat sullen wi seggen van desen scilt knecht de Reinout geslagen heeft? wie sal dat
(117) voer den coninc verantwoerden?" Roelant seide: „Dat sal ic doen ende sal seggen dat ict selve gedaen heb, dair weet ic raet toe" ende dat docht hem allen goet ende reden so lange dat si quamen voirden coninc ende als de coninc de heren sach was hi blide ende hietse welcoem ende vragede ter stont Roelant of hi Beiert brochte. Doe seide Roelant: „Here coninc, neen wi, mittien heeft die coninc versien den sciltknecht · die daer doot in gebrocht wert op een ors · des hem verwonderde ende seide: „Wie is de mensce die gi daer doot in brenget? ist de pelgrim die op Beiaert reet?" Roelant seide: „Heer coninc, neent, het is Foukijns soen van Morlione." Die coninc seide weder: „Wie heeft den sciltknecht gedoot?" Doe seide Roelant: „Heer coninc, dat dede ic." Die coninc seide: „Neve, dat is misdaen" · Roelant seyde weder: „Heer coninc, ghi kent wel Beiert: alst begint dan ist seer fel. Ende alst quaet is, so en macht niemant dwingen of achtervolgen ende wi waren den ors so na gecomen dat wijt sagen metten ogen, des wi alle blide waren want de man dier op sat was out van dagen, so dat hem tors ontdragen *) had ende als wi tors int gesicht hadden meenden wijt wel te vangen. Doe quam die sciltknecht ende woude met sijns selfs cracht Beiert alleen vangen

ende toech sijn swaert ende als Beiert tswairt sach wast so scu dattet vloech oft dul geweest had ende wi verloren Beiert tusschen twe foreesten in een coern lant • Doe was mijn hert so seer met toerne bevangen dat ic den sciltknecht doot sloech." Doe seide coninc Karel: „Roelant neve, gi deet recht: het was grote dorperheid *) vanden sciltknecht dat hi voer u allen wtriden soude ende vangen Beiert alleen, dat hem niet doenlic en was; mi waer leet, gi en haddet gedaen." Als dat de coninc geseit had, seide
(118) Roelant: „Heer coninc, ic wil dat gi doet hanghen [1]) die knechten die ghi Beiert bevolen had om dat si hem Beyert hebben laten ontgaen • " Doe seide de coninc: „Roelant neve, wildijt hebben gedaen, so salt geschien." Doe geboet die coninc datmen de knechten hangen soude, twelc terstont nae des conincs gebot gedaen wert: dairom dicwijl van veel onderwijs [2]) coemt groten onrust ende afterdeel. Maeldegijs de biden coninc was ginc tot hem seggende: „Here ay lacen, wat is mij geschiet, mijn ghesel is op u ors geseten ende ic weet wel dat hi daer of gevallen is ende mach doot wesen: des heb ic in myn hert so groten rou dat icx niet segghen en kan • ende ic wil gaen over zee voer de siele van minen geselle dat hem God genadich wesen moet," ende als Maeldegijs dese woerden totten coninc seide, hielt hij hem seer qualic: hi wranc zyn handen ende toech zijn haer ende scheen te driven ongemeten rou ende seide: „Adieu lieve geselle, ic en sie u nemmermeer meer." Doe coninc Karel desen rou Maeldegijs sach driven, had hi zijn medeliden ende seide: „Vrient, hebt mate in dyn rouwe, ic sal di begaven *) cortelic in een rijc cloester, daer gi u leven u broot hebt ende can ic vernemen wair u geselle doot gebleven is, ick sal in de eer van onser Vrouwe over zijn siel doen zingen alle dage een misse: dat seg ic u voirwair." Do seide Maeldegijs: „God loens u, edel heer coninc, ic en mach hier niet langer letten" • ende aldus nam Maeldegijs oerlof anden coninc: doe geboet de coninc dat men Maeldegijs geven soude x. ducaten van goude. Ende aldus sceide Maeldegijs wt Parijs

---

[1]) hahen staat er.

[2]) Het geciteerde spreekwoord is niet zoo sceptisch als het lijkt: onderwijs is een drukfout (of een ernstiger fout) ten opzichte van den genetief onderwints = bemoeizucht; zie Mnl. Wdb. V, 468.

ende dancte den coninc seer van sijn goede giften die hi hem ghegheven had. Als dit ghedaen was ontboet de coninc alle zijn baroenen bi hem ende seide: „Edele heren, ic sal mi wreken over diegene die mijnen sone so moerdelic versloegen. Aldus swere ic bi mynre cronen dat ic mi over de moerdenaers wreken
(119) sal" • ende als de coninc aldus sijn eet gedaen had, dat menich edel man leet was diet hoerden, liet hi Reinouts broders wt de vangenis halen • ende voir hem brenghen. Als si voer hem quamen liet hi hair handen ende ogen verbinden als oft dieven geweest hadden. Als dit die bisscop Tulpijn sach, had hijs medeliden ende seide: „Heer coninc, doet doch wel ende laet ons onse neven totten scepen doen brengen want, edel heer coninc, het is ymmer u vleisch • ende u bloet: gi weet doch wel dat wette [1]) elcken man te swair is." Doe seide coninc Karel weder: „Heer bisscop Tulpijn, des en doe ic niet want ic sel noch huden wraec ontfangen over myn soen ende doen mine neven hangen." Die bisscop antwoerde: „Here, de heren hebben hier so menigen maech dies niet gaern sien en souden dat mense voir hair ogen hangen soude, ende ramp moeten si alle hebben of sij er een hangen." Doen seide de coninc: „Soutstu di dan tegen mi setten?" „Neen ic, heer coninc," seide de bisscop. Coninc Karel seide weder: „Ic salse doen hangen." Doe seide de bisscop: „Here, des en henge *) ic niet • ende si hebbender te veel goeder magen toe, ende ramp moeten si hebben, of sijer consent toe geven" • Coninc Karel riep tot hem Fouken van Parijs ende seide: „Wat radi mi, wil ic mine neven doen hangen of wil icse laten leven om die soene die si mi bieden?" Doe seide Fouken totten coninc ende louch: „Heer coninc, daer toe sidi selver vroet genoech want ghi siet doch wel dat bisscop Tulpijn met macht tegen u wesen wil ende ist dat ghijt doet so salmen seggen dattet bedwanc dede: gi en dorstes niet laten." Als die coninc dese woerden van Fouken hoirde wert hi toernich • ende swoer bi zijn coninclike croen dat hi zijn neven nemmermeer tegen hem en soude laten verdingen • ende soudese te hants te Montefaucoen doen hangen • Desen selven eet beroude
(120) hem na seer en was hem leet. Ende als die bisscop den coninc desen eet hoerde doen, balchs hem *) seer ende seide: „Here

[1]) = straf; of: de wet (in dat geval vgl. Luc. XI : 46, Math. XXIII : 4).

coninc, ghi sult u neven tegen u laten verdingen, ist u lief of leet." Doe seide de coninc tot bisscop Tulpijn: „Wilstu di tegen mi setten?" ende mettien dat hi dit seide sloech hi den bisscop. Doe nam die bisscop den coninc bijder kelen ende soude hem gedoot hebben mer die heren schoten dair tusschen ende trocken bisscop Tulpijn vanden coninc • Coninc Karel was toernich ende sprac met erren moede: „Nu sal ic weeten, bisscop van Riemen, wye de gene sijn die mi begeven *) sullen ende mit u leven ende sterven sullen." Doe trat die bisscop an een sijde: „Nu bid ic mine magen die ane mijn hulpe willen wesen of inder noot niet begeven, dat si mi comen." Als de bisscop dat sprac, spranc bi hem over die grave Amerijn, Aernouts sone van Benlant, daer nae heer Aernout selve, doe die hertoge van Arden ende een stout vroem ridder ende was genaemt Dideric. Daer na spranc bijden bisscop over die hertoech van Bourgongen ende seyde: „Heer bisscop Tulpijn, wi willen u helpen teghen alle die ghene die u souden willen deren • " Doe ginc over Ritsaert van Normandien, daerna de starcke Ogier een stout ridder, doe ginc over die hertoge van Bamer ende met hem Bartram ende Ridsier die beyde sijn kinder waren, doe trat over van Geneven grave Olivier, daer na den stouten Roelant: nochtan en badtmens hem niet • Doe seiden die heren tot bisscop Tulpijn: „De u misdede, edel heer bisscop, wi soudent so op hem wreeken dattet hem zijn leven costen soude." Als coninc Karel dat sach seide hi: „Ay neve Roelant, hoe hebdijt aldus gemaect: ic sie wel, ic heb besteet mijn broot seer qualic dat ic u dus langhe gehouden
(121) heb binnen minen hove van ioncx op gevoet ende heb u gemaect de meeste van alle minen heren • ende mijn betrouwe op u geset, ende ghi begevet mi ter noot." Doe seide Roelant: „Heer coninc, des en acht ic niet, mer gi moget u wel scamen voer al die werelt want verdadi dese drie heren, het is u vleisch ende bloet, u scande waer te groot." Doe riep de coninc Fouken van Parijs weder ende seide: „Wat segdi Fouken, wil ic mijn neven laten verdingen om die soene die si mi geven willen?" Fouke antwoerde den coninc ende seide: „Heer coninc, des sidi selve vroet genoech: en siedi niet dat u hoge magen die met u alle dage gaen, tegen u gewapent sijn in hulp van bisscop Tulpijn ende

ist dat gi die drie heren tegen u laet versoenen, men sal seggen dat ghijt doer ontsich *) gedaen hebt ende anders niet." Doe seide de coninc: „Fouke, gi segt waer • " Dit hoerde die stercke Ogier • ende wert seer toernich ende trat voert ende nam Fouken bi den hare ende sloech hem met een vuijst in sinen hals dat hy in onmacht viel voir des conincx voeten of hi doot geweest had; doe seide de koene Ogier: „Du valsche raetgever ende bose tyran, ic waen die heren nu over di gewroken zijn." Mettien ginc hi voert dair die drie heren saten ende ontbant hem haer handen ende ogen want hi se so gebonden niet sien en mocht. Doe seide die bisscop Tulpijn: „Wije sal de gene wesen die dese drie heren hangen sal? ic waen niemant so stout en si." Die coninc seide: „Heer bisscop, gi set u onmate seer tegen mi • " Doe seide die bisscop weder: „Heer coninc, ic seide u te voren ende ic seg u noch: woude ic mi tegen u setten, ic wonne u of u lant ende croen." Als die bisscop dese woerden seide, so wert Karel toernich ende claechdet voer alle sijn heren. Als dit de bisscop sach had hi medeliden metten coninc ende bandt Aymijns kinder handen
(122) ende ogen weder • Doe seide bisscop Tulpijn: „Heer coninc, nu doeter uwen wille mede, wes u belieft, mer laetse verdingen, het is best." De coninc seide weder: „Ay lacen, wats is mi geschiet, dat mi de lief[s]t daer ic mijn betrouwen op stel, mi begeeft?" Doe seide de stoute Roelant: „Voerwaer heer coninc, ic en doe niet; mer ic seg u wilt ghi vechten op de Sarasinen ende heyden, ic en begeve u doer geen anxt of vrese vander doot ende altijt wil [ic] gaerne int vreselicste wesen ende den meesten arbeit doen ende u getrouwelic dienen." Doe sprac die coninc weder ende seide: „Hoerdijt heer bisscop Tulpyn, het is met minnen of met onminnen, ic sal noch huden mijn susterkinder hangen ende wraec doen over mijn soen Lodewijc — ic en waen myn leet nemmermeer te vergheten — sonder enich langer beiden met macht van volck want alst ten quaetsten coemt, soe groten slach slaet dicwil een knecht als een ridder die de wapen geplecht *) heeft." Als Roelant dat hoerde van den coninc wert hi toernich ende seide: „Heer coninc, soudi dan uwe knechten tegen mi willen setten of Foukens knechten?" Met dese woerden toech Roelant sijn swaert • ende sloech een van sijn knechten

dat hem thoeft van den live vloech. Doe seide Roelant: „Heer coninc, en set u knechten niet tegen mi, want ick soudse wel alleen verslaen al die gi in u rijck hebt." Als coninc Karel sach dat hi niet en vorderde, wat hi dede, sweech hi lange ende docht in hem selven hoe hi hem best mocht wreken. Over een wile seide hy: „Gi heren, gi misdoet alte seer dat gi mij dus tonder doet ende mi verwondert waerom ghijt doet want ic gesworen heb dat ic myn suster kinder soude hangen • ende wreken den doot van minen soen Lodewijc. Ende mijn gesworen eet moet voert gaen want ic se niet breken en mach • Dus, waerdi van edelre herten oft eerbaer, gi sout dairtoe helpen dat ic mijn
(123) eet volquaem." Doe seide de bisscop Tulpijn: „Heer coninc, en weest niet te haestich: het is tweewerf geschiet dat gi uwen eet braket; aldus en acht ic dit niet veel." De coninc seide weder: „Heer bisscop, heb ict gedaen, dat is mi leet ende ic en weet niet dattet geschiet is • aldus segt mi wanneert geschiet is." Doe seide de bisscop: „Ic salt u seggen. En gedenct u niet heer coninc, dat ghi in uwen erren moede swoert bi uwer cronen als dat gi Amelise van Olinde soudt doen hangen omdat hi bi uwer dochter sliep ende nu hebdi den man weder soe lief • dattet wonder is want hi dient tot uwer tafel ende hebt hem u dochter te wive gegeven ende dair mede goet, erve ende lant." Als coninc Karel dat hoirde wort hi toernich ende seide met erren moede: „Ic verbiede u bisscop, meer tegen mi te argueren of te spreken wan het schijnt, soudi tegen mi enich gedinge maken, dat gi mi of winnen soudt lant ende croen • " Doe seide Roelant: „Heer coninc, nu doet mijn raet, si sal u goet wesen, dat is: doet dese .iij. heren weder inder vangenis leiden ende laetse leven noch een wijle; hier en tusschen suldi u beraden so dat alle dinc ten besten comen sal • " Doe seide die coninc: „Roelant neve, u raet wil ic doen." Doe werden die broeders weder in die vangenis geleit de in grooter vresen geweest hadden vanden live ende daer mede scheide het parlement van den heren ende coninc Karel ginc in sijn camer ende worde alsoe tevreden ghestelt • Dit gedaen wesende • so ist geboert dat Maeldegijs weder gecomen is tot Parijs om te verlossen Reinouts broeders wter vangenis daer si in lagen in groot perikel haers levens want

si en wisten niet van ure tot ure, coninc Karel en soudese doen
(124) hangen. Ende als Maeldegijs was in Parijs is hi gegaen inden pallays daer die broeders gevangen lagen • Als hi daer quam toechde hi sijn const ende die valbrugge ginc neder ende die poerte ontsloten ende als hi in was ginc hi so lange dat hi bijder vangenis quam: daer toende hy weder sijn konst ende die doer vander vangenis brac • doe trac hij in ende nam Adelairt bider hant ende terstont ontdede hi alle die sloten ende kettenen daer si mede gebonden waren: die broeders, niet wetende dattet Maeldegijs was mer waenden dattet volc geweest had die de coninc om hem luyden gesendt had • dat mense heimelic doden soude, waren si drovich. Adelairt seide: „Adieu lieve broeder Reinout, want Karel past ons te doden: ghi en siet ons nu niet meer levende. God wil bewaren onse sielen." Ridsaert ende Wridsaert seiden: „Nu ist al gedaen, wi moeten nu ymmer sterven want wij horen dat de coninc volc om ons gesendt heeft ende hi wil ons doden" ende begonden seer te screyen dattet Maeldegijs ontfermde ende seide tot hem luiden: „Gi heren, en sijt niet vervairt want ic segge u voirwaer: ic ben u oem Maeldegijs." Als dit die broeders hoerden waren si blijde. Adelaert seide: „Lieve oem, staet ons bi want onse leven staet an God ende u • " Doe seide Maeldegijs: „Weest tevreden, ic sal u leiden wter vangenis." Mettien woerden nam hijse bider hant ende brochtse wter kercker ende leidese an die brugge tot Parijs. Doe seide Maeldegijs: „Ghi heren, ic heb mesdaen dat ic u wech leyde sonder conincs wille: aldus blijft hier staen, ic sal gaen nemen oerlof *) an den coninc, want sonder oerlof en wil ic u niet heen leiden." Doe seide Adelairt: „Oem, laet ons gaen want die coninc en sal u geen oerlof geven, dat weet ic serteyn." Maeldegijs seyde: „Ghi moet hier so langhe staen dat ic oerlof genomen heb • "
(125) Als Maeldegijs in des conincx camer quam ginc hi staen voer tconincx bedde ende seide: „Heer coninc, God geve u goeden dach • Ic heb mine neven wter vangenis genomen, het si scade of baet • ende si staen voer die brugge binnen Parijs ende ic bid u, heer coninc, dat gi mi oerlof gheeft; ic soude die heren leyden tot Montalbaen daer si u, heer coninc, niet ontsien en sullen." Die coninc dat horende de daer lach tusschen waken

ende slapen seide tot den pelgrim: „Maeldegijs, doet met uwen neven uwen wille." Als Maeldegijs dit vanden coninc hoirde was hi blijde ende ginc daer hi vandt des conincs crone • ende sijn swaert ende namt mede daert de coninc met ogen aen sach ende keerde weder tot die drie heren • ende brochtse in corter tijt tot Montalbaen ende als Reinout sijn broeders sach was hi seer blide ende dancte sinen oem seer. Aldus bleef Reinout met sijn broeders ende zijn oem tot Montalbaen in goeder hoeden. Coninc Karel die van Maeldegijs dit gesien hadde. ende gehoert tusschen slapen ende waken, was hi weder in slape gevallen • ende als hi daer na weder wacker wert en wist hi niet of hem Maeldegijs in een droem te voren gecomen geweest had of dattet ghesciet was warachtich: in dese arguacie lach die coninc so lange dat hi op stont • om te sien wat daer of was, oft droem was of anders. Aldus heeft hem die coninc mit haesten gecleet ende ghinc so drae als hi ghecleet was totter vangenis de hi vandt op staen ende ginc daer in: daer sach hi dat hi de broeders quijt was, daer hi groten rou om hadde • ende ginc weder om nae sijn camer • ende onder des quam hem Roelant te moet die hem gruete ende seide: „Heer coninc, ter goeder tijt moet gi aldus vroech op gestaen wesen." Doe seide die coninc: „Lieve neve
(126) Roelant, ic moet u mijn quade aventuer clagen dat mi te nacht geboert is: te nacht als ick lach ende sliep quam mij te voren den bedrieger Maeldegijs ende so mi dochte seide hi tot mi dat hi Reynouts broeders wt de vangenis genomen had ende badt mi dat hise wech leiden most tot Montalbaen, daer si mi niet ontsien en sullen ende mi docht ic sachem voer mi staen • ende gaf hem oerlof dat hijse wech leiden soude ende doen daermede wes hem geliefde • ende ic sach dat hij mijn croen ende mijn goede swaert nam met hem, dat ic waen nemmermeer weder te crijgen. Roelant antwoerde den coninc met corten woerden: „Heer coninc, gaefdi hem oerlof ende weet ghijt noch Maeldegijs ondanc *)?" „Roelant neve, gi hout u spot met mi: des soude ic wel ontberen." Hiermede gingen si te samen in de sale: die coninck was seer tonvreden om sinen gevangen •

(127) DAT XVI · CA · HOE CONINC ANSAYS IN DE STEDE VAN COELEN BELEGEN WAS VAN DEN HEYDEN ENDE OM HULP SENDE AEN CONINC KAREL ENDE HOE CONINC KAREL ROELANT DAIR SENDE DIE DE STEDE VERLOSTE · ENDE DEN HEYDENS CONINC VERSLOECH GHENOEMT CORFAN.

Roelant ende coninc Karel stonden te samen in die sale · ende veel ander heren ende hadden onderlinghe woerden van Maeldegijs; onder des versach coninck Karel een bode comen ende seide tot Roelant: „Neve, ons ghenaket nyemare." Doe seide Roelant: „Goede boetscap de moet altijt welcoem wesen." Onder dat Roelant dese woerden sprac quam die bode in die sale voer den coninck ende gruete hem ende als hij den coninc ghegruet had seyde de bode: „Heer coninc, ic brenge u nyemare de mi liever after bleve want de coninc van Coelen Ansays doet u bidden dat gi hem hulpe senden wilt · ende ist dat gi hem terstont geen hulpe en sendt, so moet hi die stat op geven want die heydense coninck Corfan heeft se starkelic belegen met groot volc ende ic ducht dat hijse winnen sal eer gi dair coemt · " Coninc Karel was droevich van dese nyemare ende seide: „Edel ridder, neve Roelant, ghi en liet nye dat ic u badt: nu bidde

ic u dat gi vaert ende ontset de stede van Coelen, ic sal u leveren .xiij. dusent mannen die mit u reisen sullen." Roelant antwoerde dat hijt gaerne dede, doe seide Olivier: „Roelant vrome ridder, gi en sulter alleen niet varen • ic wil met u varen met viij. dusent man." Roelant seide: „Danc hebt, Olivier • " Daer na seide Ogier de vrome ridder: „Roelant lieve neve, ic sal mede met u te Colen varen, wil God, ende nemen mede viij. dusent man." Doe seide die grave Roelant weder: „Hebt danc, heer Ogier." Dairna seide Dunay een vroem ridder ende was hertoech van Bameren: „Roelant neve, ic sal mede met u varen ende nemen mede mit
(128) mi viij. dusent vromer mannen die u mede sullen te hulpe staen." Roelant antwoerde mit een blijde aensichte: „Neve, God dancke u der vrientscap." Doe seyden die heren tot malcander dat si van dien avont buten Parijs wouden logieren ende daer haer tenten slaen: met dese woerden scheiden die heren van malcander • ende elck ginc tot sijnder herberch om hem rede te maken • Olivier met sijn volc waren erst rede ende reet met sijn volc buten in schoonder ordinancien ende sloech sijn tenten op buten Parijs in een schoen velt • Hier en binnen was coninc Karel boven op sijn pallaes • ende riep Roelant tot hem. ende seide: „Siet, lieve neve Roelant, ginder een schoon scare van volke: ic bid Gode dat hise beware." Doe si dus tegen malcander spraken quam buten riden Ogier • met sijn volc in goeder ordinancien ende wel toe gemaect • ende sloech sijn tenten bi Olivier. Doe seide coninc Karel: „Roelant neve, siet ginder Ogier met zijn volc, al scone mannen, ic bidde Goede dat hise behoede voer verdriet." Doe quam Dunay met schoon volc van wapen ende vrome ridders ende sloech zijn tenten bi Ogier. Coninc Karel dit siende daer hi lach seide: „Siet ginder, neve Roelant, Dunay met schoen volc van wapen." Dit gedaen wesende ginc Roelant ende wapende hem mit sijn volc • ende bereyde hem ende nam oerlof aen den coninc • ende reet wt met sijn volc, twelc een schoon heer was ende vrome mannen van wapen wel toe gemaect, twelc seer genoechlijc was om te sien ende als hi buten was met zijn volc sloech hi sijn tenten bi die ander: daer bleven si leggen buten Parijs • tot des anderen dages ende so drae als den dach verbaerde reden si mit groten haest na Colen ende als si bi Coelen quamen

daer vonden si een grote scare van Turken • ende als si die sagen stelden die heren haer volc in goeder ordinancien ende reden so lange dat si quamen bi de heyden • ende als si op een bogescote na die heiden waren, reet Roelant mit zijn volc ende Olivier met
(129) sijn volc voir in theiden heer ende die ander heren quamen na. Als die Turken die Kersten aldus op hem sagen comen stelden si haer volc in goeder ordinancien • ende reden die Kersten te gemoete: daer versaemden die twee heren te samen, die bangicheit wert daer groot ende menich man verslagen • ende vrome ridders vanden paerde gedragen; daer dede Roelant wonder metten swairde ende Olivier, ende doerbraken der heyden scaren • Ogier ende Dunay sachmen mede menige vromicheit van wapen doen ende menigen heiden doden ende ter aerden vellen so dattet heydensche heer sonderlinge van hem vieren gescoffiert *) wert • mer principael meest bi Roelant. Als dat sach den heidense coninc genoemt Corfan, dat zijn volc dus versleghen wort ende falgierde bi toedoen van de vromicheit van Roelant, sloech hi zijn paert met sporen ende reet met groter nijt op Roelant soe crachtelic dat hem sijn glavie brac in veel stucken; mer Roelant en verscoter niet of. Als die coninc dit sach dat hi op Roelant niet winnen en mocht ende Roelant die steec niet en hinderde die hi hem gaf, wende hi mit haesten sijn paert ende waende wech te rijden mer Roelant vervolchde hem soe strenghelic ende gaf hem een slach dat hi doot viel ter aerden. Als die heiden haren coninck doot saghen vallen vanden paerde • waren si droevich ende riepen op Roelant: „Ay bose tyran, wat doetstu" ende bevochten hem so strenghelic om haren coninc te wreeken so dat Roelant veel te liden had want der Turcken wasser wel tseventich dusent. Roelant in desen druc ende ellende wesende, ende an allen siden bevochten wert, weerde hi hem seer vromelick • want hy doersloech dicwijl een man te harnas an .ij. stucken
(130) ende somtijt man ende paert beide: wat hi geraecte met vollen slagen, was doot, also dat hi seer besprenget sat van den bloede. Als Dunay sach Roelant dus seer verladen, sloch hi sijn paert met sporen ende doerbrack met sijn vromicheit der heiden scaren soe dattet menich Turck metter doot becofte. Olivier ende Ogier de stoute ridder deden binnen dien dage menigen Turck de sadel

rumen ende ter aerden vallen, alsoe dat die Turcken tvelt mosten rumen ende setten hem ter vlucht want si die vromicheit vanden vier heren niet verdragen en mochten. Als die heren sagen dat si haer vianden verwonnen hadden, togen si binnen Coelen, daerse die coninc Ansise met groter blijscap ontfinc ende bleven daer .xl. dagen • ende die heren wert daer grote eer gedaen ende schoon ghiften ghegeven. Tenden die .xl. dagen nam Roelant aen de coninc Ansise oerlof ende reisde na Parijs ende als si binnen Parijs quamen ende die coninc Roelant sach, was hi seer blijde ende hieten hem ende die heren welcoem. De coninc nam Dunay an deen syde ende vrachde hem wat de coninc Ansise seide ende hoe hise ontfinc ende of hem Roelant in dat oerloech manlic ghehadt hadde. Dunay seyde: „Here coninc, Roelant heeft hem seer manlic gehadt *) ende veel vromicheits gedaen; ic seg u heer coninc: had Roelant een ors tot sinen wille, hi soude met zijn vromicheit dwingen al dat in de werelt waer.

DAT XVII • CA • HOE DIE CONINC OP HINC ZIJN CROEN ENDE DIE TE WINNEN WIE MET SIJN PAERT EERST ANE DER STAKE QUAME ENDE DIE CROEN DAER OF NAEM ENDE HOE REINOUT DAT VERBOETSCAPT WERT ENDE HOE HI DIE CRONE WAN •

Die mogende coninc van Vrancrijc was seer droevich dat hi geen paert en wist te crigen voer sinen neve Roelant als
(131) Beyert • want in alle die werelt en was sulcken paert niet als Beiaert: de coninc en soude geen goet sparen mocht hi sulcken ors crigen als Beyaert ende seide: „Wair salmen vinden Beiaerts gelijc? had ic een paert alsulc als Beiert, ic soudet minen neve Roelant geven ende ic en wouder gheen goet aen sparen want so mochtic Reinout dwingen." Dunamels seide: „Heer coninc, in alle landen is goets genoech. Hier toe sal ic u raet geven: Gi sult nyemair doen lopen in veel diversche landen als dat gi u crone wilt setten op een stake tusschen Mommertoers [1]) ende der Seyne ende wiese daer of halen mach, het is met stormen of minnen, ghi sultse hem vierwerf met goude op wegen ende zijn paert dat dan snelre is van lopen, suldi copen tegen hem

[1]) = Mommertres.

ende gevent uwen neve Roelant, so moechdi Reinout daer mede dwingen." Reinout had een verspier in des conincs hof de dit hoerde. Dese liep met groter haesten tot dat hi quam tot Montalbaen voer Reinout ende seide: „Here, gi sijt verraden want coninc Karel doet in allen landen nyemaer lopen als dat hi sine crone setten sal tusschen Mommertoers ende der Seyne op een stake ende diese daer eerst mach winnen, het is met stormen of mit minnen • die edele coninc Karel wilse doen vierwerf op wegen mit goude ende het ors dat daer best sal lopen, wil de coninc gaerne copen tegen hem • ende gevent sinen neve Roelant dat hij u daer mede dwinge • " „Swijch" seid Reinout „wat brengestu voert, waer soudemen vinden sulcken ors dat Beiaert soude onderlopen of ontspringen? dat en vondemen in die werelt niet." „Is dit wair?" seide Reinout, „so wil ic selve tot Parijs varen, ratet mijn oem, ic sal visiteren dat ic de crone sal winnen ende brengense hier ter stede" ende met dat Reinout dit seide, quam Maeldegijs inde sale; doe seide Reynout tot zijn oem Maeldegijs:
(132) „Oem, hier is gecomen een bode van Parijs ende seit dat coninc Karel hevet doen kondigen sinen mandement in veel diversche landen als dat hi zijn crone setten sal op een stake tusschen twee schone steden ende wiese daer eerst of can crijgen, het si met lieften of mit storme, de coninc wil se lossen tegen dengenen diese wint ende wegense vierwerf met goude op ende tors dat dair best sal lopen wil den coninc copen tegen hem • ende ghevent sinen neve Roelant om mi daer mede te dwingen • waer waent die coninc een ors te crijgen in al die werelt dat Beyaert soude mogen onderlopen *)? ten is niet mogelic: aldus en is al sijn opset niet ende van geenre waerden • " Doe seide Maeldegijs: „Ic rade u wel dat ghijer vaert ende u broeders mede, mer gi sult mede nemen veel van uwen volcke dat gi daer mede bewaert sijt." Reinout dede dat hem sijn oem riet wanttet hem daer aen stont • ende Reynout dede Beyert sadelen ende hi ende zyn broeders ende sijn oem Maeldegijs bereiden hem om te trecken tot Parijs • ende als si rede waren saten si op haer paerden ende reden so lange dat si tot Orliens quamen. Doe vraechde Maeldegijs waer die beste herberge was, die hem gewijst wert ende als si voer de herberge quamen traden si van hair pairden ende gingen

in. Maeldegijs ghinc ende coft die beste spise die hi op de marct vandt. Doe vrageden de poerters onder malcanderen wat ridders dat dit waren die daer gecomen waren ende als die spise genoech was ginc men eten: men gaf hem water als heren toe behoert ende elc ginc sitten ter tafel ende aten ende droncken mit blijscap, die wijn en werter niet gespaert. Als die maeltijt gedaen was stonden de heren op ende elc ginc wanderen daert hem gheliefde. Reynout ende Maeldegijs gingen te samen in een schoon boem-
(133) gaert daer menigerhande cruyt • ende bloemkens stonden, daer of las Maeldegijs dat hem goet docht ende stampte se te samen ende als hijse gestampt had, was hi blide: hi nam dat cruyt ende smeerde dair Reinout mede over al sijn lijf ende als Reinout gesmeert was, veranderde zijn coloere want hi tevoren out scheen .xxxii. iaren ende nu scheen hi te wesen een ionc van xv. iaren want het scheen of hi nye baert en hadde gehadt an zijn mont. Als dit Adelaert sach loech hi daerom ende wijsdet zijn broeder Ritsaert: „Siet wat onsen oem gedaen heeft met zijnre konste." Maeldegijs ginc terstont inden stal bi Beiaert ende smeerde Beiert also hem goet dochte ende mit sijnre const veranderde Beyert, de tevoren swart was als een raven, de wort over al sijn lijf so wit als snee van haer. Als die broeders dit sagen loeghen si daer • om ende Adelaert seide: „Nu is Beyert onteykent of ontkent: had icx so wel niet gekent, ic en soude nyet weten dattet Beyert onse goede ors ware." Doen seide Wridsaert: „Also helpe mi God, onse broeder is mede ontkent: men machs niet kennen." Ridsaert seide: „Ick segt u voerwaer dat niemant en is onder der sonnen die segghen soude dat is Beyert of kennen soude noch Reinout minen broeder." Als dat gedaen was seide Maeldegijs: „Nu laet ons gaen rijden nae Parijs • want men kent Reynout noch Beyert niet • ende mi en sullen si oec nyet bekennen hoe nauwe si mi besien." Reinout dede Beiaert sadelen ende spande twee gulden sporen aen sinen voet ende gorde een swaert ane sinen side also dat hi heerlic opgheseten was ende niemant van sijn broeders waren so heerlic opgeseten als hi. Dese woerden die Maeldegijs mit Reynout ende sijn broeders gehadt hadden
(134) hoerde een valsch verspier of verrader • ende wort bekennende den edelen grave Reinout: hi liep haestelic in zyn herberge ende

bereide zijn paert met groter nairsticheit ende reet met groten haest tot Parijs, thent *) hi voerden coninc quam ende als hi den coninc sach gruete hi hem, dat gedaen wesende, seide hi: „Edel heer coninc, ic seg u, also helpe mij God, Reinout sel comen tot Parijs ende u crone winnen: ic hoerdet hem selver seggen." Als de coninc dat van den verspiere hoerde was hi droevich ende seide: „Wat segstu bode, ic weet wel dat Reinout hier niet en quaem al mochte hij Parijs daer mede winnen." Die verspiere seide weder: „Heer coninc, ic seg u voerwaer, ic sachse ghister tOrliens, Reinout ende sijn broeders ende Maeldegijs mede." Als coninc Karel dit hoerde wert hi toernich ende riep Fouken van Morliene ende seide: „Ic sal u mede geven .iiij. dusent man dair suldi capiteijn of wesen ende sult trecken ende wachten mijn neve Reinout ende sien ijmmer wel toe dat hi u niet en ontgae · ende ist dat gi hem vint, soe suldi hem gevanghen brengen ende ist dat si hem weren willen, moechdi mi die hoefden brengen van Reinout ende zijn broeders: ic salse u mit goude op wegen." Fouken antwoerde den coninc dat hijt gaern dede. Aldus reet Fouken mit sijn volc wt ende beleide de wegen: het en doe God bi zijnre gracien, Reinout die wort gehangen want de wegen sijn te nau gewacht. Hier en binnen is Reinout met sijn broeders ende Maeldegijs gecomen op vier milen nae Parijs in een scoen velt daer een scoon fonteine spranc, daer gingen Reynout ende Maeldegijs vanden paerde ende seide tot Adelaert: „Gi sult capiteyn wesen van dat heer ende bliven hier leggen: ick ende Reinout sullen te zamen rijden na Parijs; mer oft ghebuerde datmen met cracht op ons quaem ende slaen wouden, so souden wi den horen blasen ende waert dat gijt hoirde, dat gi met dit volc ons te hulp quaemt." Adelaert seide dat hijt gaern dede.
(135) Aldus scheide Reinout ende Maeldegijs van Reinouts broeders ende reden nae Parijs. Maeldeghijs seide tot Reinout: „Watmen tegen u spreket, antwoert al in Bartaens *) mit soeten woerden · of gi geen Frans en conde." Mettien heeft Foukijn Reynout ende Maeldegijs versien comen rijden nae hem toe. Fouke spranc met haesten op sijn ors ende Reinout versach Foukijn ende seide: „Oem wat doen wi hier? want ic heb Fouken van Morlien versien · ende die is een mijn meeste viant die ic heb: daer om laet ons

weder keren tot onse ghesellen • ende laet ons een ander strate riden nae Parijs de wi veylich rijden mogen." Maeldegijs seide ende loech op Reinout: „Ghi en sijt niet vroet, dat hoer ic aen u woerden wel: rijt voert ende hebt geen anxt • want u of Beyaert en mach niemant kennen • ende ist dat si mi kennen mogen, ic geve hem te baten al dat hem helpen mach". Fouke nopte sijn ors mit sporen ende reet wat dat paert lopen mocht na Reinout toe ende had enen scacht in die hant ende als Fouken bi Reinout quam, docht hem dattet was een ionge ende sach dat hi ongewapent was, doe scaemde hi hem seer ende liet sijn glavie ter aerden vallen ende nam Reinout biden arm segghende: „Ionghe, waen sidi geboren? also helpt mi God, seg ic u, ic en sach nie so groten paert als daer ghi op sit: het heeft wel Beyaerts ganc ende mi dunct dattet Beiert is," mer Reinout antwoirde Foukijn mit schonen woerden in Bartaens; doe seide Fouken tot Reinout: „Sprect Fransoys, dat di God scende, ic en verstae u niet: rijt heen ende hebt ramp!" Doe quam Dunay mit haesten rijden tot Fouken ende seide • „Fouke, hoe en haddi Reinout niet verslegen?" Fouke seide tot Dunay: „Ten is Reinout niet, het is een ionghe van XV. iaren, hi en hadde noch geen baert ende ic en
(136) condes niet verstaen: hi is gecomen wt Aalmaengen of wt Bertaengen." Met desen woerden stac Dunay zijn swaert in die scede dat hi getogen had ende noepte zijn ors met sporen ende reet na Reinout wat dat paert lopen mocht • ende als hi bi Reinout quam nam hij den toem vanden paerde in die hant ende seide: „Ionchere, waen sidi geboren?" Reinout antwoerde met soeten woerden in Bertaens ende seide: „In Beverwijc ben ic geboren." Doe seide Dunay: „Sprect Fransoys, ic en verstae u niet • " Als Dunay anders geen tael van Reinout en hoerde, seide hi met erren moede: „Vaer heen, dat di die duvel geleide." Dunay nam Maeldegijs paert biden toem ende seide: „Segt mi, waen de ionchere geboren is die daer alleen rijt • " Maeldegijs antwoerde in Fransoys: „In Bertaengen es hi geboren en is een graven kint • mer sijn lant • ende steden hevet hi verset *)." Doe seide Dunay: „Segt mi, van waen hem dat paert gecomen is: het is sterc groet ende snel, also helpe mi God, ic en sach noyt ors so goet noch so groet ende het hevet wel Beierts ganc ende zijn maecksel;

ende waert van hare also Beiert is, ic soude seggen dattet Beyert selve ware." Doe seide Maeldegijs: „Here, ten is geen wonder dattet groot is want ten at nye anders dan coren ende broot • Dat [1]) die iongelinck mijn heere ghehoert heeft dat die coninc heeft doen roepen als van sijnre crone waer mede dat mense winnen soude ende de coninc dat ors copen wil datter snelste is van lopen • ende gevent sijnen neve Roelant om Reynout daer mede te dwingen • daerom is hi hier ghecomen, dat hi hoept mit hulpe van sijn paert de croen te winnen • " Doe seyde Dunay: „Hebdi van Reinout niet vernomen?" Maeldegijs seide: „Ic meen dat hi noch after is ende hi staet seer na des conincs lachter."
f137) Doe nam Maeldegijs oerlof an Dunay ende reet nae Reinout ende Dunay reet tot Fouken ende seide: „Mi dunct, wi hebben grote dorperheit bestaen dat wij den coenen Reinout wachten, want ick weet wel dat Reynout nyet te Parijs en quam noch hier ontrent, al mochte hi daer me winnen Senlys Boloys • ende Amyens mede • " Fouken seide: „Seker heer, gi segt wair ende vereischt *) dit die stoute Reinout, hi sal seker spot met ons allen houden ende hi mach oec wel seggen dat hi seer ontsien is want wi hem te seer vervolgen." Doe seide die grave Dunay: „Het is wair" ende mit desen woerden keerden die heren weder totten coninc ende als de coninc Fouken sach vraechde hi hem hoet vergaen was, of hi Reynout gevangen hadde. Fouken seide: „Neen wi, heer coninc." Doe seide Dunay: „Here ic seg u dat wi grote dorperheit bestonden dat wi wachten den vromen Reinout, want ic weet wel dat hi te Parijs niet en quaem al mocht hi dairmede winnen Amyens ende Orilens." Doe seide de coninck: „Dunay, gi segt waer, mer Reynout is een van uwen ma[gen], ic seg u serteyn: ist dat Reinout ontcomt, ic sal u voir hem doen hangen." Doe seide Dunay: „Here, ic sal u beter raet geven; gi sult alle de poerten doen sluten, die vreemde ridders ende baroenen suldi alle daer buten laten ende in elcke poerte suldi setten .xxx. gewapender mannen, ofmen Reinout yewer *) vernaem • of quaem

---

[1]) = omdat... (daarom heeft hij het paard zoo gevoed). Tevens is deze bijzin verbonden met den volgenden hoofdzin: daerom is hi hier gecomen.

hi voer enige poert, datmen hem dan vanghen mocht ende senden tot u, dat gi hem mochte doen bewaren • "

Doe seide die coninc: „Here Dunay, dat is goet raet." Ende terstont dede die coninc alle die poerten sluten ende sette in elck poerte .xxx. ghewapender mannen • Aldus dede die coninc Parijs hoeden ende bewaren om Reinouts wil ende Reinout is mit Maeldegijs gecomen voer de poert tot Parijs ende si clopten
(138) mettien rinc mer men hoerdese niet • Als dit Maeldegijs sach stac hi sijn hoeft doert clincket *) • ende sach daer een gewapent man staen die hi met schone woerden toe sprac ende seide: „Segt mi doch vrient, waer om dat die coninc die poerten doet sluten? des verwondert my alte seer ende dat alle dese ridders hier buten moeten bliven: meent de coninc dat hi alle die goede paerden binnen heeft? neen hi niet, hier is een beter buten • " Doe antwoerde die goede man Maeldegijs • ende seide: „Het is om Reinouts wil gedaen." Maeldegijs seyde: „Ist anders niet? wat weten wij van Reinout? mer ick heb ymmer ghehoirt als dat hi voir of after is ende staet na des conincs oneere • " Doe stont bi Reinout een ribaut ende seide: „Sach ic ye Reinout, so sie ic en nu • het is die ionghelinc die daer op dat grote paert sit. Maeldegijs heeft hem bi toverie so verandert." Beyert verstont seer wel oft een mensche had geweest ende sloech den rybaut daer hi by hem stont, voer de borst dat hi doot ter aerden viel. Doe seide Maeldegijs: „Dit paert heeft desen knecht doot geslegen." Doe stonden daer heren bi ende seiden: „Dat ors hevet recht gedaen want die knecht heeft hem belogen • want hoe soude dit Beyert mogen wesen • want Beyaert is pecswart als een raven ende dit ors is witter dan een snee van hare ende gedaente ende oec kennen wij Reynout wel want hi heeft een gedaent van xxxii. iaren ende dese iongelinc en schint geen xv. iaer." Men dede die poert op ende lietse binnen riden. Doe vraechde Maeldegijs wair de beste herberch waer in Parijs • men wijsde hem • ende als si voer die herberge quamen traden si van haer paerden • ende die paerden werden inden stal geleit • ende die heren gingen sitten ende onbeten: doen scencte Maeldegijs de
(139) waert een paert dat goet was ende was een teldenaer, die waert dancts hem ende dede die heren wel te gemake ende was blide

van sijn ghiften ende ghinc ter marct ende coft goede spise daer hi se vinden conde. Als hie heren gegeten hadden ginghen si slapen ende des nachtes spranc Maeldegijs wt zijn slape ende sanc van blijscap ende stont op ende ginc inden stal tot Beyert ende bandt hem sinen rechter voet • ende ghinc toe te werc met sijnre konst van nigromancien • soe dat Beyert veranderde van sijnre vetticheit ende scheen seer mager ende lam te wesen ende en scheen niet waert te wesen twee penningen • Als die waert Beiaert aldus verandert sach verwonderdet hem ende wert toernich ende seide: „Du bose gersoen, wat hebstu den ors gedaen? verdoeme God, en bistu niet Maeldegijs, ick beloeft Gode: eer ic ete of drincke sal ick den coninc seggen." Als Reinout dit vanden waert hoerde wert hi met toerne ontsteken ende seide: „Heer waert • ic seg u, overliecht ons niet voer den coninc want dat waer mesdaen • of mijn ors op u stal geargert *) is, soudi ons dair om verraden ende voer den coninc met valscheit beliegen, dat waer seer qualic gedaen • " Doen seide die waert: „Ic seg u inder waerheit, ic sie wel dat gi Reinout sijt ende ic salt den coninc seggen eer ic eete of drincke." Reinout wert om dese woerden toernich ende toech met haesten sijn swaert ende sloech den waert dat hoeft van sinen lichaem dat hij voir hem neder viel ende seide: „Ten wert ymmer van u niet geseit". Dat sach die waerdinne • ende riep lude: „O wij, o wach, ende mesbaerde seer qualick, roepende: „Heer God, wat sal ic doen, mijn man leit hier verslagen, dat heeft dese bose ionghelinc ghedaen." Doe seide Maeldeghijs totter vrouwen: „Ic seg u bi Gode, ist dat gi niet en swijcht, ic slae u mede thoeft af• " Die vrou was
(140) vervaert als si dit hoerde • ende doer anxt vander doot sweech si • Reynout ende Maeldegijs sadelden haer paerden • ende reden buten Parijs in een schoen pleyn ende wachten daer so lange dat die coninc ghegeten had. Ende als ten hove gegeten was • reet die coninc met sijn baroenen buten ende hem volgeden alle dye prijs begheerden te behalen • ende elck socht paerden daer hise crighen conde ende de geen paerden en had, was drovich. Als si quamen opt pleyn dair die croen was reden Reinout ende Maeldegijs mede onder die heren ende als si Reinout sagen met Beyaert dat so mismaect scheen, hielden sij spot met hem ende

seiden onderlinge: „Siet, de hier comt, sal noch huden prijs behalen ende met sijnre manlicheit die croen • ende dat ors dat so goed is sal den coninc van hem copen ende geen gelt an sparen• " Als si alle haer spot aldus met Reinout hielden antwoerde hi daer op mit soeten woerden ende seide: „God mocht mi noch huden geven so veel gracien in mijn ionge leven • alsoe dat ic noch huden die crone wonne boven al." Doe stont daer bi een portier, die dat hoerde, louch daer om ende seide: „Vrient gi segt waer: tors mach u qualic dragen ende u habite en sijn niet goet; mer vrient, doet mijn raet ende keert weder int stede ende huert enen esel voir dat paert of een coe, want hi heeft lange siden ende mach scriden seer wijt." Hier en binnen gaf die coninc oerlof dat si souden rijden om dese scone croen te winnen ende die doe dair hadden die beste orssen, stelden hem om te winnen de croen, ende noepte sijn paert, de meende eer te begaen." Doe trac Maeldegijs vanden paerde ende ontbant Beiaert sijn rechter voet • ende baerde terstont zijn const ende Beyert hadde weder zijn cracht ende was snel ende starc als te voren: dat behagede Reinout wel want hi en had doe om geen goet gegeven. Maeldegijs
(141) seide tot Reinout: „Nu peyst om wel te doen, neve, ende met salicheit moet gi keren ende sal reysen doer Parijs ende ane dander side vander Seynen riden, daer sal ic u ontbeiden." Aldus schiet Maeldegijs van Reinout; hier en binnen waren die geen die om die croen reden vorde *) voer een groot stuc. Doe seide Reinout: „Beiert goede ors, sal een ander die croen winnen ende van hier dragen wten velde, dat waer grote scande ende souden wi die crone winnen, Beyaert, gi most u bet haesten: mi dunct dat gi te traech sijt." Als Beiert dit hoerde begant sijn leden te trecken ende began te lopen mit sulcker cracht dattet elc mensche verwonderde diet an sagen want het liep met een verbolgen moet ende vloech oft een pijl had geweest. Die heren de dit sagen seiden tot malcanderen: „Wij hielden huden spot met desen iongelinc, mer mi dunct, God gheeft hem graci, hi mocht de croen wel winnen, mi dunct hi heeft waer geseit: God sal hem die seghe geven." Mit desen woerden wert die coninc Beiaert gewaer ende seide: „Siet ginder neve Roelant, dat ors dat soe sere loep als een pijl wt enen boge sal ic noch tavont copen ende

gevent u. Siet dat gi daer mede dwinct Reinout, want besiet dat ors wel: het heeft den loep als Beyert • ende is groot ende starc; waert mede swart alst wit is, ic soude seggen dattet Beyaert waer." Roelant antwoerde ende seide: „Heer coninc, het is waer: had ick dat ors ick wouder Reinout dair mede dwingen • " Onder dese woerden die de coninc tegen Roelant had, is Reinout verde voer die ander paerden ter croene gecomen ende heeftse genomen vanden stake daerse op stont ende reet met Beiert in die Seyn ende voerde de croen wech. Als dit de coninc sach was hi droe-
(142) vich • ende riep: „Vrient, ghif mi de croen weder, ic salse di vierwerf met goude op wegen ende dijn ors dat so snel van lopen is wil ic copen tegen di ende geven di daer voer watstu eyschen conste • " Doe antwoerde Reinout den coninc ende seide: „Heer coninc, dat ors is mijn; dinget een ander: waer soudi vinden een paert so groot als Beyaert ende dat hem soude mogen in lopen of ontspringhen • in al die werelt en vindijs niet ende ic heb die croen gewonnen ende ick wil dat gout nemen dat an die croen is • ende ghevent mijn luden de mi dienen: ic seg u heer coninc, saechdi Reinout ye, u suster kint, so ben ict." Als dit die coninc hoerde verwandelde hem zijn bloet ende seide met een droevige moet: „Sidi dan Reynout? neve, ic bid u gevet mi mijn crone weder." Reinout seide weder: „Heer coninc, ic en doe des niet want die croen wil ic behouden ende mit dat gout mijn orbaer *) doen ende die stenen die daer in staen, sel ic tot Montalbaen doen setten datse al die gene mogen sien die daer voerbi liden • want geen coepluden en behoren cronen te draghen: het is beter datse Beyert drage, mijn goede ors, dat niet moede en mach werden: want so ic verneme, wildi een coepman van paerden worden • " Coninc Karel seyde weder tot Reynout: „Ic bid u dat gi doet dat ic u heet: ghif mi de crone weder, ic make di voecht van al mijn goet dat ic heb ende Adelaert sal ic maken mijn drossaet • ende Ridsaert mijn bottelgier mit Wridsaert te samen." Reynout seide: „Here coninc, ic seg u: en diende wi u niet so als u gheliefde, gi soudt ons met groter droefheyt lonen, dat kenne God • huden, heer coninc, doe ghi u crone int pleyn dede setten, meende gi te vinden een paert dat Beyaert soude mogen onderlopen • neen ghi, here coninc, dat mist u

(143) want Beyert is dat beste paert dat in die werelt is want ic heb ghewandert doer alle landen • mer nye en sach ic Beyert gelijc • ende ic en woude niet dat ic Beyert geven soude voer een paert so groot van goude als Beyert is • want Beyaert is die bloem van alle paerden." Hier en binnen quam Maeldeghijs met groter naersticheit riden wat dat paert lopen mochte ende riep lude: „Hebdi die croen gewonnen, Reinout neve, dat wilt mi seggen." „Ya ic, oem," seide Reinout, „danc heb God ende ghi, oem Maeldegijs, ende ben mit Beyert ghecomen over die Seyne." Doe spranc Maeldegijs van den paerde ende custe Beyert an sinen mont • doe seyde den coninc: „Sidi dat Maeldegijs, ic bid u raet ende uwen neve dat hi mijn crone weder geve; ic sal hem vrede geven hondert dagen, so mach hi met vreden riden tot Dordoen ende sien ende spreken sijn moeder, want si Reinout lief heeft voer alle die werelt." Doe seide Maeldegijs: „Comt over, heer coninc, wi sullen u die crone geven." Als die coninc dit hoerde wert hi toernich ende seide: „Volget mi, ghi vrome ridders, als Roelant • ende Olivier, des bidde ic u, want ic Maeldegijs niet en betrouwe om zijnre consten ende toverie, dat ic alleen tot hem come, daer om so volget mi." Maeldegijs dit horende vanden coninc, worde toernich ende seide: „Heer coninc, geen van u mannen en rade ic so coen dat si sullen dwaesheyt beginnen als dat si inder Seynen comen om over te varen want doen sijt, ic doese alle verdrincken met mijnre consten datter niemant te lande en coemt • " Coninc Karel seide weder: „Du valsche truant, ic seg u serteyn, ic en come niet over bi u • want haddi mi daer, gi soudt mi in die vangenis voeren." Doe seide Maeldegijs: „Here coninc, gi segt waer ende met dien spranc Reynout op Beiert ende Maeldegijs op sijn paert ende scheiden so van den
(144) coninc ende reden tot haer gesellen • als *) Reynouts broeders • ende meer ander volcx dat si daer hadden dye hem verwachten, die alle blide waren als si Reinout sagen metter cronen ende haer oem Maeldegijs ende hiet se wellecoem • ende doen reden si te samen tot Montalbaen, daer si bleven •

DAT XVIII • CA • HOE CONINC KAREL CONINC YEWIJN ONTBOET DOE HI HOF HILT ENDE HOE HI CONINC KAREL BELOEFDE DAT HI REINOUT MET ZIJN BROEDERS MET VERRADENIS LEVEREN SOUDE IN CONINC KARELS GEWELT OM EEN SOMME GELTS, TWELC HI NIET VOLBRENGEN EN MOCHT WANT DOEN HIJSE VERRADEN HAD VOCHTEN DIE BROEDERS HAER SELVEN DAER WT ENDE SOUDEN GEBLEVEN HEBBEN, HADSE MAELDEGIJS NIET ONTZET •

Om te achtervolgen onse materie: als Reinout ende Maeldegijs dus vanden coninc gescheiden waren ende hem die crone ontvoert was, doe was die coninc seer droevich dair om want
(145) het began Pinxter te naken dat die coninc hof houden soude, so hi gewoenlic plach te doen, so most hi met haesten een ander doen maken. Coninc Karel ontboet alle zijn vrienden ende magen ende alle sijn baroenen die hem liefhadden of sijn leen ontfingen ende onder hem waren geestelic ende waerlic ende hi ontboet sonderlinge *) coninc Yewijn dat hi tot hem quaem, twelc hi dede. Als coninc Karel alle die heren te hoef had, de hi begeerde, ende feesthilt met vroechden ende als die maeltijt gedaen was stont coninc Karel op ende riep Yewijn tot hem ende ghinc daer mede in een kellenair *) ende seide tot Yewijn: „Ic woude u wel bidden dat gi mi wout leveren Reinout mit zijn broeders ic soude u geven vier paerden, geladen met goude, dat ic mocht wreeken mijns soens doot, twelc mi seer op therte leit." Als coninc Yewijn

dat hoerde wert hi verwonnen overmits dat goet twelck hi seer minde ende seide: „Heer coninc, wildi mi vier paerden geven geladen met goude, ic sal u leveren mijn swager Reinout met sijn broeders." Coninc Karel antwoerde: „Soudise mi mogen leveren sonder deren van uwen live • want si sijn so vroem • ende stout datse niemant crencken en mach • " Doe seide coninc Yewijn ende loech: „Heer, des weet ic wel raet: ic sal u die vier ridders leveren elc op een muijl sonder wapen bij die stede van Vaucoloen, niet an hebbende dan haer clederen • ende een mantel daer over: doeter dan uwen wil mede • " Als coninc Karel dit van Yewijn hoerde wert hi verblijt ende custen an sinen mont. Coninc Yewijn seide: „Heer coninc, laet ons keren in die sael • dat ons opset niemant en verneme, diet Reynout segge want vernaemt Reinout, hi soude mi doden • ende als ghijse hebt siet dat ghijse bewaert want ontgaen si u, Reynout soude mi doden
(146) of hangen, dat weet ick wel • " Coninc Karel seide: „Heer coninc, gi en dort *) u duchten noch ommesien want comen die broeders in Vaucoloen, daer en keerter nemmermeer geen weder want ic en lietse mi niet ontgaen om geen goet." Ende coninc Karel ende Yewijn hebben aldus haer raet ghesloten ende sijn indie sale gecomen ende alle de heren die inde sael waren deden Karel reverenci • ende Yewijn heeft terstont an coninc Karel oerlof genomen ende ander sommige vanden heren die daer waren • reden met haesten tot haren lande. Ende die ander heren die doe bi coninc Karel gebleven waren • namen oerlof aen coninc Karel ende wouden elc tot haren lande keren. Doe seide coninc Karel: „Gi heren, ic en laet u niet reysen, want ghi moet alle varen te Vaucoloen ende wachten mi daer Reynout ende sijn broeders mede • want ic hebben teghen coninc Yewijn sijn swager gecoft dat hijse mi daer leveren sal om xx. dusent cronen te Vaucoloen sonder hernas oft wapen ende elk een mantel om hebbende • ende als si daer comen, siet dat ghise dan vanct ende condi mi leveren die hoefden der iongelingen, ic salse u vierwerf met goude op wegen • " Die heren warens blijde van tconincx woerden want si hadden tgoet lief. Coninc Karel seide tot Foukijn: „Ic make u conincx stavel *) vanden here." Doe seide Fouken: „Heer coninc, ic salder mijn best om doen uwe wil te volbrengen."

Ter stont maecten hem die heren rede met haer volc • ende reden nae Vaucoloen met bliden sinnen om Reynout met sijn broeders te wachten. Coninc Yewijn de dese verradenis plegen soude, is in Gascoengen gecomen • ende is gereyst na Montalbaen om Reinout mit sijn broeders daer te vinden, de hi dair niet en vandt wantsi waren te Bordele int wout iagen om wilbraet te vangen. God versacht dat si vingen so veel als op vier paerden
(147) laden mochten • ende hier mede keerden si na huys • ende als si aldus buten dat foreest quamen riden, sagen si een teyken want Reynout liet sijn hoeft hangen op sijn scilt • Doe seide die coene Adelaert: „Segt mi Reinout broeder, dat di God eer, waer om sidi dus bedroeft?" Doe antwoerde Reinout: „Ic seg u broeder, dat mijn hoeft mi so wee doet dat ick niet en weet waer bliven • " Adelaert seide: „Broeder, ten is gheen wonder • want wi hebben die iacht te lange geplegen." Dus reden si soe lange dat si quamen bi Montalbaen. Doe sach Reinout opter tinnen veel volcx leggen; doe seide Reinout: „Help Maria Gods moeder, wie mach wesen op Montalbaen de daer herbergen wil? waer mach wesen Claradijs mijn vrouwe ende mijn oem Maeldegijs." Als Reinout in desen clagen reet, so heeften daer en binnen versien een ridder van Montalbaen • ende ginck terstont ende bescreet een paert ende reet met haesten Reinout te gemoet ende als hi bi Reinout quam seide hi: „Reinout edel grave, sijt niet vervaert: coninc Yewijn is tot u gecomen om te sien wat gi doet." Doe seide Reinout: „Welcoem moet hi wesen." Als Reinout tot Montalbaen quam soe quam hem coninc Yewijn te moet ende Reinout dede hem reverenci ende seide: „Heer coninck, welcoem." Yewijn antwoerde: „Reinout, ic hebs wel te doen." Reinout seide: „Here coninc, haddi mi ontboden, ic ware met mijn volc garen bi u gecomen, als *) met dertich hondert mannen." Doe seide Yewijn ende louch: „Trouwen Reinout, dat betrouwe ic u wel mer dair en is geen beter boetscap dan een man selve doet ende oec mede hebbe ic u boetscap trouweliken gedaen anden mogenden coninc Karel, want ic heb u pays ghemaect an coninck Karel • "

(148) Als Reynout sijn swager dese woerden hoerde seggen verhoechde hem thert ende zijn moet; hi antwoerde wijselijc seggende: „God si daer of u loen, soe en was ic nye mijn leven

so blide, of nye en quam mi so blijden mare als vanden pays van minen oem: des moechdi mi wel geloven." Doe seide die iongelinc: „Segt mi heer coninc, wat soen sal ic mijn oem geven? sal ic hem een voetval doen?" Doe antwoerde die coninc Yewijn: „Gi sult tegen den coninc versoenen te Vaucoloen, daer suldi hem versoenen wollen ende bervoet." Als coninc Yewijn dit seide, woude Reinout hem cussen an sinen mont. Doen seide Yewijn: „Reinout, en cust mi niet, want mijn hoeft sweert mi so seer, ic en mach geen cussens dogen." Doe seide Reinout: „Ic sal varen in Vaucoloen ende nemen met mi xv hondert mannen ter aventuren oft soe quame dat men verraet op mi socht, dat mijn volc mi ende mine broeders te hulpe quamen." Doe seide coninc Yewijn: „Reynout dat en mach niet wesen want ghi moet met u broeders alleen varen ende gi en moet oec niet mede nemen Beiaert u goede ors, of ridder of scilt-knecht want u pays is so gemaect tegen coninc Karel, als dat gi met u broeders oetmoedelic moet rijden op mulen van Argoen sonder wapen in u cleder." Reinout seide weder: „Des en doe ic niet, die woerden sijn voer niet: soude ic alsoe in Vaucoloen varen, dat seg ic u voerwaer, ende mijn pays niet gemaect en ware tegen den coninc, al waer ick so groot als een berch, ic en ontginge niet." Die coninc seide: „Ic seg u bi al dat leeft, u pays die is ghemaect." Reinout seide weder: „Here ic sals mi gaen beraden" ende hij ginc met zijn broeders in een steenen camer, daer hi vandt sitten sijn vrouwe Claradijs. Reinout seide: „Vrouwe, nu wilt ons helpen raden, want u vader is gecomen
(149) wt Vrancrijc ende seyt dat myn pays ghemaect is teghen coninc Karel ende dat ic ende mijn broeders moeten varen in Vaucoloen ende soeken daer des conincs oetmoet *) in onse mantelen van sceerlaken, wollen ende bervoet. Ende waert warachtich dat mijn pays gemaect waer, ick en ware niet so blide, al gafmen mi half Vrancrijck, als dat ic vrede had met minen oem." Vrouwe Clarisse seide: „Here, ic rade u dat ghi daer niet en vaert, want in der waerheit segge ic u, hoert en weynich na mi: te nacht als ic lach opt bedde soe docht mi dat ic sach in minen droem daer ic groten anxt of hadde so dat onse goede ors Beiert gewont was in erren moede, daerom heb ic groten anxt dat ghi daer

sijt verraden; daerom here: blijft in u casteel, so en dordi nergent voer sorgen ende sendt een verspier in Vaucoloen, die sel u wel vernemen of gi daer vry varen moecht of niet." Doe seide Reinout: „Vrouwe, ic en doe des niet, mi comer of dat mach. Ic sal varen in Vaucoloen ende soenen teghen den coninc: des en laet ic niet." Die vrouw dit horende was daer om seer droevich ende seide: „Edel here, doet dan dat ic u seggen sal: bidt minen vader dat hi met u vare met alle sijn ridders wel gewapent tot inden lande van Vaucoloen, so en mach u niet misschien • want ic groten ducht voer u, edel here, heb ende ist dat hi met u wil riden so moechdi in Vaucoloen vrilic riden, ghi ende uwe broeders mede ende ist dat hi des niet doen en wil, so vaerter niet: het staet mi voer dat u die vaert berouwen sal." Met desen woerden keerden si alle te samen wter camer in die sale dair si Yewijn den valschen coninc vonden. Reinout seide: „Heer coninc, ic bid u dat ghi met u ridders mi geleit in Vaucoloen, so mach ic met eeren weder keren, behouden mijn lijf ende eere." Die coninc
(150) seide weder: „Edel ridder, dat en mach ic nyet doen, want u pays is alsoe gemaect tegen coninc Karel, dat gi alleen moet varen met u broeders • ende en moet hebben wapen noch swaert noch Beyert: ic sal uwes ontbeyden hier • ende waernemen totten casteel, ghij en sult nerghent over sorgen." Als de vrouw dese woerden haer vader hoerde spreken, trac si bet naerder ende seide: „Reinout, ic bid u dat gi daer niet en trect, ic seg u voerwaer: ic hoer wel dat myn vader u verraden heeft ende gi weet wel dat hi tgoet seer mint." Als Reinout zyn vrou dese woirden hoerde spreken, wert hij toernich ende sloech haer met sinen hantscoe voerden mont so dat haer dat bloet ten mont ende ter nose wt spranc ende hij seide: „Wat ist dat gi segt? ic en gelove u niet: waer om soude u vader mi verraden tegen minen oem? wat heb ic hem misdaen? want ic heb so schone kinder bi u die u vader lief heeft ende ic seg u: vermaledijt sijn si alle dye quaet segghen van haren vader! ic seg u vrouwe, ic • ende mijn broeders sullen alle in Vaucoloen varen ende een voetval doen • " Met desen woerden nam Reinout oerlof ende coninck Yewijn dede die mulen halen ende die mantels daer si in riden souden ende die heren saten op haer mulen • ende wouden riden na Vau-

coloen • Als dit de vrouwe sach was si seer droevich ende had om Reinout groten vair *) ende riep tot hair Ridtsaert ende seide: „Ay edel coene ridder, ic bid u, neemt dese vier swaerden • ende voertse heimelic met u want ic seg u: wistet Reinout, gi en soutse niet mede nemen; ic ducht dat gijse noch wel te doen *) sult hebben • ende niet ontberen om geen goet." Ritsaert horende die woerden van die vrouwe, dancte haer seer • ende nam die swaerden van haer ende hieltse heimelic onder zyn mantel ende seide: „God danc u vrouwe, dat gijse bedocht ende mi die brocht
(151) so heimelic: ic salse garen mede nemen." Hier mede namen si alle oerlof ende lieten Montalbaen, Reinout ende zijn broeders. De goede vrouwe weende seer ende dreef groot misbaer ende bat datse God in zijnre hoede naem. Als Reinout een stuc gereden was hief hi op een lidekijn om dat hem thert verfrayen soude • Doe seyde die stoute Adelaert: „Ic seg u broder Reinout, een man de in dus swaren oerloge leit • ende perikel, en hoert niet te singen." Reinout seide weder: „Broeder, myn hert is so swaer, ic en weet niet wattet beduden mach: ic bid Gode dat hi ons beware voer scade of scande." Doe seide Adelaert: „Hoe ist lieve broeder, is u yet anders dan wel?" Doe seide Reinout weder tot Adelaert: „Broeder, mijn hert en seit anders niet dan goet • dus laet ons in Godes name varen. God geve ons alle dinc te goede." Aldus reden si so lange datse bi Vaucoloen quamen • ende mettien heeft Reinout Fouken van Morlioen versien. Doe seide Reinout: „Help heilige cruys, mi dunct wi varen alle in onse doot: ic hebbe versien Foukijns standert." Doe waren die broeders alle weemoedich ende seiden: „Reinout, laet ons vlien want coninc Yewijn heeft ons verraden ende vercoft." Doe seide Reinout: „Ic hope ane Gode dat den coninc Yewijn alsulc verraet niet en soude willen doen • " Als de broeders dese woerden onderlinge hadden, heeft Fouken versien Reinout ende riep: „Gi heren, elc make hem gereet: ginder comt die grave Reinout met zyn broeders gereden op mulen van Argoen • " Fouken was stout • ende van moede groot: hi spranc op zijn paert met sporen ende reet wattet paert lopen mocht na Reinout • ende als hi bi Reynout quam seide hi: „Reinout, ghevet u ghevanghen want gi Beiaert u goede paert met quaden raet after gelaten hebt, want nu sal

(152) ic u alle vangen • ende senden u den coninc van Vrancrijc die u sal doen hangen • " Als Reynout dit hoerde seide hi: „Ic hope dat gi niet en sult ende bi u woirden suldi bedrogen worden ende van alsulcken doot wil ons God bescermen • " Doe seide Reynout: „Ic bidde u Fouken, wildi mi helpen ane minen pays tegen den coninc, ic wil u geven vier dusent cronen ende Beyaert mijn goede paert ende mijn casteel van Montalbaen wil ic ontfangen van u te leen." Doe seide Fouken: „Wat mij daer of comt, gi bidt om niet: gevet u met haesten op want ghi moet gevangen wesen." Reinout seide: „Fouken, laet mi doir riden dat ic den coninc te voet vallen mach." Doe seide Fouken van Morlioen: „Ic seg u Reinout, uwen coninc Yewijn, u wijfs vader, hevet u verraden want hi hevet u vercoft om xx. dusent cronen." Als Fouken dese woerden tot Reinout gesproken hadde seide hi: „Reinout, gi moet gevangen met my varen totten coninc van Vrancrijc • " Reinout seide: „Ghi sult daer om liegen also help mi God, eer gi mi met crachte vangen soudt, ic hadde mi liever doot te vechten, dat segge ic u." Als Fouken Reinout dese woerden hoerde spreken wert hi [met] toerne ontsteken ende liet zijn spere sincken ende woude Reinout doersteken. Reinout dat siende en dorst die steke niet verbeiden ende gleet besiden den mule neder, nochtans geraecten Fouke metten spere wel drie vinger diep ende zijn spere was al bloedich • Als Adelaert dat sach seide hi: „Reinout is doot." Reinout spranc met haesten op ende seide: „Swijge du scalc, ic en heb geen noet: het is gelogen dat gi segt." Ridtsaert dit siende dat Reinout gequetst was, spranc voert ende gaf Reinout in die hant Florenberge dat goede swaert • Doe seide die vrome Ritsaert tot sinen broeder Reynout: „Dat
(153) sendt u mijn vrouwe Claradijs [1]): hadde gi gedaen haren raet, het waer ons te goede vergaen want si kende haren vader den coninc bet dan gi, broeder Reynout." Als die edele Reinout sach Florenberge verlichte hem thert als den dach, doe seide Reinout: „Waer sidi, Fouke van Morlioen?" God geve u scande ende verdriet • gi en doet dat u Karel ghebiet: gi waent ons te vanghen ende te binden ende te senden coninc Karel • ic heb Florenberge in die hant ende anders geen wapen; sidi so koen, coemt naer • "

[1]) elders Clarisse.

Als Fouken Reynout dese woerden hoerde spreken • keerde hijt paert met haesten ende reet op Reinout met grammen moet. Hier en binnen had Ridtsaert elc een swaert gegeven • ende Fouke waende Reinout met cracht te doerrijden. Reynout nam tot Fouken groten hoede ende hielt *) hem de spere ontween ende nam Foukens paert bi den toem • ende seide: „Florenberge, wat condi nu doen? sidi nu niet goet, so en prijs ic u niet." Mettien sloech hi Fouken boven opten helm ende doersloech den helm van stale soe dattet swaert in ginc totten kinneback ende viel doot vanden orsse voer zijn voeten, des was Reinout blide ende seyde: „God vermaledide di, du en sultste niet wesen de geen die ons hangen sal oft gevangen leveren den coninc • " ende mettien spranc Reynout op Foukens ors • dat seer starc ende groot was ende menich merc *) waerdich was. Binnen dien dat Reynout Foukens ors bescreden had, so heeft elc van sijn broeders een Fransoys vanden paerde gevelt ende riepen: „Slaet voert! mer broeder Reynout, laet ons deser noot ontriden • want worden wi gevangen, wi bliven doot: die coninc Yewijn heeft ons vercoft ende met verradenis gebrocht in dese last." Doe seide Reynout: „Swijcht broeders, ic heb Florenberge in mijn hant • wijke ic huden enich man, God moet my verbieden zijn hemelrijc."
(154) Doe worden dese vier broeders seer stoutelic an bevochten ende daer was dat geruft ende gecrijch seer groot: daer vacht Reinout de stoute iongelinc gelijc een leeu ende alle zijn broeders desgelijcs; aldus die vier broeders stonden tegen die Fransoysen dye op hem waren fel • ende wreet ende weerden hem mannelijck want si slogen grote slagen • ende die veel [1]) • Aldus vochten si van des morgens tot over middach. Doe seide die edele grave Reinout: „Mi verwondert dat wi sonder wapen *) sijn ende noch leven; daer om treet van uwen paerden ende doet an die wapen — het is ons noot — van die gene die daer verslegen legghen: ick sal u wel bescermen metten swaerde ende sulcke plaets houden dat u nyemant misdoen en sal of hi salt metter doot becopen." Met desen woerden traden Reinouts broeders vanden paerden ende wapenden hem met groter haest ende nament thernaes van die edelingen • die daer verslagen waren, dat si an togen • ende

[1]) korte zinsvorm.

tvierde gaven si Reynout dat hijt an doen soude • Adelaert seide: „Ic bid u broeder, treet van uwen paerde ende trect dese wapen an: wi sullen u mitten swaerde so bescudden dat u niemant misdoen en sal • " Mittien saten die drie broders weder op haer paerden ende hielden hem vaste bi malcander • om Reynout te bescermen, die vanden paerde getreden was om thernas an te doen, twelc Reinout an dede met groten haest want hi en had niemant die diende ende eer Reinout die wapen an dede quam op hem Werrijn van Morlioen met twintich hondert mannen, alle wel versien van wapen ende hi sloech mit alle sijn volc crachtelic op die heren • ende eer Reinout te paerde conde comen, was Adelaert sijn halsberch doerslagen ende Wridsaert seer gewont ende gevangen van Werrijn van Morlioen • Doe seide Werrijn
(155) tot Wridsaert: „Ic sal u terstont senden den coninc van Vrancrijc die u niet en gaf om al tgoet vander werelt ende hi sal u doen hangen aen die galghe te Montefaucoen." Ridsaert seide: „Werrijn dat is mi leet." Doe hiet Werrijn xxxiv. ridders dat si scarp toe sagen tot Ridsaert, die hem gevangen voeren souden in Vaucoloen • Als Reynout gewapent was ende op sijn paert sat, sach hi alom ende miste sijn broeder Ritsaert daer hi met haesten nae vraechde. Doen seide Adelaert: „Hi is gevangen van Werrijn van Morlioen." Als Reinout dat hoerde was hem wee te moede ende seide: „Laet ons riden ende bescutten hem." „Wat soude ic bedriven?" seide Adelaert, „mijn • halsberch is doerslagen ende ic weet wel dat hi so seer gequetst is, ten doe Gode, hij moeter om sterven; daer om ist beter Ridsaert alleen verloren dan wi alle • " Als Reynout dit hoerde van Adelaert wert hi toernich ende seide: „Wat segstu valsche katijf, sullen wi dat liden dat men Ridsairt voer onse ogen gevangen wech voeren soude ende senden den coninc die hem hangen soude? waert dat hien conde gecrigen, oft *) noch so quaem dat wi onsen pays geraecten tegen coninc Karel, so soud men segghen: siet waer riden Aymijns kinder die tegen coninc Karel striden wouden, daer si grote scande ende verlies of hebben want coninc Karel heeft een broeder doen hangen • an die galghe te Montefaucoen • Waer dit niet grote scande, waer men daer of seide?" Met desen woerden stac Reinout sijn ors met sporen dat hi op Fouken wan, datmen prijsde

waert te wesen M. pont, mer het dochte Reinout seer traech. ende quaet te wesen want t dochte hem niet waerdich te wesen een mite, so veel was Beyaert starker ende snelre. Hier en binnen hebben de xxxiv. ridders Ridsaert gevangen gestelt op een
(156) paert ende bonden sijn beenen an die steghereep • ende reden daer mede na Vaucoloen ende gaven hem menigen slach ende seiden smadeliken tot Ridsaert: „Nu sidi gevangen ende gi en moget niet ontgaen of verdingen, al bade voir u half die menschen vander werelt • wij sullen u cortelic leveren den coninc van Vrancrijc, die u sal doen hangen." Doe seide Ritsaert in hem selven: „O genadige God die hemel ende aerde gescepen hebt, ontfermt u mijnre, want mijn leven is ghedaen • ay Reynout mijn lieve broeder, ic bid Gode dat hi u bewair van misvalle ende alle mijn broeders: mi en siedi nu nemmermeer." Mettien dat Ridsaert dese woerden gesproken hadde quam Reynout na, niet als een mensch mer als die duvel. ende riep lude: „Ghi felle bose truwanten, gi moet u roef hier laten." Mettien sagen die ridders om ende waren van Reinout seer vervaert ende seiden tot malcander: „Ginder coemt Reinout in een gedaent oft een duvel waer: hi is seer toernich ende verbolgen, laet ons vlien, het is tijt, of wij bliven alle doot." Reinout comende biden ridders die Ritsaert gevangen hadden, sloech die eerste daer hi bi quam an twee stucken ende noch twee doot • die ander en boden geen weer: als si dit sagen, gaven si die vlucht. Aldus verloste Reinout sijn broeder ende seide: „Hoe ist broeder, sidi seer gewont of hebdi enich letsel?" Ritsaert antwoerde weder: „Neen ic broeder, ick ben gesont, God si geloeft." Reinout seide weder: „Du bloede catijf, waer om lietstu di vangen sonder enige weere? ick segt inder waerheit: het is grote scande dattu di soe vangen liets. Dese reise sal ick u vergheven, mer God moet mi verdoemen, gevaltet u meer, of *) ic na u sie of bescudde." Doe seide Ritsaert: „Broeder, ic en mochtes niet beteren want mijn ors bleef onder
(157) mi doot ende eer ic op comen conde, was mi mijn swaert benomen • aldus was ic gevaen" ende als si dus tegen malcander spraken had Werrijn Reynout verre vervolcht dat hi bi hem quam, ende reeter met cracht op ende sloech Reinout onversien met een eynde van een speer so vreselic, dat hi al verdoeft sat

in die sadel ende seide: „Du valsche tyran • du hebste mijn swager verslegen den edelen Fouken van Morlioen • qualic moetstu sterven: nu sal ic u binden ende vangen • ende senden u coninc Karel, de u an Montefaucoen sal doen hangen met uwen broeders • " Binnen dien is Reynout becomen ende verhief sijn swaert met sulcker cracht ende sloech Werrijn dat hoeft an twe stucken so dat hi doot ter aerden viel. Doe seide Reinout: „Werrijn, hoe ist • dede ic u seer? suldi mi vangen ende binden ende senden den coninc dat hij mi met mijn broeders hange? ic wane gi en sult niet." Als dat Werrijns volc saghen begonden si te beclagen haren here ende seiden: „Wi sijn nu al verloren want Werrijn onse heer is doot; dat heeft de vrome Reynout gedaen: hi waende Reinout te vangen ende senden coninc Karel, mer tis om niet, hi heeftet metter doot becoft." Doe sloegen Werryns volc op Reinout seer vreselic so dat de histori seit dat Roelant, Olivier oft Ogier nye so vrilic of heerlic en vochten als dese broeders deden, mer Reinout vacht principael boven hem allen. Doe quam die grave van Calons met zyn volc toe gheslegen ende die grave reet op Reinout ende stac hem sijn ors doot, des was Reinout droevich • ende sloech den grave daer hi zijn cracht toe dede so dat hi vanden orsse viel ende Reinout spranc weder op dat ors: aldus hadde Reinout twee orssen van dien dage • Doen reet hi daer hi theer dicste sach ende scoerde haer bataelgen: die porsse wort seer groot op Reinout ende hi sloeg er menich
(158) doet; onder des wort Ritsaert soe amachtich dat hi hem niet verweren en mocht want het bloet ontginc hem vander herten so dat hem sijn leden begaven ende hi viel in onmacht • Als dit versach Reinout was hi droevich ende riep: „Waer sidi broeder Adelaert? hier leit verslagen onsen broeder Wridsaert [1])! God wil zijn ziel ontfermen." Doe seide Adelaert: „Ay lacen, God laet daer ons wrake of doen." Die grave van Calon bevacht Reinout seer scarpelic ende dede hem verdriet te voet ende te paerde: die doen Reinout had mogen sien vechten ende hem selven bescermen vander doot, men soude hem geprijst hebben boven enich ridder • Adelaert vacht mede als een vroem ridder, so dede mede Ritsaert [2]). Dus vochten si met vromer herten mer

[1]) Bedoeld is Ritsaert. [2]) = Writsaert.

de macht van de grave Calon was so groot dat sijs niet wederstaen en mochten: groot volc quam hem te hulpe. Als Reinout sach dat hi den grave Calon ende zijn volc niet wederstaen en mochten, so nam hi sijn broeder op sinen hals ende liep met haesten na een roetse die daer bi stont ende was van mormersteen: sijn broeders volchden hem • als *) Ridsaert [1]) ende Wridsaert om te beschermen, dat si hem niet en misdeden, ende Reinout brocht hem op de roetse ende leide hem daer neder op een platte steen, ende als si alle bi malcanderen op die roetse waren, daermen niet wel op comen en mochte dan een nauwe wech (ende dair was veel steen op, die drogen si bi een), daer worden si vervolcht totter roetsen toe ende worden strengelic bevochten, dair weerden hem die drie broeders tegen dat heer • ende Reynout werp so vreselic dat die roetse nyemant genaken en mocht, si en *) bleven doot. Als die grave Calon sach dat hi de roetse niet winnen en mocht, was hi droevich; de grave Ogier was mede inden velde
(159) ende seide in hem selven: „Ay soete neven, gi moecht wel clagen vriendeloes • want si begeven u ende dat doer bedwanc van coninck Karel, die hem onderdanich zijn; ic soude u gaerne helpen mer ic dar niet doer ontsicht *) vanden coninck, twelc mi seer deert ende na dat ic u niet helpen en der, so en wil ic u niet deren, mi comer of dat mach." Een verrader de dit horende was, seide tot Calon ende Calon riep doen tot Ogier: „O edele grave Ogier, gi sijt een verrader." Ogier wert toernich als hi dit horende was ende seyde met grammen moede: „Calon, gi lieget daer an, ic segge u dat ic nemmermeer verrader wesen en sal, mer ontsage ic den coninc niet, so waer u evel geschiet, want ick soude hier u hoeft of slaen dat gi nemmermeer man verradenis an en teecht *)." Doe seide de grave anderwerf: „Ick seg u Ogier, dorsti wel, gi sout verradenis plegen." Ogier keerde hem om • ende began in grammen moede te sien op die grave Calon seer grijselijc want hy en mocht de woerden niet langer verdragen ende seide: „Noch seg ic u: en ontsage ic den coninc niet, so soude u evel geschien; ic soude u met myn swaert in twee stucken cloven, soe dat ghi nemmermeer man en beteecht met verradenis • " Die grave Calon balch hem seer ende seide: „Gi

[1]) = Adelaert.

hebt den coninc tot menigen stat getrouwelic gedient ende nu falgierdi *)." Ogier antwoerde: „Ic seg u heer grave, het ware mesdaen dat ic soude vangen mijn magen datse die coninc hangen soude, so waer ic arger dan een dief; mer beliefdet u, soe woude ic tot hem gaen ende vragen hem of si hem wouden op geven of langer strijden." Doe seide Calon: „So doet, ic sel mijn volc doen achterwairt trecken vander roetsen, so salmen varinc *) sien of ghi verradenis pleecht of niet." Doe dede die grave Calon al sijn volc vander roetsen trecken ende Ogier reet totter roetse
(160) ende als Ogier so na quam datmen hem verstaen mocht, riep hi lude: „O Reinout neef, ic bid u en werpt niet, want de grave Calon heeft mi tot u gesent ende doet u vragen, neve, of gi u op geven wilt." Reinout seide weder: „Verrader, hoe moechdi mi begeven *) ende mijn broeders mede? ic seg u, mach ic vanden stride keren, gi sult een viant an mi hebben. Treet achterwaert, heer Ogier, so helpe mi God, ic werpe u met een grote steen dat ghi ende u paert beide doot blijft." Doe seide Ogier: „Neve, so dedi quaet, want ic seg u inder waerheit, dat u misquame, dat wair mi leet." Doe sach Ogier dat Reynout met sijn broeders over zijn knien lach, doe seide Ogier: „Edel grave Reinout, rust u wat, want mi dunct dat gi moede sijt." Doe seide Reinout weder: „Verrader, hoe moechdi u magen begeven? wacht u, gi sult mi viant wesen." Doe seide Adelairt: „Vaert te Gode neve, dat u God eere, want gi en begaeft ons nye ter noot sonder nu, dat is mij leet. Ogier gi weet hoet staet met ons, mochte gi ons nu vercrigen vrede tegen den grave Calon, dat bidden wi u vriendelic, wi willen hem gairne dienen." Doe seide Reinout: „Broeder, gi en verstaet u des niet: wi sijn so na den verrader Ogier dat hi ons met recht helpen soude; nu seit hi „ic en derf niet vanden coninc," daer om seg ic hem ende hij mach daer toe tiden *): ist dat mi God spaert ende vanden strijde weder kere, enen doot viant heeft hi an mi." Ogier seide: „Blijft met Gode, mijn lieve neven, ende wat ghi doet, en ruymt ymmer de roetse niet." Doe seide Adelaert: „God die doer ons sterf, moet u geleiden." Hier mede is Ogier gesceiden vanden roetse ende reet totten grave Calons ende als hi bij hem quam, seide die grave Calons: „Ic sie wel Ogier, ghi wilt verradenis plegen." Ogier seide:

„Ghi liecht daer om, valsch grave," ende doersach den grave
(161) met een wreet gesicht an, „ic seg u: en ontsage ic niet den coninc, des mocht gi vry weten, ic soude u thoeft vanden buke slaen, mer ist dat u goet dunct, ic woude vertrecken ende gi sout selve met u volc trecken an de roetse ende vragen mijn neven of si die roetse wouden op geven ende ic sal met mijn volc gaen leggen op geen ander berch ende wachten of hem enich hulp of secours comen sal ende comt hem enich hulpe, ic salse met mijn volcke so doerslaen dat hem gruwen mach ende salse alle slaen of vangen • ist in mijnre macht." Als Calon desen raet hoerde dochtet hem goet ende Calon beleide den berch met zyn volc • ende Ogier vertoech met sijn volc op een ander berch om de passagy te wachten. Als Reinout dus belegen was met sijn broeders in groter noot, so hadde hi een clerc, tot Montalbaen gebleven was ende de hem seer lief hadde, sach dus des nachtes inder sterren • dat Reinout belegen was ende waert dat men hem geen ontset en dede met zijn broeders, hi moste verloren bliven ende sterven • want dese clerc was een vroet astronomus • ende vant oec inder sterren dat si van coninc Yewijn verraden waren. Als die clerc dit aldus doersien hadde was hi bedroeft ende ginc in de sale tot Montalbaen, doe sach hi Maeldegijs wt een camer comen, die riep totten cock ende drossaet seggende: „Gi heren, siet dat gi tavont genoech bereyt, want noch tavont sal Reinout met sijn broeders thuys comen: aldus legget in elcke scotele een swaen ende putoer *), een craen of reyger." Als die clerc dit Maeldegijs hoerde seggen seide hi tot Maeldegijs: „Ick seg u inder waerheit dat Reinout noch tavont niet en comt, want te nacht als ic inder sterren sach, vant ic an die teyken vanden hemel als dat Reinout met sijn broeders verraden sijn ende op een berch belegen is • Ist datmen hem nyet geringe *) en
(162) ontset of te baten comt, si bliven daer alle doot • ende desen berch is gelegen bi Vaucoloen • " Als Maeldegijs dit hoerde wert hij met rouwen bevangen ende toech een mes ende woude hem selven van weemoedicheit doden. Als die clerc dit sach spranc hi mit haesten toe ende hielt Maeldegijs die hant dair hi tmes in had ende ontwranc hem wter lant met gewelt. Doe seyde die clerc: „Maeldegijs, wat wildi doen? al haddi u selven gedoot

nochtans en waren u neven niet wt haren noet verlost. Mer gaet ende maect u seyn *) als coninc Yewijn met zijn volc slapen is, ende vergadert dan al u vrienden die u helpen willen ende doet u wapenen aen • ende rijt dan met haesten hem te helpen ende neemt Beyaert met u." Dit dochte Maeldegijs goet raet ende als coninc Yewijn slapen was met sijn volc, ghinc Maeldegijs ende blies den horen ende vergaderde al zijn volc dat hij crijgen conde ende alst al gedaen was ginc hi in die stalle daer Beiert stont ende als Maeldegijs Beyert sach, sloech hi na hem ende Maeldegijs spranc afterwaert. Doe nam Maeldegijs een sadel ende waendese op Beyert te werpen mer Beyert en woudes niet hebben • ende sloech teghen die sadel so dat Maeldegijs vloech tegen een balc ende viel in onmacht, van hem selven niet wetende, ende als hij bequam, spranc hi op met toernigen moede ende greep een stoc in sijn hant • ende sloech Beyert dat hi op sijn afterste voeten sat ende Beyaert spranc weder op ende liep na Maeldegijs ende waer hi nyet ontlopen, het hadde hem verbeten. Doe seide Maeldegijs met een toernigen moede: „Beyert, lachter *) ende oneer moet di geschien; dattu mi dus verbijtste ende slaetste want Reinout die edel grave die di veel doechden gedaen heeft, is in groten noet ende moet dair tlijf verliesen, ist dattu hem niet en helpste." Als Beyert dit verstont knieldet
(163) voer Maeldegijs. Doe Maeldegijs dit sach dat hem Beyaert niet en weerde met slaen of biten, nam hi den sadel ende werpen op Beiert ende gorde de sael met vier banden ende als Beyairt gesadelt was, ginc Maeldegijs ende wapende hem seer cierlic. Ende als Maeldegijs gewapent was spranc hi op Beyert ende nam een scilt ane den hals ende een starke glavie in die hant ende reet met sijn volc met groter haest na Vaucoloen: hi hadde versaemt in sijn hulp xv hondert mannen die alle heerlic op geseten waren ende vrome mannen ter wapen • ende wel versien van harnas • die alle begeerte hadden om Reinout te ontsetten. Maeldegijs en conde Beyert niet bedwingen, ten spranc altoes tegen sinen danc • aldus quamen si rijden soe lange met haesten dat si int dal van Vaucoloen waren ende Maeldeghijs was met Beyaert twee grote boechscoten voer die ander. Reinout met zijn broeders die op de roetse belegen waren ende dicwijl ane-

gevochten waren, hadden hem so lange geweert • dat si hem niet meer weren en mochten met werpen noch met steken of slaen • ende souden die roetse op gegeven hebben • want si en mochtens niet langer houden, des si alle droevich waren, ende meenden alle te sterven. Als si aldus in desen druc waren sach Reinout beneden int pleyn Maeldegijs comen rijden met Beyaert, des was hi blijde ende seide: „Gi heren, weest vrolic • ende sonder anxt want ic sie Maeldegijs comen rijden op Beyaert ende heeft groote begeerte ons te helpen ende mi verwondert dat ic nyemant en sie van mijn volc • wat mocht beduden dat mijn oem Maeldegijs alleen coemt? Gave God dat ic hier hadde myn volc van Montalbaen: si souden ons te hants wel wter noet helpen."
(164) Ridsairt de dair lach ter airden of hi doot geweest had, als hi Reinout hoerde vermanen van Beyert hief hi sijn hoeft op ende seide: „Reinout broeder, ic bid u, en hoerde ic niet nomen Beiaert • ic ware gesont." Doe antwoerde Reinout: „Ic sien comen in genen dale ende Maeldegijs sitter op ende brencten herwairt, mer ic duchte voer Ogier dat hi Maeldegijs mochte slaen." Adelaert seide: „Broeder, laet die sorge bliven: al hadde Ogier hem gevangen, hi soude hem wel ontgaen bi zijnre consten • " Doe seide Wridsaert [1]): „Helpt mi broeder, dat ic op mijn beenen stae ende laet mijn Beiaert ende Maeldegijs sien." Doe trat Reinout voert ende nam Wridsaert [1]) in zijn armen ende hielten op sijn benen ende voeten staende • Doe sach Wridsaert [1]) neder int dal daer Beiert liep: hi wert blide ende seide met soeten woerden: „Broeder, nu ben ic genesen." Als Maeldegijs dus quam riden met haesten, wert hi Ogier gewaer ende reet op hem wat dat Beiert lopen mochte ende stac op Ogier zijn spere ontween. Doe seide Ogier: „Ic ben u viant." Maeldegijs antwoerde: „Verrader, dat u God scende, en sidi niet hoe u magen in groten noot belegen sijn op die roetse ende in sorge van haren live staen, ende ghi en wiltse niet helpen, twelc u grote onnere is; ic seg u: wacht u voert, ic ben u viant." Ogier seide weder: „Ic seg u Maeldegijs, en ontsage ic niet u toverie, so waer u evel van mi geschiet • ic soude u vechtens so moede maken dat u verdrieten mochte." Maeldegijs was toernich ende toech sijn swaert mit

[1]) Bedoeld is Ridsaert.

grammen moede • ende gaf Ogier sulcken slach dat hij en hoerde noch en sach. Als Ogier becomen was trac hi wt sijn swaert ende soude Maeldegijs ghesleghen hebben mer Beyert ondroech hem wten slage • ende liep ter roetsen wert ende Reinout sach
(165) neder ende sach sijn volc comen, des sijn hert vervroechde *) • ende seide: „Ic heb mijn volc versien die ons nu wel in staden sullen staen • nu laet ons neder gaen hant an hant, recht of wij ons gevangen wouden geven • want Calon en weet niet datter beneden geschiet is." Aldus namen si malcander bider hant ende gingen nederwaert; dit sach de grave Calons dat Reinout met sijn broeders neder quamen ende seide: „Mi dunct dat Reinout met zijn broeders hem op geven willen: nu sal icse vaen • ende voerense in Vrancrijc tot coninc Karel, ic weet wel hi en lietse niet verdingen om geen goet." Met desen woirden reet Calon de grave ten roetse waert ende met dien is Beiert an de roetse gecomen ende heeft Reinout versien • ende ontdroech Maeldegijs tegen sinen danc ende liep Reinout tegen. Als Maeldegijs sach dat hi Beiert niet weder houden en mocht, wranc hi hem den breidel met cracht inden mont ende als Beiert dat voelde, spranc hij enen groten spronc dat Maeldegijs rumen most die sadel • ende viel vanden paerde ende Beiert liep tot Reinout. Maeldegijs spranc met haesten op • ende daer quam een goed Bourgonioen met den grave Calon ende hadde een goet ors bescreden • Maeldegijs liep teghen hem • ende sloech den Bourgonioen met sulcker cracht voer zijn borst dat zijn swaert doir sneet al sijn lijf, so dat hi doot vanden paerde viel. Doe seide Maeldegijs: „Bourgonyoen, du moeste hier dijn ors laten" ende mettien sprancker Maeldegijs op ende stac tpaert met sporen • ende reet ter roetse waert. Die grave Calon sach om ende sach Beiert na die roetse lopen want hi verkenden bi sijn snelle lopen ende Beiert is ghecomen bi Reinout; doe seide Reinout: „Beiert, du moets welcoem wesen" ende sproncker op met groten begeerten ende als Reinout op Beyert sat • toech hi
(166) sijn swaert Florenbergen ende reet in des graven here, daer dede hij cracht ende groot wonder ende als Maeldegijs sach Reinout comen, seide Maeldegijs die edel ridder: „Reinout neve, hier is volc van Montalbaen • " ende met dien reet Maeldegijs

van Reinout ende gemoete een viant, dien hi so vervaerlic sloech dat hi doot ter aerden viel ende daer worter veel verslegen. Als die grave Calon sach dat Reinout op Beyert sat ende sach Maeldegijs mede, soe was hi seer vervairt ende al dat volc van Montalbaen sach hi mede comen riden na sijn volc toe. Doen toech hi met sijn volc achterwaert, so seer ontsach hi tverlies van sijn volc • Binnen deser tijt hadde Reinout soe seer gevochten dat hi alle sijn broeders te paerde gheholpen had ende reden in grave Calons volc ende vochten so seer dattet onsprekelic was • Reinout riep met luder stemmen: „Slaet voert, ghy heren van Montalbaen, op alle dese verraders so datter ons geen en ontgae." Reinout vacht als een vroem ridder ende versloecher soe veel dattet ongheloeflic is ende Beyaert dede mede grote
(167) moert want het dede menigen ridder de sadel rumen met biten ende slaen • Maeldegijs is inden ghemoet van grave Calon gecomen, dien hi met nijde so op sijn scilt reet ende geraecten so wel dat hi hem doerstac dat die spere ane dander sijde weder wt quam ende viel doot vanden paerde, hier en binnen heeft Reinout een Fransoys geslegen dat hoeft vanden lichaem • Aldus bleef des graven volc bi groter menichten doot want die hystori seit datter op die selfde tijt verslegen worde drie dusent Fransoysen of Bourgonyonen: aldus mosten die grave Calons volc rumen ende Reynout met sijn volc hielden tevelt • ende waren aldus met Gods hulpe ende haren oem Maeldegijs verlost wt die sware last • daer si mede in geweest hadden ende haer vianden verwonnen ende met scanden doen vlien. Als de stoute Ogier sach dat die Fransoysen verwonnen waren • vlogen wten velde, is hi ghereden over een water genoemet die Dordoen mit al sijn volc ende hebben hem ter vlucht ghestelt om haer selven te bergen van haren live ende sijn also gereyst na Parijs ende mits dat Ogier aldus over dat water reet, heeft Adelaert gheropen met luder stemmen ende seide: „God wil u geleiden, neve Ogier, ende die moet u alle doecht lonen • ic bid u, Ogier neve, dat gi ons den coninc groeten wilt met soeten woirden ende seggen hem dat hi sijn gout qualic besteet heeft • dat hi den genen gegeven heeft die ons souden doden of vangen • ende also ons leveren tot een present; laet hi ons alsulke soudeniers meer senden, wi

sullen hoir soudye wel betalen mit swaren slagen dat si nymmermeer daer achter gheen sout eyschen en sullen." Doe antwoerde Ogier • „Adelaert neve, u boetscap • wert wel gedaen, des en sal ic niet laten." Aldus sceide Ogier van die broeders ende reet na Vrancrijck. Ende Reynout mit sijn broeders ende Maeldegijs met hair volc reden na Montalbaen ende als si onder wege reden swoir Reinout: mocht hi Yewijn sijn swager te Montalbaen vinden, hi soude hem hangen of thoeft vanden buke slaen „want hi ons so scandelic heeft verraden, so en sel ic hem gheen genade doen, ic sal hem soe hantieren dat hi nemmermeer man verraden en sal • " Als Maeldegijs dese woerden van Reynout gehoert had, riep hi enen ridder tot hem die secreet *) was ende seyde: „Gi moet mit haesten varen tot Montalbaen ende benemen *) dat quaet dat Reinout voer hem genomen heeft: als ghy tot Montalbaen comt • suldi terstont totten coninc gaen ende seggen
(168) hem dat hi gheringe *) vliet, want ist dat hem Reinout vint, hi sal hem doen hangen • of quader doot doen sterven om dat hise verraden heeft." Die ridder was Maeldegijs ghehoersaem ende reet met grooter haest tot Montalbaen ende als hi dair quam ginc hi met haesten totten coninc ende seide hem dat Maeldeghijs hem bevolen had. Ende als die coninc de boetscap van den ridder verstaen had was hi seer droevich • ende hem verwandelde sijn verwe ende bloet ende swoir bi den daghe dat hij after dien dach niet meer cronen dragen soude ende begheven hem in een cloester dat daer omtrent gelegen was ende hiete Beurepaer, om sijn misdaet te beteren ende Gode te dienen mit groter nersticheit want hi Reinout niet en dorste verwachten, overmits dat hi hem seer ontsach: aldus worde coninc Yewijn een moninc ende leefde in groter strengicheit. Reinout mit sijn broeders reden so lange dat si quamen tot Montalbaen. Clarisse de scone vrouwe was met groten rouwe bevanghen ende si in desen rou sittende, sach si haren here comen ende ginc hem te gemoet ende ontfincken vriendelic ende seide met soete woerden: „Here, gi moet welcoem sijn." Doe seide Reynout: „God loens u vrouwe • mer segt mi dat ick u vraghen sal: waer is Yewijn uwen valschen vader die mij ende mijn broeders verradelic wouden laten verslaen?" Die vrouwe seide: „Here, te Beurepaer is hi ghevaren ende hevet

hem daer moninc begeven om te beteren sijn leven ende die sonden die hi an u misdaen heeft." Doe seyde Reinout: „Vrouwe, ic en gelove u niet: wat had ic hem misdaen, dat hi mi ende mijn broeders so iammerlic verraden souden ende vercopen om xx dusent cronen? Dus vrouwe, gaet mede wt mynen ogen,
(169) dat ic u nemmermeer en sie." Die vrou seide weder: „Ghenade here, wat machic dit beteren?" Doe seide Ridsaert: „Voirwair broder, wi waren alle verloren geweest, en hadde gedaen die edele vrouwe die mi die swaerden heimelic mede voeren dede, dair wi ons bi Vaucoloen mede heerlic weerden want had ic die swairden gelaten, wi waren alle doot: ic bidde u Reinout broeder, vergevet haer uwen evelen moet. God danc, al waren wi verraden, ten heeft ons niet ghescaet." Die edel vrouwe viel voer Ridsaert op haer knien ende badt hem oetmoedelic dat hi haer woude helpen bidden an Reinout, dat hi haer vergave sinen evelen moet. Ridsaert ginc tot Reinout ende seide: „Broeder, wilt doch mijn bede horen ende vergeven uwe vrouwe dat si tegen u misdaen hevet ende wildi dat niet doen, soe wil ic wt uwen ogen gaen dat ghi mi nimmermeer meer en siet." Doe seyde Reinout: „Eer ghi van mi gaen sout, soe vergave ic haer liever al die verradenis die hair vader mede an ons gedaen heeft." Als de vrouwe dit hoerde was si blide ende seide: „Here, God loens u." Ende Reinout nam de edel vrouwe in sijn armen ende custese ende gingen met malcander in die sael ende waren seer vrolick ende het worde die schoon vrouwe Clarissen al vergheven so dat Reynout achter die tijt niet meer daer of en vermaende noch in gehoechnis en hadde.

DAT XIX · CA · HOE OGIER TE PARIJS QUAM ENDE VERTELDE CONINC KAREL HOE DIE REISE VERGAEN WAS ENDE HOE HEM ROLANT VERRADENIS OP LEIDE ENDE DAER OM EEN CAMP VOCHT TEGEN GONTIER, DIE HI INT PARCK *) DOOT SLOECH ·

(170) Als Ogier van Reinout ende sijn broeders ghescheyden was, reet hi met haesten nae Parijs ende als hij te Parijs quam ginc hi daer hi coninc Karel vant, dien hij minlick gruete · Die coninc was blyde als hij Ogier sach ende ontfincken mynlic ende hieten welcoem. Als dat gedaen was vraechde hij [1]) hem hoe die reise vergaen was te Vaucoloen: „brengdi mi Reinout gevangen?" Doe seide de grave Ogier: „Voerwaer heer coninc, neen wi, qualic hebdi u gelt besteet dat ghi Yewijn hebt gegheven om dat hi u Reynout mit sijn broeders gevangen leveren soude: soe helpe mi God, ic seg u, Reinout heeft verslegen den grave Calon ende Fouke van Morlioen ende Werrijn sinen swager ende haer volc is meest mede al verslaghen, want ick mede mijn lijf qualic ontdragen mocht, want ic ben seer gewont ende mijn ghereide most ic daer laten tegen minen danc, oft mi was lief

[1]) Overgang van indirecte in directe rede.

(171) of leet; dat dede Maeldegijs die tovenaer want hi brocht hem grot secours wten castele van Montalbaen wel xxx hondert stoute ridders." Doen seide Roelant: „Dat gheloef ic wel, heer Ogier, want so ic vernemen can, sidi een verrader • want ghi ontboet hem selve te Montalbaen bi enen secreten bode Maeldegijs." Als Ogier die woerden hoerde van Roelant die so verwijtelic waren, seide hi: „Gi scalc, ghi liecht dat ende ist also, so moet mi God helpen dat ic verwoede, want ic nye verrader en was van al mijn leven ende diet mi op seggen woude dat ic verradenis gepleecht had, ic soudet hem doen lochenen in een camp • of selve daerom doot bliven." Roelant seide weder: „Here Ogier, ghi sijt een verrader • " Doe Ogier dit hoerde seide hi met grammen moede: „Gi liecht daer om, valsch bastaert, ende des wil ic u doen lochenen in een camp." Doe boet Ogier den hantscoe ende Roelant trac voert met haestigen sinne ende soude die camp an genomen hebben • mer coninc Karel en woudes niet liden ende seide: „Laet staen, neve Roelant, want ic sal mijn campioen, genoemt Gontier • teghen u doen vechten" ende Karel seide tot Gontier: „Gaet ende ontfaet gi den hantscoe ende doetet Ogier liden *) dat hy een verrader is." Doe seide Gontier: „Heer coninc, het wert minlic gedaen." Mettien trat Gontier voert • ende ontfinc den hantscoe van Ogier • Doe seide coninc Karel tot Ogier dat hi borgen setten soude. Ogier seide dat hijt gaerne dede ende badt den here Dunay van Bamer ende den hertoge van Ardan dat si sijn borge wouden wesen • dat si gaerne deden • Doe seide coninc Karel mit een lachende monde: „Die borgen sijn goet genoech", voert seidi: „Heer Bavier, gi moet selve mede in den camp wesen • ende benemen *) an beyden sijden dat si malcander gheen ongelijc en doen ende en laet de twee heren
(172) niet vechten, si en hebben eerst gesworen." Doe seide die grave Dunay: „Here, al datmen sculdich is van doen, dat sullen si gaerne doen." Aldus gingen dese twee heren daer si haren eet doen souden opt heilige cruys. Doe seide Dunay: „Gi heren die campen sult, coemt, ghij moet hier ten heiligen sweeren." Doe seide Gontier dat hijt gaerne dede: „ic moet voer sweren, want ic aenlegger vanden campe ben • " Doe leide Gontier sijn rechterhant opt cruys ende knielde seggende: „Ghi heren, wilt mi horen

ende verstaet dat ic segge. Ic segghe Ogier op dat hi verradenis ghepleecht heeft in den velde voer Vaucoloen bi den eede die ic hier sweer, dat weet ic wel warachtich, want Reynout dat is zijn maech, also wil mi God de ere geven ende dat heilige cruys daer ics op sweer." Doe seide Dunay: „Staet op Gontier, u eet is wel gedaen." Met dese woirden stont Gontier op ende sloech thoeft neder • ende en neech den heiligen cruys niet toe: soe luttel ontsach hi Ogier want hi en woude niet eens op hem sien • Doe trat voert Ogier ende soude sinen eet doen ende seide: „Ghi heren, wilt alle een weinich nae mi horen, so moechdi horen wat ic sweere: ic sweere bi Ihesum van Nazarenen dat ic nye verradenis en dede mer die broeders sijn mijn rechte neven, aldus ic en dorste hem helpen of deren, soe seer ontsach ic den coninc, mer ic seg: Maeldeghijs dede hem groot secours, want hi brocht met hem .xxx. hondert mannen wel op geseten, dese deden groot wonder • ende dye grave Calon bleef daer doot, Fouken van Morlioen ende Werrijn ende daer toe die geslachten meest die de heren met hem brochten • ende als ic sach dattet al verslegen was so most ic vlien doert grote volc dat Maeldegijs daer gebrocht had, ende mijn gereyde en mocht ic niet mede nemen van haesten ende dat dit dus gheschiet is, dat mi God
(173) so helpe • " Doe seide Dunay: „Heer Ogier, staet op, u eet is wel gedaen." Doe stont Ogier op ende custe het cruys an sinen voet • Als dat gedaen was leydemen die heren totten parcke, doe seide Gontier, die campenioen: „Ogier, wildi noch liden *) die verradenis die gi daet buten Vaucoloen, so moechdi noch van mi gaen, onverslegen ende ic sal u helpen versoenen teghen den coninc • ende en wildi niet lijden so is u euel gheschiet • want ic sal u metter hant te hants dat leven nemen." Doen seide die stoute Ogier: „Ic en ontsie u dreygen niet: God scende u" seyde Ogier „gi en doet dat ghi sculdich sijt van doen ende laet u roemen staen • " Met dese woerden reden si int parc ende als elc op zijn stede int crijt waren, lieten dye twe heren haer orssen te gader lopen ende Gontier sloech seer grote slagen after een op Ogiers scilt wat hi mochte mit alle sijn cracht eer Ogier te weer conde comen. Mettien verhief Ogier zijn swaert • ende gaf Gontier soe ongemeten groten slach ende geraecten seer wel so dat hi wonder

dede • want hi sloech Gontier des conincs campenioen ten eersten slage doot, die so starc was van crachten, ende als Gontier doot was • ende dat Ogier sach was hi blide ende trat van zijn paert • ende werp Gontier wten parc, want hi seer starc was. Als dat ghedaen was vraechde Ogier of hi voldaen had. Doe seide de hertoge Sampson: „Sit op u paert, dat u God ere!" Die heren keerden weder totten coninc • ende als die coninc die heren sach, vraechde hi hoe de camp vergaen was. Doe seide die grave van Bamer: „Here coninck, u campenioen is verslegen. Ogier geschiede grote eer want hij sloech hem ten eersten slage doot." Doe seide Ogier totten coninc: „Here, hoe soude hi mi verrader maken? ic seg u here coninc, bij God almachtich, dat hem Mael-
(174) degijs sijn oem secours brochte wt dat casteel van Montalbaen, dat suldi warachtich vinden ende anders niet."

Als Roelant verhoert had Ogiers woerden, swoer hi dat hi trecken soude in Yewijns lande • ende halen hem al waer hi te Beurepaer int cloester ende als hi hem hadde soude hij hem hangen aen een boem. Doe sworen alle dye genoten dat si mede varen souden in Gascoengen ende verderven coninc Yewijns lant. Met dusdanigen opset ende overdracht *) reden

die ghenoten nae Gascoengen. Ende als si in Gascoengen quamen vraechden si waer den coninc Yewijn mochte sijn • Doe wert die heren geseit dat coninc Yewijn hem ghegeven had in een cloester genoemt Beurepaer • ende en woude nemmermeer de crone meer dragen • Als dit die genoten hoerden swoeren si alle dat si trecken souden te Beurepaer ende halen hem wt dat cloester • Met desen woerden reden si ende beleiden dat cloester
(175) Beurepaer sterckelijc. Ende als Yewijn dit sach dat die ghenoten voer den cloester lagen was hi vervaert ende sende eenen bode mit een brief tot Reinout, de inhilt seer vriendelic an Reinout, of hi comen woude hem te hulpe tegen Roelant, die hem in Beurepaer strengelic belegen had met de xij ghenoten ende had gesworen dat hi hem vanghen soude ende aen een boem hangen ende waert dat hi hem geen hulpe en dede, so most hi gevangen wesen. Ende voert seide hi: „Mijn geminde swager *), ic weet dat ic die doot aen u wel verdient heb, ic wil gaerne gevangen in uwen handen gaen ende liden gewillichlic dat ghi mi doet." De bode reet met haesten tot Montalbaen ende als hi daer quam ginc hi met haesten daer hi Reynout vandt, dien hi die bootscap seide ende gaf hem den brief. Als Reinout den brief over gelesen had ende verstaen, seide hi met haesten: „Laet den dief hangen, hi heeftet wel aen ons verdient." Als de vrouwe dat hoerde was si seer droevich ende hare verwandelde sin ende moet • haer ioncste kint namse bijder hant ende is gecomen voer Reinout ende als si bij hem stont custe si dat kint vriendelic ende seide: „Adelaert mijn lieve kint, dese scande • ende laster daer wi nu in zijn en mogen wij nemmermeer verwinnen of vergeten dat men tot u sal seggen in wat landen dat ghy coemt, dat u oudevader *) is gehangen: die scande sal u te swair wesen te dragen als gi so vorde *) coemt dat ghi ridders namen ontfangen sult hebben" ende met dat dese vrouwe dese woerden sprac liepen haer die tranen wten oghen ende si weende utermaten seer. Als Reinout van sijn vrou dese woerden hoerde ende haer so seer sach screyen, seide hi: „Vrouwe, laet staen u clagen ende creyen, ic sal varen ende helpen den valschen man die ye van moeder was geboren tegen die .xij. ghenoten van Vrancrijc; ic
(176) seg u in der waerheit: mach ic hem levende vangen, ic brengen

u te Montalbaen." Die vrouwe was goedertieren *) ende eerbair, ende verblijdt van Reinouts woirden, ende viel op haer knien voer Reynout haren here • die si sere dancte. Reynout schiet hier mede van der vrouwen ende geboet dat hem elc terstont wapende • ende also drae als Reinout rede was ende al sijn volc gewapent ende geseten op haer paerden, als dit Reinout sach spranc hi op Beiert ende reet met sijn volc na Beurepaer, mer so als ons die hystorie seit: eer Reinout ten cloester quam hadt Roelant gewonnen ende Yewijn genomen, ende dede hem die handen vaste binden ende een seel om sinen hals ende reet daermede na een bosch dat bi Beurepaer lach • ende Ywijn liet hi na lopen, so gebonden met die coerde om den hals • Aldus reet Roelant nae tbosch om Yewijn aen eenen boem te hangen. Als si dus reden versach Roelant den eedele grave Reinout na hem comen riden ende als hi bi Roelant quam, riep hi segghende: „Ick bid u neve Roelant, dat ghi mi geven wilt den verrader: ic sal hem voeren in mijn casteel van Montalbaen ende leren hem sulcken spul dat hi ons nemmermeer en verraet." Als Roelant dit hoirde seide hi tot Reinout: „Gi bidt al om niet ende ic seg u: vliet wt minen ogen want ick en mach u niet langer sien want hi moet hanghen." Reinout seide: „Gi en sult nyet, also moet mi God helpen: ic soude eer met Florenberge vechten teghen u ende mijn swager verlossen, want mijn kinder wairt grote scande ende verwijt als si tot haer iaren • quamen • want men soude hem verwijten, seg ic u, dat hair oudevader *) verhangen waer, want ist dat ghien doden wilt, ic sallen u mit crachte nemen." Doe seide Roelant: „Du verwaende geck, soutstu di tegen mi
(177) willen setten?" Doe hiete Roelant dat men die coerde werpen soude over een tac van een boem die daer stont: „ic sal hem hangen, wiet leet of lief waer." Reinout seide: „Voerwaer segge ic u: ic en weet geen so koenen man die mijn sweer *) hangen sal, hi en salt becopen • " Doe seyde Roelant in erren moede: „Dat sal ic sien • " Doe sat Roelant van sijn paert ende werp self den reep over een tac ende wilde coninc Yewijn hangen. Als Reinout sach dat hijs niet verbidden en mocht sloech hi Beiert met sporen ende toech sijn swaert ende hielt *) den reep in stucken ende Yewijn viel neder op daerde, doe nam Reinout

sinen swager ende werpen met cracht voer hem opt paert ende sloech Beyaert met sporen ende sette hem ter vlucht met Beyaert soe seer als Beyert lopen mocht. Als dit Roelant sach wert hij half verwoet *) ende spranc met haesten op sijn paert ghenaemt Volentijn ende volchde Reinout wat zijn ors lopen mocht ende had sijn swaert getogen, ende als hi sach dat hi Reinout niet onderriden en mocht, riep hi met luyder stemmen wat hi roepen mocht ende seyde: „Reynout, ghij sijt een verrader." Als Reinout dit hoerde seide hi: „Roelant, ghi liecht daer om, dat ic een verrader ben: ick en was nye verrader noch ic en wilt nemmermeer worden." „Ghij sijt ymmer," seide Roelant „ic does u lijden *) metten swaerde, of ten si dat gi mi met Beyert ontvliet." Doe seyde Reinout: „Ic seg u Roelant, waren wy twee te samen hier alleen, den camp soude u gheboren *) • mer ghi sijt hier met veel ridders: wouden die mij alle deren, ick moste doot bliven of gevangen, mer wildi mi hier alleen verwachten, ic belove u als ridder goet, ic sal weder keren in corter stont mit Beyert mijn ors, so verre als ghi u volc doet keren weder in Vrancrijc, ende wildi hier comen, gi sult mi hier weder vinden." Doe sette Reynout sijn swager
(178) op die aerde ende keerde hem tot Roelant met Beyaert ende daer gaven si malcander haer trou ende Reinout beloefde daer weder te comen ende te vechten tegen Roelant: aldus scheide Reinout ende Roelant van malcander ende elc reet sijnre straten.

DAT XXI • CA • HOE ROELANT DIE GHENOTEN SEIDE DAT HI TEGEN REINOUT CAMPEN SOUDE ENDE DIE GENOTEN DES NYET HEBBEN EN WOUDEN ENDE WAREN DAER TOERNICH OM ENDE HOE ROELANT QUAM REINOUT TE VELDE • OM TEGEN HEM TE CAMPEN MER DIE GENOTEN BENAMENT DATTET NIET EN GESCHIEDE •

Als Roelant van Reinout gescheiden was reet hij tot die genoten weder om ende Reinout reet met haesten nae Montalbaen mit sijn swager. Ende als Roelant bi die genoten quam seide Ogier: „Roelant, brengdi Yewijn gevaen so doedi Reinout scande, ist dat ghy Yewijn binnen sinen lande hanget." „Swijcht" seide Roelant tot Ogier „dat die scande geschien moet ende ic seg u: ghi heren, ghi moet in Vrancrijc rijden ende ic moet sonder letten weder om tot Beurepaer varen • " Doe seyde Ogier: „Ic hoer wel: Roelant wil een monic worden • want hi heeft berou

van sijn misdaet, ende bidden den abt om vergiffenis." Roelant seide: „Swijch, du verwaten Ogier." Doe seide Ogier: „'t Is tijt dat ic swijge, want Roelant is gram." Doe seide bisscop Tulpijn: „Nu segt ons edel ridder, waer bi souden wi keren in Vrancrijc ende ghi sout hier bliven? wat souden wi tegen coninc Karel seggen waer ghy waert ende wat ghi deet, ende waer omme ghi niet mede en quaemt? want die waerheit soude hi van ons weten willen." Doe seide die ridder Roelant: „Ic sal u die waeromme seggen: ic heb tegen Reynout een camp an ghenomen om dat hi mi huden die verradenis dede, ende nam
(179) mi Ywijn; daer om was hi [1]) toernich ende heb Reynout met verradenis beleit." Als bisscop Tulpijn dese woerden hoerde wert hi toernich ende seide: „Roelant, wat ramp hebdi gedaen! hebdi Reinouts doot ghesworen, soe en moechdi selve niet ontgaen" sprac die bisscop Tulpijn „gi hebt een graci datmen u niet quetsen en mach, als gi gewapent *) sijnt [2]), met speren noch swairden, mer Roelant, ic belove u bi mijn trouwe, wort Reinout verslegen van u, ghi en sulter niet na leven drie dagen, men sal u mede graven in die aerde." Ogier dat horende, wasser seer blide om, doe seide Ogier: „Ic bid Gode dat hi u bringe in Reinouts ghemoet dat gi proeven moecht zijn cracht; ic weet wel, hij en geeft om u niet twe bonen." Doe seide Ritsaert van Noermandien: „Grave Roelant, hebdi Reynouts doot gesworen? ic swere u bi mijn ridderscap: wert Reynout van u verslegen ghi en sult nemmermeer weder keren in Vranckrijc, wi sullen u bi der kelen hanghen" ende dit sworen de ander ghenoten mede. Als grave Roelant dese woerden van den genoten hoerde, seide hi: „Nu staet mi te sorgen want tegen u allen en can ic mi niet verweren." Doe seide die vrome Dunay: „Roelant, doet minen raet." „Wat soude ic doen?" seide Roelant „ic hebbe Reinout mijn trouwe gegheven dat ic tegen hem campen soude, ic seg u: ic en liets niet om al Parijs." Doe seide Dunay: „Roelant, laet dese woerden bliven, ic sal u raet gheven dat ghi u trouwe quijten sult tegen Reynout int crijt; want als ghij int crijt sijt met Reinout ende den camp sult beginnen, so sullen wy comen

---

[1]) lees: ic. [2]) = zijt.

riden met haesten ende ist dat Reynout dan vliet uten cryte so sidi vry van uwer beloften dat ghi hem beloeft hebt, ende ist dat hi ons dan niet en wil wiken, so sal hem evel geschien want wi sullen hem vanghen ende voeren tot coninc Karel in
(180) Vrancrijc" • Doe seide Roelant: „Heer Dunay, gi hebt een valsch raet gegeven: also helpe mi God, ick en sals niet doen, ic sel alleen tegen hem vechten ende berechten mi selven." Also wi vinden bescreven, so bleven die woerden tusschen die genoten hier mede leggen, dat si daer of niet meer en spraken. Reinout die is met zijn swager so lange gereden dat si quamen te Montalbaen ende als si daer waren quamen hem te moet zijn broeders, de hem daer vriendelic ontfingen ende daer nae quam de scone vrouwe Clarisse. Doe seide die vrouwe met een blide gesichte: „Dat loen u God, edel here." Voert seide Reinout: „Ghi heren, festeert ende sijt blide met Yewijn ende doet hem te gemake: ick moet wederkeren tot Beurepaer • " Doe seyde Adelaert: „Segt mi broeder Reinout, wat suldi inden cloester doen?" Reinout seide: „Ic heb tegen Roelant een camp aen genomen dien ic volbrengen moet." Adelaert seide weder: „Wat hebdi gedaen? hebdi gesworen Roelants doot? dat mach ons comen tot groten scaden ende weet ghy niet dat men hem niet en mach quetsen met swaerden of speren, als hi gewapent is?" Doe seide Reynout: „Het vaer alst mach, ick en laet mijn trouwe niet." Als die vrouwe Clarisse dit hoerde, screyde si seer • Doe seide Maeldegijs: „Vrouwe, laet staen u screyen • want sal Reinout eer gecrighen, so moet hi striden, tegen Rolant, de hem verradenis heeft an geseit: hi sal daer varen ende ick sal hem altoes bi wesen." Doe seyde Adelaert: „Gode ende u bevele ic dan mijn broeder • " Aldus reet Reynout met haesten daer hi campen soude ende als hi sach dat hi quam bi Roelant, wranc hi sijn glavie in die aerde ende banter Beyert an ende ontwapende hem alte mael ende leide sijn harnas in sijn scilt: dit ghedaen wesende viel hi voir Roelant op sijn knien ende custe synen voet ende seide mit oet-
(181) moedige woerden: „Roelant neve, gi sijt ymmer mijn bloet, ic bid u vriendelic: wout u ghelieven dat gi mi helpen wout in mijnre eeren dat ic ter soenen quame tegen coninc Karel, ic woude u gaerne geven mijn goede ors Beiert." Als dit Roelant

hoerde seide hij: „Staet op Reinout neve, ende vliet wt minen ogen dat ic u niet en sie of hore spreken: ic bin hier gecomen om tegen u te campen om dat gi mi huden valschelic naemt uwen swagher, daer om is die camp an ghenomen ende nu wildi van soene spreken?" Doe seide Reinout met homoedige woerden: „En waent niet, Roelant neve, dat ic dit doe doer blootheyt of vervaernis • dese oetmoedicheit die ic u doe, ic seg u in der waerheit, ic en ontsaghe niet uwer vive want waer ic ghewapent, ic soude de camp tegen u wel dorren bestaen." Doe seide Roelant: „Gaet, wapent u, neve." Doe ginc Reinout ende wapende hem mit haesten ende als hi gewapent was sat hi op Beiaert; hi hinck sijn scilt an sinen hals ende nam sijn spere in sijn hant. Als Roelant sach dat Reinout gewapent was seide hi in hem selven: „Ic bid u Gode van hemelrijc, dat ghi bewairt mijn neve Reynout, dat ick hem niet doer en steke mit mijnre spere." Als Roelant dit in hem selven geseit had, lieten si haer paerden te gader lopen ende staken malcander mit sulker crachten dat hair speren braken ende Roelant viel mit sijn paert ter neder. Als Roelant gevallen was scaemde hij hem ende seyde tot Reinout: „Ghebenedijt, neve, soe moeti sijn, so helpe mi onse Vrouwe: so swaren steke en ontfinck ick nye van mijn leven van coningen of graven, waer ic ye quam in enigen striden." Distorie seit ons dat Roelant nye en vacht tegen so starcken man die hem vallen dede ende zijn ors mede • Doe nam Roelant sijn swaert Durendael in die
(182) hant ende ginc na zijn ors ende seide: „Valsce beeste, du sulste becopen den laster • die du mi gedaen hebste want du en moges niet verdragen dien steke van een kint." Mittien verhief Roelant zijn swaert ende woude Volentijne doden, mer Reinout seide: „Wat wildi Volentijn witen? het is een stom beest! sloechdijt doot so wairdi ymmer sot: wat prijs soudi daer of hebben? de Fransoysen hebben de manier dat si haer orssen luttel coren geven ende dat comt haer heren dicwil tot groten toren. Ic seg u in der waerheit: ic en doe Beiert geen coern méten, ic doet hem voer leggen also veel als hi eten mach • " Doe seide Roelant: „Seker neve, gi segt waer." Mit dese woerden spranc Roelant op Volentijn ende nam Durendael in die hant ende Reinout toech Florenbergen ende reden te gader met crachte: dit versagen de

genoten ende quamen staphans *) reden [1]) na hemluden. Reynout versach de genoten comen riden na hem toe, doe seide Reynout: „Ghij hebt mi verraden • Roelant quaet bastaert • nu moet ic vlien, God geef di lachter!" mit dese woerden reet Reinout wech. Dye voerste van die genoten was Ogier • ende als Ogier tot Roelant quam seide hij in spotte: „Roelant, u grote hoverdie heeft Reinout groote scande ghedaen • in desen camp, doe ghi hem so sere staect mit uwen spere dat hi hem niet onthouden *) en mocht, hi en most vallen van Beiert." Roelant antwoerde met grammen moede: „Swijch, du quade scalc Ogier, du moges wel soe veel spreken, ic sal den scade op di verhalen, die mi Reynout in desen camp gedaen heeft." „Nu wil ic swigen" seyde Ogier • „mer mi verwondert hoe Reinout soe stout was dat hy Roelant genaken dorst want had hi [2]) gheweest in Vaucoloen, menich Fransoys hadde tlijf behouden." Aldus bescampte Ogier Roelant. Als die ge-
(183) noten alle bi Roelant waren overdrogen si dat si riden wouden na Parijs, dat welc si ter stont deden ende Reynout reet na Montalbaen.

DAT XXII • CA • HOE ROELANT RIDTSAERT VINC ALS HI VAN SINT JACOBS QUAM ENDE HOE HEM DE CONINC WOUDE DOEN HANGEN ENDE HOE HEM REINOUT MET SINEN BROEDERS ENDE SINEN OEM MAELDEGYS VERLOSTEN •

Het is geboirt als Roelant sinte Jacobs geweest had • ende weder om keerde na Parijs, dat hi gemoete Ridtsaert comen [3]) ridende op een wit ors ende vervolchde een ever seer strengelic. Ende als hi bi Roelant quam, nam Roelant den toem van sinen paerde in die hant ende seide: „Hout stille Ridsaert, ghi sijt gevangen." Als Ridsaert dit hoerde was hi droevich ende toech met haesten zijn swaert, doen seide Roelant: „Vaert met mi, neve Ridsaert, want gi en moget u niet verweren." Ridsaert dat horende, en wist wat doen, seide hi: „Neve Roelant, ic wil mi gaern in u geleide op geven • ende met u varen waer ghi wilt, mer anders niet." Met dese woerden voer Ridsaert met Roelant. Dese woerden heeft Maeldegijs verhoert daer hi heymelic stont bi hem luden • ende reet met haesten so lange dat hi quam te Montalbaen • ende Maeldegijs te Montalbaen comende, riep hi

[1]) Asyndeton, of: riden. [2]) nl. Roeland in plaats van Ogier.
[3]) vgl. blz. 19, noot.

tot Reinout ende seide: „Spoet u geringe *) ende wapent u: het is te doen, want Roelant heeft Ridsaert ghevangen int wout te Bordele ende rijt daer mede na Parijs." Als Reinout dat hoerde wert hi met toerne ontsteken ende wapende hem met haesten ende sijn broeders mede ende reden mit haesten so lange dat Reinout Roelant sach met zijn broeder wel een walsche mijl vorde ende doe sloech hi Beiert met sporen ende onderhaelde Roelant ende als hi bi Roelant quam • riep hi met haesten: „Roelant neve, gi moet hier laten uwen roef." Roelant antwoirde: „Ic en sals niet doen, ic sal hem gevanghen leveren coninc Karel,
(184) dien sal ontfangen blidelic, mer *) en [1]) sals doden laten, al soude ic dair om sterven." Doe seide Ridsaert: „Broeder, ic wil op sijn geleide varen." Reinout seyde: „Ghi en sult niet, doedi minen raet." Roelant seide weder: „Hi sal, ist u lief of leet • " Doe wert Reinout toernich om die woerden • ende toech sijn swaert. Doe seide Adelaert: „Laet staen edel grave van Merewout [2]), ic wil wel dat Ridsaert vaert in Vrancrijc met Roelant op zijn geleide." Reinout wederseide dat seggen: „Broeder, laet wij en gaen, ic weet wel dat men hangen sal • " Roelant seide: „Reinout neve, men sal niet." „Dat en salt" seide Maeldegijs „want ic sal voer Roelant te Parijs wesen • " Op dusdaniger condicien voirde Roelant Ridsaert ghevangen in zijn geleide ende voirde hem tot Parijs ende Reinout keerde weder met zijn broeders na Montalbaen ende Maeldegijs was voer hem op wege ende toende sijn const van nigromancien • ende plocte veel cruden die hi te gader stiet met den appel van sijn swaert • ende als Maeldegijs dat cruyt gemenct had wert hi so gelu oft soffraen wair ende voert toende hi sijn const so dat hi out sceen ende cranc ende seer lanc zijn baert ende die ogebrauwen • den buyck was hem seer groot ende de benen seer dicke ende scheen een groot mismaect mensche te wesen • Doe dede hi an een groot ruwe mantel die lanc was, aldus ghinc Maeldegijs te Montalbaen voer Reinout, ende als hi in de sale dus voer Reinout stont seide hi: „Ic bid u, ghi heren, doet mi doch geven een maeltijt broots doir Gode, want mi hongert seer dat gi mede deelachtich moet wesen al mijn goede wercken die ic doe ende gedaen heb al mijn

[1]) lees: hi. [2]) d. i. Reinout.

pelgrimagie die ic gedaen heb of doen sal: gi siet wel here, dat ic een arm man ben." Doe seide Reinout: „Du segges waer, pelgrim," voert seide hi tot Adelaert: „Ic bid u broeder, doer Gode, geeft desen armen pelgrim teten, want het is een arm mensce."
(185) Adelaert was bereet ende seide dat hijt gaern dede · ende dede den pelgrim een tafel decken daer hijen an sette. Reinout stont voer die tafel ende seide tot Adelaert: „Broeder doet hem geven xxx. pont, op dat God · ende zijn lieve moeder beware mijn broeder Ridsaert die nu rijt met Roelant in Vrancrijke." „Amen" seide doe Maeldegijs dair hi sat. Voirt seide hi: „Ic sellen doen in mijn gebede mer gi siet wel dat ic een arm mensche ben here, ende en mach niet lange leven · daerom suldi dat goet geven een ander daert bet an besteet is · want ick en machs niet dragen." Als Reinout dit hoerde iammerde hem dat Maeldegijs dat goet wederseide *). Doe seide Maeldegijs: „Ontbeit Reinout, en kendi mi niet?" „Neen ick, pelgrijm, dat is mi leet: ic en sach u nye met ogen." „Gi doet, Reinout, en weet gi niet dat ic u te Parijs dede setten op Beiert ende gi vielt tweewerf daer of ende de derde reise sette u Roelant in den sadel, doe nopte hi Beiert met sporen." Doe seide Adelaert: „Ic seg u voerwaer, het is Maeldegijs." Doe seide Ridsairt: „Wie sach ye sulcken man van der const van nigromancien!" Reynout seide: „Sidi dat oem? hoe wel neemdi mijn broeder waer, ic waende dat gi op die vaert waert na Parijs om mijn broeder te helpen; ic sie wel: ic moeter selve. Wapent u, gi heren, gi moet mede." Doen seide Maeldegijs: „Gi ende uwe broeders moeter varen ende neemt Volbeiert mit u ende bi Montefaucoen suldi mi verwachten, want ic sal noch tijts genoech comen ende ic sal u bescheit seggen hoet mit u broeder staet." Aldus nam Maeldegijs oerlof ende reisde na Parijs dat hi eer te Parijs quam eer Roelant · ende [doe] Maeldegijs in Parijs quam ginc hi te hove daer hi den coninc sach sitten ende knielde voer hem ende seide: „God die de werlt maecte, verleen u, edel coninc, sege ende victori ende bewaer u voer
(186) verdriet." Als coninc Karel dese Maeldegijs sach seide hi: „God verwate di pelgrim", ende nam een stoc die bi hem stont ende sloech den pelgrim dair mede dat hien hoerde noch en sach ende seide: „Ic en ghelove niet meer pelgrims die comen van

Romen of over zee." Als dat de coninc seide, trat Maeldegijs wat afterwairt ende toende sijn conste van nigromancien ende verwandelde den coninc sijn gedacht als dat hem die slach beroude. Doe seide Maeldegijs: „Heer coninc, het en is niet goet dat alle dieven gaen souden als pelgrimen want gi siet wel, heer coninc, dat ic een arm man ben: dat moechdi, here coninc, an mijn verwe wel sien ende de mi quaet doen, de doen sonde, ende in allen landen daer ic geweest heb dair heb ic u seer horen prisen voir een goet man, mer God betert, mi dunct ic en cans an u niet vinden." Doe seide de coninc: „Pelgrim, mijn misdaet is mi leet mer ic en can mi niet wachten voer een toevenaer, genoemt Maeldegijs, God willen verdomen." Maeldegijs seide weder: „Heer coninc, ic quam huden tot minen ongelucke int wout van Bordele: dair gemoete ic vijf heren ende ic had bi mi vergadert metter bede .xx. pont [1]) ende een out cleet, dat selve namen si • ic hoirde datter een Maeldegijs genoemt was: God willen verdomen ende ic hoirder twe nomen, die een Reynout, die ander Adelaert, mer dalderfelste was mi Maeldegijs." De coninc seide: „Weest te vreden, pelgrym, ic sal u gheven xxx pont voer tgeen dat u mijn neven genomen hebben." „Heer coninc, waer ic bi den wege gegaen heb, dair heb ic veel doechden van u gehoert • " Doen woude die coninc Maeldegijs doen geven xxx. pont, mer Maeldegijs en wouder niet ende seyde: „Edel heer coninc, of ic dese penningen van u name ende ic dan quame in anderen landen, mi stonder of te hebben groot swair verdriet want vondemen tghelt bi mi, men soude seggen dat ict gestolen had, mer wildi
(187) mij geven xx pont [1]), die neme ic gaern ende benaise heimelic in mijn cleder so dat mense niet en vinde of mi enighe dieven meer an quamen, ende ic bid u heer coninc, wilt mi doch doen geven een maeltijt, dat u God almachtich daer of loen, want ic lange niet gegeten en heb • ende my hongert wtermaten." De coninc dede Maeldegijs xx. cronen geven ende teten brengen. Maeldegijs seide in hem selven: „Heer coninc, gi sult noch becopen de smeete *) die gi mi te voren gaeft." Coninc Karel seide tot Maeldegijs: „Coemt vrient, hier sitten op dese banc, men sal u etens • ende drinckens genoech geven van goede spise of

[1]) blijkbaar cronen: zie verderop.

van wijn." Doe seide Maeldegijs: „God loens u here". Aldus ghinc Maeldegijs sitten an die tafel daer hi eten soude • ende men brochtse [1]) hem genoech van spise of wijn. Maeldegijs at met gemake ende coninc Karel diende hem selve. Die coninc heeft een bout van een gebraden paeu ghenomen ende seide: „Vrient, gape ende nem dit morseel: ic salt di geven in de eer van Gode, gi en atet nie so goet." Maeldegijs beet mit haesten toe ende vatte den coninc sinen duym mede ende beet sijn tanden te gader; mit haesten toech de coninc sinen duym weder na hem • ende ghinc sitten op een banc ende seide: „God scende di, pelgrym, dattu hier ye quames, du hebste mi bi na minen duym of gebeten." Doe seide Maeldegijs met clagende woerden: „Ay heer coninc, en belget u niet, en [2]) had so groten honger, ic en meendes niet te tide te crigen. Aldus heer coninc, ist geschiet buten mijn weten." Mit dat Maeldegijs dese woerden seide quam Roelant in die sale ende brocht Ridsaert met hem. Doe seide de coninc: „Nu verblijt u, pelgrim, ghi sult nu gewroken werden over die gene die u gheroeft hebben." Doe ginc coninc Karel Roelant te moet ende
(188) hiete hem welcoem ende seide: „Neve Roelant, brengdi mi Ridsaert gevangen of brengdien op u gheleyde: dat wilt mi bi uwen eede seggen." Roelant seide: „Heer coninc, ic brengen ghevangen, dus doeter uwen wille mede dat u gelieft." Doe seide coninc Karel: „Ic sal hem doen hangen ane Montefaucoen noch van avont bi zijn kele • " Doe seide Ridsairt: „Here coninc dat waer te veel: gi en waert nie so coen dat gi mi pinen sout willen te doden • " Doe seide coninc Karel: „Setstu di dan tegen mi?" Met dien sloech hi Ridsaert mit een stoc. Ridsaert die coen was greep den coninc bider kelen, doe bescutten de heren den coninc ende Roelant seyde: „Heer coninc, gi misdoet sere dat gi mijn gevangen slaet." Die coninc seide weder, al soude hi [3]) scande hebben: „hi set hem tegen mi • mer het is om niet: mi comer of dat mach, ic sal hem doen hangen." Voert seide hi: „Roelant neve, wiltdijt doen?" Roelant antwoerde: „Neen ic." Doe vraechde die coninc Olivier of hijt doen woude, diet oec ontseide. Doe riep hi Ridsaert van Normandien ende vraechde of hi Ridsaert sinen neve hangen woude, twelc Ridsaert mede ontseide; daerna

[1]) lees: brochte of brochts. [2]) lees: ic. [3]) nl. Karel.

vraechde hijt den hertoge Sampson ende seide: „Hertoge vercoren Sampson, wildi mijn leet helpen wreken ende hangen mijn neve Ridsaert? ic sals u dancken." Sampson seide weder totten coninc dat hijs niet doen en woude. Aldus vraechdet de coninc van Vrancrijc elc bisonder alle de xij ghenoten, diet alle ontseiden dat si Ridsaert niet hangen en wouden, hoe vriendelic dat hem die coninc badt. Die histori seit ons, doen die ghenoten den coninc ontseit hadden dat si Ridsaert niet hangen en wouden, so stont daer een op ghenoemt Ripe here van Ripemonde ende seide seer stoutelic: „Edel coninc van Vrancrijc, willen mi die ghenoten loven ende sweren ende haer trou te pande setten dat
(189) si mi niet en sullen misdoen, so salic doer uwe ere te Montefaucoen uwen neve Ridsaert hangen." Coninc Karel seide: „Ripe, ghi bent een stout man." Doe riep Karel die genoten dat si bi hem quamen ende als si biden coninc stonden, seide hi tot Roelant, Olivier ende Dunay: „Coemt ende gevet hier u trouwe dat gi Ripe nemmermeer misdoen en sult, al hanct hi mijn neve." Doe seiden die heren: „Wi beloven hem dair om niet te misdoen," des gelijcs deden die .xij. ghenoten dat si Ripen nemmermeer misdoen en souden al hinge hi Ridsaert; dit sworen si alle sonder alleen Ogier van Denemerken. Doe seide die coninc ende louch seggende: „Ripe, genoecht u nu ende hebdi borgen dat gi te vrede sijt?" „Neen ic heer, dat seg ic u. mi gebreect noch een man die ic meer ontsie dan alle die ander." „Wie ist?" seide die coninc. „Heer coninc, het is Ogier." Do seide coninc Karel tot Ogier: „Geeft Ripe u trou." Ogier seide: „Heer coninc, ick en does niet, mer ic segge: so helpe mi God, hanct Ripe mijn neve, hi en salder niet lange na leven." Als die coninc dit hoerde was hi verbolgen ende seide: „Heer Ogier, en geefdi hier uwe trouwe niet, ic sal u mede doen hangen." Ogier seide weder: „Ic wil sien die mi hanghen sal." Die coninc seide: „Grave Ogier, gi doet mi verdriet: gi weet wel dat ic so veel heb verloren als van minen soen die ic voer alle de werlt minde." Mit dat de coninc dat seide, heeft Ridsairt Maeldegijs versien ende Ridsaert trat Ogier op den voet ende seide: „Des conincs toern is u te swaer, neve, mi en mach niet misschien want ic heb versien Maeldeghijs." Doe seide Ogier: „Waer is hi, neve, dat segt mi." Doe

sey Ridsaert: „Siet waer hi daer after sidt." Ogier seide totten coninc: „Heer coninc, u toern is mi te lastich: hier gheve ic Ripe mijn trouwe dat ic hem niet misdoen en sel, al hanget hi minen
(190) neve Ridsaert ende al hebbe ick Ripen doot metten monde gesworen, ic en meens metter herten niet." Dit dede Ogier op die troest *) van Maeldegijs. Doe seide de coninc tot Ripe: „Nu hebdi u begeerte ende haest u, ic en sal niet eer eten, gi en sijt weder om gecomen." Ridsaert seide doe totten coninc: „Mi dunct, heer coninc, ghi sijt tot sware penitencie gecomen • dat gi so lange an neemt te vasten, want en suldi niet eer eten eer hi mi hanct, gi en aet nemmermeer • " Ende mit dat Ridsert dat seide ruymde Maeldegijs de sael ende liep met haesten ende socht Reynout, dien hi vant bi Montefaucoen met zijn broeders ende als Reinout Maeldegijs versach hiet hij hem welcoem ende seide: „Mijn lieve oem, segt mi, heeft Roelant oec waer genomen na mijn broeder Ridsaert?" Maeldegijs seide: „So als ic sach, seer qualic: dies moechdi Roelant wel dancken, men brengt u broeder wt om te hangen." Als Reynout dat hoirde was hi bedroeft ende seide: „Wie sal so coenen man wesen die mijn broeder hangen sel?" Doe seide Maeldegijs: „Het is Ripe van Ripemont." „Help!" seyde Reinout „en was daer niemant van al mijn hoge magen die daer tegen dorsten seggen?" Maeldegijs seide: „Neent, Reinout, sonder alleen den starcken Ogier • " „Voerwaer" seide Reinout „mi waer leet, had icken verslegen als wi vochten in Vaucoloen ende hi over de Dordoene vloech *)." Doe sprac Maeldegijs tot Reinout: „Laet ons varen int wout so dat ons Ripe niet en mach verspien." „Ick doet gaerne," seide Reinout; dus reden si in een hagedocht *) onder een boem ende namen starcke wair *) na de galghe. Ter wilen si dus onder den boem saten, so seide Maeldegijs tot Reinout: „Ic heb alte wonderlic mitten coninc gevaren: als ic eerst in die sale quam, sloech hi mi, dat ic goetelic verdroech ende bi mijnre consten dede ic hem de slach berouwen ende ic
(191) clagede seer over u dat gi mi beroeft had ende xx. pont genomen ende dien dede hij mi weder geven, doe badt ic hem dat hi mi teten woude geven, twelc hi dede ende hi diende mi selver ende woude mi een morseel *) geven • ende doe hijse mi in den mont steken soude, beet ic hem in sinen duym ende doe ginc hi sitten

op een banc ende sach mi lelic aen." Als Maeldeghijs dit dus Reinout vertelde quam de heren so stercken vaeck an dat si slapen mosten • ende ter wilen dat die heren dus sliepen quam Ripe mit Ritsaert bi Montefaucoen ende Ripe seide tot Ritsaert: „Climt die leder sonder toeven: nu sal ic sien wat hulpe dat u comen sal." Als Ridtsaert sach dat hi de leeder op gaen most ende niet en vernam van Maeldeghijs of Reynout sinen broeder • daer sijn hoep op stont, began hi seer droevich te werden ende meende dat hi heel vergeten was ende seide tot Ripe mit droeven moede: „Ic bidde u, Ripe, laet mi mijn gebet doen • dat God mijn siel bewaren moet als si wten lichaem scheit • " Doe seiden Ripen ridders die hi bij hem hadde: „Heer, laet Ridsaert sijn gebet lesen • dat God sijnre sielen gedencken wil ende Sinte Michiel." Doe seide Ripe tot Ridsairt: „Spreket u ghebet." Doe viel Ridsaert over zijn knien ende seide: „O here, ic bid u oetmoedelic dat gi mijn siel ontfermen wilt ende brengense in u rijc. O waerdige here, doer u neder dalen in Marien wt den scoot uwes vaders ende van Marien waerste geboren, so wil mijn siel verlenen rust ende bi u te regneren • ende vergeeft mi mijn mesdaet die ic mesdaen heb van mijn kintsche dagen tot nu toe • O waerde maget Maria ende moeder, bidt uwen gheminden soen dat hi mi mijn sonden vergeve daer ic in ghebonden ben, also hise vergaf Maria Magdalena in Simeons huys, daer si ons Heren voeten nat maecte mit haren tranen ende droechdese
(192) mit haren hare • ende lieve Here, wilt mi verlossen wter noot dair ic nu in ben dat ick niet en sterve desen scandeliken doot." Als Ridsairt sijn gebet geeyndt hadde, stont hi op ende ghinc tot Rijpen ende seide: „Ripe, nu doet met mij dat u gelieft: het vergae mi soet mach." Doe seide Ripe tot Ridsaert: „Climt op ende ghi sult sien, wye u helpen sal: hier sal ic u van den live roven ende sult te hants an die galge hanghen • ende soe u doot onfaen. Ic segge u Ridsaert, had ic hier Reinout ende Maeldegijs, ic soudse hier bi uwer siden hanghen om u te meerder scande te doen • " Als Ridsaert dit hoerde sprac hi in hem selven: „God bewaerse van sulcker pijn ende als Ridsaert noch nyemant en vernam began hi weemoedich te werden ende seide in hem selven: „Nu heeft my Maeldegijs mijn oem qualic waer genomen." Ende

met desen ghedachten clam Ridsaert die leeder droeflic op ende droech het strop in sijn hant seer meshopende • ende niet wetende, hi en *) soude sterven. Als Ridsaert op de leder ginc ende te halven was wert Beyaert siende nae de galge ende verkende Ritsairt: Reinout ende sijn broeders sliepen noch harde vaste. Beyert sloech Reinout daer hi lach dat hi daer bi ontspranc wt sinen slaep • ende wert toernich op Beyert dairom ende seide: „Beyert, dat di God scende, waer om slaetstu mi so seer? dit ben ic immer ongewoen." Met dese woerden spranc Reynout op ende sloech sijn ogen nader galgen ende sach sinen broeder staende bi na int hoechste van der galghen daer men soude hangen. Reinout dit siende spranc op Beyaert ende sijn ander broeders mede op haer paerden ende reden na der galgen • Ripe dit siende wert seer vervaert ende seide: „Ridsaert neve, u coemt grote hulpe om u te verlossen, want ic sye Reinout comen riden op Beyert so vreselic oft hi verwoet waer; ic en hinge u niet om
(193) alle die werlt: dat ic u hier brochte dede des conincs gebot." Doe seide Ritsaert mit grot verdriet: „Ripe, gi mochtet wel ontberen dat gi met mi niet en spottet." Ripe seyde: „Ic en doe waerlic, so mi God goet *) ic sal u die ogen ontbinden ende latent u sien" ende als Ridsaert die doec van den oghen was sach hi sijn broeder Reinout comen op Beyert ende sijn ander broeders mede ende sijn oem Maeldegijs. Mit dat Ridsairt dit sach verblijde hi hem ende seide: „Ripe, ghi waert bet te hove gebleven: dat gi mi vermaet *) te hangen, suldi swaerlic becopen • " Maeldeghijs was altijt voir Beyert ende als si bi der galgen quamen liet Maeldegijs zijn spere sincken ende woude Ripe doer steken ende wreken Ridsaert • Doe riep Reinout dat hijs niet doen en soude, doen liet Maeldegijs Ripe staen ende ghinc houwen ende steken onder sijn knechten ende Reynout is onder die galge gereden • ende sloech Ripen opten helm dat hi viel vander leder, doe seide Reinout tot Ripe: „Du valsche tyran • God doe di sterven der quader doot dat ghi u pijnt te verdoen Ridsaert minen broeder." Ripe viel op zijn knien voer Reinout ende bat genade seggende: „Reinout edel ridder, wildi mi laten leven, ic sal u gheven Ripemont." Reinout seide weder: „Neen ic niet, ic en liet u niet leven om al de werlt." Doe nam Reynout Ripe bij den helm ende broch-

ten ter galgen • Doe seide Ridsaert: „Ick bidde u broeder, geeft mi Ripen wapenen want die coninc heeft hem beloeft groten scat: dat sal ic hem eyschen." Doe nam Reynout die wapenen van Ripen ende gafse sinen broeder Ridsaert ende Reinout hinc Ripen. Als dat ghedaen was, seide Reinout: „Gi heren, laet ons weder een gekeer doen na huys" mer Ridsaert seide: „Eer ic thuys keer, sal ic totten coninc riden ende eyschen hem tgoet dat hy Ripen beloeft hadde." „Doet dat, broeder, wij sullen u
(194) hier wachten want ghi weder keert." Met dese woerden spranc Ridsaert op Ripen ors ende sloecht met sporen ende reet [nae] Parijs. Ende als hi bi Parijs quam versachen die coninc ende was gelegen boven opt pallays in een veynster • ende bi den coninc lach Ogier. Als de coninc Ridsaert versach wanende dattet Ripe was, seide hij: „Nu sie ic wel dat Ripe stout is, hi heeft gehangen Ridsaert te Montefaucoen, dat sie ic wel; nu sel ic hem sijn leen vermeren ende geven hem steden ende sloten." Als Ogier dit verhoerde wort hi droevich in hem selven • ende liep met haesten in den stalle ende sadelde Broyforte ende leiden wten stalle ende spande sijn sporen ende spranc op sijn paert ende reet na Montefaucoen. Als dit de coninc sach, was hi vervaert voir Ripen ende seide: „Ic duchte dat Ogier Ripen slaen sal," ende riep tot zijn baroenen, dat si hem wapenen souden ende selve wapende hem die coninc mede • ende spranc op sijn paert ende volchde Ogier, die vorde voren was • Ogier is bi Rijtsaert gecomen ende waende dattet Ripe waer ende seyde tot hem: „Segt mi Ripe, hebdi mijn neve Ritsaert gehangen? ic seg u: en mochen [1]) verdingen niet die ye lijf ontfinghen, ende sal u hier ter stede thoeft van uwen lichaem snijden • " Als Ridsaert sach dat Ogier was verbolgen seide hi tot Ogier: „Ogier neve, steket op u swaert, ic sal u de waerheit seggen: Ripe is selve gehangen • " Als Ogier dat hoerde verblide hi ende seide: „Doet u helm of, ic seg u: en sidi niet mijn neve Ridsaert, so wairlic help mi God, ic sel u tlijf nemen; laet ic des, so moet ic ramp hebben • " Met dese woerden dede Ridsaert den helm of ende liet Ogier sijn ansicht sien. Doe seide Ogier: „Ritsairt neve, rijt van hier want coninc Karel volghet mi naerstelic ende soude mi gaerne slaen, waert

[1]) = mochten, mochten en, zouden hem kunnen.

dat ic Ripen yet mesdaen hadde." Aldus sceiden die heren van
(195) malcander. Ogier reet weder om na den coninc • ende Ridtsaert hil bi een berch ende Ogier wachte den coninc • Als Ogier bi den coninc quam, vraechde die coninc Ogier waer om dat Ripe niet en quam ende wat aventuer hem gheboert was. Doe seide Ogier dat hi Ridsaert verhangen had ende hadde hij bi hem mogen comen, hi souden ghedoot hebben. Doe seide coninc Karel: „Heer Ogier, ghi en sult niet so koen wesen, ic sel hem wel te rechte houden tegen alle die gene de hem deren mogen." Ogier antwoerde: „Dat suldi, heer coninc, an de galge te Parijs." Coninc Karel en hoerde de woerden niet ende reet den berch neder ende riep: „Coemt voert, Ripe van Ripemont • ic segge u in der waerheit: u goet sal ick u vermeren ende bescermen dat ghi geen so koenen man vinden en sult die hem tegen u soude dorren vermeten quaet." Doe seide Ridsairt: „O valsch coninc, soude gi goet geven datmen mi hangen soude, dat sal u qualic vergaen • " Ridsaert liet die spere sincken ende reet opten coninc • Als dat die coninc sach sloech hi met zijn swaert de spere in stucken ende als Ridsaert verbi hem liden soude sloech hi hem dat hi vanden paerde viel. Ridsaert spranc weder op sijn voeten ende ginc tegen den coninc. Doe quam Reynout ende reet opten coninc met sijn spere ende stacken dat hi voer hem ter aerden viel. Als Reinout sach dat die coninc gevallen was vanden peerde, seide Reinout mit soete woerden: „Heer coninc, sit weder op u paert ende rijt te Parijs." Doe sprac de coninc: „Reinout, wat hebdi vernomen? sidi gecomen om mi lachter te doen?" „Ya ic, here coninc, want te Montefaucoen heb ic verhangen Ripen, die ghi geboet dat hi mijn broeder hangen soude • " Doe seide die coninc: „Des ben ic te onvreden." Mettien riep die coninc sijn baroenen ende seide: „Waer sidi, neve Roelant? Reinout is ghe-
(196) comen binnen mijn lant • ende heeft mi scande gedaen: coemt, helpt mi nu vanghen den moerdenaer." Als Reinout van de coninc dese woerden hoerde seggen, wert hi toernich • ende spranc van Beyert ende nam den coninc tegen sinen danck • ende werpen op Beyert ende swoer bi zijnre trouwen, hi soude gevangen bliven: dit versach Roelant ende Olivier ende menich edel françoys de grote begeerte hadden om haren here te helpen • Hier en binnen

was Ridsaert gecomen tot sinen paerde ende ginc houwen met sijn swaert onder de Fransoysen; daer na quam Wridsairt ende dede mede veel vromicheit ende Adelaert viel mit sijn broeders in de Fransoysen daer si theer dicste sagen ende Maeldegijs volchde na. Roelant, Ogier, Olivier ende Dunay volchden Reinout om te verlossen den coninc al dat si mochten. Reinout dus ridende metten coninc • was bevreest om sijn broeders die noch after waren • dat si in den stride bliven souden ende te seer verladen waren van volc • ende soude hi hem luiden helpen, so most hi den coninc laten. Ende als Reinout sach dat hi sijn broeders niet helpen en mocht, hi en most den coninc quijt wesen, werp hij hem van sijn paert tegen die aerde dat hem therte breken dochte ende Beyert sette hem ter vluchte met Reynout • ende als die coninc sach dat hi Reynout ende sijn broeders niet volgen en mocht, keerde hi met sijn volc droevich in Parijs, want hem waren wel hondert man of gesleghen ende Reinout met sijn broeders keerden met vroechden tot Montalbaen •

DAT XIII [1]) • CA • HOE MAELDEGIJS GEVANGHEN WERT ENDE GEBROECHT CONINC KAREL ENDE HOE HEM CONINC KAREL HANGEN WOUDE ENDE MAELDEGIJS BADT DAT HI BEIDE TOT DE ANDEREN DAGES ENDE HOE MAELDEGIJS WT BRACK ENDE NAM DIE GENOTEN HAER SWAERDEN MEDE.

(197) Het is geboert een wijle na dat Reinout zijn broeders verlost hadde dat Olivier soude rijden iagen in een foreest buten Parijs ende quam qp een berch riden; daer sach hi beneden int dal een man dat hij in hem selven lange twijfelde oft Maeldegijs was of niet • Ten lesten wert hi hem kennende om dat hij wist dat hi hem dick veranderde overmits sijn consten. Olivier verwonderde waen hi comen mochte ende so snel was • want overmits sijn snelheit verkende hi hem • Olivier spranc met haesten op sijn paert ende reet na Maeldeghijs • ende als hi bi Maeldegijs quam greep hij hem bi den mantel onversien eert Maeldegijs gewaer wert. „Staet stille, tovenaer, ghi sijt gevangen! Wildi u op geven of niet, ic sal u in Vrancrijc voeren tot coninc Karel • " Als Maeldegijs dit hoerde, was hi onvervaert ende spranc wat achter • ende toech zijn swaert ende Olivier toech tsijn • ende

[1]) lees: XXIII.

sloech mit nijde na Maeldegijs • ende Maeldegijs die koen was, ontspranc den slach • ende sloech nae Olivier, mer Olivier bescuttet mit zijn swairt soe dat Maeldegijs sijn swairt wter hant vloech. Als Maeldegijs zijn swaert hadde verloren was hi toernich in hem selven ende Olivier heeft anderwerf na Maeldegijs geslegen. Maeldegijs die so snel was dat hi den slach ontspranc, seide tot Olivier: „Ic wil mi gevangen geven." Olivier seide: „Ic sel u te Parijs voeren ende leveren u den coninc van Vrancrijc." Mit dese woerden reden si te samen so lange dat si binnen Parijs quamen voer den coninc • ende als die coninc Olivier sach, seide hi met soeten woerden: „Olivier, hoe ist met u? brengdi mi Maeldegijs gevangen?" Olivier seide: „Ia ic, heer coninc • " Die coninc seyde tot Maeldegijs: „O du valsch dief, nu lest leden
(198) do Ritsaert hier gevangen was ende men hem hangen soude, soe soude ic u doer Gode een lecker morseel in u mont steken ende gi beet mi, dat mi swaerder was te liden dan dat Ridsaert bi uwer consten ontquam ende Rijpe gehangen." Maeldegijs dit horende van den coninc, seide hi: „Heer coninc, nu ist die lesten dach dat ic u mach scaden." De coninc seide: „Valsch dief, gi segt waer; nochtans hebdi clene sorge." Maeldegijs dochte: „Ghi segt waer." Doe seide die coninc: „Ic sal u noch van avont doen hangen." Maeldegijs seide: „Here coninc, laet mi doch leven tot morgen." Doe seide die coninc: „Gi sout mi ontlopen voer den dage." „Ic en sal niet • " seide Maeldeghijs „ende ick sal u oec borge setten: laet mi leven • " Die coninc seide: „Wye soude u borge worden?" Maeldegijs seide tot Olivier: „Wildi mi verborgen, Olivier?" „Ya ic, Maeldegijs" seide Olivier „ic doet gaerne." Doe seide de coninc: „Heer Olivier, alleen en moechdijs niet verborghen." Maeldeghijs vraechde Roelant of hi hem verborgen woude, twelc Roelant gaerne dede ende seide: „Here coninc, ghi en dorst niet sorgen • ic ende Olivier sullen verborgen Maeldegijs dat hi niet ontlopen en sal voer den dage • ende ist dat hijt doet, men hange ons beyden voer hem." Doe seide dye coninc ende loech: „Dat is ymmer borge genoech." Als dit gedaen was, geboet de coninc datmen eten soude • die coninc dede twe ende twe te gader sitten van dye twalef genoten ende selve sat die coninc alleen. Doe seyde Maeldegijs: „Here coninc, al uwe genoten

sijn geseten, mer ic ben vergeten ende ic wil bi u comen, here coninck." Als de coninc hoerde die scempige woerden van Maeldegijs, wert hi gram ende seide: „Quaetdief, hoe dordi spreken? waer ic gevangen als ghi, ic en mocht mi niet verbliden want morgen, wilt God, sal ic u doen hangen." Doe seide Maeldegijs:
(199) „Heer coninc, heb ic noch tavont respijt?" „Ya gi," seide die coninc „mer morgen vroe sal ic u doen hangen." Doen seide Roelant: „Maeldeghijs, swiget stille ende coemt met mi eten." „Gaerne" seide Maeldegijs „ick moet noch tavont vrolic wesen ende singen in der salen liedekijns amoreus ende van minnen." Aldus ginc Maeldeghijs bi Roelant an die tafel sitten eten ende als teerste gerecht was op die tafel geset, hief Maeldeghijs op ende sanc een lustich liet met soeter kelen. Doe seide coninc Karel: „Lust u noch te singen, Maeldegijs?" „Ghi en saecht nye man die blider was dan ick · omdat ic leven sal tot morgen." „Ic hoer wel Maeldegijs, gi waent mit uwen sanc die galge te ontgaen: mer mi verdoeme God, gi en sult te nacht gevangen legghen in die kercker." Als die maeltijt gedaen was · nam die coninc Maeldegijs bider clier [1]) ende brochte hem selven in die vangenis ende deden sluyten met soe veel ysers, twee paerden en haddens niet mogen dragen. Doe seide Maeldegijs: „Ic seg u heer coninc, ghi en doet mi ontsluyten ende beter herberge hebben, of ic sal u met mijnre crachte ontlopen." Die coninc seide: „Maeldeghijs, moechdi mi nu ontgaen, ic geve u te baten alle die in der hellen sijn." Doe seide Maeldegijs: „Heer coninc, scelt mijn borgen dan quijt." Die coninc seide: „Ic begheer die borgen niet." Doe seide Roelant: „Heer coninck, ick begheer mijn borchtocht quijt te zijn." „Ende ic mede" seide Olivier „om dat Maeldegijs moet in die kercker leggen · so wil ic mijn borchtocht quijt wesen." Doe seide de coninc: „Gi heren, ic schelde u vander borchtocht quijt." Maeldegijs seide: „Gi heren, ic wil u Gode bevelen ende sijn moeder: ic wedde, ic sal eer middernacht mi dese last quijt maken." Doe seide de coninc: „Quaet dief,
(200) hoe soude [2]) dat doen oft beginnen? ic heb u ymmer ysers ghenoech om ghedaen, ic sal die genoten te nacht den toren doen wachten." Alst tijt was, ginc die coninc slapen ende die genoten

[1]) = kleederen; vgl. Mnl. biden clede nemen. [2]) = soudi.

wapenden hem ende gingen leggen voer den toren daer Maeldegijs in was: eer middernacht quam, toechde Maeldegijs sijn const van nigromancien • so dat die boyen ende alt yser dat hi om sijn lijf had van hem viel ende die genoten makede hij slapende seer vast, dye den kercker wachten, ende die doer vanden kercker ghinc open ende hi ginc wt totten genoten ende heeftse op malcander gheleyt • ende nam haer alre swaerden; daernae ginc hi ende ontsloet des drossaten camer ende nam mede van coppen scalen ende gout so vele als hi dragen mocht ende ginc na Montalbaen. Reinout die te Montalbaen was en wist hier niet of dat dit sinen oem boerde *) ende als Reinout op een nacht lach ende sliep dochthem in sijn slaep • dat sijn oem Maeldegijs aen een boem was ghehangen. Reinout wert van vare wacker ende stont op metter haest ende clede hem; daer na wapende hi hem ende seide in hem selven: „O goede Ihesu, ic bid u dat gi mijn oem bescermt voir enen scandelijken doot." Als Reinout dit geseit had sadelde hi Bayaert • ende sprancker op ende reet tot Maeldegijs daer hi was ende clopte an die poert: die portier quam ende vraechde wat hi begeerde. Doe seide Reinout: „Segt mi portier, waer is dijn here." Die portier seyde: „Serteyn, ic en weets niet • " Als Reinout dit hoerde wert hi rouwich ende reet nae Parijs tot hi quam te Montefaucoen ende sach datter [1]) niemant ane en hinck doer welc sijn hert seer verblijt wert. Mettien sach hy tot hemwaert comende een mensch so seer stenende of hi rechtevoirt gestorven soude hebben. Reinout wert een weynich vervairt ende meende oft die duvel geweest had ende seide:
(201) „Bistu van Gode, seg mi wye gi sijt." Doe seide Maeldeghijs: „Ick ben u oem, mer ic sie wel: gi hebt mi heel vergeten." Doe seyde Reinout: „Ic en doe oem, mer seg mi, ic bids u, waer mede gi dus seer geladen coemt • " „Ic salt u seggen" seyde Maeldegijs „Olivier hadde mi gevangen ende leyde mi tot coninc Karel: daer swoer de coninc dat hi mi hangen soude. Doe badt ic den coninc dat hi mi liet leven tot des anderen dages, dit beloefde mi den coninck: doe dreef ic solaes ende genoecht, dit toernde den coninc ende leide mi in die kercker • ende dede mi ane doen

---

[1]) Vgl. de Inleiding, blz. 212.

seer veel ysers, twee paerde en soudens niet gedragen hebben, oec dede hi den kercker wachten van den xij. ghenoten: nochtans ben ic hem ontcomen • ende heb hem grote scade gedaen, het vergae soet mach, want ic heb den ghenoten haer swaerden genomen ende hebse op malcander geleyt. Doe ginc ic in des drossaten camer • ende nam mede al dat ic dragen mochte ende heb mi selven geladen, dat ic qualic sal mogen dragen • " Doe seide Reinout: „Oem, naemdi Ogier sijn swaert?" Maeldegijs seide: „Ic en liet niemant niet • " Reynout seide: „Oem, dat was quaet dat ghit naemt." Maeldegijs seide: „Hadde ic Ogier zijn swaert ghelaten, men souden voer den coninck ghewroecht *) hebben dat ic bi hem ontgaen waer, so soude Ogier daer grote last of gehadt hebben ende verdriet." Doe hiet Reinout Maeldegijs op Beyert sitten, twelck hij dede • Aldus reden si na Montalbaen met groten haest. Coninc Karel die slapen gegaen was ende bevolen had die xij. ghenoten dat si die kercker wachten souden dat Maeldeghijs, oem van den vier Heemskinderen nyet en ont-
(202) ginghe, lagen in een vasten slaep • Ende alst dach began te werden, spranc die coninc wt sijn slaep ende clede hem ende als hi ghecleet was • ghinc hi nae den kercker om Maeldegijs vroe te doen hangen ende als hi bi den toren quam, sach hij sijn baroenen legghende al op enen hoep: doe docht die coninc wel dat Maeldegijs ontgaen was ende was rouwich daer om ende riep lude: „Staet op Roelant, neve, wi hebben Maeldegijs verloren." Met dat de coninc dus riep, worden alle die ghenoten wacker. Doe seide Roelant: „Help God, wije mach ons dus geleit hebben?" Mettien taste Roelant nae Durendael zijn goede swaert ende als hijs niet vinden en conde, wert hi rouwich. Ende dander genoten tasten mede na haer swaerden die oec alle verloren waren. Die coninc dit horende wert toernich ende seide: „Had icken weder, ic souden hangen." Ogier antwoerde den coninck: „Het waer al om niet, al haddi hem bi die galge ende ghi waende dat ghi hem hinct, hi soude u nochtans ontgaen ende nemen van u goet dat hem beliefde." Doe swoir die coninc dat hi hem te Montalbaen niet en soude laten onthouden noch in geen lant • hi en soude hem hangen ende hi soude die swaerden daer selve halen.

(203) DAT [X]XIV · CA · HOE CONINC KAREL MONTALBAEN BELACH ENDE REINOUT DAER WT RUYMDE IN EEN ANDER CASTEEL DAT DIE CONINC MEDE BELEIDE ENDE HOE VROU AYA REINOUT MET SIJN BROEDERS SOENE VERWERF TEGEN CONINC KAREL ·

Die coninc dede alsijn lant doer herevaert bieden ende versaemde een groot here ende toech nae Montalbaen dat hi beleide sterckelic ende dede roven ende bernen al dat in Reinouts lant was buten vesten. Roelant sende enen bode an Reinout dien hi dede bidden oft hi hem Durendael weder geven woude · die bode ginc so lange dat hi voer Reynout quam, dien hi sijn boetscap seide. Als Reinout vanden bode de begeerte van Roelant verstaen hadde seide hi den bode: „Segt Roelant minen neve, dat ic hem gaerne sijn swaert weder gheven wil ende al dye genoten mede alsoe vorde *) als sy mi soene beiaghen ane coninc Karel." Die bode seyde Roelant wat hem Reinout gheseit hadde ende Roelant seidet die genoten voert ende die genoten overdrogen *) dat sijt
(204) gaerne doen wilden · Doe seyde Ogier: „Mochten wi soene beiagen aenden mogenden coninc Karel, ic en gaver niet om, hoe veel goets dat si gaven." Doe seide Roelant: „Dese woerden sal segghen Tulpijn · " Met desen woerden gingen si in des conincs pauwelioen ende grueten den coninck · Dat ghedaen wesende, seide bisscop

Tulpijn: „Here coninc, ghi siet wel Montalbaen staen hier voer ons daer wi voer legghen • ende het casteel is so vast dat si geen sorghe en dorren *) hebben, daer [1]) u neven in sijn. God laet hem recht gescien • heer coninc, gi moet haers genadich sijn: wi biddens u minlic heer coninc, dat ghi die baroenen in gracien ontfangen wilt • Want waer die pays gemaect, so mochten wi op die heiden varen ende verdriven Gods vianden ende haer landen winnen." Doe seide dye coninck dat hijs niet doen en woude • „Mer ick sal dit doen: ic sal dair een bode senden ende doen hem vragen of si hem op geven willen • ende comen in minen handen, elc gebonden met een touwe ende met hem te doen minen wille wes mi belieft." Die bisscop sprac ende seide: „Wie sal dair de bode of wesen?" Doe seide Roelant: „Hier en is nyemant so stout die de boetscap soude dorren bestaen • " Die coninc seide: „Roelant neve, gi sult selve die bode wesen ende seggen Reynout: wil hijt niet doen dat ic hem ontbiede, ic en sal in sijn lant den enen steen niet laten opten anderen • " Doe seide Roelant ic salt doen ende met desen woerden reet Roelant nae Montalbaen ende als Roelant daer voer quam, liet hem die poertier in ende Roelant trat van sijn paert ende ghinc in die sale daer Reinout was ende groete hem ende al dat daer was, ridders ende knechten. Als hi dat ghedaen hadde, seide hi
(205) tot Reinout: „Edel ridder Reinout, ic ben met een boetscap, de welcke is dese: Die mogende coninck Karel ontbiet u • ende wil dat ghi coemt ende valt hem te voet wollen *) ende barvoet • ende bloets hoeft, met alle de van Montalbaen, een tou om uwen hals hebbende ende dan sal die coninc sijn wille met u doen dat hem belieft, ende doedi des niet, hi sal al verderven al dat in u lant is; ende dat *) hi u can vanghen ende u broeders, hij sal u ende uwe broeders doen hanghen ende u kinder mede." Doe seide Reinout met hoemoedigen woerden: „Die man is waerdich den doot, die doert dreyghen van een lants heer op geven sal goet, eer ende lijf [2]); mer Roelant neve, ghi sult seggen den eedelen coninck Karel dat ic hem gaerne geven wil dorpen ende steden • ende mijn slot Montalbaen • ende wilt van hem ontfangen te

[1]) Een late relatieve zin bij casteel.

[2]) Zie hierover de Inleiding, blz. 210.

leen • ende ic wil hem gaerne helpen mit live ende siele ende hem niet begheven om anxt of om vrese noch in geender noot • ende ist dat hij ons hier int lant niet sien en mach, so willen wij garen over zee trecken ende het cruys ane nemen • ende bliven daer doer sinen eere seven iaer, ende ist dat hem dat nyet en genoecht, segt hem dan dat hi hem wachte: ic sal hem scaden daer ic mach met rade ende met dade • " Doe seyde Roelant: „Edel neve Reinout, het wert garen gedaen" ende scheide soe van Reynout ende reet totten coninck ende vertelde hem dat hem Reinout bevolen hadde • Ende als die coninc dit verstont wert hi seer toernich ende dede sine engi[n]en ende paulioenen voert cruden • ende stellen tot bider poerten van Montalbaen. Als Reinout dat sach dede hy wapenen alle die binnen den castele waren ende sat op Beyert ende sijn broeders saten op ander paerden: dus reden si int Fransche heer ende Reinout reet voer
(206) met Beiert ende velden menigen man ter doot ende sijn volc vacht mede seer manlic tegen dye Fransoysen. Reynout voerde selve den standert ende reet op een Fransoys die hi doerstac dat hi doot ter aerden viel. Die coninc dat siende dat Reinout was in zijn here, riep hi seer strengelic op die genoten van Vrancrijck • „Ghi heren, stelt u ter weer." Als die Fransoysen die coninc dus hoirden roepen, reden wel thien dusent ridders op Reinouts volc, die Reinout heerlic wederstonden • Coninc Karel dit siende, noepte zijn ors mit sporen ende riep: „Volget mi na, neve Roelant ende Olivier, Dunay • ende Bavier • ende alle mijn genoten • of ghi u leen behouden wilt." Aldus reet die coninc met sporen na Reinout ende als Reinout den coninc sach, vloech *) hi voer hem • doe riep den coninc: „Reinout, coem, steket teghen mi • " Reynout antwoerde: „Heer coninc, die steke is u bereit." Reynout noepte Beyert met sporen ende reet opten coninc so crachtelic dat hi metten orsse vallen moeste ende waer daer gebleven, en had gedaen Roelant, dien bescutte; doe riep Reinout: „Ghi Gascoense, slaet voirt, wi sullen die Fransoysen verwinnen." Als coninc Karel dit hoerde, riep hi mit fellen moede: „Du selste liegen, du truwant." Reinout versloech menich man ende sijn broeder Ridsaert • ende Maeldegijs dede oeck wonder metten swaerde. Coninc Karel versach Maeldegijs • ende reet met nyde op hem

ende dit balch *) Maeldegijs • ende reet weder op den coninc, die coninc dede Maeldegijs grote scande, want hi stac sijn ors onder hem doot • ende Maeldegijs most vallen ter aerden. Terstont stont hi weder op ende ghinc vechten metten swaerde, daer hij menich Fransoys mede versloech, des Reinout seer blide was ende reden weder na Montalbaen want si moede waren van
(207) vechten • Als dit coninc Karel sach was hi droevich om dat hem Reynout ontreden was. Die historie seit ons dat den coninc geseit wert hoe dat Reinout groot volc verslegen had ende hem heerlic geweert. Doe seide die coninc: „Gi heren, laet die woerden bliven. Reynout heeft mi so veel scade gedaen, dat hijs mi nemmermeer beteren en mach • " Dye historie seit dat die oerloge duerde seven iaer • die heren hebben den coninc so veel gebeden als dat hi perlement houden soude om te sien of men dat oerloge versoenen mochte. Als Reinout dese maer verhoerde, toech hy ten parlemente totten coninc ende als hi voer den coninck quam gruete hi hem segghende: „O edel heer coninc, God die doer ons sterf anden cruce, bewair u, edel here Coninc." Karel dit horende seide: „Wat gruetstu mi, daerstu [1]) mi so veel scaden gedaen hebste?" Reinout seide: „Heer coninc, ic wils u in boete staen ende beterent na mijn vermogen ende heer coninc, waert uwen wille • soe willen wi ons op geven, behouden lijf ende goet." Die coninc hiet Reinout ende sijn broeders achterwairt staen want hi woude hem met sijn maghen daer op beraden: die coninc had tot sinen rade Griffoen ende Alloreit, Forchier ende Galeram, dit waren die nauste raetsluden, dit waren die mede letten [2]) dat die genoten tot Ronsevale bleven [3]). Forschier seide totten coninc: „Edel heer coninck, wilt na mi horen, Reinout is hier te perlement ghecomen: ghedenct u den dach niet, dat hi versloech uwen soen Lodewijc van Vrancrijc den ionghen coninck? sint heeft hi menigen ridder verslegen bi Vancoloen als Fouken ende Werrijn sinen swager." Dese redene hoerde Ogier ende quam haestelic totten coninc ende seide: „Swijget ghi Fortsier ende
(208) laet mi spreken: ghi sijt valsch van gronde, gi en sout niet comen te perlement bij enigen goeden man." Doe seide die bisscop

[1]) Flexie-uitbreiding, als thans bij dat o. a. in het Groningsch.
[2]) = die o. a. verhinderd hebben... [3]) waardoor Roel. sneuvelde.

Tulpijn: „Ogier, this waer dat gi segt, want si rieden u heer coninc, dat ghi most oerlogen, twelc met bosen rade gedaen was • ende nu willen si u met valschen bosen rade tegen Reynout doen oerlogen, mer heer coninck, doet mijn raet, ten sal u niet quaet wesen: laet Reinout ter soene comen ende sine broeders, so moghen wi mit u varen op dye Sarasinen ende winnen haer lant, want daer en soude dan wesen geen Sarasijn of heiden, si en souden moeten haer lant van u te leen houden, want men soude tot genen tiden tegen Reinout of sine broeders striden mogen." Doe seide die coninc: „Ic en hebber niet mede te doen • ic en wil van u raet niet horen of doen, want Aymijns kinder hebben mi veel lachters gedaen." Met desen woirden sceide dat perlement ende die coninc swoer dat hij met sijn broeders hangen soude. Doe seide Reynout: „Karel oem, so wacht u dan wel voir mi dach ende nacht, want ist dat ic u in enige manieren vangen mach, so moechdi vry weten dat ic u thoeft vanden buyke slaen sal." Als die coninc dat van Reinout hoerde was hi toernich ende seide: „Du bedrieger, setstu di noch tegen mij." Reinout seide: „Ia ic, heer coninc, om dat ghi niet en begeert te soenen." Aldus scheide Reinout met onmoede van den coninc ende reet met sijn broeders op Montalbaen • Coninc Karel dede den casteel bestormen ane allen siden. Reinout quam met al sijn volck wt • daer began die strijt bitter te werden ende groot: die heren reden tegen malcander ende staken dat die paerden op hare hammen saten • ende Maeldeghijs had den coninc bina versleghen, en hadde ghedaen Olivier ende Roelant ende Dunay van Bamer ende de coene Ogier; dese scheiden die heren ende holpen den coninc
(209) weder te paerde. Doen sloech Roelant op Maeldeghijs sulcken slach daer hi zijn cracht toe dede, dat Maeldegijs in onmacht viel ter aerden: als Roelant dit sach bant hi hem handen ende voeten ende voerden in des conincs tente • Aldus was Maeldegijs gevangen ende gebrocht tot coninc Karel • Morante vander Rivieren reet op Ritsaert ende Ritsairt weder op hem met sulcker cracht so dat haer beyder speren braken ende vielen vanden paerde int sant • mer Ridsaert was eerst op ende ginc slaen metten swaerde so vreselic dat hi weder te pairde quam. Doe reet wt Salomon die here van Bartangen tegen Adelaert ende Adelaert

weder op hem ende onderstacken so seer metten scafte • dat Salomon die here vanden paerde viel in onmachte. Dit sach Forsier ende hadde anxt dat hi daer bliven soude • ende reet op Wridsaert ende hi weder op hem so dat hi Fortsier doerstac dat hi doot ter aerden viel. Des hadde Karel groten toren ende riep: „Monyoye!" ende dat hoerde Reynout ende docht: „Wat sal geschien?" ende die ghenoten reden after haren here, mer Karel reet op Wridsaert. Dat versach Reinout • ende nam een starke glavie ende reet op coninc Karel met sulcker cracht dat die coninck vallen moste vanden pairde ende Reinout reet in die meeste porse ende riep: „Slaet voert, gi heren van Montalbaen, soe helpe mi God, ic sal den coninc verslaen." Coninck Karel horende dit • ende was daer om seer verbolghen ende seide: „God geef di schande, du bedrieger, du en comes ende verslaeste mi." Die coninc spranck op sijn ors ende verhief sijn swaert Joyeusen • ende waende Reynout te slaen, mer Beyert ontdroech hem: hij waer anders in sorge geweest. Doe slogen die xij genoten
(210) haer paerden met sporen ende reden op Reinouts volc • ende sloegen hem wel vier hondert mannen of. Als Reinout sach dat sijn volc tonder ginc, riep hi met haesten: „Ghi heren van Montalbaen, laet ons vlien, wi hebbens te doen, want des coninc volc is te veel." Doen vloech al Reinouts volc wat wijken mochte ende Reinout hielt after die rigaerde *) ende bescutte sijn volc: aldus wort Reinout met zijn volc int casteel weder gedreven ende Maeldegijs bleef gevangen. Als Reinout in de sale quam seide hi totten heren: „Ghi heren, waer is mijn oem?" Doe seide daer een ridder: „Ic sach hem vechten teghen den coninc ende streden lange te samen, van haren paerde te voet. Doe quamen die genoten ende holpen den coninc weder te paerde ende sloegen op Maeldegijs, mer Roelant sloech hem dat hi storte ter aerden ende heeften so gevangen." Als Reinout dit hoirde was hi droevich ende dreef groten rouwe seggende: „O Maria moeder Gods, sal ic mijn oem aldus verliesen, daer al mijn hulpe, raet ende toeverlaet op is, soe mach ic die ure zijns verliesens wel vloecken. O felle fortune, hoe draeystu aldus!" Adelaert seyde: „Ic bid u broeder, laet doch varen desen rouwe, want gi siet wel dat ons allen hier spijse gebreect • ende doer last vanden honger sullen wi ons

moeten op geven." Met dese woerden scheiden de heren van malcander. Die mogende coninc Karel is met sijn heren vertogen in sijn tenten • ende dreef groot mesbaer want hem clagen ghecomen waren • dat Reinout binnen dien dage veel van sijn vrienden ende maghen verslagen hadden • Doen seide die mogende coninc Karel: „God die mogende here wil geven, dat ic daer noch wrake of ontfangen moet." Maeldegijs seide: „Edel here coninc, wildi noch die soene ontfaen die u boet Reynout, dat
(211) sage ic alte gaerne: soe soude hi u te hulpen staen beide nacht ende dach met al zijn cracht." Doe swoir coninc Karel: „Had ic den koenen ridder, so soude icken altelant bi uwer siden hanghen." Doe riep die coninc Griffoen ende Alloreyt ende seide: „Doet uwe knechten an die roetse rechten een galghe • want ic sal doen hangen Maeldegijs eer ic eten sal." Maeldeghijs antwoerde: „Ya edel coninc, gevet mi doch heden respijt • ic sal u goede borge setten dat ic sal bliven gevaen." „So dede gi mede" seide de coninc „tot Parijs dair die genoten haer swaerden verloren." Doe seide Maeldeghijs: „Laet mi leven heer coninc, ic en sal u roven noch stelen • ende ic seg u: so moet God mijnre sielen doen, ist dat ic u ontlope, gi en gater selver mede." Doe seide de coninc: „O valsch truwant Maeldegijs • soude ic dan met u gaen?" „Ya gi here, dat segge ic u • ic sal u leiden te Montalbaen, daer ghi van Reinout wel sult ontfangen werden • mer edel coninc, laet versoenen den edelen ridder • ende comen tot uwer genaden: wilt u beraden doechdelic, want alle die leven op die aerde souden u dan moeten wijken • " Doe seide die coninc: „Wildi nu om soene spreken? recht ons te hants die galghe: ghi sulter an hanghen tot uwer scanden, want anders soudi mi ontlopen." Maeldegijs seide: „Heer coninc, hebt des ghenen anxt: ic sal u setten borge." Coninc Karel seide: „Wye soude u verborgen, Maeldegijs?" Doe seide Maeldegijs: „Grave Roelant, coemt wat naer ende sijt mijn borge • dat ic niet en ontlope sonder oerlof, oft de coninc en vaert selver mede." Doe seide Roelant dat hijt gaern dede: hoe luttel wist die coninc wat Maeldegijs dochte! Aldus is Roelant Maeldegijs borge geworden. Alst was omtrent middernacht, ginc Maeldegijs ende toende sijn consten
(212) van nigromancien ende terstont braken alle die banden dair

Maeldegijs mede gebonden was. Doe ghinc Maeldegijs voer tconincx bedde staen ende seide: „Heer coninc, ons heeft onboden Reinout, dat wi te Montalbaen comen souden." Die coninc spranc wt sijn slaep vant roepen ende sach op ende sach Maeldegijs voer hem staen: doe wist dye coninc niet in welcken staet hy antwoerden soude want Maeldegijs hadde hem so betovert dat hi seide: „Ic woude dat wi op die vaert waren." Doe seide Maeldegijs: „So gaen wi dan." Die coninc seide: „Ick en mach niet ghaen." Als die historie seit, so nam Maeldegijs den coninc op zijn hals ende droech hem te Montalbaen sonder raet van sijn magen ende leyde die coninck op een scoon bedde: doe ginc hi daer Reinout lach ende seide: „Staet op, tis dach • staet op Reinout lieve neve, coninc Karel geve ic u gevangen ende hebben in uwe camer gebrocht." Als Reinout dat hoerde verwonderde seer van de woerden die sijn oem seide ende sprac: „Lieve oem, hoe soude dat mogen wesen, dat ghi den coninc gevangen soudt hebben? ic meende hi u ghehangen hadde." Maeldegijs seide: „Neen hi, God si geloeft: ic hebbe u den coninc ghebrocht." Reinout stont op ende bevantet waer dat hem zijn oem geseit hadde. Maeldegijs ginc ende wrecte *) de ander broeders ende seide hen luyden soe hij Reinout geseit hadde, des si blide waren • ende gingen in die camer daer die coninc lach. Die coninc wert ontwaken ende sach Reinout mit sijn broeders voer zijn bedde staen. Die coninc was droevich daer om ende qualic te vreden ende seide: „Dit heeft mi gedaen den boeve Maeldegijs, dat hem scande geschien, ende ic sie hem hier niet, nochtans weet ic wel dat hi hier bi is • " Reynout viel over sijn knien ende badt genade,
(213) twelc die coninc hem weygerde. Ridsaert dit horende, wert toirnich ende seide: „Heer coninc, du moets sterven." Coninc Karel dit horende wert toernich ende seide: „Wilstu di tegen mi setten, quaet scalc?" Doe trat Ridsaert na den coninc ende verhief zijn swaert, mer Reinout bescutte den coninc • ende werp sijn broeder tegen die aerde ende seide: „Wat wilstu doen, quaet scalck? wilstu den coninc doden? hy is onse here ende bliven sal sijn leven." Doe vraechde die coninc Reinout of hy hem woude laten varen. „Ya ic," seide Reynout, wildi ons u toernigen moet vergeven." Karel seyde: „Neen ic niet." Reinout seide:

„So moet ghi sterven • ende van honger vergaen • " Maeldegijs seyde: „Heer coninck, neemt soene van uwen neven, so doedi wel ende verghevet ons uwen evelen moet." „God scende u" seide die coninc „ic en sals niet doen al soude ic hier sterven, quaet dief, van honger • ende des moet gi vermaledijt sijn want met scanden hebstuut mi gedaen." Maeldeghijs seyde: „Here coninc, beraet u dat ghi uwen neven genade doet." Doe seide Adelaert: „Hi sal ons zijn toernigen moet vergeven oft so helpe mi God, hi en keert nemmermeer weder in Vrancrijc • " Maeldegijs seide: „Ic sie, tis om niet, ic wil u Gode bevelen ende ic beloeft Gode dat ic nemmermeer crencken en sal die croen van Vrancrijc • " Aldus ginc Maeldegijs van daer ende sat vier iaer heremijt, als ons die historie seit. Coninc Karel seide totten vromen Reinout: „Neve, laet mi gaen, ic sal mi beraden met Roelant Ogier ende Olivier ende Tulpijn ende mit alle mijn genoten ende haren raet doen." Doe seide Reinout: „Here coninc, so doet ende gaet alst u belieft, want wi en houden u niet gevangen." Met aldusdanighen woerden scheide de coninc van Montalbaen • ende nam oerlof aen den vromen Reinout ende Reinout seide:
(214) „God moet u bewaren, edel coninc • " Aldus ginc die coninc tot hij in sijn tente quam • ende als sijn baroenen haren coninc sagen, waren si blijde ende ontfingen blijdelic • want si waenden dat hi doot geweest had of datten Maeldegijs verdroncken had of versleghen • Die coninc seide: „Maeldegijs had mi gevaen ende gelevert Reinout, minen neve, ende Ridsairt woude mi verslaen mer Reinout bescutte mi ende werp sinen broeder metten swaerde tegen die vloer ende Reinout liet mi gaen ende geleide mi • " Doe riep die coninc den hertoge van Bamer dat hy comen soude ende rijden tot Reinout ende seggen dat hy quame ende hem gevangen gave: die hertoghe dede des coninex gebot ende reet te Montalbaen ende als hij binnen Montalbaen gecomen is, Reynout lach deser wijlen in een veynster ende sach Bavier comen rijden ende ghinc hem tegen ende seide: „Edel hertoghe, sijt wellecoem hier." Bavier seide: „Reinout, God loens u • u ontbiet de coninc van Vrancrijc dat ghi tot hem coemt ghevangen." Reynout seide: „Ic en doe des niet dat ic op des coninex genade of comen soude, mer wil ons de coninc onser viere tlijf geven,

wi willen minlic tot hem comen ende beteren na ons vermogen dat wi misdaen hebben." Dunay seide: „Ic salt u seggen wat ghi doen sult: wil u die coninc op mijn geleyde laten comen, so suldi daer buten comen ende beteren dat gi mesdaen hebt." Reinout seide: „Ic soude u een boetscap bevelen, woudise doen." Dunay seide: „Ya ic gaerne." „Segt den coninc: wil hi onse lijf geven, wij willen gaerne of comen, gevanghen, ende brengen die sloetelen vanden castele." Hier mede nam Dunay oerlof an Reinout ende reet nae den coninc dat hi voer hem quam: de coninc hieten wellecoem ende seide: „Dunay, wat tiedinge brengdi
(215) ons van Reynout." Die hertoge seide: „Heer coninc, ic salt u seggen: Reinout ontbiet u, wildi hem ende sijn broeders haer lijf versekeren, so comen si gaerne in uwe genade." Doe seide coninc Karel mit toernigen moede: „Ghi heren, ic salse met crachte winnen: si sullen hem op moeten gheven want si en hebben langer geen vitaelge *)." Die coninc dede ane allen siden reescap maken om te bestormen den castele. Als dit de van binnen sagen waren si droevich ende Clarisse die schone vrouwe claechde seer den honger ane Gode. Doe ginc Reinout tot Beyert inden stalle ende trac een mes ende woude Beyert doden ende seide tot Clarissen: „Beyert moet nu sterven doer noot vanden hongher." Ritsaert seide: „Ic bid u broeder, en doot doch Beyert niet." Doe seide Reinout: „Ic moeten doer grote ghebrec doden," wes die broeders seer iammerden ende Beyert verstaende die woirden van Reynout, viel over sijn knien. Doe seide Reinout: „Beiert, mi iammert u, dat ghi doer noot vanden honger doot bliven sult." Adelairt seide: „Broeder, ic heb eenen beteren raet gevonden nae dattet ons nu staet ende en sullen Beyert niet doden wij sullen doen comen een meester ende doen Beyert laten vier coppen bloets alle dage so lange alst Beyert verdragen mach ende leven vanden bloede." Dunay vereyschende dat die heren niet teten en hadden, seide totten ghenoten: „Reynout moet van honger vergaen want si hebben alle hair paerden gegeten doer grote noet sonder alleen Beyaert." Als dit Roelant hoerde iammerdet hem ende de bisscop Tulpijn me. Doe seide de bisscop: „Edel grave Roelant, dit is groot iammer, dat wi onse magen sullen laten sterven van honger ende vergaen." Dunay seide:

„Ic sal ons goeden raet gheven: wij sullen gaen totten coninc
(216) ende bidden hem dat hi Roelant te nacht geve dat voervechten *)
ende sullen dan met werpen den casteel spisen." Met desen raet
gingen die heren voer den coninc • ende baden dat hi Roelant
dat voirvechten gave: „want wij sullen, wilt God, eer midder-
nacht dat casteel gewonnen hebben." Die coninc seide dat hijt
gaerne dede. Doe namen die heren ane den coninc oerlof ende
stelden haer reescap te wercke voer Montalbaen: dit versach
een van Montalbaen die ter mueren stont, hoe de genoten van
Vrancrijc haer enginen *) stelden starkeliken ende die seidet
Reynout ende Reinout wasser rouwich om ende seide: „Het staet
ons tot groten sorge, want ons versoeket *) die grave Roelant, Dunay
ende Ogier, Tulpijn ende Olivier, die lange stille gelegen hebben;
hair engynen sijn wel versien: willen si ons deren of scaden, soe
en mogen wi ons niet langer verweren want haer reescap is starc
ende goet." Onder des began die bisscop te werpen spec ende
menigerhande vitaelge *), als dat die ridders een geheel iaer
vitaelge ghenoech hadden. Aldus hoende die genoten den coninc
ende als si genoech geworpen hadden, vertogen si totten coninc
ende seident hem dat si niet bedreven *) en hadden. Reinout
mit sijn volc waren blide vanden genoten dat si geworpen hadden •
ende hi gaf Beyert weder so veel teten dat hi binnen • xl • dagen
so vet was ende starc als te voren: doen en hadde Reinout Beyert
om geen aerts goet gegeven. Reinout riep sijn broeders tot hem
ende seide: „Wat sullen wi nu beginnen want wij en mogen ons
hier niet langer onthouden van honger: laet ons riden op onsen
castele tot Ardanen • daer souden wi ons wel onthouden so vorde
als wi spise genoech hadden." Als die vrouwe Clarisse dit hoerde,
was si utermaten droevich om dat Reinout wech rijden woude
ende haer daer laten. Reinout dede Beyaert sadelen ende nam
(217) oerlof ane sijn vrouwe Claradijs • dye om Reinouts wech reisen
seer qualic te vreden was ende menigen traen wt haren ogen
storte. Die heren saten op Beyert ende reden heimelic tot eenre
water poerten wt den roetse neder • om dat hem niemant sien
en soude, op dat si haer vlucht sonder sorge doen mochten, ende
met dat die broeders haer vlucht dus deden ende reden die roetse
neder, versachse coninc Karel • ende seide: „Ghi heren ende

baroenen, siet ghinder alle vier Aymijns kinder ende wanen mi te ontrijden." Die coninc riep met haest dat hem elc wapenen soude, twelc die heren terstont daden ende sprongen op hair orssen ende reden met haesten Aymijns kinder te gemoet • Die here Aloreyt was die voirste vantheer ende reet op Reinout met sulcker crachte so dat hi Reinout doer den schilt stac dat dair een stuc vander spere in steken bleef ende Reynout stacken weder doer den schilt dat die spere doer zijn lijf ginc • ende viel vanden paerde • Als de coninc sach dat Aloreyt vanden paerde gesteken was, sloech hi sijn paert met sporen ende reet na Reinout, ropende „Monyoye" • Als Reynout den coninc op hem comen sach, noepte hi Beyaert met sporen ende vloech met Beyert voer al dat Beyert lopen mochte. Als dit de coninc sach, dede hi zijn heer met haesten op breken ende volchde Reynout met enen grammen moede. Reynout met zijn broeders reden so lange dat si totten castele van Ardanen quamen: die opten castele waren, sagen wt overmits dat draven dat si hoirden vant lopen dat Beyert liep ende die inden castele waren, mannen ende vrouwen, liepen ter poerten om te sien wat daer was ende als si sagen dattet den vromen here Reinout was, so deden de van Ardanen haer starcke poerten
(218) op ende lieten in. Ende als Reinout met sijn broeders binnen den castele waren gingen si ende besaghen wat daer teten was, daer si weynich of vonden. Hieren binnen is coninc Karel Reinout met zijn volck so seer vervolcht dat si biden castele quamen ende heeftet strenghelic belegen. Doe seide die coninc: „Mi dunct dat mi Reynout met sijn broeders alle dage nyeuwen toern doen ende menen mi met Beyert te ontcomen, die hem dicke wter noot gedragen heeft, dair si swairlic in geweest hebben, mer ic bevoelt [1]): can ict ors ghecrigen onder mijn macht, ic salt doen doden." Voert swoer die coninc dat hy vanden castele niet scheyden en soude doer anxt of vrese de hem op comen mochte, hi en soude Reinout met sijn broeders eerst gevangen hebben. Aldus lach Karel met zijn heer voir Ardanen. Reinout de met sijn broeders lach binnen den castele, waren in groter sorghen, ten waer dat hem God sonderlinge te hulpe quame • si mosten gevangen wesen, want hi hem daer niet onthouden

[1]) Zie Inleiding, blz. 211.

en mochte tegen die macht van coninck Karel. Die coninc is selver gereden voer tcasteel so na dat hi spraec houden mochte ende vraechde Reinout of hij tcasteel noch tegen hem houden wilde • Reynout antwoerde: „Neen ic heer coninc, ic en wils tegen u niet houden, mer peyst edel coninc • dat ic u gevangen hadde ende minlic weder gaen liet: dat gedenct nu." Ter wijlen dat de coninc ende Reinout te gader spraken, is vrou Aye gecomen int tconincs heer ende die coninc scheede met dese woerden van Reinout sonder meer woerden daer mede te hebben ende reet weder na theer daer hem geseit was dat vrou Aye zijn suster tot hem gecomen was. Ende so drae als vrou Aye den coninc
(219) gewaer geworden is, ghinc si hem te gemoet ende viel over haer knyen ende badt den coninc seer minlic of sijnre hoecheit gelieven woude dat hi Aymijns kinder tegen hem versoenen liet; voert baden mede den coninc alle die genoten ende sijn edelste heren dat hijse versoenen liet. Als de coninc sach desen voetval van zijn suster is hi veroetmoedicht *) ende vermorvet, seggende: „Wildi mi Reynout leveren ende Beyert, minen wille mede te doen, dien hem dicke wt groter sorgen ende tribulacien gedraghen ende verlost heeft, so mach hi tegen mi versoenen ende anders niet." Doe seide vrou Aye: „Heer coninc, gelieftet u, so laet mi veylich varen int casteel ende ic salt Reinout vragen of hi hem op geven wil in uwer ghenaden ende leveren u Beyert in uwen handen." Die coninck seide: „Vaert vry sonder anxt ende segt hem dat si anders niet soenen en mogen." Met deser condicien voer vrou Aye ten castele, daer si Reinout vandt, die [1]) met groter bliscap ende iolijt ontfangen wert ende vrou Aye vertelde Reynout des conincs meninge. Als Reinout dese woerden van sijn moeder verstaen hadde, seide hijt sijn broeders also hem zijn moeder vertelt hadde. Die gebroeders dit horende, seide Adelaert, Reinouts broeder: „Ghi dunct mi buten u selve wesen: hoe dordi dusdanige dingen ons te voren leggen? eer ict dede, ic droege liever veete teghen den coninc mijn leven geduerende" ende die ander broders seiden haer goetduncken mede • Als Reinout sijn broeders verstaen hadde, seide hi: „Ic seg u broeders, ter goeder tijt ende saliger uren ist ons dat Beyaert gewonnen

[1]) nl. Aye.

is, dat goede paert, daer wi mede versoenen teghen dat wi tegen coninc Karel mesdaen hebben ende ons selven vrien vanden swaren periker *) ende anxt daer wij nu in sijn. Aldus broeders, sal icken den coninc geven • " Doe ghinc Reinout tot sijn moeder
(220) ende seide haer dat hi den coninc Beyert gaerne gave; met dese antwoirde is die vrou Aye gescheiden van Reinout ende weder ghereyst totten coninc, de sijt seide dat hem Reinout ende die broeders Beyert gaerne gaven doer sijn eer • ende gelieven sinen wille mede te doen, op condicien als dat hi hem vergeven woude dat si tegen hem mesdaen hadden • ende in genade ontfangen. Als die coninc dese antwoerde hoerde van vrou Ayen, seide hi: „Mi dunct so ic mercke, si doent tegen haren danc *) ende wille • want si merren seer lange."

DAT XXV • CAP • HOE DIE VIER HEEMSKINDEREN CONINCK KAREL BEYERT PRESENTEERDE ENDE GHAVENT HEM ENDE HOET DYE CONINCK LIET VERDRINCKEN ENDE HOE REYNOUT EEN HEREMIJT WERT.

(221) Als dat tractaet vander soenen gesloten was tusschen coninc Karel • ende Reinout met sijn broeders, quamen si vanden castele hant bi hant ende Beyert wert voer hen geleit tot voer den coninc ende deden een voetval voer den coninc seer oetmoedelic ende die coninck deedse opstaen ende ontfincse in

gracien daer menich edelman blide om was ende sonderlinge vrou Aye hoer alre moeder. Dit gedaen wesende heeft Reynout Beyaert genomen ende heeftet den coninc ghegheven, seggende: „Heer coninc, doeter u gelieven mede." Als die coninc Beyert hadde, volquam hi sijn belofte, want hij dede hem twe molensteenen binden an den hals ende [leiden] op die brugge vander Oyse ende werpen in de riviere: Beyert sanck met die molensteenen so alst eerst in geworpen was om die swaerheit vander steenen, mer terstont quamt boven ende began te swemmen. Mettien sach Reinout om ende sacht swemmen: Beyert versach Reinout ende doen verhieft sinen voet • ende sloech soe crachtelick tegen de molenstenen dat si beide braken ende swam te lande ende so drae alst te lande quam liept na sinen here Reinout. Als Karel dat sach seide hi tot Reynout: „Reinout, geeft mi Beyert weder, of ic sal u doen vangen." Reinout dit horende van den coninc, gaf hy Beyert den coninc weder. Doe dede die coninck Beyaert binden an elcke voet een molensteen ende an den hals twe ende lietet so werpen in die riviere; noch quam Beyert boven ende versach sinen meester ende brac die molenstenen ende liep tot sinen meester • Adelaert dit siende liep tot Beyert ende custet voer sinen muyl. Die coninc die siende, verwonderdet seer die crachte van sulcken paert. Doe seide die coninc: „Reinout, ten si dat ghi my Beyert weder geeft, ic sal u doen vangen ende hanghen
(222) te Montefaucoen an die galghe • " Doe seide Adelaert: „Vermaledijt moetstu zijn, Reynout, geefstu den coninc Beyert weder." Reinout seide weder: „Swijch broeder, sal ic om een ors des coincs toerne hebben? neen ic waerlic, broeder, also helpe mi God." Doe seide Adelaert: „O Beiaert, hoe valschen here hebdi gedient: met valschen loen wordi geloent." Reinout heeft Beyert weder gevangen ende den coninc ghegeven, seggende: „Heer coninc, dat is die derde reise dat icken u gelevert heb ende ist dat u dit ors nu ontgaet, ic en vanges u niet weder want het gaet mijnre herten veel te na." Die coninc ontfinct ors ende seide: „Reinout, gi en moet niet omsien, want so lange als tors u siet so en soudet niet moghen verdrencken." Doe most Reinout voer de heren sweren dat hi niet omsien en soude na Beiert. Doe dede die coninc Beiaert an elcke voet binden twe groote molenstenen

ende an den hals twee • ende soe werpen in die riviere: doe most dat ors te gronde sincken overmits die swaerheit der stenen. Een wijle dair na quamt weder boven ende stac thoeft om hoge• neyende *) nae sinen here oft een mensche geweest hadde, de na sinen lieven vrient gescreit hadde. Als dit neyen Reynout hoerde ende niet om en dorste sien, ginc hem so na der herten dat hij in onmacht viel: Beyert neech sinen here metten hoefde, neyde seer na sinen here. Als Ridsaerd dit sach, hadde hi in sijn herte groot verdriet ende hem iammerdet seer • ende dye ander broeders hadden oeck groten rou mede om tors dat si sinen here so getrouwe sagen: ten lesten sanc dat ors in die gront ende verdranc. Reynout die lange in onmacht gelegen had, bequam ende stont op versuchtende seer onsachtelic ende swoer bi Gode dat hi nemmermeer op paert riden en soude • oft sporen spannen
(223) oft swaert gorden ende dochte in hemselven: hi woude heremijt worden ende trecken in een wilt bosch. Doe dochte hi weder; hi woude eerst thuys trecken te Montalbaen ende begaven sijn kinder eerst, dat elck wiste, of *) hi te manne quaem, wat hi hebben soude. Aldus nam Reinout an den coninc oerlof ende zijn broeders ende ginc te voet na huys tot Montalbaen ende sijn broeders scheyden met droefheit van hem ende bleven bi den coninc • ende als Reinout te Montalbaen quam ontfincken sijn vrou blidelic ende sijn kinder ende hieten vriendelic welcoem • Doe seide de vrou: „Reinout, wair is Beiert ende u broeders?" Reinout seide: „Mijn broeders sijn bi den coninc • gebleven ende die coninc heeft Beyert gedoot." Als die vrouwe dit hoirde veranderde hair verwe ende viel in onmacht ende Reinout hiefse vander aerden ende droechse in een camer ende custese an haren mont. Die vrouwe quam tot haer selven ende was so droevich dat haer die tranen wten ogen liepen. Reynout seyde: „Vrouwe, sijt te vreden want doen wi van hier reden, versach ons die coninc ende vervolchde ons starckelic ende brac sijn here op • ende beleide ons in Ardanen • ende vraechde mi of ict casteel tegen hem houden woude oft strijden. Doe seyde ic „neen" ende onder des quam mijn moeder, die tractaet vanden soene maecte op condicien als dat ick den coninc Beyert geven soude, twelc is gaerne dede. Aldus vercregen wij gracie vanden coninc • ende terstont dede

die coninc Beyert verdrencken." Die vrouwe antwoerde: „Here, het is mi leet dat wi Beiert quijt sijn, mer des conincs toerne was ons te swaer: wi en mochten hem ende sijn magen niet weder-staen." Reinout seide: „Vrouwe, het is waer," ende Reinout riep zijn kinder voir hem ende versach elc na dat hem goet docht.

(224) Als hi dit gedaen had ontboet hi heimelic een sijner [1]) ende dede heimelijc een cappe maken totten voeten lanck ende als die cap gemaect was ginc hi op een nacht heymelic van Montalbaen doer dorpen ende steden so lange dat hi in vreemde landen quam daer hem niemant en kende • Als Reynout aldus gaende was ghemoete hem een heremijt die in xv. iaren nye mensche ghesien en hadde, twelck hem verwonderde ende seide: „Help God! waen coemstu mensche, dattu hier geraecste ende wie bistu ende wat begeerstu." Reinout seide totten heremijt: „Heer, ic ben die droevichste man die van moeder geboren is, want ic en hebmi in xx. iaren nye verblijden moghen sint dat ic des conincs soen van Vrancrijc sloech, ghehieten Lodewijc: nu soude ic gaerne biechten ende penitencie ontfangen van mijn sonden want si mi seer berouwen." Die heremijt seide: „Lieve vrient, ic hoer wel dat gi Gode qualic gedient hebt ende veel sonden binnen uwen leven gedaen, mer wildi die sonden laten ende niet meer doen, so valt over u knien ende bidt Gode oetmoedelic dat hi u gracie verlene, dat gi u leven tot een salich eynde brengen moecht." Ende wilt mi uwe sonden met oetmoediger herten belyen die ghi van uwen kintschen dagen gedaen hebt • " Reinout seide dat hijt gaerne dede • ende beliede daer sijn sonden met berou sijns herten ende als hijse al geseit had sprac die heremijt: „Vrient, uwe sonden sijn groot, mer wildi doen dat ic u rade • uwes sal goeden raet worden • ende u sonden sullen vergeven worden daer ghi lange in gheweest hebt • " Reynout seide: „Ia ic, here, ic wilt gaerne doen dat gi mi hiet • " Doe seyde de here-mijt: „So moet gi hier bliven in dese woestijn ende eten spijse gelijc een beeste • " Reynout seide: „Ic doet gairne al waert meer."

(225) Aldus bleef Reinout in de woestijn drie iaer ende dede dat hem de heremijt bevolen hadde ende leerde vanden heremite menich schoon ghebet ende dede sware penitencie ende castijde sijn

[1]) lees: snijder.

lichaem so dat hi seer cranc *) wert van licham • Aldus ghinc Reynout met pinen tot den heremijt • ende claechde hem sijn verdriet seggende: „Here, ic blive doot van coude • ende hongher • want mijn cleeder sijn al stucken: ic en mach mijn lichaem niet langer bedecken." Als dit die heremijt hoerde hadde hi medeliden mit hem ende seide: „Lieve vrient, troest u ende hoept op Gode: hi sal u versien." Als Reinout anders geen troest vanden heremijt en hoerde, screyde hi seer ende seide: „O God, moet ic nu inden woude sterven van coude ende honger?" Die heremijt medeliden hebbende mit Reynout dede sijn gebet tot onsen heere. Doe hoerde die heremijt een stemme gesent van Gode die hem seyde dat hi sijn geselle bevelen soude dat hi sonder toeven trecken soude totten heylighen lande ende vechten tegen de heiden. Als die heremijt dit hoirde was hi blide ende riep Reinout sijn geselle tot hem seggende: „Lieve vrient, mi is geboden van Gode dat ic u bevelen soude dat gi sonder toeven trecken soudt over zee • ten heiligen lande ende helpen de Kersten, dat si dat lant weder winnen ende onder der Kersten ghelove brenghen, wanttet lange gheleden is dattet die Kersten verloren overmits haer sonden • " Doe seide Reinout: „Lieve here, het is meer dan drie iaer geleden eer ic in die woestenye quam • dat ic swoer ende eenen groten eedt dede dat ic nemmermeer op paertriden en soude • of sporen spannen of swaert op mijn sijde te gorden ende ist sake dat ic desen eedt brake, dat waer quaet." Die heremijt seide tot Reinout: „Lieve vrient, sijt God gehoersaem." Reinout seide totten here-
(226) mijt: „In Gods naem so moet dat wesen: wat God belieft, wil ic gaerne doen ende ic bid u, lieve here, dat gi Gode voer mi wilt bidden." Die heremijt seide dat hijt gaerne dede. Ende aldus nam Reynout oerlof an den heremijt ende scheide van hem mit wenenden ogen • Als Reinout vanden heremijt ghescheiden was ginc hi met groter naersticheit ende vlijte so lange dat hy quam opten derden dach bi een pijnboem die groot ende schoen was ende hem dochte dat hi daer wel op rusten soude want hem die nacht beliep. Doen ginc hi plocken ende lesen wortelen ende cruyt sulc als hi daer vandt ende hi quam voert bi een schoon fonteyn die seer claer was, dair sat hi neder ende at vant selfde dat hi geploct had ende dranc water daer toe • wter fonteyne.

Als hi dit gedaen had, ginc hi weder ten bome ende clam daer op ende sette hem te rusten totten daghe Ende alst began te dagen, clam Reinout weder vanden boem ende coes den wech die nae Hongerien lach • ende ginc so lange dat hi quam te Braes dair sinte Iorijs leit [1]), daer vandt hi scepinge ende voer int lant van Slavonien. Aldus voer Reinout met groter begeerten tot dat hi quam in die haven van Triple •

(227) DAT XXVI • CA • HOE REINOUT METTER HULPEN GODS OP TUREKEN VOCHT ENDE HOE MAELDEGIJS BI HEM QUAM ENDE (DIE) HOE MAELDEGIJS DEN SOUDAEN VERSLOECH •

Als Reinout aldus te Triple gecomen was, dair lach hi acht dagen in groter allende, soe quam daer nyemare dat Tabarie belegen was ende Akers in groter sorge ende dattet veel Kerstenen verslegen waren ende gedoot. Doe vergaderden die heren .xxx. hondert man om de stede te secoursen ende te helpen te pairde ende te voet, wantmen koes die vroemste • ende cloecste die hem dochten nut te wesen om die vaert te bestaen. Ende als Reinout verhoerde dat die Kerstenen wt togen op dye

[1]) St. Ioris Braes = de Dardanellen.

Sarrasinen, so liep Reinout me te voet bi theer oft een arm pelgrim geweest had so datter niemant op hem en acht: terstont wast verboetscapt onder de Turcken dattet heer van Tripe onder wege was • om die stede te secoursen, daer reden die Turcken die Kerstenen te gemoet om dat te benemen • Ende als de Kerstenen
(228) hoerden dattet heer vanden Turcken op hem quam, waren si seer vervaert want si luttel volcx hadden ende vielen alle over haer knien ende anriepen onsen here dat hi hen helpe ende bistant doen woude, want si anders alle doot blijven mosten. Mittien versagen die Kersten den Turcken comen ende als dit de Kersten sagen • waren si so vervaert dat si weder keren wouden. Als Reinout dit sach riep hi: „Gi heren, set u alle vromelic ter weere ende twivelt niet • God sal ons hulpe senden." Met dese woerden versach Reinout een pijnboom, groot dick schoon ende lanc; Reinout lieper toe ende wrancken wter aerden. Als dat de Kerstenen saghen ripen si alle: „Helpe Ihesus van Nazarenen, wat wil doen desen pelgrijm: hi en hevet cousen of schoenen noch wapenen an nochtans wil hi hem ter weere setten, dus laet wi hem leenen wapenen *) dat hi niet bloet en sta • " Doe wert Reinout wapen gedaen *) of hernas; sinen boem de groot was, corte hi tot sinen wille ende maecter een staf of dair hi op dien dach menigen Sarrasijn mede versloech: onder des zijn die Sarrasinen den Kerstenen seer genaect mit een so groten heer dair die Kerstenen seer of vervaert waren. Reinout die vrome ridder liep met naersten den Turcken tegen • ende sloecher wel xxx. doot, eer die Kerstenen an quamen: die Kersten dit siende verbliden hem alle ende grepen doer Reynouts vromicheit een moet ende baden Gode dat hi hem die pelgrim behouden woude ende traden met een stoute moet an ende sloeghen op die Sarrasinen, dat si den rugghe keerden ende setten hem ter vlucht, elc wat si vlien mochten. Als dit Reinout sach dat si vluchtende waren, liep hi mit sienen stave na ende sloecher veel doot • want wat hi geraecte mit sinen stave moste sterven: aldus vervolchde Reinout die Turcken tot dat hi quam int grote heer, daer hij niet geduren en
(229) mochte • ende keerde weder om bi den Kerstenen daer die strijt geweest hadde ende als hi daer quam, besagen si wat volc dat si verloren hadden, doen vonden syer .xx. doot .x. ghewont,

daer si rouwich om waren, mer Reinout troestese • ende si voeren tAkers ende Reinout liep mede, de verlicht was met vuerriger minnen Gods, lach des dages met sinen gesellen in die poert mer des nachts ghinc hi heimelic van sijn gesellen ende dede hem onder die Sarrasinen, daer hi haer lagen vernam ende sloecher veel doot: dit dede Reinout xl. nachten die een an die ander ende alst yet began te dagen liep hi weder in die stat waer eenich Sarrasinen wten heer waren om water te halen • oft anders: die waren alle verslagen van Reynout • ende als die Sarrasinen dat sagen dattet hem alle nachte geboerde gingen die Sarrasinen ende seident den soudaen hoe datter een was die meerre was dan twee groote luiden ende vacht met een grote stave daer hi mede versloech man ende paert. Als dat die soudaen hoerde swoer hi bi sinen god Appollijn dat hi den Kerstenen seer verderven soude ende niet weder keren, hi en hadde Kerstenrijc gewonnen ende onder sijn tribuyt ende magnificenci of macht gebrocht. Doe dede die soudaen brieven scriven ende ontboet alle zijn baroenen dat si bi hem quamen ende brochten met hem alle die gheen die ter weere goet waren • Ende voert ontboet die soudaen sinen paeus Calistaen dat hi soude varen inden lande van Suyden ende winnen alle die steden ende sloten daer hij bi comen mochte ende verbernense tot in die gronde; mer God die alle dinc versiet ende den sinen inden noot niet en begheeft oft verloren laet,
(230) die seynde den Kerstenen hulp daer si bi verlost werden ende die Turcken verwonnen. Die historie seit ons dat dit waren Reynout ende Maeldegijs. Maeldegijs hadde heremijt gheseten vier iaer • Nu verhoerdi dat die Sarrasinen den Kerstenen grote persecuci *) deden • ende wouden over varen om Kerstenrijc te winnen. Maeldegijs dede sijn ghebet tot Gode ende badt voir den Kerstenen ende als hi in sijn ghebet lach hoerde hi een stemme die hem beval van Gods wegen dat hy sonder toeven trecken soude ende helpen de Kersten haer ongeval wreeken ende soude daer vinden sinen neve Reinout die Gode ghetrouwelic diende. Als Maeldegijs dit hoirde wert hi seer verblijt ende sonder vertrecken bereyde hi hem om te gaen na Akers want hi Reinout seer begheerde te sien • Aldus heeft hem Maeldegijs gehaest dat hi des anderen dages binnen Akers quam. Hier en binnen is dat

Sarasijnse heer over gecomen ende setten haer tenten ende pauwelionen in der Kersten landen • Ende als Maeldegijs binnen Akers gecomen was, sochte hi Reinout so lange dat hien vandt. Ende als Maeldegijs Reinout sach verkende hi hem ende sprack Reynout toe ende seide hem wie hi was. Reinout dat horende, was met bliscap ontsteken dat hi hem niet onthouden en mocht • ende nam sinen oem inden arm ende custe hem: daer deden si malcander grote vrientscap. Doe vraechde Reinouts geselle: „Wat man was dat?" Reynout seide: „Ic segge u voerwaer, en hadde God ende die man gedaen *), ic had lange doot ende verloren geweest; dicke heeft hi mi ende mijn broeders verlost wt menigen swaren perikel *) met sijn conste ende cracht die hi daer toe dede: het is mijn oem ende is gehieten Maeldegijs • " Hier en binnen begonden die Sarrasinen hem te bereyden om te striden •
(231) ende dit wert binnen der stat vernomen ende wapenden hem ende deelden haer volc ende Maeldegijs met Reinout soude wesen metter eerster scare. Aldus reden de Kersten wt der stat in schoender ordinancien ende die Sarrasinen setten haer volc mede in ordinancie ende sloegen so op malcander met groter nijt • dat daer menich mensch ghevilt *) wert • Daer sachmen Maeldegijs menigen Turck vanden paerde slaen ende als dit Reynout sach loech hi ende sloech met sinen staef so vreselic dattet menich Turc metten live becopen moste ende die Sarrasinen meenden die Kersten sonder weer te verwinnen overmits haer grote menichte van volc, mer God en woudes niet verhengen *), want Maeldegijs ende Reinout doden so veel Turken met die hulpe van God dat si der Turcken scare doir braken: die Kersten siende dese vromicheit van Maeldegijs ende Reynout, sloegen mede inder Turcken heer so datter veel doot bleven. Met dien versach Maeldegijs den souden van Parsijs • ende reet op hem, mer het en deerde hem niet overmits sijn starke wapenen die hi aen hadde ende die soudaen stac weder op Maeldeghijs mit sulcker cracht dat hi met zijn paert vallen most. Reinout die altoes bi hem was, sach dat ende was vervaert ende sloech weder op den soudaen dat hi doot ter aerden viel. Reynout nam des soudaens paert biden toem ende gaft sinen oem Maeldegijs dier met haesten op spranc ende dancte Reinout sinen neve ende toech sijn swaert

mit groter nijde • ende sloech weder op den Turcken daer hijse dicste sach ende Reinout volchde hem altoes na ende doer braken der heiden scaren ende scoffierden *) theer • Ende aldus vochten dese twe heren sonder rusten van des morgens totter noene ende Reinout sloech met zijn stave drie soudanen: als dit de
(232) heyden sagen worden si alle versaecht ende stelden hem ter vlucht ende al haer enginen lieten si after. Als dit die Kersten sagen dat die Turcken voervluchtich waren volchden sise na met al haer macht • ende Maeldegijs de altijt de voerste was velder veel van den orsse • Aldus werden die Turcken al vliende geslagen want wat Reinout met sinen stave beliep, sloech hi doot • Aldus vervolchden si die Turcken tot Nazareth toe, daer si in weken ende die Kersten bleven buten • Die Sarrasinen droevich sijnde van haer verlies ginghen te rade wat si doen souden • of si die stede tegen die Kersten houden wouden of niet • Doe seide die coninc die de stat behoerde: „Gi heren, wij en mogen die stede tegen dye Kersten niet houden: laet ons te nacht vlien in een ander stat." Desen raet genoechde hem allen ende deden also ende togen des nachts wter stat met groter haest. Ende als die Kersten vernamen dat die Turcken wter stat gheruymt waren keerden si weder nae Akers ende deelden tgoet dat die Turcken daer gelaten hadden.

(233) DAT [XX]VII · CA · HOE MAELDEGIJS ENDE REINOUT MET DE KERSTEN JHERUSALEM BELEYDEN ENDE MAELDEGHIJS DOOT BLEEF.

Hier en binnen quam hem nyemaer dat die Turcken Iherusalem gewonnen hadden: des waren die Kersten seer droevich. Doe namen de Kersten haren raet an Maeldegijs ende Reinout wat si best daden, swoer [1]) Maeldegijs dat hi daer trecken soude ende niet van daen scheiden of daer doot bliven, hij en had eerst gewonnen Iherusalem ende ons heren graf. Aldus voer Reinout ende Maeldegijs met het volc dat si vergaderen mochten voer Iherusalem ende beleydent ront om ende wachten de passagen dat hem geen hulp of secours comen en mochte. Als dit die Sarrasinen sagen dat si aldus starckelic belegen waren · reden si wt met al haer macht ende als die Kersten die Turcken wter stat sagen comen met groot volc stelden si haer volc in ordinancien
(234) ende Maeldegijs reet voer in Turcksche heer ende Reinout liep besiden sijn oem · ende sloegen in Turcksche heer ende doerbraken haer scaren ende dodender soe veel dattet scheen on-

[1]) Deze hoofdz. kan bedoeld zijn als volgende op een bijzin met „doe"; zoo niet, dan is hier in een onverbonden hoofdzin de antieke inversie bewaard.

mogelic dat twe luyden so veel menschen verslaen mochten. Ende als si aldus dat Turksche here gescoffiert hadden, bleven si bijder stat om te sien ende te wachten of daer meer volcx wter stede quaem ende als si niemant en vernamen, iaechden si die Turcken met crachte binnen der stat ende aldus lagen si voer die stat een half iaer ende scoten met groter nijt binnen die stat so dat si veel volcx ter aerden worpen • Die vander stat schoten weder om so naerstelic dat si Maeldegijs gheraecten • ende viel doot ter aerden, daer die kerstenen groten rou om hadden • Hier en binnen is den Kerstenen hulp ende secours gecomen van Armenien ende Hongherien ende van Anthiochien so dattet wel xxx dusent man was. Als dit die Sarrasinen vernamen die binnen lagen, reden wt tegen die Kerstenen ende als die Kersten dit vernamen stelden si hem in schoonder ordinancien ende deelden haer volc, ende Reinout met zijn staf stelde hem selven aldervoerste om te wreecken den doot van sinen oem Maeldegijs ende sloech so vreselic met die Kersten op die Turcken dat si weder inder stat liepen. Als dit Reynout sach seide hi: „Ghi heren, ic heb dicwijl in perikel *) mijns lijfs geweest ende menighe reyse belegen, soe weet ic: sullen wi winnen dese stat, wi mostent anders an leggen want alle die passagen, weghen ende poerten, mosten wi so nauwe wachten also wel des nachts als des daechs, so dat hem geen hulp of secours van spise comen en mach ende aldus sullen wi dese stat winnen ende anders niet." Desen raet dochte den kerstenen goet ende deelden hair heer ende leiden voir elcke
(235) poirt vi. dusent mannen wel voersien van harnas ende als die Turcken sagen dat si dus starckelic weder beleyt waren, vervaerden si hem seer • ende aenriepen haren God Mamet dat hijse helpen woude wter groter noot, last ende verdriet dair si in waren want si meenden alle te sterven want si weynich vitaelge hadden. Aldus sijn die capeteynen ende gemeenten voer den soudaen ghecomen ende hebben geseit dat si liever hadden te sterven inden strijde dan van honger: „daerom [1]) laet ons wtrijden met onser macht op die Kerstenen doir die ere van Mamet ende Apollijn." Als die soudaen de begheerte hoerde van sijn volc consenteerde hijt ende hiet dat si hem wapenden, twelc terstont gedaen was. Ende

[1]) Overgang van de indirecte in de directe rede.

die Turcken deden haer poerten ontsluten ende reden wt met al haer macht, mer si en dorsten niet wt rijden daer Reynout lach ende reden tot een ander poort wt daer een ander bataelge lach, daer si met cracht op vielen ende die Kersten setten hem vromelic ter weer • ende sloegen int heydensche heer met stouten moede ende versloegender veel ende veel gaven dair hem gevangen. Als Reynout vernam dat die heyden wter stat gecomen waren met al hair macht, sende hij hem die vi. dusent mannen ter hulpe ende Reynout bleef alleen voer die poerte ende en wilder niet of scheyden. Die soudaen die noch binnen der stede was, sach dat Reinout alleen voer die poert lach, so wapende hi hem ende spande twe sporen aen sijn voet ende sat op een starc ors ende reet ter poerten wt dair Reinout voir lach ende als Reinout den soudaen teghen hem sach comen, hieten Reinout stille staen ende nam tpaert bij den toem ende vraechde hem of hi Kersten of heiden waer • Die soudaen en antwoerde Reinout niet mer hy stack sijn ors met sporen ende hadde gaerne ontreden.
(236) Als Reinout dit sach sloech hi met sinen stave den orsse op zijn hoeft dattet doot ter aerden viel. Doe de Sarrasinen dit sagen die noch inder stat waren, riepen si luide: „Onse soudaen is doot." Als Reinout dat hoerde vanden Turcken dattet die soudaen was, spranc hi met haesten toe ende sloech de hant an hem, seghende: „Heer soudaen, ghevet u gevangen of ic slae u met minen stave doot." Doe seide die soudaen: „Genade ionchere • ic en wil tegen u niet vechten: ic wil mi gaerne opgheven in uwen handen" ende die hi bi hem had hiet hi dat si after staen souden • ende geven hem in handen van Reynout, dat si gaern deden. Ende Reynout ginc met die soudaen daer die kersten vochten ende als si daer bi quamen riep de soudaen tot zijn volc dat si of staen souden ende tvechten laten, dat si terstont deden ende Reynout hiet die Kersten dat si mede after staen souden, twelc terstont gedaen was. Doe riep Reinout die edelste vanden kersten • ende leverde hem den soudaen dien si in die stede brochten ende de ander gevangen mede ende leidese in sekerheyt • Aldus wonnen die kersten in Iherusalem met Gods hulpe. Als de soudaen dus gevangen was, bat hi den heren oft hem gelieven woude dat si sijn luiden wilden laten thuis varen sonder te mesdoen: hi wilde

selven voer hem allen gevangen bliven ende beteren alle de scaden die hi Kerstenrijc gedaen hadde. Als dit die soudaen beloefde, riep men Reynout van Montalbaen • ende seide hem des soudaens meninge ende vraechden wat hem hier goet in dochte. Als die vrome ridder Reinout dit hoerde, seide hi: „Gi heren, doeter mede dat u gelieft." Die heren horende den gonst • ende goeden wille van Reynout lieten alle die Sarrasinen op die voerseide condicien gaen ende hielden den soudaen gevanghen: aldus
(237) wert den soene gemaect tusschen den soudaen ende den Kersten heren. Als dit gedaen was dochte Reynout te volbrengen dat hem die heremijt bevolen had, doe hi van hem scheide: als dat hi weder comen soude als dat oerloge gedaen waer tusschen die Kersten ende heyden; met desen gedachte is Reinout gegaen totten patriarche van Iherusalem • ende viel voer hem op sijn knien ende badt hem dat hi hem sijn sonde vergheven woude, twelc hi gaerne dede ende gaf hem oerlof. Als Reinout dat hoerde was hi blide ende seide: „Lieve here, ic moet weder keren tot minen lande overzee om te behouden dat ic beloeft hebbe." Met dese woerden nam Reinout oerlof ende int scheiden dat Reynout oerlof nam, screydet al dat binnen den hove was ende waren droevich om sijn wech reisen. Dit gedaen sijnde, ghinc Reynout te scepe ende hem geleide eerst die patriarch voer alle de edelste vanden lande ende boden hem groten scat, daer Reynout hem luyden seer of dancte en woudes niet; aldus geleyde men Reinout met groter eren te scepe. Reynout te scepe wesende, haelde die scipper dat seyl op ende voeren voir wi(n)de op Gods gewout so lange dat si landen in Baerlectoe. Ende als si in der haven waren, badt Reynout den scipper dat hi hem te lande setten woude, twelc die scipper gaerne dede • Reinout nam oerlof aen alle die in den scepe waren ende bevalse te Gode. Doe wert de boet bereit ende voerden den vromen ridder Reinout aen tlant ende Reinout nam oerlof aen die knechten • ende danctese ende ghinc in de stat ende die knechten van hem scheidende, roeyden weder an tscip. Reinout in die stede wesende verhoerde daer dat een camp opgenomen was voir den mogenden coninc Karel in de
(238) stede van Parijs. Als Reinout dat hoirde vraechde hi mit naersten wye die campenionen wesen souden • dat wert hem geseit dattte

wesen soude Gwelloen ende Reynouts soen Amerijn, want Gwelloen hem op getegen hadde verradenis voer den coninc, dat hi betugen woude mit Macharijs ende Galerant, Henric van Lyone ende Pinabele een ridder stout. Reinout dit horende, wert wter maten droevich in hem selven want hi wist wel dat dat alle verraders waren ende nochtans hadse die coninc lief want si bedecten haer quaetheit met subtijlheit ende en gaven den coninc nye goeden raet • Reynout dit overdenckende in sijn hert, nam hi op, dat hi tot Parijs gaen soude ende seide in hem selven: „Ic bid u, o ghenadige God, dat ghi mijn soen beraden wilt" ende met desen gedachte ginc Reynout met haesten so langhe dat hi te Parijs quam, daer hem nyemant en kende mer hij hadde daer enen vrient daer hi toe ghinc, dien hi vraechde of hij niet vernomen en had hoe alle dinc te wercke gegaen waer • Ende dese was veel tijt bijden heren ende hi seide: „Ya ic, het opset vanden verradenis heb ic ghehoert. Het is geboert" seide hi tot Reinout „dat die coninc uwen soen ontboden heeft, gehieten Amerijn ende gaf hem al tleen dat gi hadt ende is voort metten coninc gebleven: dit benijden dese verraders • ende vergaderden bi een ende sloten eenen valschen raet • Gwelloen seyde: „gi heren, ghi weet wel dat wij dicke grote scade ghehadt hebben ende onse magen verloren bi Reynout sinen vader ende daerom willen wij weder sinen soen tleven nemen. Ic weet ons raet: ic sal voer den coninc gaen ende seggen hem hoe ic gehoert heb dat Amerijn hem vermeten heeft • dat hi sinen vader wreeken sal ende den goeden ors Beyert dien
(239) hi van sinen vader soude ghehadt hebben te leen, ende dair om willen wij segghen dien coninc dat hi hem wacht • ende wel toe sie ende als ic dit geseit heb, suldi mijn woerden stiven ende seggen so mede." Dus docht hem alle dat goet raet ende Gwelloen is van die ander verraders gescheiden ende ginck voer den coninc ende seide: „Edel here ende wel geboren coninc, een nyemaer heb ic verhoert die mijnder herten seer te na gaet ende u mede, edel heer coninc, ic moet u seggen: Amerijn heeft hem vermeten als dat hy sinen vader wreeken sal dien hi verloren heeft, want hi dien toren niet vergheten en can so lange als hi sinen vader niet gewroken en heeft • " Doe seide de coninc: „Heeft dat yemant meer gehoert?" „Iaet, heer coninc, bi mijnre trouwen, het hoirde

noch wel vijf luyden: de een is Macharijs vander Losane ende van Bericane Galeram • Mandreas, die stoute ridder Pinabel ende Heremijn." Als dit de coninc van Vrancrijc hoirde was hi wtermaten toirnich ende swoir dat hi Aymerijn daerom soude doen hangen: aldus dede die coninc Aymerijn ontbieden dat hi haestelic quame te Parijs tegen hem spreken. Als Aymerijn die nyemair wiste dat hem de coninc spreken woude, toech hi te Parijs sonder toeven ende quam voer den coninc ende grueten minlic; als hi den coninc gegruet had, vraechde hi hem of hem yet geliefde van hem ghedaen te hebben. Die coninc seide hem verradenis aen; als dit de iongelinc hoerde verwonderde hi hem ende seide: „Heer coninc, mi verdoeme God of ict mijn leven ye dochte." Als Aymerijn sijn onscout aldus tegen den coninc ghedaen had, stonter de verrader bi, Gwelloen, ende seide: „Ghy liecht verrader, ic hoerdet u spreken, so deden oec alle dese heren de hier inder salen staen ende wildier tegen seggen, ic salt u doen lijden *) in een crijt • " Ende met dien boet hi Aymerijn
(240) den hantscoe, dien hi begeerlijc ontfinc • Doe seide Pinabel: „Dese camp sal vechten Galeram • " „Ic consenteert," seide Gwelloen."" Als Reinout verstaen hadde wye tegen sinen soen den camp vechten soude was hijs te vreden ende scheide heimelic van hem •

DAT XXVIII · CA · HOE REINOUTS SOEN DEN CAMP VACHT TEGEN GALERAM ENDE HEM VERSLOECH INDEN CRIJTE ·

Reinout die verhoert hadde hoet met sinen sone stont, ginc te Parijs ende woude daer bliven thent *) hi sach hoet met sinen sone inden camp vergaen soude. Reinout in Parijs comende, gemoete hem die coninc ende hi den coninc siende, gruete hem · ende seyde: „Heer coninc, het is nu geleden veertich dagen · (241) dat ick was binnen Akers, daer hadden de Kerstenen groten noot, mer God danc, si hebben veel Turcken verslegen · " Als de coninc dit hoerde vraechde hi wye waren die capeteynen vanden Kersten. Reinout seide: het was Maeldegijs ende Reinout. Als die coninc dit hoerde vraechde hi wair Maeldegijs was. Reinout seide: „Hi is doot ende geslegen," daer hem die coninck seer of verblijde · Ende voert vraechde de coninc of hi nyet en wist van Reinout: „Ya ic, heer coninc, dat ben ic selver ende stae hier als een arm pelgrim" ende die coninc dit horende, hiete hem wellecoem ende custe hem seer vriendelic an sinen mont. Ende dit vernam sinen soene Aymerijn ende ontfincken vriendelic ende was seer verblijt van sinen coemste. Aymerijn vertelde sinen vader · hoe hi campen

soude tegen Galerant den verrader. Reinout seide: „Ic segge u, sone, en ontsiet u niet, ist dat u saken gerecht sijn, so en dordi niet sorgen ende hebdi onrecht, soe bid ic Gode dat ghi nyet en ontgaet, ghi en moeter om hangen, want nye en hadde ic verraders lief." Als den dach vanden campe was, ghinc men die ioncheren wapenen ende ten crijt leden • Doe seide coninc Karel tot Dunay van Bavier dat hi de ionckeren beide eede als daer toe behoirde. Doe seide Dunay dat hijt gairne dede. Onder des quamen die heren ten crijte ende Galerant swoer eerst om dat hi ansegger was ende dair na Aymerijn. Als beide hair eeden ghestaeft waren, ginghen si in den crijte ende sprongen op haer orssen ende reden op malcander. Galerant stac Aymerijn doer sinen schilt ende Aymerijn stac Galerant op den kant vanden schilt so dat si beide vanden paerde vielen ende elc spranc met haesten op ende toech sijn swaert ende ondersloegen malcander menigen swaren slach • het duerde van prime tijt tot na middage •
(242) Ten lesten toech Aymerijn sijn swaert seer hoge • ende sloech Galerant vier slagen after een eer dat Galerant hem een gaf • nochtans en mochte hi Galerant niet doot slaen. Als dit Reynout sach dat hijs niet verwinnen en mocht, sorchde hi voer Aymerijn ende seide in hem selven: „Ay Florenberge, du biste seer geargert, mi dunc gi snijt of ghi een couter waert wt een ploech ende mettien scoten hem de tranen wten ogen ende als Aymerijn dat sach, wert hi verwarmt van bloede ende sijn moet wies hem seer: al hadde die duvel voer hem gestaen, hi hadden verwonnen • Aymerijn verhieft swairt met beide sijn handen ende gaf Galerant so swaren slach dat hi hem thoeft cloefde totten tanden • Als coninc Karel dit sach seide hi: „Gebenedijt sidi Aymerijn, ic sal u begaven van steden ende sloten ende ic sal u houden in groter waerden." Als Reinout alle dinc van sinen soen in goeden puncten sach ende dat hi vanden coninc gemint was, ginc hi op eenre nacht heymelic wech ende wan sijn broot met groten arbeyt een iaer lanc.

DAT • XXIX • CA • HOE REINOUT OPPERDE AN SINTE PIETERS KERCKE TE COELEN ENDE DIENDE DEN METSELAERS VAN STENEN ENDE CALCK TE DRAGEN ENDE HOE HI VERMOERT WORDT ENDE INDEN RIJN GEWORPEN ENDE GEVONDEN WERT • ENDE HOE SIJN LICHAEM TE DORMONDE QUAM OP EEN KARRE DAER GHEEN PAERDEN AN EN WAREN.

Als Reinout desen swaren arbeit een iaer gedaen had verhoerde hi hoe datmen in Coelen maken soude een kercke in die eer van Sinte Pieter ende men ontboet daer grote menichte van wercluiden, of de *) arbeiten wilden, dat si te Coelen quamen. Reinout liet sinen arbeit ende ginc na Coelen • ende als hi binnen der stede quam vraechde hi om den meester vanden wercke die
(243) de kercke maken dede. Die arbeiders die daer stonden ende wrochten leiden hem daer toe ende als die meester Reynout sach, vraechde hi hem wat hi hebben woude van twe dagen. Reinout seide: elkes dages twee penningen. Doe seide die meester: „Lieve vrient, ic meendi meer verdienen sult: wildi wel doen ende trouwelic arbeiden, ic sal u vier penningen geven." Reynout antwoerde: „Ic en wil so veel niet hebben." Als dit die meester hoerde waende hi of Reinout een sot geweest hadde ende seide: „Vrient, ic geefse u gaerne." Met dese woerden ghinc Reinout staen wercken seer naerstelic ende droech sommighe stenen alleen daer ander vijf luiden ghenoech aen te heffen hadden • Aldus arbeide Reinout ende wan alle dage twe penningen ende wanneer de ander arbeyders sliepen so ginc Reinout mortel maken • ende als hem die vaeck an quam lach hi met sijn hoeft op eenen steen • ende sliep tot dattet began te dagen ende so drae als hi den dach vernam, eer sijn gesellen op stonden, soe hadde hy meer werck gedaen allene • dan yemant dede binnen dien dage: dit was den arbeyts luiden verdrietelic ende beniden dat hi so veel dede, dat si groten nijt • ende haet op hem hadden ende sloten met malcander eenen raet • hoe si hem doden souden ende seyden tot malcander: „Wij sullen vijf mannen kiesen die hem te nacht waer nemen sullen als hi gaet slapen • so sullen si hem met mortele versmoren ende dan in een sac steken ende werpen inden Rijn, so sal hi geringe *) te gronde gaen • " Desen raet volchden si alle, wanttet hem goet dochte ende so als den raet gesloten was doden si Reynout van die selve nacht • ende staken hem in een sack ende droegen opten

Rijn ende worpen hem in twater. Al was die stroem starc vanden water, nochtans en mochte die sac niet te gronde gaen • overmits
(244) die gracie Gods. Want wi vinden warachtich dat Reinout sonder sonde sterf. In Colen was een geestelic vrouken ende was van goeden leven ende hadde verloren sien ende horen. Op een tijt als die vrouwe was te bedde ende sliep • dochte haer in een visioen dat si ten Rijne gegaen was ende vandt een sack dair in was een man die heimelic vermoert was • ende als si die sack aen tlant haelde ende soudse op trecken, was si genesen. De vrouwe ontspranc met dit visioen ende dede haer cleden ende opten Rijn dragen ende als opten Rijn was • viel si op haer knien ende badt Gode doer sijn bitter lijden dattet visioen dat hair te voren gecomen was warachtich most wesen. Als dese vrouwe hair bedinge an onsen here aldus gedaen heeft, ontloken haer ogen die te voren gesloten waren ende sach inden stroem nae den sack ende sach gins *) ende weder *) • ten lesten wert si den sack gewaer ende bevoelde hair selven gesont ende si sach den sack ende grepen metter hant • ende soude den sack te lande trecken: doe begonden alle die clocken bi hem selven te luyden die in die stede van Colen waren, twelc den volcke seer verwonderde en deden die stat doersoeken om de waerheit te vernemen. Soe wert den bisscop verboetscapt hoe datter opten Rijn gevonden was een mensche vermoert ende was in een sack gesteken ende [1]) „een devoet vrouken die seer grote gebreken hadde heeften ghevonden ende is genesen van haer gebreken". Als dit die bisscop hoerde is hi met alle de clergy met crucen ende vanen daer gegaen ende daer nae dat waerlike *) gherecht metten heren ende als si daer quamen, vonden si den sack so hem geseit was ende dat vrouken daer bi: die bisscop ende die waerlike heren deden den sack ontbinden ende als si ontbonden was so wort Reinout dair wt gehaelt. Doe
(245) waren dair enige dien verkenden ende seiden: „Dit is Sinte Pieters wercman" • men ginc dat lichaem ontcleden, daer vonden si naest sinen lichaem een rijckelic gordel dat seer costelic was ende dair an hinc een gulden signet, dat wert den bisscop gegeven, dat las den bisscop ende daer stont in gescreven: ic ben Reynout van Montalbaen. Als dit die bisscop verstont ende de ander

[1]) Overgang van de indirecte in de directe rede.

heren die daer bij stonden, dien gekent hadden, dreven groten rouwe ende die bisscop seide: „O vrome Reinout, gi waert een spiegel der mannen van vromicheit in u leven, nu hebdi doer Gode u leven verloren • Wist ic wye u verslegen hadde, ic souden den coninc senden." Als dat die van Dormonde verhoerden quamen si met haesten te Colen ende vielen over hair knien voir den bisscop ende baden hem dat hi hem geven woude tlichaem van Reynout den vrient Gods of eenich lit van sinen lichaem: si souden doer sijn eer een schone kercke doen maken. Die bisscop antwoerde soetelic: „Ghi heren, tis om niet dat ghi bidt: ic en does niet." Als die van Dormonde verstonden des bisscops antwoerde waren si droevich ende reysden te huys ende die bisscop geboet datmen een kar brochte daermen den lichaem op leyde, twelc terstont gedaen was. Ende als dat lichaem op de kerre geleit was ende men daer paerden in slaen soude om eerwaerdelic in een tombe te leggen ende in de kerc te brengen so is die kerre bi haer selven ghekeert metten lichaem na die wech te Dormonde ende ginc so stive voert datmense niet wederhouden en mocht • ende en hielt niet op voer dat si te Dormonde quam • twelc menich mensche seer verwonderde. Als dit de bisscop sach was hi droevich ende keerde metten volcke wederom ende die van Dormonde
(246) waren seer verblijt vanden lichaem des vrient Gods ende deden in ere Gods ende Reinout een schone kercke maken •

DAT XXX • CA • HOE DIE BISSCOP VAN COELEN CONINC KAREL ONTBOET DAT REINOUTS LICHAEM GHEVONDEN WAS BINNEN COELEN INDEN RIJN ENDE CONINC KAREL QUAM TE COLEN MIT EEN ARREN MOEDE MET GROOT VOLC OM TE WREEKEN DEN DOOT VAN SINEN NEVE REYNOUT.

Die bisscop van Colen sende mitter haest een bode in Vrancrijc ende ontboet coninc Karel dat Reinout sinen neve verslegen waer ende was in den Rijn gevonden. Als coninc Karel dese nyemare hoerde vanden bisscop was hi wtermaten droevich ende misliet hem seer • ende swoer bi zijnre cronen dat hi den doot van sinen neve wreeken soude ende hij soude hebben den selven man diet gedaen hadde, of si soudent al becopen die in Colen waren. Coninc Karel vergaderde een groot heer van volc ende toech met een arren moede na Colen • ende beleyde die stat

ende dede sijn tenten slaen op tvelt: als dit de van Colen vernamen sloten si mit haesten haer poerten. Dit was den bisscop te weten gedaen • ende hi liet den coninc in ende seide hem: „Heer coninc, wi doen maken een kerc ende u neve Reinout quam hier dienen den metselaers so datten niemant en kende, ende doe wi sijn lichaem vonden ende men den lichaem ontclede, vonden wij aen hem een costelijc gordel ende daeraen was een signet • daer ic an las sinen naem ende titel." Als die coninc hoerde dat Reinout so iammerlic vermoert was • geboet hi den bisscop dat hi soude doen vangen alle die metselaers ende wercluyden de daer waren, twelc van stonden aen gedaen was ende den coninc gebrocht • Doe deedse coninc Karel pinigen • soe lange dat hi vandt alle die gene die sculdich waren an den ridder Reinouts doot ende
(247) lietse terstont nemen ende versincken met sacken inden Rijn. Als de coninc gedoot had alle die an Reynouts doot sculdich waren, vertelde de bisscop coninc Karel hoe Reynouts lichaem voir te Dormonde met een karre sonder paert • ende sonder menschen hulp dan alleen bider gracie van God. Als die coninc dit hoerde hadde hijs groot verwonderen ende voir te Dormonde om tlichaem van sinen neve te sien • als coninc Karel binnen Dormonde quam, wast volc seer droevich, want si waenden dat Karel Reinouts lichaem wech nemen soude • ende dat hij daer om gecomen waer. Coninc Karel seide totten heren: „Ic bid u ghy heren, laet mi sien tlichaem van minen neve Reynout • " Doe seiden de heren vander stat: „Edel heer coninc • Sidi hier gecomen om ons te nemen den lichaem vanden vrient Gods Reynout die hier alleen quam bij miraculen sonder menschen hulpe, dat soude God op u swaerliken wreeken." Doe seide coninc Karel: „Neen ic, en hebt des geen sorghe." Als die heren ende borgers dit hoerden waren si blide • ende deden die tomme open om coninc Karel dat lichaem te laten sien • ende met dien trat coninc Karel tot die tombe ende sacher in: doen was Reinouts lichaem wech ende was gevaren tot sijn broeders, ende so wij bescreven vinden so leggense te Napels. Als die coninc dat lichaem van sinen neve daer niet en sach, verwonderdes hem. Ende als dit die heren van der stat ende gemeenten vernamen dat si den lichaem van Reynout de[n] vrient Gods quijt waren, bedreven si

groten rouwe ende mislieten hem seer. Als dit die coninc sach, reysde hi weder met zijn volc na Parijs: aldus nam Reinout die vrome ridder sijn eynde ende starf salichlic ende regneert met Gode, Amen.

(248) Hier eyndet die hyſtorie van die vier heems kin-
derē eñ principalic vāden vromen ridder reynout
here vā montalbaen eñ conine karel vā vrancrȳc.
Eñ is geprent tot leyden in hollant Bi mi Jā ſeuer
ſoen op die hop graft Jnden iare duyſent vȳfhon-
der eñ acht.

INLEIDING.

Bij een onderzoek naar den oorsprong van de Mnl. Frankische romans trof mij in de belangrijke dissertatie van wijlen Dr. M. Loke [1]) een opmerking over den oudsten volledig bewaarden druk van de Historie der vier Heemskinderen, uitgegeven door Jan Seversoen te Leiden in 1508. „C'est l'édition" schreef Mej. Loke „que je me propose de publier." Later bleek mij dat een dergelijk voornemen ook bestaan heeft bij wijlen Dr. G. J. Boekenoogen, die in zijn oriënteerend artikel over de Nederlandsche Volksboeken [2]) opmerkte: „Het is natuurlijk het plan dit boek eerlang in de herdrukken van de Maatschappij der Letterkunde op te nemen." Het kwam mij voor dat inderdaad dit populairste van alle onze Volksboeken verdient te worden uitgegeven in den zoo eerbiedwaardigen vorm van den druk van Jan Seversoen [3]) en ik prijs de bereidwilligheid der firma Wolters, die haar oude uitgave van 1872, bezorgd door Matthes [4]), thans vervangt door een nieuwe naar die kostbare post-incunabel.

Er is nog minstens één oudere druk geweest. De eenige daarvan bewaarde bladzijde is in het bezit der Kon. Bibl. en verscheidene malen afgedrukt [5]). Deze druk van ± 1490 is nagenoeg woordelijk gelijk aan die van 1508, althans wat betreft de bladzijde i.c. Het belang onzer uitgave springt hierdoor nog duidelijker in het oog. We kunnen thans de vrij omvangrijke Mnl. fragmenten van den Renout van Montalbaen vergelijken met een zeer ouden, zoo niet den origineelen vorm van het Volksboek en ook daaraan, beter dan aan de uitgave van Matthes, toetsen het Duitsche

---

[1]) Les Versions Néerlandaises de Renaud de Montauban. Toulouse 1906.

[2]) Tijdschrift voor boek- en bibliotheekwezen III (1905) p. 125.

[3]) Meestal Jan Seversz.

[4]) Naar een druk van 1802, aangevuld met een hoofdstuk uit een uitgave van 1619.

[5]) Holtrop, Monuments typographiques 79 (126), Ten Brink, Geschied. der Nederl. Lett. tegenover p. 58, en Campbell, Annales de la typographie Neerl. au XV siècle, maar hier onder een onjuisten titel, nl. Huon de Bordeaux (no. 1011).

volksboek en de Duitsche poëtische bewerking van den Renout. Dr. Loke heeft uitvoerig de oorspronkelijke kwaliteiten van de Nederlandsche sage, vergeleken met de Oud-Fransche, in het licht gesteld. Het komt mij voor, dat door Bédier [1]) haar pleidooi voor het eigen karakter van den Renout niet is ontzenuwd. Op dit vraagstuk kan ik thans niet ingaan. Evenzeer moet ik mij voorloopig onthouden van een aesthetischen, stilistischen en taalkundigen, vergelijkenden commentaar op het Volksboek en de poëtische fragmenten, een vergelijkende studie die in vele opzichten aanlokkelijk is.

Hier mogen eenige staaltjes van de tragiek, de epiek, de realistische plastiek, den humor, volstaan.

De Heemskinderen zijn, met hun vader Aymijn, de personificatie van den onverzettelijken drang naar souvereiniteit [2]), die den ouden vrijen adel met den nieuwen Karolingischen heerscher in onverzoenlijke veete doet leven. Vervolging, ontbering is hun deel; geen rust, geen thuis, geen bezit zelfs blijft de uitgestootenen over. Deze hoofdgedachte van het oude epos vindt een treffende uitdrukking in de woorden van Reinout: (61) „ende al had ic gout in mijn hant, het worde coper eert daer wt quame." — en van Wridsaert: (63) „Het is een vreemt dinc dat ons de werlt te cleyn is."

Aymijn zelfs zwicht tenslotte voor Karels macht en verloochent zijn kinderen. Reinout moge zijn vader gelijken in opvliegende drift [3]), hij overtreft hem in onverzettelijken trots en is in zijn ridderlijke edelmoedigheid geheel het kind van Vrouwe Aye. Wanneer Aymijns poging om zijn kinderen te vangen, is mislukt, wordt ons Reinouts volkomen verloochening van zijn verraderlijken vader in een enkel woord gesuggereerd; hij roept een knape ende seide: „Vrient, nem dese man ende voirten haestelic tot coninc Karel." — Vrouwe Aye hangt met heel haar sterke liefde

---

[1]) Les Légendes Epiques, IV 190—5.

[2]) Blz. (171): Doe seide Reinout met hoemoedigen woerden: „Die man is waerdich den doot, die doort dreyghen van een lantsheer op geven sal goet, eer ende lijf." Vgl. de haat van Aymijn (21).

[3]) Vgl. het tooneel tusschen Reinout en Clarisse (150) met (20) waar Aymijn vrouwe Aye slaat; ook (168—9).

aan Reinout. Tweemaal spreekt in hem de stem des bloeds: (76) „Het gae alst mach, ic moet mijn moeder sien." — En als later de gebroeders radeloos zijn in het belegerd Montalbaen, rijden zij naar hun moeder, die de verzoening met haar broeder bewerkt. Mythisch deel van de sage is vooral het ros Beyaert; het is met de Haymijns kinderen als vergroeid: (164) Ridsairt de dair lach ter airden of hi doot geweest had, als hi Reinout hoerde vermanen van Beyert, hief hi sijn hoeft op ende seide: „Reinout broeder, ic bid u, en hoerde ic niet nomen Beiaert? ic ware gesont." ... Doe sach Ridsaert neder int dal daer Beiert liep: hi wert blide ende seide met soeten woerden: „Broeder, nu ben ic genesen." — Wanneer de benarde kinderen naar hun moeder gaan, hooren de bewoners van het kasteel Ardanen Beyaerts draven naderen (217). Beyaert laat zich temmen en zadelen door Malegijs, wanneer deze hem influistert, dat Reinout in nood is en zijn hulp van noode heeft (162). Koning Karel ziet de Heemskinderen hem ontglippen, gezeten als zij zijn op Beyaert (217); dit brengt hem tot het fatale vonnis over het dier: (218) mer ic bevoelt: can ict ors ghecrigen onder mijn macht, ic salt doen doden." — En Karel is het die den dood van Beyaert bezegelt, wanneer hij tot Reinout spreekt: „Gi en moet niet omsien, want so lange als tors u siet, so en soudet niet moghen verdrencken." Hier is Beyaert symbool geworden.

Koning Karel heeft een meester gevonden in Malegijs. Hun ontmoetingen zijn de bron van onvergankelijken humor, o. a. (186) etc. De herhaalde betoovering van den willoozen koning is scherp en duidelijk geteekend: (212) Die coninc spranc wt sijn slaep vant roepen ende sach Maeldegijs voer hem staen: doe wist dye coninc niet in welcken staet hye antwoerden soude. Zoo ook is (125) de koning „tusschen waken ende slapen" het slachtoffer van Maeldegijs' magische kracht. Zijn sagesse après coup, (202) „Had icken weder, ic souden hangen", wordt door den ironischen Ogier op geestige wijze bestraft. Inderdaad typeerend voor de verhouding van Karel tot Malegijs is de groote blijdschap van Karel bij het vernemen van Malegijs' dood (241).

Een voortdurende ader van humor en ironie is de „neutraliteit" der paladijnen, de „magen" van Aymijn en zijn zonen. Het meest treffende staaltje is wel het „schieten met spek" naar Montalbaen (216). Ogier is de „getrouwste" van allen; en vertegenwoordigt het humoristisch element: o. a. (195) „an de galge te Parijs!" en het slot van (182). Geestig geteekend is de „samenwerking" van Ridsaert en Ogier, aan het einde van (189). Reinout ironiseert terecht de „scheeve positie" van mannen als Ogier: (160) „Nu seit hi „ic en dérf niet van den cóninc!"" —

Een der vele trekjes van realisme dat tot spanning leidt, is het détail in de beschrijving van den wedstrijd tusschen Reinout en Lodewijk: (43) Lodewijc toech sijn mantel wt in toernigen moede ende werpen dair heen ende sette sijn crone van thoeft ende hiet dat men hem den steen brengen soude. — Suggestief-plastisch is de omschrijving van het centrale punt der handeling, de gevreesde galg, door het bijwoord „er": einde van (200). —

De hier aangeduide strekking en vorm van de historie der Heemskinderen herinnert wel heel sterk aan de Oudnoorsche saga's. In het bijzonder zou ik willen wijzen op parallellen met de Egilssaga. En geen krachtiger schildering in den trant van de oudgermaansche heroïsche epiek is denkbaar dan, behalve kleinere tafereelen als het bekende eerste fragment van den Renout van Montalbaen, de strijd op den rots van Vaucoloen (Cap. XVIII). Ook de traditioneele „voorteekenen" ontbreken daarbij niet: begin (147), begin (151); een droom van Clarisse (149).

Zelfs in de verwaterde compositie van het volksboek treft ons nu en dan een zweem van het primitieve element der spanning, die wordt gewekt door korte zinnen vol diepe „beduidenis", zooals nu en dan aan het einde van een tafereel of hoofdstuk: op blz. 28 aan het einde van Cap. V „Op dese woerden die vrou Aye sprak, sweech Aymijn." — op blz. 49 aan het einde van Cap. VII „Doe seide Reinout tot sijn broeder: „„Sulcken costeliken pant als thoeft van eenen coninc en wil ic hier niet laten."" — ook het einde van Cap. XV.

Ik eindig met eenige opmerkingen over de wijze van uitgave, die berekend moest zijn op den kleinen kring van vakgeleerden, maar tevens op de behoeften van een breedere schare van belang-

stellende lezers. Zoo is het te verklaren, dat ik aan het einde heb toegevoegd zoowel een lijst van eigennamen, als een ietwat grillige woordenlijst, waarin enkele opvallende woorden maar ook veel moeilijke Middelnederl. woorden en vormen ten bate van den ongeschoolden lezer zijn verklaard [1]). Voor hem ook zijn de toelichtingen onder aan de bladzijde bij ingewikkelde of afwijkende zinsconstructies bestemd. Men zal het billijken, dat ik de overzichtelijkheid van den tekst heb bevorderd door een bescheiden interpunctie. In den ouden druk vindt men daarvan nagenoeg niet méér dan de vrij willekeurig [2]) verstrooide „punten", die in onze uitgave kenbaar zijn gemaakt door hoogeren en vetten druk. Alle andere punten, alle komma's, punt-komma's, dubbel-punten, vraag- en uitroepteekens, aanhalingsteekens, ook de meeste hoofdletters, zijn door mij aangebracht. Het scheen mij gewenscht, daarbij de sterk-scheidende punten alleen aan het einde van lange zinsverbanden te plaatsen. De veelal keuvelende, soms ook wel droog-samenvattende trant van het verhaal zou door de splitsing in korte zinsgroepen worden verstoord. Dat ik, anders dan in uitgaven van Mnl. poëzie, hier met kwistige hand komma's heb uitgestrooid, is begrijpelijk uit den aard van het proza, waar immers geen scheiding van versregels het overzicht der zinnen gemakkelijk maakt. Klaarblijkelijke drukfouten heb ik stilzwijgend verbeterd; wanneer er ook maar eenige kans op „taalkundig" belang van een bevreemdenden vorm mogelijk scheen, heb ik in voetnoten of in de Woordenlijst die kans overwogen.

Van de afkortingen is het noodig te vermelden, dat ik steeds m e t heb gekozen en niet m i t, dat in den tekst meestal wordt gebruikt. Het scheen mij gewenscht de teekens ij, ij en y te onderscheiden.

De tien houtsneden van den ouden druk zijn bij den tekst gevoegd op de 25 plaatsen waarover Jan Seversoen ze had verdeeld. Eén

---

[1]) Naar deze woordenlijst wordt in den tekst door het teeken *) verwezen.

[2]) Soms na eigennamen, titels en andere woorden met nadruk; ook heeft wel de zetter tegen het einde van den regel de punt als vulling gebruikt. Eenmaal, begin blz. (146), komt een dubbelpunt voor als leesteeken.

ervan, nl. die van den koning en zijn hofhouding, achter het titelblad geplaatst, is door Seversz. reeds gebruikt in 1504 in „Die Seven Sacramenten van der h. kercken" [1]).

Wat betreft de indeeling in hoofdstukken, wijs ik er op, dat Cap. XXI bij Matthes Cap. XX is. In onzen tekst staat blz. (174) een houtsnede, met scheiding in den druk; de uitgever heeft hier waarschijnlijk een nieuw caput (XX) ondersteld [2]). Cap. XXVII was door Matthes ingevoegd naar den druk van 1619; onze uitgave wijkt in het slot van dit hoofdstuk nogal af.

Een nummering der bladzijden van het origineel is links van den tekst toegevoegd; naar deze bladzijden wordt verwezen in de lijsten van eigennamen en woorden [3]).

Tot dank verplicht gevoel ik mij jegens den heer Bibliothecaris der Universiteit te München, den heer Bibliothecaris der Groningsche Universiteitsbibliotheek en Mej. M. E. Kronenberg te 's-Gravenhage, om hun bereidwillige hulp en voorlichting, terwijl ik tevens erkentelijk ben voor den bijstand mij verleend door de heeren litt. cand. Albering, Berghuis en Van Es, bij de aanvankelijke copie van den tekst.

---

[1]) Zie hierover, ook over de letters op de vloertegels, Nijhoff—Kronenberg, Nederl. Bibliogr. van 1500—1540 (1923), no. 1844, 1845.

[2]) Bijkomstige fouten zijn gemaakt in de nummering van Cap. XXIII, XXIV en XXVII.

[3]) In den tekst zijn met inkt, vooral in het laatste gedeelte, de „heiligenlegende" o. a., talrijke onderstrepingen aangebracht, o. a. bij formules van eed en gebed, soms door enkele aanduidende woorden in het Latijn in margine aangedikt. Het is overbodig deze dingen te vermelden. Een geschreven notitie op het titelblad (der 3 tractat) wijst erop, dat het boekje met andere samen gebonden is geweest.

mitter aefscher hant	met omgedraaide hand
afterdeel	nadeel
als	namelijk, te weten
al hadde hi here geweest	alsof hij ...
argeren	minder maken, bederven
mit arren moede	zie: erren
Bartaens	Bretonsch
bataelge in ordinancie stellen	het leger in slagorde stellen
enen begaen	iem. in handen krijgen
bedriven	bereiken, tot stand brengen
in een cloester begaven (118)	een plaats verschaffen in een klooster (begeven is de gewone vorm)
(sine magen) begeven	(zijn verwanten) in den steek laten
belgen (balg); dit balg M.; hi balchs hem (120)	vertoornen; dit maakte M. boos (Mnl. des balch M.); hij werd er boos om
benemen (167)	voorkómen, verhinderen
een ors bescreden hebben	op een paard zitten
daerbi	daarom
hier en binnen	intusschen
bliaut	kostbaar kleed
bliven	sneuvelen
boeren (200)	gebeuren, iem. overkómen
caritate	weldadigheid, gaven, bedeeling
clinket	luikje in een poort
converture, couverture, coffertuer	dekkleed
cranc	gering, zwak
tegen haren danc	tegen hun zin
daregarde	buikriem
dat (205)	= als
de	veelvuldig voorkomende vorm van die; uit te spreken met lange ē.

degen (25)	jonge held, zoon van adellijken huize
dingen (7)	rechtspreken en vonnis vellen
dochten (61)	verl. tijd van doech
doech (22)	is wat waard, is deugdelijk
doen	vervangend werkw.: doet mi u scat (58) = leen mij uw schat; (228) geven; en hadde God gedaan = als God niet geholpen had. Te doen hebben = noodig hebben.
dorperheid	onbeschoftheid
dorren, ic dar, ghi dort	(durven) behoeven; dordise (67) = dorret ghi se = durft (kunt) gij ze...
die dracht gedragen (54)	het kind ter wereld brengen
(si) en (bleven doot)	of zij bleven er dood achter; of zij sneuvelden er
eerlic	eervol, deftig
en Sonnendage	op a.s. Zondag
engi(n)en (205, 216)	belegeringswerktuigen
met erren moede	in toorn
espentijn (26)	de eenhoorn
falgieren	te kort schieten, in den steek laten
maken si meer feesten (59)	als ze nog meer drukte maken
gan (28)	zou gunnen
gheboren (177)	gebeuren, ten deel vallen
gebuetst (15)	gewond, gekneusd
geent (58)	onz. vnw. (gene) dat
cleder die geleden waren, dat si niet en dochten	kleeren die versleten waren, zoodat zij niets meer waard waren
was gelegen van (met) den kinde	bracht een kind ter wereld
gelu	geel
gemenck (42)	ruzie, vijandelijke ontmoeting

die de wapen geplecht heeft	(gepleegd) gevoerd
gereyde	zadel
geringe	weldra, snel, spoedig
ghevilt	geveld
gewapent	in 't harnasch
gins ende weder	heen en weer
goeden (86) (193)	begiftigen; zaligmaken
dat si ter goeder tijt	moge mij dat tot zegen zijn!
goedertieren	van edele afkomst; van zacht gemoed
grijselijc op enen sien	iem. woest aankijken
hagedocht (102, 190)	hol; vgl. (102) met (190): dus reden si in een hagedocht onder enen boom
in handen gaen	zich onderwerpen
hem hebben (130)	zich gedragen
heiden	heidenen
hellinc (60)	muntje
(ghe)hengen (97, 116)	toestaan
heuc (101)	mantel
hielt (153, 177)	verl. tijd van houwen
hoebant	hoofdband, teeken van vredelievendheid
in de meeste hope	in het dichtste slaggewoel
iolijt ende bliscap (13)	verbinding van twee synoniemе woorden: vroolijkheid, vreugde
kellenair (145)	kelder
kerstenen (13)	doopen naar Christelijken ritus
kint (45)	jonge held; vgl. degen
lachter ende scande	verb. van twee synoniemen
lant eren	land beploegen
liden (= lyen) (171)	bekennen
lyen (92)	partij kiezen voor
mer [hi] sals doden laten (184)	maar hij zal het dooden nalaten
merc (gouts)	een half pond (goud)

te metten gaen	's nachts of 's morgens vroeg te kerke gaan
morseel	brok (eten)
mute	kooi
na (94)	later
naerste (2)	ijver
neyen (222)	hinneken
nigromancie	de zwarte kunst
oerlof	verlof, afscheid
oetmoet	genade
of(t) (155, 156, 223)	als, indien (het)
officien bewaren (38)	ambten vervullen
(iemand iets) ondanc weten (126)	kwalijk nemen
onderlopen (132)	inhalen
hads hem onmare (9)	was hij ontstemd
ontbieden (74)	kenbaar maken, dreigen met
ontdragen (117)	wegvoeren, redden
onthouden (onthout)	onderkomen, logies; verblijven, een wijkplaats vinden
hem onthouden	zich voor vallen behoeden
ontsegghen	iem. iets weigeren
ontsich (121)	vrees (ontsien = vreezen)
oerkonden (47)	getuigen
opstel (opstal) (18)	aanslag
orbaer doen (142)	voordeel behalen
oude	raadsheer (bij het schaakspel)
oude vader (175)	grootvader
overdracht (174)	besluit, voornemen
overdragen (9, 57, 116)	besluiten, afspreken, overleggen, (8) si overdrogen des = zij pleegden overleg
parck	strijdperk
pellen	fraai kleed
perikel (-er)	gevaar
persecuci doen (230)	vervolgen
posterne (84)	achterpoort

proeven	bewijzen, beproeven
te punte	in orde
putoer	roerdomp
ic sal u te recht houden	ik zal u beschermen tegen
al Reinouts magen (93)	Reinouts familie
rede (60)	gereed
respijt	uitstel
rigaerde (= arrière-garde)	achterhoede
rock	kasteel (bij het schaakspel)
scilt (40)	hier gebruikt in de beteek. van Mnl. heerscilt, een bepaalde leenrechtelijke stand, in dit geval de zesde
doe quam in schine van twee duven	toen verscheen er iets als twee duiven
scoffieren	verslaan
secreet	discreet, betrouwbaar; of: vertrouweling
maect u seyn (162)	geef uw teeken
slaen	dood slaan
smeete (187)	slag
die meeste soen geven (90)	de grootste boete betalen voor
solaes of vreuchde	verbinding van twee synoniemen
sommier (57)	pakpaard
sonderlinge	in het bijzonder
spiemen (25)	= spienmen: spande men
stan, van stenen (99)	zuchten
staphans	snel, onmiddellijk
(conincx) stavel	bevelhebber
stuer ende fel	zwaar en hevig
swager	schoonvader; schoonzoon
sweer	schoonvader
(antien) teech (betien)	beschuldigen
thent (134)	totdat
(hi mach er toe) tiden (160)	hij kan er zich op verlaten, er verzekerd van zijn (= tien)

togen (10)	zouden op reis gaan
op die troost van (190)	vertrouwende op
vair	vrees
varinc (159)	spoedig
Ver Aye	vrouwe Aye
verboeren	verbeuren
verdingen (met genet.)	boete betalen voor, afkoopen
vereyschen (137)	vernemen
verhengen (231)	toestaan
(dat gi mi) vermaet te hangen (193)	dat gij u vermeten hebt mij te hangen
so wat dattet vermocht (114)	zoo hard als het kon
(hem) verootmoedigen (90)	genadig zijn
vervroechde (165)	werd vroolijk, verheugde zich
versetten (136)	verpanden
versien (47)	verkeerd kijken, zich vergissen (bij 't spel)
versoeken (216)	aanvallen
hem vertroesten op	zich verlaten op, vertrouwen op
verwacht uwe edelheit (91)	wees gedachtig aan uw roem
verweent (spreken)	opgeblazen, hoovaardig
verwoet	krankzinnig
vitaelge	levensmiddelen
vloech (190)	vluchtte (v. vlien)
volbeiert (16 etc.)	het ros Beiaard; vol = vole: veulen, dat de beteekenis van paard, ros kon hebben [1])
volcomen (65)	volbrengen
voortbarich (16)	voornaamste, uitstekende
het voorvechten (216)	de aanvoering in de voorste gelederen
vorde; also vorde als (203)	ver; in zooverre als, wanneer althans
vri houden (12)	als souverein bezitten
waen (31)	waarvandaan (wanen Mnl.)

[1]) Misschien werd hieraan ook gedacht bij Volentijn, paard van Roeland.

waerde (96)	vlakte
waerlic	wereldlijk
wairnemen	letten op; wachthouden
wapen(en)	harnasch
wech ende weder	heen en weer
wederseghen	weigeren
wes ic vermach	voor zoover ik kan (genet. van wat)
weyven (46)	wuiven
winnen (wijngaerden) (71)	bewerken
woerden (108)	tooverformules; tenzij verschrijving van „worten" = wortelen
wollen (wullen)	in een wollen kleed
wrecken (212)	wekken
wroegen (115, 201)	aanklagen, beschuldigen
yeesten (1)	geschiedverhalen; ridderromans, in dit geval de Renout van Montalbaen
yewer (137)	ergens

LIJST VAN EIGENNAMEN.

Adelaert, derde zoon van Aymijn en Aye in de opsomming boven Cap. IV, tweede volgens het verhaal op blz. (14).

Adelaert, (175), jongste kind van Reinout en Clarisse; klaarblijkelijk genoemd naar den lievelingsbroer van Reinout.

Aernout van Benlant (120).

Alaert (10), neef van Aymijn.

Aloreyt (Alloreyt) (207, 211, 217), slecht raadsman van Karel, door Reinout gedood.

Amelis van Olinde (123), schoonzoon van Karel.

Amerijn van Nerboen (2).

Amerijn (238), zoon van Reinout.

Amerijn (120), zoon van Aernout van Benlant.

Ancel (Anceel) (68, 70), aan Yewijns hof.

Ansays, (Ansise) (Cap. XVI), koning van Coelen.

Ardan (ook wel de hertoge van A.) (171).

Avernaes (ook Huge van A. zie ald.) (70).

Aije, ver Aye, Veraije, vrou Ver Aye, vrouwe Aye; zuster van Karel, vrouw van Aymijn.

Aymijn (Aijmijn, Aymyn) van Dordoen, (8) van Pierlepont (30), vader der Aymijns kinderen.

Aymijns kinder (217, alle vier Aymijns kinder).

Bartram (54), zoon van Naym.

Bartram (120), zoon van den hertog van „Bamer".

Bavier (206), genoot van Karel (Dunay van Baviere, van Bamer. Vgl. blz. (214) beide landnamen).

Belsebub (101), de booze.

Bernaert (18), bode van Karel naar Aymijn.

Bertram (18), bode van Karel naar Aymijn.

Beyert (Volbeyert) (na Cap. V), het ros Beyaerd.

Broyforte (194), paard van Ogier.

Calon (grave van Calon), (159 etc.).

Clarisse (68 etc.) (Claradijs, 153) vrouw van Reinout.

Corfan (Cap. XVI), heidensch koning.

Dideric (120), een stout, vroom ridder.

Dunay (127, 135, 171, 242), hertog van „Bamer", van Bavier, genoot van Karel.
Dunamels (131), aan Karels hof.
Durendael (182), Roelants zwaard.
Sinte Dyonijs (17), de heilige waarbij men zweert aan Karels hof.
Elegast (97), de held der sage van Karel ende Elegaste, hier verkeerd aangehaald.
Farnagutte (108), die door Roeland verslagen werd.
Florenberge (153, 242, etc.) zwaard van Reinout.
Forchier (207), raadsman van Karel.
Fouke van Parijs (119, 121), raadsman van Karel.
Fouke(n) van Morlien(e) (116, 134), aan Karels hof.
Foukijn (54), vazal van Karel, een der beide vorigen?
Galeram (207), raadsman van Karel.
Galerant van Bericane (Galeram), (238, 39), verrader.
Gilem, die grave (14), „gevader" van Ridtsaert.
Gontier (169 etc.), beroepskampvechter van Karel.
Griffoen (211), kwade raadsman.
Gwelloen (44, 238), een verrader.
Henric van Lyone (238).
Heredreyt (49), een verrader (vgl. here de rode).
Heremijn (239), een verrader.
Huge van Avernaes (67), vazal van koning Yewijn.
Huge van Dordoen (2), sustersone van Aymijn.
Joyeuse (209), Karels zwaard.
Karel die grote keiser van Romen ende coninc van Vrancrijc (1), verder in allerlei variaties.
Lambert (68), aan Yewijns hof.
Lodowijc (Lodewijc), (15 etc.), zoon van Karel.
Macharijs (44 etc.), van der Losane (238, 239), verrader.
Maeldegijs (7 etc.), een neve van Aymijn, een oom van de Aymijns kinderen.
Mandreas (239), verrader.
Maria Magdalena (110).
Sinte Marien autaer (36, e. a.).
Morante vander Rivieren (209).
Naym (54), vazal van Karel, vader van Bartram.

Olivier (89, 108 etc.), grave van Geneven (120), genoot van Karel.
Ogier (89 etc.), genoot van Karel; van Denemerken (189).
Pinabel (238, 239), een ridder stout.
Reinier (67), ridder aan Yewijns hof.
Reynout (vanaf Cap. IV), grave van Merewout (184), jongste zoon van Aymijn en Aye.
Ridsier (120), zoon van den hertog van „Bamer".
Rigant van Napels (86), bode van Reinout.
Ripe van Ripelmonde (188).
Ritsaert (vanaf Cap. IV) oudste zoon van Aymijn en Aye.
Ritsaert van Normandien (120, 179, 188).
Here de Rode (44), zie Heredreyt, den verrader.
Roelant (12 etc.), neef en genoot van Karel.
Ryant (62), broeder van koning Saforet.
Saforet (na Cap. IX) koning in Spanje.
Salomon van Bartaengen (209).
Sampson (114, 173 „Campson", 188), hertog, genoot van Karel.
Tulpijn (14 etc.) bisschop aan Karels hof; „gevader" van Ridtsaert.
Volbeyert (27, 56 etc.), zie glossarium.
Volentijn (177), paard van Roeland.
Werrijn van Morlioen (154), aanvoerder tegen de Heemskinderen.
Willem van Oringen (18); vriend van Aymijn (9).
Windalijn (59), knape van Reinout.
Wridsaert (vanaf Cap. IV), tweede zoon van Aymijn en Aye, volgens den titel van Cap. IV; derde, volgens het verhaal op blz. (14).
Yewijn (Cap. XVIII, (63) etc.), koning in Zuid-Frankrijk, schoonvader van Reinout.
Ysoreit (67), hertog aan het hof van Yewijn.